

HE 114/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevat säännökset perusopetuslaissa ja muissa siihen liittyvissä laeissa.

Esityksen tavoitteena on selkiyttää, täsmentää ja yhtenäistää oppilaan saaman tuen muotoja siten, että tukitoimet olisivat valtakunnallisesti yhtenäiset ja selkeät sekä varmistaa riittävät resurssit tukitoimien toteuttamiseen.

Esityksen tavoitteena on, että oppilailla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tukea oppimiseensa sekä ryhmän jäsenenä että yksilöinä.

Esityksen tavoitteena on vähentää opetushenkilöstön hallinnollista työtä vähentämällä tuen arvioinnissa, päätöksenteossa ja suunnittelussa tarvittavien asiakirjojen määrää.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääsääntöisesti 1.8.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	10
2.1 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen nykytila ja lainsäädännöllinen perusta	10
2.1.1 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuus perusopetuslaissa	10
2.1.2 Oppimisen ja kasvun tuki esiopetuksessa	12
2.1.3 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuus opetussuunnitelmien perusteissa	14
2.1.4 Kolmiportaisen tuen toteutuminen perusopetuksessa	16
2.1.5 Perusopetuslain mukaiset tukimuodot	19
2.2 Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät opetusjärjestelyt	25
2.2.1 Tuen toteutuspaikka ja perusopetuksen järjestämisen periaatteet	25
2.2.2 Erityiset opetusjärjestelyt	28
2.2.3 Oppimäärien yksilöllistäminen	30
2.2.4 Oman opinto-ohjelman mukainen opinnoissa eteneminen	31
2.2.5 Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus	34
2.2.6 Joustava perusopetus	36
2.2.7 Pidennetty oppivelvollisuus	36
2.2.8 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus	38
2.3 Tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma	39
2.3.1 Tuen asiakirjat	40
2.4 Opetuksen järjestäjän henkilöstö perusopetuksessa	41
2.5 Tuen jatkuminen siirtymissä	42
3 Tavoitteet	43
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	44
4.1 Keskeiset ehdotukset	44
4.2 Pääasialliset vaikutukset	46
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	46
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	53
4.2.3 Vaikutukset lapsiin	57
4.2.4 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen	61
4.2.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset	62
4.2.6 Vaikutukset tietosuojaan ja tiedonhallintaan	64
4.3 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	66
4.4 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	67
5 Lausuntopalaute	69
6 Säännöskohtaiset perustelut	72
6.1 Perusopetuslaki	72
6.2 Oppivelvollisuuslaki	90
6.3 Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki	91
6.4 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta	91
6.5 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta	92

6.6 Työsopimuslaki.....	92
6.7 Merityösopimuslaki	92
6.8 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta	93
7 Lakia alemman asteinen sääntely	93
7.1 Perusopetusasetus	93
7.2 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta	93
7.3 Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista	94
7.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammattillisessa perustutkintokoulutuksessa	94
8 Voimaantulo	94
9 Toimeenpano ja seuranta	96
10 Suhde muihin esityksiin	96
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	96
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	96
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.....	97
11.1 Sivistykselliset oikeudet	97
11.2 Yhdenvertaisuus	100
11.3 Sosiaaliturva	102
11.4 Oikeusturva.....	103
11.5 Henkilötietojen suoja	106
11.6 Kuntien tehtävät.....	109
11.7 Velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen.....	109
LAKIEHDOTUKSET	111
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	111
2. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	120
3. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	122
4. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta	125
5. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	128
6. Laki työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta	129
7. Laki merityösopimuslain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta	130
8. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta	131
LIITE	132
RINNAKKAISTEKSTIT	132
1. Laki erusopetuslain muuttamisesta.....	132
2. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	150
3. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta.....	152
4. Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta	156
5. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	161
6. Laki työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta	162
7. Laki merityösopimuslain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta	163
8. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta	164

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Orpon hallitus on linjannut, että hallitus uudistaa esi- ja perusopetuksen kolmiportaista tukea koskevan lainsäädännön siten, että tavoitteena on turvata riittävä tuki sekä vähentää opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa. Oppimisen tukea on oltava tarjolla yksilöllisesti ja oppilaan tarpeita vastaavasti. Oppilaalla tarkoitetaan perusopetukseen ja esiopetukseen osallistuvia lapsia ja nuoria. Tuen muodot ovat valtakunnallisesti yhtenäiset, selkeät ja monipuoliset. Tarpeellinen pienryhmäopetus sekä erityisluokissa annettava opetus on myös mahdollista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja inklusiota koskevan työryhmän loppuraportin vuonna 2022. Raportissa käsitellään kehittämissuhteita oppimisen ja koulunkäynnin tukeen ja inklusiota koskevia edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:44)

1.2 Valmistelu

Sidosryhmien ja opetuksen järjestäjien kuuleminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti kuulemistilaisuuksia lainsäädännön valmistelun tueksi marraskuussa 2023 ja tammi-huhtikuussa 2024.

Kuulemisten teemoina oli hallitusohjelman kirjausten mukaiset näkökulmat oppimisen tuen riittävään turvaamiseen, tuen muotojen yhtenäistämiseen ja selkeyttämiseen sekä opetushenkilöstön hallinnollisen taakan vähentämiseen.

Kuultavia tahoja olivat keskeiset viranomaiset sekä edustajat opetuksen järjestäjistä, ammattiliitoista, järjestöistä ja kolmannesta sektorista. Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän, Lapin, Oulun, Tampereen ja Turun yliopiston oppimisen ja koulunkäynnin tukea sekä inklusion teemoja tutkineille tutkijoille järjestettiin tapaaminen ajankohtaisen tutkimustiedon kartoittamiseksi.

Ensimmäisessä sidosryhmäkuulemisessa kuultiin Opetushallitusta, Kansallista koulutuksen arviointikeskusta, Tietosuojavaltuutetun toimistoa, sosiaali- ja terveysministeriötä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta, Aluehallintovirastoja, Saavutettavuuskirjasto Celiaa ja Saamelaiskäräjiä.

Toisessa sidosryhmäkuulemisessa olivat järjestöt ja kolmannen sektorin toimijat: Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Vammaisfoorumi ry, Kehitysvammaliitto, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Förbundet för personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning rf (FDUV), Näkövammaisten liitto, Kuurojen Liitto ry,

Aivoliitto ry, Autismiliitto ry, ADHD-liitto ry, Erilaisten oppijoiden liitto ry, MIELI Suomen mielenterveys ry ja Pesäpuu ry.

Kolmannessa sidosryhmäkuulemisessa kuultiin seuraavat tahot: Suomen erityiskasvatuksen liitto ry, Suomen Luokanopettajat ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Oman äidinkielen opettajat ry, Varhaiskasvatuksen opettajien liitto, Finlands Svenska Lärarförbund, Suomen Vanhempainliitto ry, Förbundet Hem och Skola, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry, Yksityiskoulujen liitto ry, Talentia ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, Suomen Kuntaliitto ry, Kunta- ja hyvinvointialueuudantajat KT, Sivistystyönantajat ja Suomen Rehtorit ry.

Neljännessä kuulemisessa opetuksen järjestäjistä kuultiin seuraavat tahot: Helsingin kaupunki, Oulun kaupunki, Turun kaupunki, Jyväskylän kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, Keravan kaupunki, Iisalmen kaupunki, Valkeakosken kaupunki, Kontiolahden kunta, Kuhmon kaupunki, Sairaalaopetus, Elmeri-koulut, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Valtion koulukodit ja Harjoittelukoulujen rehtorit Harre ry.

Tutkijatapaamiseen osallistuneet tutkijat kiinnittivät huomiota kolmiportaisen tukijärjestelmän epäselvyyteen ja joustamattomuuteen. Esimerkiksi epäselvää on, millaisen konkreettisen selvityksen perusteella yksilön tukiratkaisuja tehdään. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä opiskeluhuollon tukijärjestelmä näyttäisivät toimivan erillisinä. Huomiota tulisi kiinnittää yksilöllisen tuen lisäksi koulun käytänteisiin ja toimintakulttuuriin, tuen asiakirjojen tarkoituksenmukaisuuteen ja tiedonsiirtoon eri toimijoiden välillä sekä tuen vaikuttavuuden arviointiin.

Ihmisoikeussäätelyn mukaan yksilökohtaisen tuen tarkoituksena on turvata lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittyä yksilöllisesti ja olla osallisena kouluyhteisössä (Lapsen oikeuksien sopimus 2 art., 6 art., 23 art., 28–29 art., Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016, 24 art.). Suomi on sitoutunut vammaissopimuksen ratifioinnilla toteuttamaan inklusiivisen koulutusjärjestelmän (yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 24 art.). Nykyinen tukisäätely jakaa lapset yleis- ja erityisopetuksen järjestelmiin, mikä voi tarkoittaa lapsen erottelua vertaisryhmästään jopa koko peruskoulun ajaksi. Lapsen erottelu erilliseen pienryhmään tulisi tapahtua vain, kun ratkaisulla turvataan poikkeuksellisesti hänen oikeutensa kehitykseen ja osallisuuteen kouluyhteisössä. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää lapsen osallistumisoikeuteen, jonka mukaan lapsi tulisi ottaa aktiiviseksi toimijaksi koulunkäyntiään koskevista asioista. YK:n lapsen oikeuksien komitea on katsonut mm. 12. yleiskommentissaan, että lapsen oikeuden opetukseen toteutuminen edellyttää Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa lapselle vahvistetun osallistumisoikeuden turvaamista.

Ensimmäisessä sidosryhmäkuulemisessa *sosiaali- ja terveysministeriö* nosti esille yhteistyön tärkeyden hyvinvointialueiden ja opetuksen järjestäjien välillä. Lisäksi oppilaan esi- ja perusopetuksen tuen kokonaisuudessa olisi otettava huomioon vammaispalvelulain palvelut ja lääkinnällinen kuntoutus ja niiden yhteensovittaminen myös tiedonvaihdon osalta. *Terveystieteiden tutkimuskeskus* kiinnitti huomion siihen, että tuen asiakirjoista voisi kertyä tietoa suoraan valtakunnalliseksi dataksi. *Opetushallitus* painotti kuulemisessa opetuksen ja kasvatuksen inklusiivista järjestämistä, jolloin tukea tulisi saada lähtökohtaisesti siinä oppimisympäristössä, jossa tarve havaitaan. Tuen toteuttamisessa olisi oltava useita ratkaisumahdollisuuksia ja yksilöllisistä tavoitteista päättäminen tulisi olla yhdenvertaista. Lisäksi tuen järjestelmän olisi oltava yhdenmukainen varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Myös opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset tulisi päivittää inklusiivisen opetuksen järjestämisen näkökulmasta. *Kansallisen koulutuksen arviointikeskus* toi esille, että oppimisen tuki ei toteudu tasavertaisesti ja tuen toteuttamiseen vaikuttavat taloudelliset resurssit. Tuen toteuttamisessa joustavuus eri ryhmien, kuten pienryhmät, erityisluokat, joustavat pienryhmät, muodostamisessa olisi tärkeää.

Saamelaiskäräjät nosti esille sen, että oppimisen haasteet voi olla vaikea erottaa kielitaitoon liittyvistä haasteista ja tuen järjestämiseen liittyy myös resurssipula henkilöstön osalta. *Aluehallintovirastot* toivat yhteisessä lausunnossaan esille, että uudistuksen keskiössä tulee olla lapsen etu ja uudistukset tulee tehdä lapsilähtöisesti eikä resurssipainotteisesti. Lainsäädäntöön tulisi nykyistä selvemmin kirjata oppilaan subjektiivinen oikeus riittävään tukeen. Aluehallintovirastot esittävät luopumista kolmiportaisesta tuesta. Oppilaan tuessa olisi erotettava selkeästi toisistaan yksittäiset, tilapäiset tukitoimet ja säännöllinen, pitkäkestoinen tuki. Erityiset opetusjärjestelyt pitäisi erottaa omaksi kokonaisuudekseen ja määritellä niihin lainsäädännössä kriteerit riittävällä tarkkuudella. Tuen tarvetta arvioitaessa olisi oltava oppilaan tilanteeseen perustuva velvoite monialaiselle yhteistyölle niiden tahojen kassa, jotka ovat lapsen haasteissa tarpeen. Lainsäädännöstä olisi ilmentävä selvästi, mistä asioista tuen päätöksessä tulee päättää ja milloin päätöstä olisi tarkistettava. Lisäksi tuen päätöksen täytäntöönpanoa varten olisi laadittava suunnitelma, joka olisi joustava ja siinä määriteltäisiin käytännön tasolla tarkemmin tuen toteutus. Tällöin ei tarvitsisi aina tarkistaa varsinaista päätöstä. Asiakirjoille tulisi olla mallilomakkeet. Valvontatoimivallan laajentamisella olisi merkitystä mm. resurssien riittävyyden arvioinnissa.

Toisessa *järjestöjen ja kolmannen sektorin* sidosryhmäkuulemisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että oppimisen ja koulunkäynnin haasteiden taustalla voi olla samanaikaisesti useita erilaisia oppimisvaikeuksia. Tärkeänä nähtiin, että moniammatillinen yhteistyö ja tiimit tulisivat osaksi esi- ja perusopetuksen käytännön arkea ja että palvelupolut olisivat lapsen ja perheen kannalta sujuvia. Kuulemisessa kiinnitettiin myös huomiota siihen, että oppimisen tuen saatavuus, määrä ja laatu sekä kohdentuminen toteutuvat heikosti ja kouluissa on esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä puutteita. Tärkeää olisi vahvempi tuen toteuttamisen seuranta ja valvonta. Lisäksi opetusryhmien osalta tarvittaisiin tarkempaa määrittelyä tai säätelyä.

Kolmannessa kuulemisessa usea taho nosti esille ns. kolmiportaisen tukijärjestelmän toimimattomuuden ja epäselvyyden, joka on johtanut erilaisiin tulkintoihin. Lisäksi hallinnollista työtä pitäisi vähentää. Päätös pitäisi tehdä tukimuodoista tuen portaiden sijaan. Ryhmäkokojen pitäisi olla riittävän pieniä ja erityisopettajien määrää olisi lisättävä. *Opetusalan ammattijärjestö* toi esille, että hallinnollisen taakan vähentämisessä olisi tärkeää vähentää pedagogisia asiakirjojen lukumäärä yhteen tai kahteen ja yhtenäistää lomakkeet niin, että ne olisivat kansalliset, sähköiset ja mahdollisimman helpot täyttää. Erityisluokka- ja pienryhmäopetus pitäisi olla mahdollista ja järjestelmää pitäisi kehittää niin, että samalla noudatettaisiin inklusion periaatteita. Lisäksi Opetusalan ammattijärjestö tähdensi riittävän pienien opetusryhmien tärkeyden ja sen, että olisi riittävästi kelpoisia erityisopettajia antamaan erityisopetusta. *Suomen Kuntaliitto* toi esille, että riittävä paikallinen liikkumavara olisi turvattava, esimerkiksi opetusryhmien järjestäminen pitäisi kuulua opetuksen järjestäjälle. Lisäksi olisi tunnistettava kuntien ja opetuksen järjestäjien erilaisuus ja otettava huomioon mm. ikäluokkien pienentyminen ja vieraskielisten oppilaiden osuus.

Neljännessä *opetuksen järjestäjien* kuulemisessa nousi esille tarve tuen järjestelmän ja tuen kriteerien selkiyttämiseen. Tuen järjestelmän tulisi olla yhtenäinen koko lapsen koulutuspolun ajan alkaen varhaiskasvatuksesta. Kolmiportaisesta tukijärjestelmästä haluttiin luovuttavan. Selkeyttä ja yhdenmukaisuutta toivottiin myös pedagogisten asiakirjojen osalta, hallinnollista taakkaa ei saisi lisätä.

Riittävän pieni ryhmäkoko nähtiin kaikkien oppilaiden tukemisen ja onnistumisen edellytykseksi. Tuen järjestelyiden tulisi perustua oppilaiden tuen tarpeen tunnistamiseen, lähialueen koulutuksen järjestäjien yhteistyöhön sekä osaamisen jakamiseen. Erityisluokkien tulisi tehdä yhteistyötä yleisopetuksen ryhmien kanssa. Tuen järjestämisessä nähtiin tärkeänä

joustavat opetusryhmät, myös opetusympäristön vaikutus pitäisi ottaa huomioon. Vaativan tuen osalta nostettiin esille konsultatiivisen työn merkitys. Esimerkiksi opetus sairaalaopetusyksiköissä avohoidon potilaana, avo-oppilaana, ei ole mahdollista kaikille pitkien välimatkojen vuoksi. Osa opetuksen järjestäjistä näki haasteena pätevän henkilöstön saamisen ja henkilöstön pysyvyyden. Myös selkeyttä toivottiin kelpoisuusvaatimuksiin; erityisopettaja ja erityisluokanopettaja nimikkeet tulisi yhdistää yhdeksi virkanimikkeeksi, erityisopettaja. Usea opetuksen järjestäjä nosti esille myös rahoituksen. Rahoitusta ei saisi jättää pelkästään kuntien vastuulle ja avustusrahoituksesta pitäisi siirtyä perusrahoitukseen.

Lasten ja nuorten kuuleminen

Perusopetuksen oppimisen tuen uudistukseen liittyvä lasten ja nuorten kuuleminen toteutettiin 26.1.–28.3.2024 valtakunnallisen kyselyn sekä kohdennettujen työpajojen muodossa. Vuosiluokille 7–8 suunnatuista kuulemistoimenpiteistä vastasi Nuorten Akatemia ja vuosiluokille 1–6 suunnatuista toimenpiteistä SOS-Lapsikylä. Webropol-alustalla toteutetut kyselyt 4.–6.-luokkalaisille ja 7.–9.-luokkalaisille olivat auki 26.1.–14.3.2024. Kyselyt julkaistiin suomen lisäksi ruotsin ja pohjoissaamen kielillä. Ohjattuja työpajoja toteutettiin lähijä etätoteutuksena 1.–3.-luokkalaisille ja 7.–9.-luokkalaisille. Yhteensä kuulemistoimenpiteillä tavoitettiin 2919 koululaista.

Vuosiluokkien 4.–6. oppilaille kohdennettu kysely oli auki ajalla 26.1.–29.2.2024. Oppilaat vastasivat sähköiseen kyselyyn omalla tai koulun digilaitteella. Kyselyyn vastasi yhteensä 1512 4.–6. luokan oppilasta. Vastaajista oli tyttöjä 47 prosenttia ja poikia 45 prosenttia. Vuosiluokkien 7.–9. oppilaille kohdennettu kysely oli auki ajalla 26.1.–14.3.2024. Kyselyyn vastasi yhteensä 1133 7.–9. luokan oppilasta. Vastaajista 296 (26,1 %) oli 7.-luokkalaisia, 357 (31,5 %) oli 8. -luokkalaisia ja 480 (42,4 %) 9.-luokkalaisia. Vastaajista oli tyttöjä 47 prosenttia ja poikia 49 prosenttia.

Vuosiluokkien 1.–3. oppilaille toteutetut työpajat järjestettiin helmi-maaliskuussa 2024. Työpajoja pidettiin 6 ja niihin osallistui yhteensä 101 oppilasta. 5 työpajaa toteutettiin yleisopetuksen ryhmissä ja 1 työpaja erityisopetuksessa. Opettajilta saadun tiedon mukaan osallistujissa oli oppilaita kaikilta tuen portailta. Työpajat toteutettiin Helsingissä, Espoossa, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella ja Turussa. Sukupuolijakauma työpajoissa oli noin puolet tyttöjä ja puolet poikia.

Vuosiluokkien 7.–9. oppilaille toteutetut työpajat järjestettiin helmi-maaliskuun aikana 2024. Työpajoja pidettiin 8 ja niihin osallistui yhteensä 173 oppilasta. Osallistujista 117 oli 9.-luokkalaisia, 43 oli 8.-luokkalaisia ja 13 oli 7.-luokkalaisia. Osallistujaryhmät olivat yleisopetuksen ryhmiä, joissa opiskeli oppilaita kaikilta tuen portailta. Kouluilta saadun tiedon mukaan osallistujista vähintään 5 %:lla oli tehostetun tuen oppimissuunnitelma. 10 % oli maahan muuttaneita oppilaita. Työpajoista 6 pidettiin lähitoteutuksena ja 3 etätoteutuksena videoyhteyden avulla. Työpajat toteutettiin Kuopiossa (etä), Espoossa, Kouvolassa, Porvoossa, Kempeleellä (etä) ja Helsingissä.

Vuosiluokille 1–6 osoitetussa kyselyssä ja työpajoissa kysyttiin ja keskusteltiin siitä, millaiset asiat auttavat oppilaita oppimaan ja millaiset asiat tekevät oppimisesta vaikeaa. Näitä pohdittiin suhteessa opettajaan ja muihin koulun aikuisiin, kotona saatavaan apuun, kavereihin, oppimateriaaleihin ja oppimisympäristöihin. 1.–3.-luokkien työpajat aloitettiin kuulemisen ja oppimisen tuen kuvatuella esittelyllä, minkä jälkeen lapsille ohjattiin piirustustehtävä. Piirustustehtävän aikana lasten kanssa keskusteltiin oppimista vaikeuttavista ja helpottavista asioista. Lopuksi pidettiin yhteinen keskustelu aiheesta. Lapsen huoltajalla oli mahdollisuus kieltää lapsensa osallistuminen työpajaan. Vuosiluokille 7–9 osoitetussa kyselyssä ja

työpajoissa käsiteltiin samoja sisältöjä, kuin alempien vuosiluokkien kohdalla. Ylempien vuosiluokkien kuulemistoimenpiteissä esitettiin lisäksi tarkempia kysymyksiä koetusta tuen tarpeesta ja tuen saamisesta. 7.–9.-luokkalaisten työpajoissa aiheita käsiteltiin ryhmätyöskentelyn ja yksilöpohdinnan kautta. Työpaja toteutettiin Seppo-pelillistämisalustalla, jossa oppilaat tekivät pienryhmissä erilaisia tehtäviä, joiden aiheet tukivat kunkin työpajassa esitetyn kuulemiskysymyksen pohdintaa. Varsinaisiin kuulemiskysymyksiin kukin osallistuja vastasi alustalla itsenäisesti. Digialustaa hyödyntäen tarjottiin osallistujille mahdollisuus jakaa myös sellaisia henkilökohtaisia kokemuksia ja ajatuksia, joita eivät tahdo jakaa muiden oppilaiden nähden ja kuullen. Myös vuosiluokkien 7–9 oppilaiden huoltajia oli tiedotettu työpajoista ennakoon ja näillä oli mahdollisuus kieltää lapsensa osallistuminen.

Vuosiluokkien 1–6 kuulemiseen osallistuneista suurin osa koki, että he saavat usein oppimiseen tukea koulussa ja kotona. Lapset ymmärsivät oppimisen opettajan tai muun aikuisen antamana ohjauksena ja oppimiseen tarkoitettujen materiaalien kautta. Kavereiden ja sisarusten näkyminen vastauksissa oli yleistä. Osallistujien mainitsemia oppimista tukevia asioita olivat:

- Oppimateriaalit, apuvälineet ja digilaitteet
- Työrauha
- Koulun ja kodin aikuiset
- Kaverit ja sisarukset auttavat oppimisessa opettamalla oppiaineen sisältöjä sekä tekemällä tehtäviä ja läksyjä yhdessä
- Leikit, pelit ja harrastukset

Oppimista hankaloittavina asioina mainittiin:

- Luokassa tai kotona oleva melu tai toisten lasten aiheuttama häiriö
- Oma vireystila
- Oppimisympäristön, avun ja välineiden puutteet.

Vuosiluokkien 7–9 kuulemiskyselyssä vastaajista suurin osa sai tukea läksyjen ja koulutehtävien kanssa vanhemmilta, opettajalta tai kavereilta. Yli puolet koki saaneensa opettajilta apua eri oppiaineiden opiskeluun ja tehtävien tekemiseen ja valtaosa valitsi opettajalta saadun tuen keskeiseksi saamakseen tuen muodoksi koulussa. Valtaosa koki myös, että saa apua opettajalta tai muulta koulun aikuiselta, kun sitä pyytää. Vastaajat toivoivat saavansa useiden eri ammattilaisten apua oppimiseen. Neljäsosa vastaajista on tarvinnut erityisopettajan tai muun asiantuntijan apua koulussa ja neljäsosa valitsi vaihtoehtoista toivovansa erityisopettajan apua oppimiseen. Joka viides vastaaja haluaisi apua oppimiseen pienryhmäopetuksen muodossa. Valtaosa saa kotona apua läksyjen tekemiseen usein tai joskus, mutta joka kymmenes ei saanut näissä asioissa apua kotona koskaan. 39 % vastaajista ei kokenut tarvitsevänsä mihinkään asioihin tukea koulunkäynnissä ja opiskelussa.

Asioita, joihin vastaajat kaipaivat tukea, olivat:

- Eri oppiaineet, eniten mainittuina matemaattiset aineet ja kielet
- Oppiminen, opiskelutaidot ja oppimisen tavat
- Keskittyminen ja työrauha
- Hyvinvointi ja mielenterveys.

Opettajien kuuleminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti lainsäädännön valmistelun tueksi myös opettajien kuulemisen helmi-maaliskuussa 2024. Kuuleminen toteutettiin sähköisenä webropol-kyselynä

siten, että opettajakunta voitaisiin tavoittaa mahdollisimman kattavasti. Kysely toimitettiin kaikille opetuksen järjestäjille, mukaan luettuna yksityiset opetuksen järjestäjät, valtion koulut sekä yliopistojen harjoittelukoulut. Opetuksen järjestäjiä pyydettiin toimittamaan kysely kaikille esi- ja perusopetuksen opettajilleen. Kysely oli auki verkossa ajalla 2.2.–8.3.2024 ja siihen saatiin 6578 vastausta. Kyselyssä selvitettiin opettajien näkemyksiä ja mielipiteitä oppimisen tuen nykytilanteesta sekä uudistamistarpeista.

Keskeisimmät vastaajaryhmät olivat luokanopettajat (31 %), aineenopettajat (26 %) sekä erityisopettajat (14 %) ja erityisluokanopettajat (12 %) sekä esiopetuksen osalta varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat (yhteensä 10 %). Opettajien näkemysten mukaan toimivimmat varhaisen ja ennaltaehkäisevän tuen muodot olivat opetuksen ja oppimisympäristön strukturointi (58 %), eriyttäminen (43 %), ryhmäkohtaisten avustajien käyttö (47 %) sekä osa-aikainen erityisopetus (44 %) ja joustavat ryhmittelyt (44 %). Opettajista suurin osa (54 %) koki edellä mainittujen keinojen olevan kattavasti käytössä omassa yksikössään/koulussaan. Lisäksi avoimissa vastauksissa nousi hyvin vahvasti esiin ryhmäkokojen pienentämisen tarve toteuttamisen edellytyksenä ja resurssina. Opettajat nostivat tarpeen sekä ryhmäkokojen pienentämiselle kaiken kaikkiaan, että pienryhmien ja jakotuntien käytölle (67 %).

Opettajien näkemysten mukaan toimivimpia tukimuotoja silloin, kun oppilas tarvitsee oppimisen ja koulukäynnin tukea, ovat osa-aikainen erityisopetus (74 %), ryhmäkohtaiset koulunkäyntiavustajat (59 %), erityisluokkaopetus (48 %) sekä tukioetus (35 %). Kokemus keinojen kattavasta käytöstä omassa yksikössä oli kahtiajakautunut, noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että omassa yksikössä ko. keinot ovat kattavasti käytössä, puolet taas oli sitä mieltä, etteivät keinot ole riittävästi käytössä. Esiopetuksessa toimivat vastaajat toivat avoimissa vastauksissa esiin, että osa-aikaista erityisopetusta tarvittaisiin selvästi enemmän. Harvoin (esim. kerran viikossa) tapahtuva erityisopettajan konsultointi koetaan riittämättömäksi tueksi.

Opettajien eniten toivoma tukimuoto oli avoimien vastauksien perusteella kokonaisvaltainen erityispedagogisen tuen lisääminen (64 %). Tähän sisältyi muun muassa laaja-alaisen erityisopettajan antama tuki ja opetus, erityisopettajaresurssin kasvattaminen sekä erityisluokkapaikkojen ja erityisluokkamutoisen opetuksen lisääminen. Tämän lisäksi vastauksissa korostui koulunkäynninohjaajaresurssin tai esiopetuksen ryhmäavustajan lisääminen (40 %) sekä ryhmäkokojen pienentäminen (35 %).

Kysyttäessä kielellisestä tuesta suuri osa vastaajista ilmoitti koulussaan/yksikössään olevan maahanmuuttotataustaisia oppilaita, jotka tarvitsevat tukea opetuskielen oppimisessa (72 %). Kaikkia oppimisen tuen tarpeita tarkastellessa oppimisen tuen tarpeet painottuivat opetuskielen oppimisen tukea voimakkaammin muihin oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeisiin. Opettajat kuitenkin nostivat avoimissa vastauksissa esille maahanmuuttotataustaisten oppilaiden tuen tarpeet ja valmistavan opetuksen merkityksen sekä opetuskielen oppimisen tuen esiin. Opettajien näkemykset oppimisen tuen tarpeesta ja opetuskielen tuen tarpeen erottamisen helpoudesta vaihtelivat jonkin verran, mutta enemmistö koki näiden tuen tarpeiden erottamisen jossain määrin haastavaksi. Maahanmuuttotataustaisten oppilaiden opetuskielen oppimisen tukeminen koettiin myös ensisijaisesti haastavaksi. Esiopetuksessa toimivien vastaajien vastauksista ilmeni, että vain noin kolmannes (31 %) vastaajista kokee opetuskielen oppimisen tuen olevan riittävää. Avoimissa vastauksissa ilmeni lisäksi, että esiopetuksessa opetuskielen tukeen ei ole välttämättä resursoitu lainkaan, jolloin opetuskielen oppimisen tuki ei ole riittävää.

Nykyistä tuen järjestelmää haluaisi muuttaa noin 82 % opettajista. Tuen nykyjärjestelmän ei koettu olevan toimiva (76 %). Muutostarpeet painottuivat resursointiin ja tuen portaiden

tarkentamiseen sekä avoimien vastausten perusteella ryhmäkokojen pienentämiseen. Tuen kolmitasoisuus jakoi opettajien näkemyksiä, mutta tuen eri tasoja ei pidetty täysin tarpeettomina eikä haluttu poistaa. Opettajista suurimman osan (64 %) näkemysten mukaan perusopetuslaki sekä opetussuunnitelman perusteet tarvitsevat merkittävää uudistamista, jotta tuen järjestelmästä saataisiin toimiva. Pienehköjen muutosten kannalla oli kuitenkin lähes yhtä suuri osa vastaajista. Esiopetuksessa toimivat opettajat pitivät nykyjärjestelmää toimivampana kuin perusopetuksen opettajat.

Suurin osa opettajista opetti vastaushetkellä oppilaita, joille tuli laatia pedagogisia asiakirjoja (85 %). Pedagogisten asiakirjojen laatiminen koettiin lähtökohtaisesti työlääksi (90 %). Pedagogisten asiakirjojen laatimiseen ja päivittämiseen kului viikkotasolla suurimman osan opettajista mukaan alle tunti. Pedagogisten asiakirjojen laatiminen ei opettajien mukaan jäänyt yksin erityisopettajan tehtäväksi. Suuri osa opettajista koki pedagogisten asiakirjojen laatimisen jäävän esiopetuksen opettajalle, luokanopettajalle tai aineenopettajalle. Enemmistö koki pedagogisten asiakirjojen laatimisen tapahtuvan kuitenkin sujuvassa yhteistyössä. Pedagogisten asiakirjojen rakenteiden koettiin olevan epäselviä (61 %). Enemmistö vastaajista oli tarvinnut teknistä apua pedagogisten asiakirjojen laatimiseen ja päivittämiseen sekä apua pedagogisten asiakirjojen sisällön laatimiseen. Opettajista suurin osa koki pedagogisten asiakirjojen sisällöissä olevan turhaa päällekkäisyyttä. Opettajien näkemykset siitä, ovatko pedagogisten asiakirjojen sisällöt puutteellisia, jakautuivat tasaisesti. Suurin osa opettajista ei kuitenkaan kokenut pedagogisten asiakirjojen sisältöjen olevan merkittävän puutteellisia.

Lausunnot ja esityksen käsittely

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnolla 7.5.–18.6.2024.

Hallituksen esitys on ollut arvioitavana lainsäädännön arviointineuvostossa. Arviointineuvosto antoi esityksestä lausunnon 6.8.2024 ja arviointineuvoston asiassa antama lausunto on luettavissa <https://valtioneuvosto.fi/arviointineuvosto/lausunnot>

Esitys on ollut oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 11 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa 10.9.2024.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM058:00/2023>

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen nykytila ja lainsäädännöllinen perusta

2.1.1 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuus perusopetuslaissa

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen periaatteista ja toteuttamisesta esi- ja perusopetuksessa säädetään perusopetuslaissa (628/1998, *jäljempänä POL*). Perusopetuslaissa säädetään tukiopetuksesta ja osa-aikaisesta erityisopetuksesta (16 §), tehostetusta tuesta (16 a §) ja erityisestä tuesta (17 §). Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. (POL 30 §). Oppimisen ja koulunkäynnin tuen

toimeenpanoa ohjataan esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteilla (Opetushallitus 2014).

Perusopetuslain mukainen tuen sääntely koskee myös perusopetukseen valmistavaa opetusta. Hallituksen esityksen (86/1997 vp s. 53) mukaan ”yleisesti esiopetukseen, lisäopetukseen ja perusopetukseen valmistavaan opetukseen sovelletaan kaikkia ehdotetun lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä, jollei säännöksessä erikseen todeta, että sitä sovelletaan vain perusopetukseen”.

Lapsen ja oppilaan saamasta tuesta käytetään eri käsitteitä. Lainsäädännössä oppilaan saamasta tuesta käytetään käsitettä oppimisen ja koulunkäynnin tuki, kun taas esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään nimitystä kasvun ja oppimisen tuki.

Koulunkäynnin tuella tarkoitetaan lähinnä muuta kuin pedagogista oppimisen tukea. Perusopetuslain 31 §:ssä mainittuja ensisijaisesti muuhun kuin pedagogiseen koulunkäynnin tukemiseen kohdentuvia tukimuotoja ovat tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet. Koulunkäynnin tuella voidaan tarkoittaa myös oppilaan motivoimista koulunkäyntiin sekä poissaolojen ennaltaehkäisyä. Perusopetuslain 26 § mukaan opetuksen järjestäjän tulee myös ennaltaehkäistä oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti.

Perusopetuslaissa mainittujen tukimuotojen lisäksi esi- ja perusopetuksen oppilaiden koulunkäyntiä tuetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) tarkoitetulla opiskeluhoollolla, jota toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijoiden hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Oppilailla on oikeus myös yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon, joka tarkoittaa yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa. Opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut ovat opiskeluhoollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, jolla tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia, ja näin tuetaan oppilaan koulunkäyntiä.

Oppilaalla on oikeus saada tukiopestusta, jos oppilas on jäänyt jälkeen opinnoissaan tilapäisesti tai oppilas muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea. Jos oppilaalla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, hänellä on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa (POL 16 §). Säännöllistä tai samanaikaisesti useita tukimuotoja tarvitsevalle oppilaalle on perusopetuslain 16 a §:n nojalla annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia, erityisesti perusopetuslain 16, 31 ja 31 a §:ssä tarkoitettuja tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhoollon ammattihenkilöiden kanssa.

Jos tehostettu tuki ei ole riittävää, oppilaan tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan erityisellä tuella. Erityinen tuki koostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Ennen hallinnollisen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys (POL 17 §). Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (*jäljempänä* HOJKS), jossa kuvataan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

2.1.2 Oppimisen ja kasvun tuki esiopetuksessa

Esiopetukseen sovelletaan perusopetuslakia ja sen säädöksiä ja määräyksiä. Esiopetusta toteutetaan enimmäkseen varhaiskasvatuksen yhteydessä koulun tai päiväkodin tiloissa. Päiväkodissa järjestettävään esiopetukseen sovelletaan varhaiskasvatuslain (540/2018) säädöksiä ryhmäkoosta ja henkilöstömitoituksesta. Esiopetusta järjestettäessä tulee lisäksi ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää lisäksi varhaiskasvatuspalveluita. Suurin osa esiopetuksessa olevista lapsista osallistuu esiopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatukseen. Esiopetuksen lisäksi annettavan varhaiskasvatuksen toiminnassa noudatetaan varhaiskasvatuslain säädöksiä.

Esiopetuksella on keskeinen merkitys oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa ja vaikeuksien ennalta ehkäisemisessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuotoja ovat esimerkiksi osaaikainen erityisopetus, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Lasta tuetaan pääsääntöisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa esiopetusryhmässä esiopetuksen opettajien, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyönä. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa tarkastellaan kaikkia opetus- ja kasvatustilanteita ja arvioidaan ensisijaisesti muutostarpeita lapsen kanssa käytettyjen pedagogisten toimintatapojen, opetusjärjestelyiden ja oppimisympäristöjen osalta. Lapsen tarvitseman tuen antaminen kuuluu erottamattomana osana esiopetuksen opetus- ja kasvatustilanteisiin muodostaen lapsen oppimiselle eheän kokonaisuuden.

Kun lapsella on oppimisen ja kasvun tuen tarvetta, yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajien kanssa. Lapsi tai huoltajat eivät kuitenkaan voi kieltäytyä oppimisen ja kasvun tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun.

Tuen toteutuminen esiopetuksessa

Vuonna 2018 toteutetun selvityksen (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018) mukaan esiopetuksessa järjestettävän tuen katsotaan toteutuvan pääosin hyvin, mutta rakenteellisia tukitoimia (esim. henkilöstöresurssin lisääminen, lapsiryhmien pienentäminen, kokoaikainen erityisopetus, avustaja) annetaan verrattain harvoin eikä niitä pääsääntöisesti tarjota nopeasti tarpeen ilmenemisen jälkeen. Esiopetuksen ollessa kestoaltaan vain vuoden mittainen herää kysymys siitä, missä määrin tukea ehditään antaa, mikäli rakenteellisen tuen saamisen prosessit ovat pitkiä. Tarkoituksenmukainen ja riittävä tuki esiopetuksessa turvaisi lapsen oppimisen edellytykset sekä tuen jatkumon lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Selvityksen tulosten valossa jäi epäselväksi, onko pedagoginen tuki riittävää myös niille lapsille, jotka tarvitsevat paljon tukea oppimiseensa ja kasvuunsa. Kevyemmät, ei-rakenteelliset tukitoimet korostuivat myös tilanteissa, joissa lapsi on vaativamman tuen tarpeessa. Selvityksen mukaan on myös epäselvää, millaisia resursseja tukea antavalla esiopetuksen henkilöstöllä on pedagogisen tuen antamiseen, lisääntyvään suunnitteluun ja muiden ammattilaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. S2-opetukseen varatut resurssit ja käytännöt koetaan osin riittämättömiksi. Tuen järjestämisessä on sekä alueellisia että kuntatyyppien välisiä eroja. Maaseutumaisissa kunnissa suurempi osa lapsista sai kehityksen ja oppimisen tukea kuin muissa kuntaryhmissä. Maaseutumaisissa kunnissa tuen järjestelyt koettiin joustavammiksi ja sen riittävyyteen ja tarkoituksenmukaisuuteen oltiin tyytyväisempiä

kuin muissa kuntatyypeissä. On mahdollista, että pienissä kunnissa resursseja on helpompi kohdentaa joustavasti kuin suuremmissa kunnissa

Opetuksen järjestäjien väliset erot esiopetuksen tuen tarjonnassa

Esiopetuksen tuen järjestelyjä on tarkasteltu vuonna 2018 julkaistussa Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään –raportissa (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018). Sen mukaan esiopetuksen tuen järjestämisessä oli kuntaryhmäkohtaisia eroja joiltain osin. Kaupunkimaisissa kunnissa lasten määrän vähentäminen ryhmässä oli käytössä useammin kuin taajaan asutuissa kunnissa. Avustajan tuki lapsen esiopetusryhmässä oli selvästi useammin käytössä maaseudulla kuin taajamissa tai kaupungeissa. Myös säännöllinen erityisopetus oli tukitoimena maaseutumaisissa kunnissa useammin kuin taajaan asutuissa kunnissa tai kaupunkimaisissa kunnissa. Tuki koettiin kaupunkimaisissa kunnissa ja taajaan asutuissa kunnissa maaseutumaisia kuntia useammin riittämättömäksi ja vähemmän tarkoituksenmukaiseksi. Tuki pystyttiin myös järjestämään maaseutumaisissa kunnissa useammin kahden kuukauden kuluessa tuen tarpeen ilmenemisestä kuin kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa. Syyt lapsen tuen toteutumattomuuteen erosivat jonkin verran kuntatyyppien välillä: kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa syynä oli maaseutumaisia kuntia useammin henkilöstön puute, puutteet toimintakäytännöissä sekä monialaisen yhteistyön puute tai toimimattomuus. Esiopetuksen tuen järjestämisessä oli aluehallintovirastoalueiden välillä eroa vain muutamain osin. Henkilöstön lisäkoulutusta käytettiin tukitoimena Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoalueella useimmin. Avustajan tuki esiopetusryhmässä puolestaan oli useammin käytössä tukitoimena Pohjois-Suomen ja Lapin aluehallintovirastoalueilla.

Tilastotietoja tuen järjestämisestä esiopetuksessa

Tilastokeskus on tehnyt erillistiedonkeruun varhaiskasvatuksen yhteydessä esiopetuksessa olevien lasten tuen järjestelyistä koskien vuotta 2022. Esiopetuksessa olevista lapsista 3533 (7 %) saa tehostettua tukea. Näistä 2524 (71 %) on poikia, 1009 (29 %) tyttöjä. Erityisen tuen päätös on tehty yhteensä 1879 (3,7 %) esiopetuksessa olevalle lapselle. Näistä 54 prosenttia on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, 46 prosenttia ei. Myös erityistä tukea saavista lapsista suurin osa (72 %) on poikia.

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden määrät vaihtelivat maakunnittain. Tehostettua tukea saaneiden esiopetukseen osallistuvien lasten osuudet olivat suurimmat Pirkanmaalla (19 %), Etelä-Karjalassa (16 %) ja Kainuussa (14 %), ja pienimmät Keski-Pohjanmaalla (2 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (3 %). Maakuntien keskiarvo oli 7 prosenttia (Tilastokeskus, oppimisen tuki 2023). Erityistä tukea saaneiden osuus Manner-Suomen maakunnista oli suurin Etelä-Karjalassa (7 %) ja pienin Pohjois-Savossa (2 %). Maakuntien keskiarvo oli 4 prosenttia. Manner-Suomen maakunnista suurimmat tehostetun ja erityisen tuen saajien yhteenlasketut osuudet olivat Pirkanmaalla (24 %) ja Etelä-Karjalassa (23 %). Pienimmät yhteenlasketut osuudet olivat Keski-Pohjanmaalla (5 %) ja Pohjois-Savossa (6 %).

Tehostettua tukea saavista esiopetuksessa olevista lapsista osa-aikaista erityisopetusta saa 59,9 prosenttia, avustajapalveluita 34,4 prosenttia, tukiovetusta 7,8 prosenttia, erityisiä apuvälineitä 2,8 prosenttia ja tulkitsemispalveluita 1,4 prosenttia. Erityistä tukea saavista lapsista osa-aikaista erityisopetusta saa 63,6 prosenttia, avustajapalveluita 49,0 prosenttia, tukiovetusta 2,8 prosenttia, erityisiä apuvälineitä 7,8 prosenttia ja tulkitsemispalveluita 5,1 prosenttia (Tilastokeskus, oppimisen tuki 2023).

Erityisen tuen päätöksen saaneiden esiopetukseen osallistuvien lasten erityisopetus toteutuu useimmiten kokonaan erityisryhmässä tai –luokassa (30 %) tai siten, että erityisopetuksesta enintään viidennes järjestetään tavallisessa esiopetusryhmässä (35 %). Niitä lapsia, joiden erityisopetus toteutetaan lähes aina tavallisessa esiopetusryhmässä, on 15 prosenttia erityistä tukea saavista lapsista.

2.1.3 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuus opetussuunnitelmien perusteissa

Opetushallituksen toimivallasta on säädetty laissa. Perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaan perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, eli perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista, päättää Opetushallitus.

Valtioneuvoston asetuksen perusopetuksen yleisistä tavoitteista ja tuntijaosta (422/2012) 11 §:n mukaan opetussuunnitelman perusteissa määrätään tarkemmin ne tiedot ja taidot, jotka oppilaan tulee perusopetuksen oppimäärän suorittaessaan saavuttaa.

Perusopetuslain 16 §:n mukaan Opetushallitus määrää tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä opetussuunnitelman perusteissa. Myös perusopetuslain 17 a §:n mukaisesta henkilökohtaisesta opetuksen järjestämisestä koskevan suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Perusopetuslain 15 §:n 1 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta varten opetussuunnitelma. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusteasiakirja eli Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan opetuksen järjestäjän oma, paikallinen opetussuunnitelma tulee valmistella. Paikallisen, kuntakohtaisen opetussuunnitelman pohjalta laaditaan osassa kuntia lisäksi koulukohtaiset opetussuunnitelmat.

Opetushallitus on antanut tällä hetkellä voimassa olevat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (määräys 104/011/2014) ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (määräys 102/011/2014) vuonna 2014. Perusopetuslain 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laadinnasta ovat vastuussa kaikki opetuksen järjestäjät, joille on jätetty laaja harkintavalta siitä, miten ja missä muodossa opetussuunnitelma hyväksytään. Esimerkiksi kunnan järjestämässä opetuksessa opetussuunnitelma voidaan hyväksyä joko kunta- tai koulukohtaisena taikka osittain koko kuntaa koskevana ja osittain koulukohtaisena.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa oppimisen ja koulunkäynnin tuen rakenne hahmotetaan kolmelle tasolle: yleiseksi, tehostetuksi ja erityiseksi tueksi. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja - tukiopestusta, osa-aikaista erityisopetusta, tulkitsemis- ja avustajapalveluita sekä erityisiä apuvälineitä – voidaan käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä (POL 16 ja 31 §). Esiopetuksen osalta periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan ja sitä koskevat ratkaisut sekä perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Varhainen tunnistaminen ehkäisee oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5)

Esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen on *yleinen tuki*, joka tarkoittaa yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan osana esiopetuksen tai koulun arkea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen

ilmetessä, eikä se edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 7) Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Eri tuen muotoja käytetään keinoina vastamaan opetusryhmän ja yksittäisten oppilaiden tuen tarpeisiin osana oppimisen ja koulunkäynnin yleistä tukea jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

Tehostettu tuki tarkoittaa opetussuunnitelman perusteissa oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja tarvitsevalle oppilaalle annettavaa tukea. Se suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten kokonaisuutena ja on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä sekä ehkäistään ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostetun tuen antaminen perustuu *pedagogiseen arvioon* ja sitä annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne eri näkökulmista, oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista, oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet, erityistarpeet sekä arvio tarvittavista tukijärjestelyistä. Luonteeltaan tehostettu tuki on vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki ja käytössä on yleensä useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan *oppimissuunnitelmaan*. (POL 16 a §; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 7) Esiopetuksessa aloitettua tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka tuen vaikutusten arviointiin tarvittavan ajan takia.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan *erityistä tukea* annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä auttamaan oppilasta osallistumaan esiopetukseen tai selviytymään koulutyöstä, hänelle laaditaan *pedagoginen selvitys*, tehdään *erityistä tukea* koskeva hallintopäätös ja laaditaan päätöksen toimeenpanemiseksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (*jäljempänä HOJKS*). Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta, josta ilmenee oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. (POL 17 a §; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 7; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5)

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- ja perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esi- tai perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena. Tällöin tarvitaan psykologinen tai lääketieteellinen arvio. Erityisen tuen tarkoituksena on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Erityinen tuki muodostuu *erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta*, perusopetuslain mukaan annettavasta *tuesta*. Tällöin käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot, mukaan lukien erityiseen tukeen kuuluva eli ns. kokoaikainen erityisopetus (POL 17 §). Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa tuen tarpeen muuttuessa, toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Mikäli erityisen tuen tarvetta ei enää ole, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös ja oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 7)

Sekä esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on korostettu tuen suunnitelmallisuutta, joustavuutta sekä jatkuvuutta. Suunnitelmallisuudella tarkoitetaan sitä, että arvioinnin ja tuen on oltava entistä perustellumpaa ja systemaattisempaa, yksilön tarpeita vastaavaa. Suunnitelmallisuutta lisäävät myös asiakirjat eli pedagoginen arvio ja pedagoginen selvitys sekä oppimissuunnitelma ja henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Joustavuudella viitataan siihen, että lapsella on oikeus saada tukea kulloisenkin tilanteen mukaan. Joustavuutta ovat myös erilaiset joustavat pedagogiset ratkaisut, esimerkiksi joustavat ryhmittelyt. Kun tuen tarvetta ja oppimista arvioidaan sekä seurataan suunnitelmallisesti, lapsi saa jatkuvasti kehitystasonsa mukaista tukea. Tämä mahdollistaa lapselle oikea-aikaisen ja -tasaisen tuen saamisen yleisen, tehostetun tai erityisen tuen aikana.

Opetuksen järjestäjä voi hyödyntää kaikkia perusopetuslain mukaisia tukimuotoja eri tuen vaiheissa. Poikkeuksena tästä on erityiseen tukeen kuuluva eli ns. kokoaikainen erityisopetus, jota tarjotaan vasta erityisen tuen vaiheessa, sekä oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen, jonka voi tehdä vasta erityisen tuen päätöksellä. Myös oppilailla, joilla on pidennetty oppivelvollisuus (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 2.3 §) tai jotka opiskelevat oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain on aina myös erityistä tukea koskeva hallintopäätös, jossa näistä järjestelyistä päätetään.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja inklusiota koskevassa loppuraportissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tuen periaatteet ja siihen liittyvät ohjeet eivät ole yhtenäisiä. Etenkin erityiseen tukeen liittyvät ongelmat ja parannusehdotukset nousivat raportissa esiin. Laillisuusvalvojien tekemissä huomioissa on noussut esiin, että erityisen tuen päätöksestä ei käy aina selväksi, mihin palveluihin oppilas on oikeutettu. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:44, s. 18 ja 21)

2.1.4 Kolmiportaisen tuen toteutuminen perusopetuksessa

Tehostetun ja erityisen tuen rajapintaa, tuen tarpeita eri tuen tasoilla (yleinen, tehostettu, erityinen) sekä käytettyjä konkreettisia tukitoimia koskien tuloksista heijastuu se, että erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä lukuun ottamatta kaikki tukikeinot ovat käytettävissä kaikilla tuen tasoilla. Yleislinjana näyttää olevan, että tuen intensiteetti ja käytettyjen tuen muotojen määrä kasvavat yleisen tuen tasolta tehostetun tuen tasolle ja edelleen erityisen tuen tasolle. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. Lintuvuori & Rämä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:6, s. 40-)

Yleisestä tuesta ei ole säännöstä perusopetuslaissa, mutta Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014, s. 63) määrätään, että ”yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä.” Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelyjä koskevassa selvityksessä kuitenkin vain 12 % vastaajista mainitsi vastauksissaan vastaavaa. Opetuksen järjestäjistä ainoastaan 7 % nosti muutamin maininnoin esiin eriyttämisen, lisäopetuksen, tukiopetuksen ja kertaamisen. Aineistosta ei myöskään noussut erityisesti esiin Opetussuunnitelman perusteissa (2014, s. 61) mainittu ongelmien ennalta ehkäiseminen. Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus tukiopetukseen myös osana erityisen tuen tasolla annettavaa tukea; kuitenkin 13 opetuksen järjestäjää kuvasi, ettei tukiopetus olisi käytössä erityisen tuen tasolla. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. Lintuvuori & Rämä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:6, s. 56, 69)

Opetuksen järjestäjien tulkinnat soveltuvista tukimuodoista vaihtelevat selvityksen mukaan todennäköisesti paljonkin riippuen kunnassa käytettävissä olevien resurssien ja tukitoimien lähtökohdista. Myös kuntien tuen toteutuspaikoissa on erityisopetustilastojen mukaan (esim.

SVT, 2020; Lintuvuori, 2019) laajasti eroa. Vuoden 2018 valtakunnallisessa kyselyssä (osana VN TEAS-selvitystä) 78 % rehtoreista piti oppimisen ja koulunkäynnin tukea koulussaan hyvin järjestettynä (Vainikainen ym., 2018). Opettajien näkemys syksyn 2020 kuntaesimerkkiaineistoon pohjanneessa kyselyssä (Lintuvuori, 2020) oli kriittisempi ja tehostetun tuen järjestelyitä koulussaan piti toimivina 64 % erityisopettajista ja noin puolet luokanopettajista ja aineenopettajista. Kolme neljästä opetuksen järjestäjästä koki tuen tarvetta olevan enemmän kuin resursseja ja opetuksen järjestäjien tavoissa jakaa resursseja kouluille oppimisen ja koulunkäynnin tukea varten oli paljon hajontaa. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. Lintuvuori & Rämä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:6, s. 98, 106–107)

Selvityksessä erityisesti tehostettu tuki ja sen suhde sekä yleiseen että erityiseen tukeen koettiin epäselväksi. Opetuksen järjestäjien arvion mukaan eri tukitasojen väliset selkeämmät ja yksiselitteisemmät kriteerit tai määritelmät vähentäisivät kuntien välisiä eroja oppimisen ja koulunkäynnin tuen vaihtelussa. Jotkut opetuksen järjestäjät toivat esiin, että nykyisessä muodossaan oppimisen ja koulunkäynnin eri tasoihin perustuva tukijärjestelmä voitaisiin kokonaan poistaa tai jako vain yleiseen ja erityiseen tukeen olisi riittävä. Yhtenä keinona järjestää oppilaan tuki tarpeen mukaisena nähtiin myös erityisluokanopettajan ja laaja-alaisen erityisopettajan nimikkeiden yhdistäminen erityisopettajaksi. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. Lintuvuori & Rämä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:6, s. 98, 109–110)

Vaativa erityinen tuki –käsitettä ei ole perusopetuslaissa tai perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se otettiin käyttöön 2012–2015 toteutetussa Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen VETURI- tutkimus- ja kehittämishankkeessa kuvaamaan kyseisen tutkimushankkeen kohdejoukkoa: oppimiseensa ja kuntoutumiseensa moniammatillista erityistä tukea tarvitsevia oppilaita. Käsite määriteltiin seuraavasti: ”Vaativaa ja moniammatillista erityistä tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa tarvitsevat lapset ja nuoret, joilla on vakavia psyykkisiä pulmia, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismin kirjoa. Lisäksi tähän ryhmään saattaa kuulua kotiopetuksessa olevia lapsia.” Samaa käsitettä käytettiin myös opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän (2015–2017) loppuraportissa (2017). Raportissa kotiopetuksessa olevilla lapsilla viitattiin lähinnä oppilaisiin, joilla oli perusopetuslain 18 §:n mukaisia erityisiä opetusjärjestelyjä. Käsitteellä kuvattiin pulmien tai vammojen moninaisuuden lisäksi opetuksen vaativuutta ja sen edellyttämää yhteistyötä monen ammattilaisen kesken sekä todettiin, että vaativia ovat oppilaiden tarpeet ja monialaisuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:34. Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa Kehittämisryhmän loppuraportti)

Esille nostettiin huoli ns. vaativan erityisen tuen oppilaiden oikeudesta koulunkäyntiin (POL 30 §). Vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän tehtävänanto kattoi sairaalaopetusyksiköiden, kuntien ja kuntayhtymien sekä yksityisten laitosten ja erityiskoulujen tarjoaman opetuksen ja koulunkäynnin kehittämisen. Näille oppilaille tarjottavaa tukea ei aina järjestetä normien edellyttämällä tavalla. Jokaisella oppilaalla on kuitenkin oikeus saada esi- ja perusopetusta jokaisena esiopetus- ja koulupäivänään, aina kun se oppilaan terveydentila huomioon ottaen on mahdollista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:34. Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa Kehittämisryhmän loppuraportti)

Kehittämisryhmän kehittämisehdotusten myötä vaativan erityisen tuen aihepiiriä on kehitetty tutkimushankkeissa sekä valtakunnallisen VIP-verkoston toiminnassa vuosina 2018–2022. Perusopetuksesta poiketen vaativan erityisen tuen käsite on käytössä ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä, poiketen kuitenkin merkitykseltään jonkin verran perusopetuksessa käytännön tarpeista syntyneestä käsitteestä. Perusopetuksessakin käsite herätti keskustelua ja

tutkimuksissa on todettu, että sen uskottiin usein olevan joko oppimisen ja koulunkäynnin tuen ylimääräinen taso tai vaihtoehtoisesti osa erityistä tukea. Tutkimuksissa onkin esitetty, että paremmin monialaisen yhteistyön vaativuutta kuvaava käsite olisi ”vaativa monialainen tuki”, joka ei liittäisi asiaa perusopetuslain mukaiseen erityiseen tukeen. (Äikäs & Pesonen, 2022; Mannerkoski ym. 2023)

Kansainvälisen PISA-tutkimuksen sekä kansallisten oppimistulosten arviointien perusteella perusopetuksen oppilaiden osaamistaso on laskenut lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä. Noin puolet oppilaista, joiden osaaminen oli heikkoa, saa erityistä tai tehostettua tukea. Peruskoulun oppilaista jo joka viidennellä on tehostetun tai erityisen tuen tarve, ja tilastojen perusteella tuen tarpeet näyttävät kasvavan. Viime vuosina todetun oppilaiden oppimistulosten laskun syyksi tai aiheuttajaksi ei ole olemassa yhtä tekijää. Tutkimustulosten mukaan osaaminen on vähentynyt eniten lapsilla, jotka tulevat haasteellisista taustoista. Osaamisen vaihtelua selittävät myös esimerkiksi oppilaan sosioekonominen tausta, kodin oppimista tukeva ilmapiiri, oppilaan sukupuoli ja maahanmuuttotaustaisuus.

Heikko osaaminen korostuu oppilailla, jotka tulevat sosioekonomisesti haastavista taustoista ja taustaan liittyvät erot ovat kasvaneet oppimistulosten heikentyessä. Oppilaiden erojen kasvu aiheuttaa haasteita yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle ja tukemiselle. Kasvaneet osaamiserot kertovat, että osa oppilaista ei saa oppimisessa tarvitsemaansa tukea, vaikka noin puolet oppilaista, joiden osaaminen oli heikkoa, saa erityistä tai tehostettua tukea.

Opetuksen järjestäjien väliset erot tuen tarjonnassa

Oikeus oppia- työryhmän työn taustaksi tilattiin selvitys kartoittamaan kunnissa käytössä olevia käytänteitä ja niitä ohjaavia periaatteita oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Selvityksen aineistona käytettiin opetuksen järjestäjien oppimisen ja koulunkäynnin tuen asiantuntijoilta kerättyä valtakunnallista kyselyaineistoa (N=189 opetuksen järjestäjää). Tämän ja aiempien selvitysten ja tutkimusten perusteella voidaan todeta, että perusopetuksen tuen tarjonnassa on koulujen sekä alueiden välisiä eroja. Tämän selvityksen aineistossa keskeiset tuen muodot olivat hyvin samoja tuen tasosta riippumatta. Tulokset kuitenkin osoittivat, että esimerkiksi tuen toteutuspaikkajärjestelyt ovat valtakunnallisesti hyvin erilaisia ja opiskeleminen kokoaikaisesti yleisopetuksen ulkopuolella pienryhmässä tai erityisluokalla koskee osittain myös tehostettua tukea saavia oppilaita, pienellä osalla opetuksen järjestäjiä jopa yleistä tukea saavia oppilaita. Oppimäärien yksilöllistämisen vaihtelu kuntien välillä on laajaa. Eroja oli myös siinä, vaadittiinko oppimäärän yksilöllistämistä koskevan päätöksen tueksi lausunto, kannanotto tai suositus. Lisäksi selvityksessä tehtiin konkreettisiin tukimuotoihin liittyvä havainto siitä, ettei erityinen tuki aina välttämättä sisällä erityisopetusta. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. Lintuvuori & Rämä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:6, s. 10–13)

Tilastotietoja tuen järjestämisestä perusopetuksessa

Tilastokeskus julkaisee oppimisen ja koulunkäynnin tuen tilastoja osana Suomen virallisten tilastojen kokonaisuutta. Oppimisen tuki -tilaston esi- ja peruskouluopetuksen tiedot ovat perustuneet vuoteen 2019 asti Tilastokeskuksen suoraan tiedonkeruuseen koulutuksen järjestäjiltä. Tiedot on kerätty vuosittain syys-lokakuussa Järjestäjä- ja oppilaitostason oppilaat-tiedonkeruussa oppilaitostasoisena summätietona. Vuodesta 2020 alkaen esi- ja perusopetuksen tiedot saadaan oppilas pohjaisesta valtakunnallisesta Koski-tietovarannosta (SVT 2022a). Lisäksi Tilastokeskus toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta myös erityisopetusta koskevaa erillistiedonkeruuta. (OKM 2022, 59)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus on kasvanut tasaisesti vuodesta 2011 lähtien. Erityistä tukea saavien oppilaiden osuus laski hiukan vuodesta 2011 alkaen, mutta on jälleen kasvanut vuodesta 2016 lähtien. Vuoden 2019 jälkeen erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus on ollut suurempi kuin ennen vuoden 2011 perusopetuslain muutosta.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan yhä useampi peruskoulun oppilas sai oppimisen tukea vuonna 2022. Tehostettua tukea sai 79 200 eli 13,9 % ja erityistä tukea 55 500 eli 9,7 % peruskoulun oppilaista. Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus kasvoi 0,7 prosenttiyksikköä edellisvuodesta.

Erityistä tukea saaneista oppilaista 5,7 %:lla opetus annettiin kokonaan erityiskoulun erityisryhmässä tai -luokassa syksyllä 2022. Kokonaan erityiskoulun erityisryhmässä tai -luokassa opetuksensa saavien osuus on pienentynyt vuosittain; vuonna 2022 osuus oli 7,6 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2011. Muun kuin erityiskoulun erityisryhmässä tai -luokassa kokonaan opetuksensa saavien osuus oli 26 % vuonna 2022. Erityistä tukea saaneista oppilaista 32 % sai opetuksensa kokonaan erityisryhmässä tai -luokassa ja 36 %:lla oppilaista 80–100 % opetuksesta oli yleisopetuksen ryhmässä. Lopuilla 32 %:lla opetus oli tasaisemmin sekä yleisopetuksen ryhmissä että erityisryhmissä tai -luokissa.

Tehostettua tukea syksyllä 2022 saaneista oppilaista 80 %:lla tukeen sisältyi osa-aikaista erityisopetusta, 54 %:lla tukiopetusta, 33 %:lla avustajapalveluita, 2 %:lla tulkitsemispalveluja ja 6 %:lla erityisiä apuvälineitä. Erityistä tukea saaneista oppilaista 45 %:lla tukeen sisältyi osa-aikaista erityisopetusta, 38 %:lla tukiopetusta, 55 %:lla avustajapalveluita, 5 %:lla tulkitsemispalveluja ja 11 %:lla erityisiä apuvälineitä. Osa-aikaista erityisopetusta annettiin syksyllä 2022 edellisvuotista enemmän ainoastaan tehostettuna tukena. Tukiopetus, avustajapalvelut ja tulkitsemispalvelut vähenivät molemmissa tuen muodoissa. Erityisten apuvälineiden osuus pysyi ennallaan.

Lukuvuonna 2021–2022 osa-aikaista erityisopetusta sai kaikkiaan 132 000 oppilasta, joka oli 23,5 % syksyn 2021 peruskoululaisista. Osuus on 0,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisenä lukuvuotena. Syksyllä 2021 osa-aikainen erityisopetus sisältyi 60 100 oppilaan tehostettuun tukeen ja 25 100 oppilaan erityiseen tukeen. Vähennyslaskun avulla voidaan päätellä, että osa-aikaista erityisopetusta lukuvuonna 2021–2022 saaneista 132 000 oppilaasta noin 46 850 eli 35 % sai osa-aikaista erityisopetusta yleisenä tukena.

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden määrät vaihtelivat maakunnittain. Tehostettua tukea saaneiden oppilaiden osuus oli suurin Pohjois-Karjalassa, 16,5 %, ja pienin Kainuussa, 11,8 %. Erityistä tukea saaneiden osuus Manner-Suomen maakunnista oli pienin Keski-Pohjanmaalla, 6,7 %, ja suurin Kymenlaaksossa, 14,4 %. Ahvenanmaalla erityistä tukea saaneiden osuus oli 5,8 %. Manner-Suomen maakunnista suurin tehostetun ja erityisen tuen saajien yhteenlaskettu osuus oli Kymenlaaksossa, jossa tehostettua tai erityistä tukea sai 31 % peruskoululaisista. Pienimmät yhteenlasketut osuudet olivat Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla, molemmissa 20 %.

2.1.5 Perusopetuslain mukaiset tukimuodot

Nykytilanteessa oppilaalla on tuen tasosta riippumatta oikeus tukiopetukseen ja osa-aikaiseen erityisopetukseen.

Tukiopetus

Perusopetuslain 16 §:n mukaan oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Perusopetuslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ko. pykälässä ”opetuksen järjestäjälle säädetään nykyistä selkeämmin velvollisuus järjestää tukiopetusta. Tukiopetusta tulee antaa esimerkiksi sairauden tai muun syyn takia opetuksessa jälkeensäjääneille oppilaille sekä oppilaille, joilla on esimerkiksi oman opetuskielestä poikkeavan äidinkielenä takia vaikeuksia seurata opetusta.” Voimassa olevassa lainsäädännössä tukiopetus siis kohdentuu laajasti erilaisiin tuen tarpeisiin, ml. opetuskielen puutteista johtuviin ongelmiin opetukseen osallistumisessa. (HE 86/1997 vp, 60)

Perusopetuslakia koskevassa hallituksen esityksen perusteluissa todetaan: ”Tukiopetusta tulee perusopetuslain 16 §:n nojalla järjestää opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneelle tai muutoin erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle. Tukiopetuksen määrästä ei ole säädetty, vaan se perustuu oppilaan tarpeeseen. Tukiopetuksen lisäksi käytettävissä on myös muita opetusjärjestelyjä, esimerkiksi opetuksen eriyttäminen. Jos oppilaalla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, hänen opetuksensa järjestetään perusopetuslain 17 §:n 1 momentin nojalla muun opetuksen ohessa annettavana osa-aikaisena erityisopetuksena. Tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen määristä ei voimassa olevassa perusopetuslaissa ole säädetty, eikä niiden antaminen edellytä hallintopäätöstä, vaan ne perustuvat oppilaan tarpeeseen.” (HE 109/2009 vp, 5–6, 20)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määrätään, että tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määrätään, että koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa. Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja.

Vuonna 2021 toteutetun selvityksen mukaan tukiopetus oli käytössä 92 prosentilla opetuksen järjestäjistä kaikilla tuen tasoilla. Opetuksen järjestäjistä 7 prosenttia, eli 13 opetuksen järjestäjää kuitenkin kuvasi, että tukiopetus ei ollut käytössä erityisen tuen tasolla. Ennakoiva tukiopetus oli myös suhteellisen yleisesti käytössä varsinkin yleisen ja tehostetun tuen tasolla. (Lintuvuori & Rämä, 2022).

Opetuksen järjestäjillä on erilaisia annettun tukiopetuksen kirjaamiskäytänteitä, mikä hankaloittaa yhtenäistä tiedonkeruuta ja annettun tukiopetusmäärän vertailua. Pääsääntöisesti opetuksen järjestäjä määrittää koulukohtaisesti käytettävissä oleva tuntikehyksen, josta osa on käytettävissä tukiopetukseen. Tavallisimmin koulun rehtori hallinnoi tukiopetuksen tuntipankkia ja jakaa resurssia sitä tarvitseville. Vuonna 2021 toteutetun selvityksen mukaan 74 % opetuksen järjestäjistä oli käytössä toimintamalli, jossa tukiopetus huomioitiin jo etukäteen opettajien lukujärjestyksessä tai tuntikehyksessä. Lähes kaikilla opetuksen järjestäjillä oli käytössään ns. jakotunnit, joissa opetusryhmä tai luokka jaetaan kahteen tai useampaan ryhmään tietyiksi lukujärjestyksen mukaisiksi tunneiksi. Lähes yhtä yleistä oli ns. oppituntien

palkitus, jossa esimerkiksi useamman ryhmän lukujärjestyksessä sijoitetaan saman oppiaineen tunnit samaan kohtaan ja tätä kautta mahdollistetaan esimerkiksi joustavien ryhmittelyiden ja muiden konkreettisten tukikeinojen käyttö. (Lintuvuori & Rämä, 2022, 68, 71)

Osa-aikainen erityisopetus

Perusopetuslain 16 §:n mukaan oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Perusopetuslain hallituksen esityksessä todetaan: ”Tukiopetuksen tai osa-aikaisen erityisopetuksen antaminen eivät edellyttäisi hallintopäätöksen tekemistä, vaan kyse olisi nykyiseen tapaan opetuksen järjestämisestä eli tosiasiallisesta hallintotoiminnasta. Muun opetuksen ohessa annettavaa erityisopetusta eli niin sanottua osa-aikaista erityisopetusta koskeva säännös siirrettäisiin erityisopetusta koskevasta pykälästä oppimisen tukea koskevaan pykälään. Osa-aikaisen erityisopetuksen sisältöä ei muutettaisi, vaan muutoksen tarkoituksena on vahvistaa tätä tukimuotoa varhaisen puuttumisen keinona. Oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen olisi ehdotetun mukaan oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään. Nykyisestä säännöksestä poiketen vaikeuksien ei tarvitsisi olla lieviä. Muutoksella halutaan korostaa oppilaan oikeutta osa-aikaiseen erityisopetukseen myös muissa tilanteissa.” (HE 109/2009 vp. 5, 6, 23)

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, muita oppimisvaikeuksia, vaikeuksia opiskelutaidoissa tai oppimisedellytyksissä, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksien ehkäisemiseksi. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisella erityisopetuksella tarkoitetaan opetusta, jota oppilas voi saada muun opetuksen ohessa, jos hänellä on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös tehostetun tai erityisen tuen aikana. Vuonna 2021 perusopetuksesta toteutetun selvityksen mukaan osa-aikainen erityisopetus ja laaja-alaisen erityisopettajan kanssa toteutettu yhteisopetus olivat käytössä jollain tuen tasoista lähes kaikilla vastanneilla opetuksen järjestäjillä. Pienryhmäopetuksena annettu osa-aikainen erityisopetus oli yleisintä tehostetun tuen tasolla, mutta käytössä kaikilla tuen tasoilla 72 %:lla opetuksen järjestäjistä. Yksilöopetuksena annettu osa-aikainen erityisopetus oli käytössä 96 %:lla opetuksen järjestäjistä jollain tuen tasoista, yleisintä tehostetun tuen tasolla. Kaikilla kolmella tuen tasolla se oli käytössä 64 %:lla opetuksen järjestäjistä. (Lintuvuori & Rämä, 2022.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön Oikeus oppia-työryhmän raportin mukaan osa-aikaisen erityisopetuksen rooli tärkeänä erityisopetuksen toimintamallina ja osana aiempaa tuen järjestelmää on nykyisessä oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmässä jäänyt epäselväksi. Osa-aikainen erityisopetus tukimuotona kohdentuu kaikille tuen tasoille. Perusopetuslain mukaan oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikainen erityisopetus on yksi varhaisen puuttumisen keinoista ja siten keskeisessä asemassa oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmässä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tarjoamisen edellytykset ja tarkemmat toteuttamisen periaatteet tulisi täsmentää lainsäädännössä sekä ohjaavissa asiakirjoissa. (OKM, 2022.)

Erityiseen tukeen kuuluva erityisopetus

Perusopetuslain 17 §:n mukaan erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityiseen tukeen kuuluvaa erityisopetusta, joka järjestetään perusopetuslain 17 §:n 1 momentin mukaan muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa, oppilas voi saada vain erityistä tukea koskevan päätöksen perusteella eli erityisen tuen tasolla. Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös (pätös erityisestä tuesta), jossa on määrättävä muun muassa oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä. Perusopetuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 109/2009 vp, s. 5) todetaan, että perusopetuslain 17 § 2 momentin mukaan opetuksen järjestämisen lähtökohta on erityisopetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä aina, kun se on mahdollista. Erityisiä tukitoimia tarvitsevan oppilaan opetuksen järjestäminen arvioidaan kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Jos integraatio ei ole mahdollinen, oppilaan opetus järjestetään erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Kuten muutkin opetuspaikkoja koskevat ratkaisut, on erityisluokan tai erityiskoulun perustaminen opetuksen järjestäjän päätettävissä. Edelleen hallituksen esityksessä (HE 109/2009 vp) todetaan, että erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen, voimassa olevan perusopetuslain 17 §:n 1 momentin mukaan erityistä tukea saavien oppilaiden opetuksessa voidaan poiketa siitä, mitä on säädetty oppiaineista, eri laajuisista oppimääristä, aineiden vapaaehtoisuudesta ja valinnaisuudesta sekä oppilaanohjauksesta, sen mukaan mitä perusopetuslain 14 §:ssä säädetään tuntijaosta ja opetussuunnitelman perusteista.

Kielellinen tuki

Useat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että maahanmuuttotasaisten oppilaiden osaamistaso on keskimääräistä alhaisempaa. PISA-tutkimusten mukaan ulkomailla syntyneiden oppilaiden osaamistaso on kaksi vuotta suomalaisperäisiä oppilaita heikempi ja Suomessa syntyneiden maahanmuuttotasaisten oppilaiden osaaminen noin puolitoista vuotta heikempi. Maahanmuuttotasaisten oppilaiden kielitaidon huomioimisesta ei ole olemassa velvoittavia säännöksiä. Tukea opetuskielen oppimiseen ei ole tarpeeksi eikä kansallisesti säädettyjä menettelytapoja ole. Perusopetukseen valmistava opetus, kielellisesti tuettu opetus, suomi/ruotsi toisena kielenä opetus ovat kaikki opetuksen järjestäjille vapaaehtoisia järjestää. Puuttuvat kansalliset säännökset ovat johtaneet siihen, että menettelytavat ja käytännöt eroavat paikallisesti.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan paikallisesti ratkaistaan muun muassa se, miten oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä. Samoin paikallisella tasolla päätetään, miten opetus käytännössä järjestetään ja minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan.

Oppilas voi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkielenä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan myös seuraavat näkökulmat: oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei anna vielä edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito ei anna vielä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Yläkouluikäisille maahanmuuttajille suunnattu kielellinen tuki vaihtelee kuntien resurssien mukaan. Koulujen kielellisen tuen käytäntöihin vaikuttavat monet asiat kuten maahanmuuttotasaisten oppilaiden osuus koulun oppilaista sekä se, onko koulussa

perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmää. Maahanmuuttotilanteen oppilaan etu olisi, että kielellinen tuki jatkuisi valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen katkeamatta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 45 §:n 2 momentissa todetaan, että ”Perusopetuslain ja lukiolain mukaisen toiminnan järjestäjälle myönnetään valtionavustusta esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen täydentävään vieraskielisten oppilaiden äidinkielen, suomi tai ruotsi toisena kielenä ja heidän muun opetuksensa tukemiseen sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun määrärahan puitteissa.”

Rahoituksesta on tarkemmin säädetty opetusministeriön asetuksella 1777/2009. Asetuksen mukaan suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja muun opetuksen tukeen ovat oikeutettuja ne vieraskieliset oppilaat, joiden perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettuun opetukseen osallistumisen aloittamisesta on kulunut enintään kuusi vuotta ja jotka eivät osaa suomea tai ruotsia vastaavan ikäisen suomen- tai ruotsinkielisen oppilaan äidinkielen tasoisesti.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja muun opetuksen tukemiseen omalla äidinkielellä suoritetaan valtionavustusta kolmesta opetustunnista viikossa. Valtionavustusta oman äidinkielen opetuksesta saa kahdesta opetustunnista viikossa. Rahoitus lasketaan laskennallisten ryhmien perusteella ja maksetaan jälkikäteen. Vuoden 2023 tuntien avustus myönnettiin helmikuussa 2024 ja oli 22,5 miljoonaa euroa. Kielen keskeisyys opetuksessa ja oppimisessa sekä koko koulun toimintakulttuurissa on tuotu esiin vuoden 2014 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, jotka velvoittavat kielitietoiseen opetukseen. Kielitietoisessa koulussa kielen keskeinen merkitys oppimisessa, opetuksessa, arvioinnissa ja kaikessa toiminnassa tunnustetaan. Tämä tarkoittaa kaikkien kielten arvostamista ja luontevaa näkyvyyttä koulussa toimintakulttuurin tasolla. Opetuksessa se tarkoittaa kielitietoisia työtapoja, jotka perustuvat opettajien yhteistyölle. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja. Kielitietoinen opetus tukee erityisesti maahanmuuttotilanteen oppilaiden oppimista, vaikka se on osa kaikkea opetusta. Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä.

Koulut ovat ottaneet käyttöön kielellisesti tuetun opetuksen pedagogiikkaa (KIETU), joka on eri oppiaineiden opetusta niille monikielisille oppilaille, jotka tarvitsevat tukea kehittyvään opiskelukieleensä ja muihin opiskeluvälimuksiinsa. Etenkin yläkouluikäisille maahanmuuttotilanteen oppilaille suunnattuna pedagogisena tukimuotona kietu-opetus yhdistää koulun opetuskielen ja oppiainesisältöjen opiskelun. KIETU-opetus on yleisopetukseen integroitu kielellisen tuen toimintamalli, joka poikkeaa laaja-alaisen erityisopetuksen toimenkuvasta kielipedagogisen ja kielitietoisuuden painotuksensa vuoksi. (Harju-Autti 2022). Erityisopettajien, aineenopettajien ja KIETU-opettajan tiivis yhteistyö, jolle koulun johto antaa tukensa esimerkiksi lukujärjestyksen suunnittelussa, mahdollistaa joustavan työskentelyn koulun ja koko kouluyhteisön hyväksi. KIETU-opetusta järjestetään niin yhteisopetuksena (aik. samanaikaisopetus, ks. esim. Pulkkinen & Rytivaara, 2015) kuin erillisopetuksena. KIETU-opetuksen keskeinen tavoite on yläkouluikäisen suomen kieltä opettelevan oppilaan kielitaidon ja koulunkäyntistrategioiden vahvistaminen. Samalla tavoitteena on tuottaa positiivisia oppimiskokemuksia ja vahvistaa oppilaan omaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiä periaatteella, jossa tuki on jatkuvaa, suunniteltua ja tilannekohtaisesti muokattavissa (ks. esim. van Lier 2004). Vertaissuhteiden tukeminen, riittävä kielikoulutus ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen ehkäisevät separaatiota ja kannustavat integroitumaan (Tuittu, Klemelä, Rinne & Räsänen, 2011; Gibbons, 2015).

Tavat, joilla perusopetukseen valmistavaa opetusta, suomi toisena kielenä ja kirjallisuus - oppimäärän (S2) opetusta, oman äidinkielen opetusta sekä kaikilta opettajilta edellytetyä kielitietoista pedagogiikkaa toteutetaan, vaihtelevat. Asiantuntijat ja opettajat tiedostavat yläkouluikäisten maahanmuuttotustaisten oppilaiden tuen tarpeet, mutta haasteita aiheuttavat liian lyhyeksi koettu perusopetukseen valmistava opetus, S2-opetuksen vaihtelevat opetusjärjestelyt sekä yläkoulun aineenopettajajärjestelmä, joka vaikeuttaa yksittäisiin oppilaisiin ja heidän taustoihinsa perehtymistä. Niissä kouluissa, joissa kielellisesti tuetun opetuksen opettajaresurssi on ollut käytössä, se on koettu hyödylliseksi, mutta opettajan toimenkuva vaatii edelleen kehittämistä ja vahvistamista. (Harju-Autti, 2022.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksessa suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatuksi että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa opetusta, voivat maahanmuuttotasaustaiset lapset osallistua siihen. Opetuksen järjestäjällä ei kuitenkaan ole velvollisuutta opetuskielen tukeen esiopetuksessa.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät maksuttomat palvelut

Perusopetuslain 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalla on maksuttoman opetuksen, oppikirjojen ja muun oppimateriaalin lisäksi oikeus saada maksutta myös opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut.

On todettava, ettei lailla perusopetuslain muuttamisesta (477/2003) muutettu POL 31 §:n 1 momentti viittaa ainoastaan voimassa olevan POL 17 §:ssä tarkoitettuun erityiseen tukeen, vaan kaikkiin oppilaisiin, jotka tarvitsevat oppimisessaan edellä kuvatun kaltaista erityistä tukea. Perusopetuslakiin erityisen tuen käsite kuvaamaan oppimisen ja koulunkäynnin vahvinta tukea takaavaa tuen tasoa tuli lailla perusopetuslain muuttamisesta (642/2010), jolla muutettiin perusopetuslain (628/1998) 16 § ja 17 §. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 oli erityinen tuki kuvattu seuraavasti: ”Opetuksessa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat oppilaat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Erityisen tuen piiriin kuuluvat myös oppilaat, joilla on opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden sekä huoltajan mukaan kehityksessään oppimiseen liittyviä riskitekijöitä.” Tämän perusteella tulkitsemis- ja avustajapalveluiden saaminen ei ole sidottu ainoastaan erityisen tuen tasoon vaan on käytettävissä muillakin tuen tasoilla.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelut

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä oppilaille annettavia yksilöllisiä tulkitsemispalveluita.

Avustajapalveluilla tarkoitetaan opetukseen osallistumisen edellyttämiä avustajapalveluita. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun EOAK/3136/2021 mukaan oikeuskirjallisuudessa on todettu, että opetuksen järjestäjällä on mahdollisuus huolehtia avustajapalvelujen järjestämisestä henkilökohtaisen järjestämisen lisäksi myös luokkakohtaisten avustajapalvelujen avulla. Perusopetuslain 3 §:n ja 31 §:n säännökset edellyttävät kuitenkin, että oppilaan yksilölliset tarpeet selvitetään riittävällä tavalla siten, että opetus ja sen edellyttämät palvelut tulevat järjestetyiksi hänen edellytystensä mukaisesti.

Erityiset apuvälineet

Se mitä edellä todetaan vammaisista ja muuta erityistä tukea tarvitsevista oppilaista, koskee myös oikeutta opetukseen osallistumisen edellyttämiin tarpeellisiin apuvälineisiin. Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen lisäksi vammaiselle tai muutoin erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle on haluttu turvata myös opetukseen osallistumisen edellyttämät tarpeelliset apuvälineet. HE 86/1997 vp:ssä apuvälineillä tarkoitettiin luokka- ja koulukohtaisia apuvälineitä. Sen sijaan henkilökohtaisista apuvälineistä todettiin ”Oppilaalla on oikeus henkilökohtaisiin apuvälineisiin lääkinnällisestä kuntoutuksesta annetun asetuksen (1015/1991) mukaisesti.”

Muut opetuspalvelut

Perusopetuslain 682/1998 31 §:n 1 momentin alkuperäisen muotoilun mukaan vammaisella ja muuta erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalla oli oikeus saada maksutta muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut. Lailla perusopetuslain muuttamisesta 642/2010 perusopetuslakiin lisättiin 31 a § oppilashuollosta, jolloin 31 §:n 1 momentista poistettiin viittaus oppilashuoltoon ja jäljelle jäi muotoilu muista opetuspalveluista. Lain valmistelutöistä HE 109/2009 vp:stä tai HE 86/1997 vp:stä ei käy selkeästi ilmi, mihin muihin palveluihin kuin oppilashuoltoon ilmaisulla muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut alun perin on viitattu, joten sillä tarkoitettaneen muita mahdollisia oppilaan tarvitsemia opetukseen osallistumisen edellyttämiä ja opetukseen liittyviä palveluja.

Perusopetuslain 39 §:n mukaiset tehtävät

Perusopetuslain 39 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 17 § 1 momentissa tarkoitetun erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Pykälässä kuntoutuksella tarkoitetaan sitä kuntoutusta, jota järjestetään ministeriön tekemän päätöksen mukaisesti, aiemmin esimerkiksi valtion vammaisten lasten kouluissa, nykytilanteessa Opetushallituksen alaisuudessa toimivassa Oppimis- ja ohjauskeskus Valterissa eli Valteri-koulussa. Valteri-koulu on perusopetuslain 8 §:n mukaisella järjestämisluvalla toimiva valtion koulu. Valteri-koulun toimipisteet sijaitsevat Mikkeliissä, Kuopiossa, Jyväskylässä, Helsingissä ja Oulussa. Lisäksi Oppimis- ja ohjauskeskus Valterilla on ohjauspalveluiden toimistotilat Tampereella, Turussa ja Vaasassa.

Valteri-koulun opetustoiminta ja sen antamat ohjauspalvelut palvelevat ensi sijassa perusopetuslain 17 §:n mukaisen tuen kehittämistä. Siten Valterin tehtävät eroavat esimerkiksi perusopetuslain 4 a §:ssä säädetystä sairaalan sijaintikunnalle osoitetusta tehtävästä, joka koskee opetuksen järjestämistä erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Tilastotietojen perusteella tulosyys sairaalaopetukseen painottuu aiempaa voimakkaammin erityisesti psykiatriisiin perusteisiin.

2.2 Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät opetusjärjestelyt

2.2.1 Tuen toteutuspaikka ja perusopetuksen järjestämisen periaatteet

Erityisopetuksesta tuli osa oppilaalle annettavaa erityistä tukea perusopetuslain muutoksen myötä (laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010). Erityisopetus tuen muotona säilyi, mutta erityisopetukseen ottamisen ja siirtämisen käsitteistä luovuttiin. Hallituksen esityksen (HE 109/2009 vp) mukaan erityisopetus järjestettäisiin pääsääntöisesti muun opetuksen yhteydessä eli oppilaalle annettava erityinen tuki ei sellaisenaan vaikuttaisi hänen koulupaikkansa ja opetusryhmänsä määrytymiseen. Tarkoituksena oli, että oppilaan opetus voitaisiin järjestää

erityisluokassa tai erityiskoulussa, jollei opetusta voitaisi järjestää yleisopetuksen ryhmässä oppilaan edun edellyttämällä tavalla. Sivistysvaliokunta katsoi mietinnössään, että erityisopetuksen järjestämiskäytännöissä on huomioitava sekä tukea tarvitsevan oppilaan tarpeet, että koko luokan opetuksellinen kokonaistilanne, ja lainkohtaan lisättiin maininta järjestämisedellytyksistä (SiVM 4/2010 vp). Voimassa oleva perusopetuslain 17 § 1 momentti huomioi sekä oppilaan edun, että opetuksen järjestämisedellytykset ja siinä säädetään, että ”erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa.”

Vaikka opetuksen järjestämisen ja tuen toteutuspaikka ovat olleet inklusiota koskevissa keskusteluissa usein keskeisessä roolissa, ei inklusio tarkoita ainoastaan opetuksen järjestämispaikkaan liittyviä ratkaisuja. Se sisältää yleistavoitteen kaikille avoimesta lähipalvelusta tai lähikoulusta ja on oppimisen ja osallistumisen esteiden ehkäisyä, vähentämistä ja poistamista, lähtökohtanaan kaikkiin oppilaisiin kohdistuva opetus. Toisaalta se tulisi nähdä myös opetusta laajempänä asiana: kaikkien ihmisten yhtäläisenä arvostamisena ja kunnioittamisena yhteisön jäsenenä, jonka periaatteena ja lopputulemana on sosiaalinen inklusio, kaikkien yhtäläinen osallisuus koko yhteiskunnassa. Siksi se merkitsee myös sitä, ettei ketään suljeta kasvatus- ja koulutusjärjestelmän ulkopuolelle esimerkiksi vammaisuuden tai tuen tarpeiden perusteella. Inklusio tarkoittaa myös sitä, että jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja kasvulleen, tarvittaessa myös pienryhmässä, erityisryhmässä tai –luokassa. (OKM, 2022.)

Suomi on valtiona sitoutunut moniin kansainvälisiin kasvatusta ja koulutusta koskeviin sopimuksiin ja suosituksiin, joiden päämääränä on inklusiivisuuden periaatteiden ja inklusiivisen pedagogiikan edistäminen, mm. Unescon Salamancan julistus 1994 ja sen seurantaraportti vuodelta 2020, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59–60/1991) ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–24/2016). Vammaissopimuksen täytäntöönpanoa valvova vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea toteaa 4. yleiskommentissaan inklusiivisen koulutuksen olevan jokaisen oppijan ihmisoikeus. Lapsen oikeuksien komitea ohjaa 9. yleiskommentissaan (CRC/C/GC/9) myös lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineita jäsenvaltioita koulutusjärjestelmissään kohti inklusiota. Suomi on nämä sopimukset ratifioimalla sitoutunut inklusiivisen koulutusjärjestelmän toteuttamiseen ja täytäntöönpanoon. (Mäntylä, Poikola & Pölönen, 2024.)

Lähikouluperiaate

Inklusiivinen ja osallistava koulutusjärjestelmä merkitsee kaikkien oppilaiden oikeutta kasvatukseen ja opetukseen kouluissa niissä yhteisöissä, joissa he elävät, sekä oikeutta saada siellä tarvitsemansa tukitoimet (OKM, 2022). Kansainvälisten sopimusten lähtökohtana on oppilaan oikeus opiskella omassa lähikoulussaan aina kun se on mahdollista ja Suomi on sitoutunut kehittämään suomalaista koulujärjestelmää niiden pohjalta siten, että kaikkien lasten ja nuorten oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin. Perustuslain (731/1999) 6 § kieltää syrjinnän ja edellyttää kaikkien yksilöiden yhdenvertaista kohtelua. HE 109/2009 vp:ssä todetaan, että ”erityistä tukea saavan oppilaan opetus olisi järjestettävä hänen lähikoulussaan ja hänelle luontaisesti määräytyvässä opetusryhmässä.” Edelleen siinä asetetaan tavoitteeksi, että erityistä tukea saavan oppilaan opetus ja riittävät tukitoimet järjestettäisiin oppilaan lähikoulussa ja luontaisessa opetusryhmässä aina kun se on mahdollista.

Hallituksen esityksen ja siinä esitettyjen lakimuutosten tarkoituksena oli vahvistaa lähikouluperiaatteen toteutumista siten, että oppilaan tarvitsema tuki järjestettäisiin lähtökohtaisesti sellaisessa koulussa tai muussa opetuspaikassa, joka oppilaalle osoitettaisiin

myös ilman tuen tarvetta. Tavoitteena oli, että myös erityinen tuki järjestetään pääsääntöisesti oppilaan omassa koulussa tai lapsen edun niin vaatiessa, sellaisessa koulussa, jossa tuki voidaan antaa. Tällä pyrittiin vahvistamaan kaikkien oppilaiden yhdenvertaisuutta ja lisäämään kaikkien oppilaiden osallisuutta omassa yhteisössään. Myös lähes kaikki lausunnonantajat pitivät oppilaan ensisijaista oikeutta saada tarvitsemansa tuki lähikoulussa erityisen tärkeänä. (HE 109/2009 vp). Nämä tavoitteet vahvistavat toteutuessaan myös inklusiivista koulutusjärjestelmää. Vaikka inklusion määritelmä ei ole selkeä eikä sitä erikseen käytetä käsitteenä perusopetuslaissa, tarkoittaa se ennen kaikkea kokonaisvaltaista esiopetuksen ja koulun toimintakulttuuria, joka koskee kaikkia oppilaita ja pohjautuu tasa-arvoon, syrjimättömyyteen ja moninaisuuden näkemiseen rikkautena. (OKM, 2022.)

Opetusryhmät

Kaikkien oppilaiden osallisuuden vahvistamisessa ja lähikouluperiaatteen toteuttamisessa merkittävä rooli on opettajien yhteistyöllä ja sitä vahvistavilla toimintamalleilla, kuten yhteisopettajuudella. Tutkimusten mukaan yhteisopettajuus voi vähentää segregatiota ja edistää osallisuutta eli inklusiota, parantaa oppilaiden sosioemotionaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä vähentää haastavaa käyttäytymistä. Myös oppilaiden tuen tarpeet tulevat paremmin kohdatuiksi, kun luokassa on useampi kuin yksi opettaja. (esim. Kokko, Takala & Pihlaja, 2021.) Tutkimusten mukaan yhteisopettajuus edistää myös opettajien työssäjaksamista ja samalla tukee ammatillista kehittymistä (esim. Sirkko, 2021).

Opetusryhmän koko vaikuttaa oppilaiden oikeuksien toteutumiseen ja yhdenvertaisuuden mahdollisuuksiin saada ikäkauden ja edellytysten mukaista opetusta. Perusopetuslain 3 a §:n mukaan perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu, jonka tulisi olla lähtökohtana myös opetusryhmiä muodostettaessa.

Perusopetuslain 30 §:n 1 ja 2 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet.

Perusopetuksen yleisopetuksen ryhmien sallitusta maksimioppilasmäärästä ei ole säädetty tarkemmin lainsäädännössä muutoin kuin siltä osin, kun opetusryhmässä on erityisen tuen oppilaita, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia oppilaita, vaikeimmin kehitysvammaisia oppilaita tai kyseessä on näistä oppilaista ja yleisopetuksen oppilaista muodostettu yhdistelmäryhmä.

Vuonna 2012 julkaistuissa perusopetuksen laatukriteereissä on annettu suositus yleisopetuksen ryhmien maksimioppilasmäärästä seuraavasti: ”Ryhmäkokojen tulee olla sellaisia, että opettajalla on mahdollisuus seurata ja tukea oppilaan oppimista ja muuta kehitystä myös yhteistyössä kotien kanssa, edistää ja hyödyntää oppilaiden välistä yhteistyötä sekä käyttää monipuolisia menetelmiä. Opetusryhmien suositeltava enimmäiskoko on keskimäärin 20–25. Opetusryhmiä muodostettaessa on tarpeen pienentää ryhmiä sen mukaan, kuinka paljon joukossa on erityistä tukea tarvitsevia sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oppilaita. Kun opetusta annetaan yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa, on ryhmäkokoja mietittävä tapauskohtaisesti. Myös turvallisuustekijät vaikuttavat opetusryhmien kokoon. Samoin opetustilanteiden työskentelyrauhaa voidaan parantaa ja kodin ja koulun yhteistyön edellytykset ovat paremmat pienessä opetusryhmässä.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: Perusopetuksen laatukriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29, s. 43.)

Lapset ovat jo ikänsä puolesta haavoittuvassa asemassa, ja heidän joukossaan erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat sitä vielä muita lapsia selvemmin. Perusopetuslain 17 §:n 6 momentissa säädetään, että niiden opetusryhmien muodostamisesta, joissa on yksi tai useampia erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita tai pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia oppilaita, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Perusopetusasetuksen (852/1998) 2 §:n 2 momentin mukaan silloin, kun opetusta annetaan perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitetuille oppilaille, jotka saavat erityistä tukea, saa opetusryhmässä olla, jäljempänä säädetyn poikkeuksen, enintään kymmenen oppilasta. Opetusryhmän enimmäiskoko voidaan ylittää, jos se on oppilaiden edellytysten tai opetuksessa käytettävän työskentelytavan takia perusteltua, eikä järjestely vaaranna opetusryhmässä opiskelevien oppilaiden opetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Lainsäätäjä on tarkoittanut, että erityisen tuen oppilaista ryhmiä koostettaessa säädettyä ryhmän maksimikokoa (10) ei ylitetä. Perusopetusasetuksen 2 §:ää muutettaessa säännöstä on perusteltu seuraavasti: ”Kymmenen oppilaan ryhmäkoon ylittäminen tulee käytännössä kyseeseen yleensä erityisesti niissä tilanteissa, joissa erityisen tuen päätöksen saanut oppilasta opetetaan osana yleisopetuksen ryhmää. Erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden ryhmäkoko voisi lähtökohtaisesti olla aina korkeintaan kymmenen oppilasta. Vallitsevien olosuhteiden mukaisesti voisi kuitenkin edelleen tulla harkittavaksi, minkä kokoisessa ryhmässä opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa kaikkien ryhmässä opiskelevien oppilaiden osalta. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon myös mahdolliset päätetyt tukitoimenpiteet, kuten koulunkäyntiavustajat ja erityiset apuvälineet.” (Muistio: Valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen 2 §:n muuttamisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö 8.10.2010.) Perusopetusasetuksen 2 §:n 2 momentin 10 oppilaan maksimimäärä säädettiin ennen vuonna 2011 voimaan tullutta oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistusta. Kymmenen oppilaan maksimimäärä on säädetty jo vuoden 1984 peruskouluasetuksessa (718/1984, kumottu), jonka 43 §:n 3 momentin mukaan erityisluokalla annettavassa opetuksessa perusopetusryhmässä voi olla enintään 10 oppilasta.

Perusopetusasetuksen 2 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa opetusryhmässä saa olla enintään kahdeksan oppilasta. Vaikeimmin kehitysvammaisista oppilaista muodostetussa opetusryhmässä saa olla kuitenkin enintään kuusi oppilasta. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville tai vaikeimmin kehitysvammaisille oppilaille annetaan opetusta samassa ryhmässä tai yhdessä perusopetusasetuksen 2 §:n 2 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, jotka saavat erityistä tukea, määräytyy opetusryhmän enimmäiskoko sen mukaisesti, minkälaista tukea saavia oppilaita ryhmässä on eniten. Jos taas pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan tai vaikeimmin kehitysvammaisen oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden kuin edellä mainittujen oppilaiden kanssa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

2.2.2 Erityiset opetusjärjestelyt

Erityisistä opetusjärjestelyistä säädetään perusopetuslain 18 §:ssä. Lain mukaan oppilaan opiskelu on mahdollista järjestää toisin kuin perusopetuslaissa säädetään silloin, kun:

- 1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;
- 2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai
- 3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Lain esitöiden (HE 86/1997, s. 61–62) mukaan poikkeaminen voi tulla kysymykseen pykälän 1 kohdan nojalla esimerkiksi sellaisen oppilaan osalta, joka on opiskellut ulkomailla ja muuttaa Suomeen ja tulee täällä sijoitettavaksi hänen tietojaan ja taitojaan vastaavaan opetusryhmään. Mainittu kohta mahdollistaa myös vuosiluokan jättämisen väliin, jos oppilaan todetaan jo muuten hallitsevan asianomaisella vuosiluokalla edellytetyt tiedot. Pykälän 2 kohdan nojalla poikkeaminen on mahdollista esimerkiksi erityislahjakkaan oppilaan osalta tai sellaisen vammaisen taikka vieraskielisen oppilaan osalta, jota ei voida kohtuudella velvoittaa tietyn oppiaineen opetukseen. Pykälän 3 kohdan nojalla poikkeus voidaan myöntää esimerkiksi yleisopetuksessa olevan vammaisen oppilaan opiskelun järjestämisessä. Mahdollisuudesta poiketa yleisesti erityisopetuksessa oppiaineita ja opetussuunnitelmaa koskevista säännöksistä säädetään 17 §:n 2 momentissa.

Pykälän säättämää erityisiä opetusjärjestelyjä on sovellettu hyvin erilaisiin tilanteisiin. Esimerkiksi, kun oppilaan sairaus tai muu elämäntilanne on voinut tilapäisesti estää tai vaikeuttaa oppilaan osallistumista opetukseen, on rehtori voinut pykälän nojalla vapauttaa oppilaan suorittamasta yhtä tai useampaa oppiainetta. Opetus on voitu järjestää tuntijaosta ja opetussuunnitelmasta poiketen, esimerkiksi koulupäivää lyhentämällä, oppiaineen tehtävien korvaamisen jollain muulla tekemisellä tai etäopiskelulla. Pykälää on saatettu soveltaa myös silloin, kun opetuksesta on vapautettu maahanmuuttotauasta johtuen. Pykälää on voitu soveltaa myös silloin, kun on päätetty vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta tai tukikeinoista, joista on säädetty perusopetuslaissa toisissa pykälissä (vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta on määrätty Opetushallituksen määräyksessä nro 105/011/2014 / OPH-866-2017). Pykälän soveltamisen perusteluina on ollut myös sairaalaopetus ja poliklinikkaopetus, vaikka opetuksen suorittamisesta sairaalaopetuksena säädetään perusopetuslain 4 a §:ssä. Myös kotiopetus, niin sanottu yksityisopetus, kehitysvamman ja sairauden vaatimat muutokset opetuksessa, sosio-emotionaalisten haasteiden aiheuttamat opetuksen järjestämiseen liittyvät vaikeudet, oppivelvollisuusiän ylittyminen ja päättötodistuksen saamisen ongelmat on voitu katsoa kouluissa edellyttävän pykälän mukaisia erityisiä opetusjärjestelyjä.

Pykälän laveasta sanamuodosta johtuen pykälää on sovellettu edellä kuvatuin tavoin. Pykälän soveltamisala on ollut laajempi kuin mitä lainsäätäjä on alun perin tarkoittanut. Pykälän nojalla on voitu rajoittaa oppilaan oikeutta suorittaa perusopetuksen oppimäärää monissa erilaisissa tilanteissa. Kun perusopetuksen oppimäärän suorittamista rajoitetaan tai oppilas vapautetaan suorittamasta perusopetuksen oppimäärää, puututaan samalla oppilaan perusoikeuteen. Perusoikeuteen puuttuminen ei ole mahdollista lakia alemman asteisilla päätöksillä, vaan perusopetuksen oppimäärän rajoittaminen on perustuttava lain taseiseen tarkkarajaiseen säännökseen.

Oikeus oppia-työryhmän loppuraportissa kiinnitetään huomiota erityisen tuen päätöksen ja erityisten opetusjärjestelyiden suhteeseen, jonka laillisuusvalvojat olivat nostaneet esiin lausunnoissaan 2021. Erityisen tuen päätöksessä päätetään tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeavasta järjestämisestä, mutta epäselvää on, mikä on erityisen tuen päätöksen suhde erityisiin opetusjärjestelyihin. Selvennystä kaipaisi se, mitä kaikkea voidaan tehdä erityisen tuen puitteissa ja päätetäänkö erityisen tuen oppilaiden osalta kaikki erityisen tuen päätöksessä. Vaihtoehtoisesti tulisi määritellä, mitä asioita 18 § koskee heidän osaltaan. Myös laillisuusvalvojien lausunnoissa tuotiin esille tarve arvioida perusopetuslain 18 §:n mukaisten erityisten opetusjärjestelyiden soveltamiseen liittyviä ongelmakohtia. Laillisuusvalvojat pitävät tärkeänä, että hallintomenettelyyn liittyvät asiat kirjataan lainsäädäntöön. Nyt esimerkiksi erityisen tuen päätöksen suhteesta erityisiin opetusjärjestelyihin ja pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä mainitaan ainoastaan opetussuunnitelman perusteissa, mikä on ongelmallista lakisidonnaisuusperiaatteen näkökulmasta. (OKM 2022, 103)

Oikeus oppia- työryhmän loppuraportissa kiinnitetään huomioita myös perusopetuslain 18 §:n käyttämiseen usein tilanteissa, joissa oppilaan psyykkinen kunto on niin heikko, että hän ei jaksaa opiskella kuin muutamia tunteja päivässä tai ei pysty työskentelemään pienessäkään vahvasti tuetussa ryhmässä. POL 18 §:n nojalla tehdään siis usein koulupäivän tai -viikon lyhentämistä koskevia päätöksiä. Koulupäivien lyhentämiset ovat yleistyneet, mutta ne ovat osin ongelmallisia; niistä päätettäessä olisi määriteltävä myös, mitä oppilas tekee sinä aikana, kun ei ole oppitunneilla. Tilanne voi mahdollistaa oppilaan oikeusturvan vaarantumisen. Aluehallintovirastot ovat havainneet, että kunnat ovat käyttäneet perusopetuslain 18 §:n sääntelyä oppilaan koulupäivän lyhentämiseen tilanteissa, joissa oppilaan koulunkäyntikyky on alentunut. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa huoltajien työssäkäynti estyy ja vastuu opetuksesta siirtyy liian helposti huoltajille. Epäselvää on, onko kyse tällöin oppimisen ja koulunkäynnin tuesta vai oppilashuollollisesta toimenpiteestä, johon tulisi olla huoltajan suostumus. Kysymyksiä on herättänyt se, päätetäänkö koulupäivän lyhentämisestä silloin ollenkaan 18 §:n mukaisesti ja tehdäänkö asiassa lainkaan hallintopäätöstä. (OKM 2022, 103).

Vuonna 2021 toteutetun selvityksen mukaan koulupäivän tai kouluviikon lyhentäminen oli yleisimmin käytössä erityisen tuen tasolla (92 %). Kaikilla tuen tasoilla se oli käytössä 27 prosentilla opetuksen järjestäjistä. Kotiin annettu opetus oli käytössä kaikkiaan 61 prosentilla opetuksen järjestäjistä joillain tuen tasoista, yleisimmin erityisen tuen tasolla, jossa se oli käytössä 57 prosentilla opetuksen järjestäjistä. (Lintuvuori & Rämä, 2022).

2.2.3 Oppimäärien yksilöllistäminen

Voimassa olevassa perusopetuslaissa ei säädetä suoraan oppiaineen oppimäärän yksilöllistämisestä. Perusopetuslain 17 §:n 1 mom. todetaan, että momentissa tarkoitetun oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistämisen perustuu perusopetuslaissa tarkoitettua opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 9 §:n. Tässä pykälässä todetaan, että perusopetuslain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun oppilaan opetus voidaan, jos se on oppilaan oppimisedellytykset huomioon ottaen perusteltua, järjestää 6 ja 7 §:stä poiketen siten, kuin perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä määrätään.

Opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Vuonna 2021 toteutetun selvityksen mukaan erityiset painoalueet oppiaineissa olivat vastausten mukaan käytössä 79 prosentilla opetuksen järjestäjistä erityisen tuen tasolla, 77 prosentilla tehostetun tuen tasolla ja 12 prosentilla yleisen tuen tasolla. (Lintuvuori & Rämä, 2022).

Mikäli oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelyä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla

oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKS:issa. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKS:in sisällöt.

Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKS:issa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Opetussuunnitelman perusteissa määrätään, että jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa, että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

2.2.4 Oman opinto-ohjelman mukainen opinnoissa eteneminen

Perusopetusasetuksen 11 §:n 3 momentissa säädetään, että ”Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Opetussuunnitelmassa määrätään opintokokonaisuuksista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen asianomaisessa aineessa. Oppilas siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Yhdeksännellä vuosiluokalla oppilas luetaan asianomaisen vuosiluokan oppilaaksi niin kauan kuin oppilas saa päättötodistuksen tai hän eroaa koulusta. Mahdollisuudesta suorittaa opinnoissa etenemisen esteenä oleva opintokokonaisuus erillisessä kokeessa sekä vuosiluokalle jäämisestä yleisen koulumenestyksen vuoksi on voimassa, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään.”

Perusopetusasetuksen perustelumuistiossa (17.11.1998) on 11 §:n kohdalla todettu, että pykälään sisältyy kaksi vaihtoehtoista tapaa määritellä opinnoissa eteneminen. Jos opetuksessa halutaan noudattaa 11 §:n 3 momentissa säädettyä yksilöllisen etenemisen tapaa, tulee asiasta ottaa määräykset opetussuunnitelmaan. Saman opetuksen järjestäjän eri kouluissa ja opetusryhmissä voidaan noudattaa eri tapaa. Edelleen perustelumuistiossa todetaan, että pykälän 3 momentin mukaan opinnoissa etenemisen esteet määritellään opetussuunnitelmassa oppiainekohtaisesti. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi kurssimuotoisessa opetuksessa vaatimus tiettyjen keskeisten kurssien suorittamisesta hyväksytysti tai tietyillä vähimmäisarvosanoilla taikka ettei kahden peräkkäisen kurssin arvosana saa olla hylätty. Opetuksen järjestäjän tulee varata oppilaalle mahdollisuus suorittaa etenemisen esteeksi muodostunut opintokokonaisuus erillisessä kokeessa opetukseen uudelleen osallistumatta. Lukuvuoden päättyessä oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle riippumatta, mikä hänen opintomenestyksensä on asianomaisena vuotena ollut. Oppilas on voinut edetä tietyssä oppiaineessa oman vuosiluokkansa muita oppilaita hitaammin tai nopeammin. Vuosiluokalle jääminen ja siitä seuraava opintosuoritusten raukeaminen voi tulla kysymykseen vain yleisen koulumenestyksen perusteella. Oppilas luetaan yhdeksännen vuosiluokan oppilaaksi niin kauan kuin hänellä on opinnot kesken tai hän eroaa koulusta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 käytetään oman opinto-ohjelman mukaisesta opinnoissa etenemisestä käsitettä vuosiluokkiin sitomaton opetus, ja määrätään

seuraavaa: Luvun 5.4 kohdan Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (muutosmääräys 24.4.2017) mukaan vuosiluokkiin sitomaton opiskelu tekee mahdolliseksi joustavan opinnoissa etenemisen. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, joidenkin opetusryhmien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana. Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun käytöstä määrätään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Mahdollisuudesta tulee mainita myös silloin kun vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytetään yksittäisen oppilaan kohdalla.

Edelleen opetussuunnitelman perusteissa (2014) määrätään, että mikäli vuosiluokkiin sitomatonta opetusta käytetään vain yksittäisen oppilaan kohdalla, laaditaan hänelle opetussuunnitelmaan perustuva opinto-ohjelma. Siinä kuvataan oppilaan opintojen tavoitteet, määritellään opintokokonaisuuksien suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet. Oppilaan opintojen etenemistä tulee seurata säännöllisesti. Yksittäisen oppilaan opiskellessa vuosiluokkiin sitomattomasti oman opinto-ohjelmansa mukaan opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa vuosiluokkiin sitomatonta opetusta koskevan päätöksenteon periaatteet yksittäisen oppilaan kohdalla sekä oppilaalle laadittavan opinto-ohjelman rakenteen ja sen laatimisen periaatteet.

Oppimisen arvioinnista oman opinto-ohjelman mukaan etenevässä opiskelussa määrätään opetussuunnitelman perusteissa kohdassa 6.6.2 Eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan (muutosmääräys 10.2.2020), että oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositolodistuksen kyseisenä lukuvuonna hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä opinnoissaan eteenpäin. Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä vuosiluokalta raukeaisivat. Oman opinto-ohjelman mukaisesti etenevä oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai eroaa koulusta.

Oman opinto-ohjelman mukaan etenevässä opiskelussa oppilas etenee omaan, henkilökohtaiseen tahtiin vuosiluokkiin sidotun opinto-ohjelman sijaan. Siirryttäessä oman opinto-ohjelman mukaan etenevään opiskeluun, on käytännössä otettava huomioon paikallinen opetussuunnitelma. Jos paikallisessa opetussuunnitelmassa on mainittu oman opinto-ohjelman mukaan etenevä opiskelu yhtenä mahdollisuutena, toimitaan opetuksen järjestäjän määrittelemällä tavalla. Erityiset opetusjärjestelyt -päätöksellä (POL18 §) oman opinto-ohjelman mukaan etenevä opiskelu on voitu ottaa käyttöön tilanteissa, joissa paikallisessa opetussuunnitelmassa ei ole siitä mainintaa.

Opetushallituksen ohjeen mukaan nk. vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen osallistuville oppilaille on laadittava oma opinto-ohjelma, jonka mukaan opetus toteutetaan. Ohjeen mukaan opetus voidaan eri aineissa hajauttaa tai keskittää tietyille vuosiluokille, kunhan tuntijaon mukainen vähimmäistuntimäärä täyttyy kuten 9. vuosiluokan päättyessä. Myös perusopetusasetuksen mukaisen keskimääräisen vuosittaisen vähimmäistuntimäärän tulee täyttyä kullakin vuosiluokalla.

Oman opinto-ohjelman mukaan etenevässä opetuksessa lukuvuositolodistukseen merkitään ko. lukuvuoden suoritukset ja maininta siitä, että oppilas opiskelee perusopetusasetuksen mukaisen oman opinto-ohjelman mukaisesti. Opinto-ohjelma on voitu liittää todistukseen.

Kun oman opinto-ohjelman mukaan eteneminen on koskenut yksittäistä oppilasta, on sitä koskeva ratkaisu saatettu tehdä rehtorin hallintopäätöksenä perusopetuslain 18 §:n nojalla tai sivistystoimenjohtajan päätöksellä erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Opinnot kirjataan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Vuosiluokkiin sitomatonta opetusta on voitu hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.

Käytännössä oman opinto-ohjelman mukaan etenevän opetuksen taustalla voitu nähdä erilaisia syitä: koulun yleiset pedagogiset ratkaisut, yhdysluokkaopetuksen järjestelyt tai yksittäistä oppilasta koskien esimerkiksi opiskelun vaikeutuminen sairauden tai muun syyn vuoksi. On huomioitava, että oman opinto-ohjelman mukaan etenemistä ei ole lain tasolla säädetty. Lain tasoisten säännösten puuttuessa on saatettu tapauskohtaisesti arvioida, soveltuuko oman opinto-ohjelman mukainen opiskelu oppilaan tilanteeseen.

Vaikka oman opinto-ohjelman mukaisesti etenevää opiskelua ei ole laissa määritelty oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodoksi, se on voitu sisällyttää osaksi erityisen tuen oppilaalle määriteltyä tukea ja sitä on voitu käyttää yhtenä keinona opetuksen järjestämisessä. Olisi oppilaan oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että oppilaan henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta tulisi päättää hallintopäätöksessä, kuten kaikista oppilasta koskevista tuen järjestelyistä.

Jos oppilas ei kykene opiskelemaan vuosiluokittain edeten muiden oppilaiden kanssa, eikä kyse ole suoraan oppilaan terveydentilasta, on oppilaalla käytännössä erityisen tuen tarve. Näin ollen erityistä tukea saavan oppilaan kohdalla oman opinto-ohjelman mukaan etenevästä opiskelusta tulisi siis päättää yksilökohtaisessa tuen päätöksessä, jolloin myös päätöksen tarkistaminen tehtäisiin perusopetuslain edellyttämällä tavalla. Käytännössä oppilaan oma opinto-ohjelma on liitetty osaksi oppilaan opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa.

Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa vuosiluokkiin sitomattomaan opiskeluun (jäljempänä VSOP) ratkaisussaan (4.11.2022 EOAK/4355/2021): Vaikka VSOP ei ole perusopetuslaissa määritelty oppimisen ja koulunkäynnin (kolmiportaisen) tuen muoto, se on yksi keino tukea oppilaan oppimista tai koulunkäyntiä järjestämällä joustoa hänen opiskeluunsa ja mahdollistamalla yksilöllinen opinnoissa eteneminen. Käytännössä kyse on perusopetuslaista poikkeavasta järjestelystä, joten asia on näkemykseni mukaan ratkaistava hallintopäätöksellä. VSOP-järjestelyllä on suoraan vaikutusta siihen, miten oppilaan oikeus saada perusopetusta tosiasiallisesti toteutuu. Näin ollen oppilaan oikeus perusopetukseen myös VSOP-järjestelyin on mielestäni voitava tarpeen vaatiessa saada viime kädessä tuomioistuimessa arvioitavaksi. Tämä edellyttää muutoksenhakukelpoista päätöstä. Mahdollisuus hallintokantelun tekemiseen erimielisyystilanteessa ei voi korvata tätä oikeutta. Kun oppilaan VSOP-järjestelyistä tehdään aina hallintopäätös, suojaa menettely oppilaan oikeuksien toteutumista ja oikeusturvaa sekä toimii hyvän hallinnon takeena, mikä osaltaan vahvistaa myös perusopetuksen yhdenvertaisuutta. Menettelytapa mahdollistaa asiantilaa jäsentävän hallinto-oikeuksien oikeuskäytännön muodostumisen... VSOP:sta erityistä tukea saavan oppilaan kohdalla tulisi päättää erityisen tuen päätöksessä.”

Perusopetuslain 18 §:n ja perusopetusasetuksen 11 §:n soveltaminen on ollut selkeästi laajempaa kuin mitä lain säätäjä on alun perin tarkoittanut. Niiden oppilaiden osalta, joilla ei ole erityistä tukea koskevaa hallintopäätöstä, on vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua koskeva päätöksenteko opetussuunnitelmassa ollut oppilaan oikeusturvan näkökulmasta puutteellinen. Lainsäädännössä eri menettelyistä on säädetty eri pykälissä ja osin päällekkäin, jolloin lain soveltaminen on ollut haastavaa.

2.2.5 Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus

Perusopetuslain 4 a §:n mukaan erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa lähikoulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Sairaalan sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta hänen terveydentilansa sallimissa puitteissa. Osastohoidossa olevien esi- ja perusopetusikäisten oppilaiden lisäksi sairaalaopetus on vuoden 2013 perusopetuslakimuutoksen jälkeen kattanut myös muut kuin osastohoidossa olevat erikoissairaanhoidossa olevat oppilaat, mikäli opetuksen järjestäminen ei muista tukitoimista huolimatta ole oppilaan edun mukaista. Käytännössä tämä tarkoittaa oppilaiden opetusta sairaalaopetusyksikössä ns. avo-opetuksessa, mikäli oppilaan kotikunta ei muutoin pysty järjestämään oppilaan tarpeiden mukaista opetusta. (Äärelä & Huusko, 2021.) Perusopetuslain 4 a §:ssa viitataan erikoissairaanhoidossa oleviin oppilaisiin, mutta sairaalaopetus on opetuksen järjestämistä, ei sosiaali- tai terveystalveta, ja sen järjestämisestä vastaa hoitoyksikön sijaintikunta.

Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentin mukaan oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömästä tuesta, kun oppilas siirtyy sairaalaopetukseen ja takaisin omaan lähikouluunsa tai esiopetuksen järjestämispaikkaan.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistukseen liittyen järjestetyissä kuulemisissa opetuksen järjestäjille järjestetyssä sidosryhmäkuulemisessa tuotiin esille tietoja sairaalaopetuksen ajankohtaisesta tilannekuvasta:

Suomessa toimii tällä hetkellä 25 sairaalaopetusta antavaa yksikköä. Sairaalaopetuksessa opiskelee päivätasolla noin 900 oppilasta, vuositasolla yli 4000 oppilasta. Sairaalaopetuksen oppilasmäärässä on nähtävissä kasvua, sillä vielä vuoden 2019 tilastoinnissa vuositasoon oppilasmäärä oli 3449 oppilasta. Jo tuolloin valtaosa oppilaista tuli sairaalaopetukseen psykiatrisin perustein. (ks. myös Äärelä & Huusko, 2021). Erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitokäytänteet ovat viime vuosina muuttuneet merkittävästi ja osastohoidosta on siirrytty avohoitoon. Haasteet lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon saatavuudessa ovat omalta osaltaan vaikeuttaneet omissa kouluissaan opiskelevien ja sairaalaopetukseen tulevien oppilaiden tilanteita: ongelmat ovat kasautuneet ja kouluikäisyttömyys on lisääntynyt. Sairaalaopetusyksiköissä ns. avo-oppilaana opiskelu ei ole kaikille mahdollista pitkien välimatkojen vuoksi, mikä asettaa oppilaat eriarvoiseen asemaan. Sairaalaopetusta annetaan sekä suomen että ruotsin kielellä. Ruotsinkielistä sairaalaopetusta järjestetään Helsingissä (Zacharias Topeliuskolan), Espoossa (Finno Skola), Raaseporissa (Tammipuiston koulu/Ekparkens skola), Turussa (Kiinamyllyn koulu), Kokkolassa (Maariankadun koulu) ja Vaasassa (Haga skola) (hel.fi; espoo.fi; www.raasepori.fi; turku.fi; kokkola.fi; vaasa.fi). Epäselvää kuitenkin on, riittääkö ruotsin kielellä järjestettävä sairaalaopetus vastaamaan ruotsinkielisten erikoissairaanhoidossa olevien oppilaiden tarpeisiin ja millä tavalla pitkät välimatkat vaikuttavat oppilaiden mahdollisuuksiin saada sairaalaopetusta ruotsiksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut sairaalaopetuksen konsultatiivisen palvelun toteuttamista ja kehittämistä myöntämällä n. 7 miljoonan euron erityisavustuksen 23 sairaalaopetusyksikölle vuosille 2021–2023. Työn tavoitteeksi ministeriö asetti lähikoulujen osaamisen vahvistamisen, ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen juurruttamisen koulujen toimintakulttuuriin sekä vahvaa tukea tarvitsevien oppilaiden monialaisen työn rakenteiden vahvistamisen. Hankkeen myötä sairaalaopetusyksiköillä on ollut mahdollisuus tuottaa konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua, jolle tarve on ollut suurta ja saatu tuki on koettu

lähikouluissa välttämättömänä. Nimenomaan sairaalaopetuksesta ja erikoissairaanhoidon tiiviistä yhteistyöstä saadulle osaamiselle on ollut jatkuvasti kasvava tarve, sillä oppilaiden erilaiset tuen tarpeet erityisesti mielenterveydellisistä syistä johtuen ovat esimerkiksi kouluterveyskyselyn perusteella lisääntyneet.

Sairaalaopetusverkoston kehittämisryhmä esitti kuulemistilaisuudessa 16.11.2023 sairaalaopetuksen konsultaatioon liittyen, että sairaalaopetusta koskeva perusopetuslain 4 a § muutettaisiin sairaalaopetuksen nykytilannetta vastaavaksi ja sairaalaopetus sekä sen osaamiskeskustoiminta koostuisi jatkossa lakisääteisesti kahdesta osa-alueesta: 1. Osasto ja avo-opetuksen järjestämisestä sekä siihen kuuluvasta nivelvaiheen konsultaatiosta, joka on määritelty perusopetuslain 4 a §:n 1–2 momentissa sekä 2. Sairaalaopetuksen ennaltaehkäisevän ja tilannearviokonsultaation sekä pedagogisen konsultaation järjestämisestä ei sairaalaopetuksessa oleville oppilaille, mikä mahdollistaa oppilaan opiskelun lähikoulussaan inkluusiivisen periaatteen mukaisesti. Lainsäädännössä on siten havaittu tarve lisätä lakiin säännökset konsultatiivisesta ja ennaltaehkäisevästä sairaalaopetuspalvelusta.

Kotikunnattomien lasten sairaalaopetus

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksen ja tukitoimenpiteiden korvaussäännös on kunnan peruspalvelujen valtionosuuslaissa. Lain 38 §:n 1 momentin mukaan perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Nykyisen perusopetuslain 4 a §:n tai sitä koskevan korvaussäännöksen sanamuodoissa ei ole tällä hetkellä erikseen huomioitu tilannetta, jossa oppilaalla ei ole kotikuntaa. Ukrainan sodan myötä Suomeen on saapunut tilapäistä suojelua saavia henkilöitä, joilla ei ole vielä kotikuntaa Suomessa. Kunnalla on kuitenkin velvollisuus järjestää alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. On esiintynyt tilanteita, joissa kotikunnattomalla lapsella on lisäksi sairaalaopetuksen tarve.

Kotikunnaton lapsi voi kuulua vastaanottojärjestelmän palveluihin tai olla niiden ulkopuolella. Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (745/2011, niin sanottu vastaanottolaki) 26 §:n mukaan: ”Tilapäistä suojelua saavalle sekä kansainvälistä suojelua hakevalle lapselle ja ihmiskaupan uhrille, joka on lapsi ja jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, annetaan terveydenhuoltopalvelut samoin perustein kuin henkilölle, jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa.” Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 56 a §:n 1 ja 3 momentin mukaan muilla kuin vastaanottojärjestelmän piirissä olevilla lapsilla on oikeus saman laajuisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuulla oleviin palveluihin, kuin hyvinvointialueen asukkailla. Kotikunnattomat lapset kuuluvat siis erikoissairaanhoidon piiriin, olivat he vastaanottojärjestelmässä tai sen ulkopuolella. Lainsäädännöstä ei ole johdettavissa rajausta, jonka mukaan kunnan alueella asuvat kotikunnattomat lapset olisivat sairaalaopetuksen ulkopuolella. Näin ollen velvollisuus sairaalaopetuksen järjestämiseen myös kotikunnattomille lapsille voidaan kääntäen johtaa jo nykyisistä säännöksistä, mutta se olisi hyvä täsmentää lainsäädäntöön.

2.2.6 Joustava perusopetus

Perusopetuslain 5 §:n mukaan opetuksen järjestäjä voi perusopetuksen 7.–9. vuosiluokan yhteydessä antaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Joustavan perusopetuksen toiminnan järjestämisestä on säädetty perusopetusasetuksen 9 a ja b §:ssä. Joustavan perusopetuksen toiminnan tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä.

Joustavan perusopetuksen toiminnalla tarkoitetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan järjestettävää opetusta ja oppimisen ja kasvun tukea. Opetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen. Poikkeuksellisesti joustavan perusopetuksen toimintaan voidaan ottaa myös perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa säädettyä erityisopetusta saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan joustavan perusopetuksen toiminnassa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan kokonaisuutena pitää oppilaan edun mukaisena. Oppilas valitaan joustavan perusopetuksen toimintaan oppilaan tai hänen huoltajiensa tekemän hakemuksen perusteella.

2.2.7 Pidennetty oppivelvollisuus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2014:96 ja HE 86/1997 vp). Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaan sitä, että jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle asetettuja tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta säädettyä aikaisemmin eli 6-vuotiaana. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsi on oppivelvollinen ollessaan esiopetuksessa.

Perusopetuslain 26 a §:n 2 momentin mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Koska pidennetyssä oppivelvollisuudessa esiopetus voi kestää kaksi vuotta, on pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalla lapsella tarvittaessa oikeus toiseen esiopetusvuoteen.

Perusopetuslain 27 §:n mukaan lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Tarvittaessa pidennettyyn oppivelvollisuuteen on yhdistetty perusopetuslain 27 §:n mukainen niin sanottu myöhentäminen. Mikäli lapsi on kuitenkin osallistunut oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen 5-vuotiaana, on kolmas 7-vuotiaana alkava esiopetusvuosi hyvin poikkeuksellinen ratkaisu ja mahdollisuutta käytetään vain harvoin.

Näin ollen pidennettyä oppivelvollisuutta on voitu suorittaa kolmella eri tavalla:

1. Lapsi voi aloittaa esiopetuksen 5-vuotiaana oppivelvollisuutta edeltävänä esiopetuksena, jatkaa sitä toisen vuoden 6-vuotiaana oppivelvollisuuteen kuuluvana esiopetuksena ja aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana. Tällöin lapsi päättää perusopetuksen 16-vuotiaana.
2. Lapsi voi aloittaa esiopetuksen 6-vuotiaana pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvana, opiskella esiopetuksessa vuoden ja aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana, jolloin lapsi päättää perusopetuksen 16-vuotiaana.

3. Lapsi voi aloittaa esiopetuksen 6-vuotiaana pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvana, opiskella esiopetuksessa kaksi vuotta ja aloittaa perusopetuksen myöhennettynä 8-vuotiaana, jolloin lapsi päättää perusopetuksen 17-vuotiaana.

Pidennettyä oppivelvollisuutta ei sisällöllisesti tai käsitteellisesti muutettu oppivelvollisuuden laajentamisen (oppivelvollisuuslaki 1214/2020) yhteydessä. Uudistuksessa oppivelvollisuutta laajennettiin opetuksen niin sanotusta loppupäästä eli oppivelvollisuusikä nostettiin 18 ikävuoteen.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Jos päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös poikkeuksellisesti tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja se voi vaikuttaa myös opetettaviin oppiaineisiin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien oppilaiden ryhmäkoosta säädetään perusopetusta koskevan asetuksen (893/2010) 2 §:n 3 momentissa ja asia on kuvattu tarkemmin kohdassa 2.2.1.

Pidennetty oppivelvollisuus päätetään osana perusopetuslain 17 §:n 4 momentin mukaista erityisen tuen päätöstä. Pidennetyn oppivelvollisuuden perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, josta tulisi käydä ilmi kyseisen asiantuntijan näkemys vammaisuuden asteesta sekä pidennetyn oppivelvollisuuden tarpeellisuudesta.

Pidennetty oppivelvollisuus koskee näkö- ja kuulovammaisia sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaisia tai kehityksessään viivästyneitä lapsia. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. (HE 86/1997 vp). Kaikki näkö- ja kuulovammaiset lapset eivät automaattisesti kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, vaan jokaisen lapsen tilanteesta on pohdittava erikseen, täytyykö pidennetystä oppivelvollisuudesta annettu määritelmä.

Valtioneuvoston asetuksella perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (310/2021) on säädetty, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä. Asetuksen mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksessa oppiaineita voidaan myös yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain (1705/2009) 5 ja 48 a §:n mukaan rahoitettavan esi- ja perusopetuksen varainhoitovuoden rahoitus määräytyy varainhoitovuotta edeltävän syksyn tilastointipäivän 20.9. suoritustietojen (oppilasmäärät) ja suoritetta kohden määrätyn yksikköhinnan mukaan. Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnoista on säädetty rahoituslain 29 §:ssä. Lisärahoituksen yksikköhinnat johdetaan valtionvarainministeriön vahvistamasta kotikuntakorvauksen perusosasta ja vahvistetaan opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä vuosittain. Perusopetuslain mukaisen tuen toteuttamiseen ei ole säädetty muuta lisärahoitusta, kuin pidennetyn oppivelvollisuuden lisärahoitus erikseen vaikeimmin kehitysvammaisille ja muille kuin vaikeimmin kehitysvammaisille pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille.

Pidennetyn oppivelvollisuuden ja samalla kertaa tehtävän erityisen tuen ensikertaisen päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, josta tulee käydä ilmi asiantuntijan näkemys vammaisuuden asteesta (oph.fi). Vakiintuneen käytännön mukaan on ohjeistettu valtionosuuksien osalta, että jos asiantuntijalausunnossa ei pidennetyn

oppivelvollisuuden päätöksen perustetta (vammanasteen astetta) ole selkeästi ilmaistu, tulee lausunto pyytää uudelleen, jotta viranhaltija voi selkeästi perustaa päätöksensä lausuntoon ja siten päätökseen perustuen voidaan oppilas ilmoittaa lisärahoitettavaan oppilasmäärään. Pidennetyt oppivelvollisuuden vammaisuuteen perustuvat kriteerit ja psykologisen tai lääketieteellisen lausunnon tarve ovat käytännössä aiheuttaneet haasteita opetuksen järjestäjille, sillä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaiset kriteerit eivät täysin vastaa esimerkiksi lääketieteessä käytettyä terminologiaa. Pidennetyt oppivelvollisuuden lisärahoitus onkin ollut yksi eniten oikaisu- ja korjaustarpeita aiheuttaneista valtionosuuseristä.

2.2.8 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Perusopetuksen oppilaalla on aina ensisijainen oikeus opiskella oppiaineittain. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus oppiaineittain järjestettävän opetuksen sijaan on mahdollista valita oppilaalle silloin, kun oppiaineittain etenevä opiskelu on oppilaan vaikean kehitysvamman, jonkin muun vakavan vamman tai sairauden vuoksi liian haasteellista eikä se ole hänen etunsa mukaista. Toiminta-alueittain opetus järjestetään vain silloin, kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Mikäli se on oppilaan edun mukaista, tulisi opetuksen järjestäjän ensisijaisesti siis mahdollistaa tarvittavat pedagogiset keinot, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseksi ja oppiaineittain järjestettävän opetuksen mahdollistamiseksi.

Pääsääntöisesti toiminta-alueittain järjestettävä opetus on suunnattu vaikeasti kehitysvammaisille oppilaille, mutta myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi terveydentilaan liittyvistä syistä olla perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus perustellaan sekä pedagogisessa selvityksessä että erityisen tuen päätöksessä, jossa perusteluna käytetään joko perusopetuslain (628/1998) 18 §:n 1 momentin kohtaa 3 tai valtioneuvoston asetusta (422/2012, 9 § 3 mom) oppilaan yksilöllisen tilanteen mukaan. Mikäli oppilaalla on lääkärin diagnosoima vaikea kehitysvamma, perustellaan toiminta-alueittain järjestettävä opetus valtioneuvoston asetuksen mukaisesti: ”Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiaineittain sijasta toiminta-alueittain siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.” Muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus, joka voi oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain, perustellaan POL 18 §:n 1 momentin mukaisilla erityisillä opetusjärjestelyillä terveydellisistä syistä. Terveydellisiin syihin perustuviin hallinnollisiin päätöksiin tarvitaan lääkärin tai muun terveydenhuollon asiantuntijan lausunto, joten sellaisen erityisen tuen päätöksen perusteluksi, jossa päätetään toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta, on tarvittu perusteeksi lääkärin diagnoosi tai lääkärin lausunto. (ks. myös Äikäs & Rämä, 2022.)

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus on mahdollista vain perusopetuksessa, esiopetuksessa lapsella on aina esiopetuksen opetussuunnitelma. Perusopetuksessa toiminta-alueittain järjestettävä opetus on mahdollista järjestää yleisopetuksen luokassa, pienryhmän oppilaana tai muussa opetuksenjärjestäjän osoittamassa opetusryhmässä, jos se on oppilaan edun mukaista ja tukee hänen toimintakykyänsä sekä opetuksen järjestämistä. Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa yksilöllisesti määritellyt tavoitteet. Lisäksi tulee huomioida ryhmän oppilasmäärä edellä kuvatulla tavalla.

Kun oppilas opiskelee toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa, hän ei opiskele erillisiä oppiaineita, vaan hänen tavoitteensa on määritelty toiminta-alueittain. Toiminta-alueita ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle sellaisia tietoja ja taitoja, joiden

avulla hän suoriutuu elämässään mahdollisimman itsenäisesti. Yleensä toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa opiskelevalle oppilaalle on tehty myös päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta. Perusopetuksen aikana siirtyminen toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen voi olla oppilaan edun mukaista ja perusteltua, jos oppilas on esimerkiksi opiskellut yksilöllistettyjen oppiaineiden oppimäärien mukaan tai hänet on vapautettu useiden oppiaineiden opiskelusta, mutta edistymistä opinnoissa tai oppimisessa ei kuitenkaan ole tapahtunut. Samoin toiminta-alueittain järjestettävä opetus voi olla oppilaan edun mukaista silloin, kun oppilaan koulupäivä muodostuu enemmän arjen taitojen harjoittelusta ja oppiainekohtaiset tavoitteet soveltuvat kuvaamaan vain pientä osaa oppilaan koulupäivästä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus ei kuitenkaan ole ainoa vaihtoehto oppilaalle, jolla on vaikea vamma tai sairaus tai kehitysvammadiagnoosi, vaan myös oppiaineiden oppimääriä on nykytilanteessa mahdollista yksilöllistää oppilaan tuen tarvetta ja oppimistilannetta vastaavaksi. Oppilaan opiskelu erityisluokalla tai tietyssä koulussa ei automaattisesti saa tarkoittaa hänen opetuksensa järjestämistä toiminta-alueittain, vaan päätös opetuspaikasta tulee tehdä oppilaan edun mukaisesti ja oppiainejakoinen opiskelu on aina ensisijainen vaihtoehto.

2.3 Tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma

Pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti (POL 16a §). Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä. Pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman sisällöistä on olemassa määräykset esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa. Opetushallitus on julkaissut asiakirjamallit opetuksen järjestäjien käyttöön.

Lapsen oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli oppilaan tilanteessa tapahtuu muutoksia, oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan oppilaan tuen tarvetta. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma voidaan laatia tarvittaessa jo yleisen tuen vaiheessa.

Pedagoginen selvitys ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppimisen etenemisestä, moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Selvitysten perusteella opetuksen järjestäjä tekee arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Tätä pedagogista selvitystä täydennetään tarvittaessa esimerkiksi psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä (POL 17 §).

Mikäli oppilas tarvitsee erityistä tukea, hänelle tehdään valituskelpoinen erityisen tuen päätös hallintolain (434/2003) mukaisesti ja laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä

koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelma tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa ja se tarkistetaan vastaamaan oppilaan tarpeita aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa (POL 17a §). Pedagogisen selvityksen ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman sisällöistä on olemassa määräykset, joiden pohjalta Opetushallitus on julkaissut asiakirjamallit opetuksen järjestäjien käyttöön.

Perusopetuksessa HOJKS:ssa määritellään muun muassa

- opiskelun erityiset painoalueet
- oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi
- oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin
- arviointitavat ja ajankohdat
- oppilaan itsearviointi
- muut pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat ja oppimateriaalit

Esiopetuksessa HOJKS:ssa määritellään muun muassa

- Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet
- Pedagogiset ratkaisut
- Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut
- Tuen seuranta ja arviointi

Erityisen tuen antamiseksi tehtävä kirjallinen päätös tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä (POL 17§). Erityisen tuen tarpeellisuus tulee kuitenkin tarkistaa aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys, jonka perusteella erityistä tukea jatketaan tai se lopetetaan. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tuen lopettamisesta tehdään päätös ja lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea.

Pedagogiseen arvioon ja pedagogiseen selvitykseen kuvataan oppilaan 'oppimisen kokonaistilanne' sekä 'saatu tuki ja arvio sen vaikutuksista'. Pedagogisiin asiakirjoihin saadaan tietoa opettajien havainnoista sekä erilaisilla oppimisen arviointivälineillä. Oppimisen ja osaamisen arvioinnista sekä tuen tarpeen tunnistamisessa käytettävillä arviointimenetelmillä ja välineillä saadaan tietoa esimerkiksi lapsen lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan osaamisesta. Tätä arviointitietoa voidaan yhdistää muilla menetelmillä kerättyihin tietoihin ja havaintoihin, kun muodostetaan käsitystä lapsen oppimista koskevasta kokonaistilanteesta. Saatua arviointitietoa voidaan käyttää myös arvioitaessa lapsen oppimisen edistymistä ja saadun tuen vaikuttavuutta, yhdistäen siihen muita havaintoja lapsen osaamisesta ja oppimisesta. Tuotettu tieto kirjataan esimerkiksi oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin suunnitelman seuraavaa tarkistamista varten.

2.3.1 Tuen asiakirjat

Tuen tarpeen arvioimiseen sekä sen käynnistämiseen ja toteuttamiseen liittyy useita pedagogisia ja hallinnollisia asiakirjoja.

Oikeus oppia –työryhmä on loppuraportissaan (OKM julkaisuja 2022:44) tuonut esille asiakirjoihin liittyviä käytännön ongelmia. Työryhmän toteuttamien kuulemisten ja keskustelujen pääviestinä oli, että tällä hetkellä tuen käynnistämiseen ja toteuttamiseen liittyviä asiakirjoja koetaan olevan liikaa ja ne ovat keskenään päällekkäisiä eli niihin kirjataan samoja asioita. Asiakirjojen täyttäminen on henkilöstölle hankalaa, ja niiden laatiminen vaatii

käytännössä useita palavereja ja runsaasti valmistelua. Tällä hetkellä pedagoginen arvio ja pedagoginen selvitys ymmärretään suurelta osin papereiden täyttämisenä, jolloin resursseja karkaa tuen antamisesta moninkertaiseen kirjoittamiseen. Tuen asiakirjoihin paikoin myös kerätään tai kirjataan tietoa, joka ei ole oleellista tuen järjestämisen kannalta tai joka muuten on liian laajaa tai tarpeetonta. Nykyisellään mallilomakkeet mahdollistavat pitkiä kuvauksia oppilaan kokonaistilanteesta, ja paikoin asiakirjat saattavat olla usean sivun pituisia. Tarkennukset asiakirjojen laatimisen ohjeisiin olisivat tarpeen tietosuojankin kannalta.

Olennaista on ennen kaikkea selkiyttää hallinnollisten päätösten sekä pedagogisten asiakirjojen eroa. Laillisuusvalvojien lausunnoissa tuotiin esille, että etenkin erityisen tuen päätöksiä ei aina tehdä lain vaatimusten mukaan eivätkä vaatimukset ole välttämättä kaikille selvät. Erityistä tukea koskevan päätöksen tulee täyttää hallintolain 44 ja 45 §:ssä hallintopäätökselle säädetyt vaatimukset. Usein kanteluasioissa on kyse siitä, ettei päätöksestä riittävän yksilöidysti ilmene, mitä on päätetty ja mihin oppilas on oikeutettu (ks. esim. EOAK/1586/2019 ja KHO 20.5.2020/2193).

Oikeus oppia- työryhmän näkemyksen mukaan olisi tarkoituksenmukaista kehittää asiakirjakokonaisuutta pyrkien etenkin pedagogisen arvion ja pedagogisen selvityksen osalta yhteen asiakirjaan, joka toimisi kaikilla tuen tasoilla. Näiden osalta olisi tarkoituksenmukaista laatia sopivasti muuntuva asiakirja, jota voisi käyttää molempien tuen tasojen tarpeen arvioinnissa. Näin ollen pedagoginen arvio ja selvitys voisivat olla sama lomake, mutta pedagoginen selvitys vaatisi myös lisäkohtia, joiden perusteella erityisen tuen päätös tehdään. Jotta lomakkeet toimisivat aidosti työkaluina, niiden tulisi sisältää valmiita vastausvalikkoja, joista jo nopealla silmäilyllä saisi käsityksen haasteista, annetusta tuesta ja tavoitteista.

Myös henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa koskevat ohjeet tulee selkiyttää. Tämä koskee erityisesti opetussuunnitelman perusteita, mutta myös informaatio-ohjausta.

Oikeus oppia-työryhmä nostaa loppuraportissaan esiin, että esiopetuksen osalta koko asiakirjakokonaisuus vaatii täsmentämistä. Esiopetukseen sovelletaan perusopetuslakia ja sen säädöksiä ja määräyksiä sekä osin varhaiskasvatustilanteissa, jolloin esiopetus järjestetään päiväkodissa. Täten lapsen tukea säädellään kahdessa eri lainsäädännössä, josta seuraa osin päällekkäisiä velvoitteita. Oikeus oppia-tuen työryhmä on ehdottanut, että selkiytetään tuen asiakirjojen kokonaisuutta koskevia ohjeita etenkin hallintopäätöksen sekä pedagogisten asiakirjojen erilaisten tehtävien osalta; muodostetaan pedagogisesta arviosta ja selvityksestä yksi asiakirja, joka toimisi kaikissa tilanteissa; selkiytetään tuen toteuttamiseksi laadittavia suunnitelmia koskevia ohjeita opetussuunnitelman perusteissa sekä muussa informaatio-ohjauksessa; ja tarkastellaan esiopetusta erillisenä omana kokonaisuutenaan tuen asiakirjojen osalta. (Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta. Oikeus oppia – Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevalle työryhmälle loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:44, s. 78–79)

2.4 Opetuksen järjestäjän henkilöstö perusopetuksessa

Perusopetuslain 37 §:ssä säädetään opetuksen järjestäjän henkilöstöstä. 1 momentin mukaan jokaisella koululla, jossa järjestetään perusopetusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori. Pykälän 2 momentin mukaan, opetuksen järjestäjällä tulee olla riittävä määrä opettajan virkoja ja työsuhteisiin opettajia ja lisäksi voi olla tuntiopettajia, koulunkäyntiavustajia ja muuta henkilöstöä. Säännös velvoittaa huolehtimaan riittävästä opettajien määrästä opetuksen

järjestämismuoto huomioon ottaen, mutta tuntiopettajia, koulunkäyntiavustajia ja muuta henkilöstöä koskeva säännös ei ole opetuksen järjestäjiä velvoittava.

Tutkimusten perusteella oppilaiden tuen tarpeet tulevat paremmin kohdatuiksi, kun luokassa on useampi kuin yksi opettaja. Yhteisopettajuus voi vähentää segregatiota ja edistää osallisuutta (inklusiota), parantaa oppilaiden sosio-emotionaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä vähentää haastavaa käyttäytymistä (esim. Kokko, Takala & Pihlaja 2021). Opettajien mukaan yhteisopettajuus tukee heidän työtään, ammatillista kasvuaan ja yhteistyön tekemistä. Opetuksen suunnittelu ja toteutus sekä oppilaiden oppimisen arvioiminen ovat opettajan tehtäviä. Näiden toteuttaminen perustuu opettajien ammatilliseen pätevyys- ja ammattitaitoon, josta säädetään tarkemmin asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

Inklusiivinen, osallistava koulu perustuu ajatukseen kaikkien koulun toimijoiden yhteistyöstä, ja oppilaiden opiskelun mahdollistamisesta ja tuen tarpeisiin vastaamisesta näiden eri toimijoiden yhteistyön avulla. Viime vuosikymmeninä erityisesti koulunkäynninohjaajien, perusopetuslaissa käytetty nimitystä koulunkäyntiavustajat, määrä on kasvanut. Heidän työpanoksellaan on oma tärkeä merkityksensä oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin tuen antajina. (Sirkko, 2022.) Koulunkäynninohjaajille kelpoisuusvaatimuksia ei ole säädetty. Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto on vahvistettu vuonna 2010 ja vuonna 2023 otettiin käyttöön uudistettu kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto (www.oph.fi). Tutkinnon suorittanut osaa tukea lasten ja oppilaiden kasvua, kehitystä ja oppimista, mutta koulunkäynnin ohjaajan tehtäviin ei kuulu opetuksen suunnittelu ja toteutus kuten opettajilla. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) koulunkäynnin ohjaajien työn sisällöksi määritellään ohjaaminen ja tukeminen. Pedagoginen vastuu on aina opettajalla eikä koulunkäynninohjaajille tulisi jakaa vastuuta oppilaiden opetuksen suunnittelemisesta ja toteuttamisesta. Merkityksellinen osa heidän työtään on koulun työrauhan turvaaminen ja ylläpitäminen. (Sirkko, 2022.) Erityisesti tässä roolissaan koulunkäyntiavustajat ja koulunkäynninohjaajat toteuttavat koulunkäynnin tukea sitä tarvitseville oppilaille.

Hallituksen esityksen 86/1997 mukaan muulla henkilöstöllä pykälässä olisi tarkoitettu muun muassa oppilashuollon henkilöstöä, koulunkäyntiavustajia ja oppilaitosten kansliahenkilöstöä. Näistä varsinaiset opiskeluhoitopalveluiden ammattihenkilöt ovat nykyisin hyvinvointialueiden, eivät opetuksen järjestäjien, henkilöstöä. Sääöksellä ei ole suljettu pois tai tarkemmin säädetty muista ammattinimikkeistä, joita opetuksen järjestäjällä voi opetuksen järjestämiseksi olla.

2.5 Tuen jatkuminen siirtymissä

Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen mahdollisen aiemman varhaiskasvatuspaikan ja huoltajien välisellä yhteistyöllä turvataan oppimisen tuen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetusta järjestettäessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee toimittaa lapsen esi- ja perusopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opetuksen järjestäjälle salassapitovelvollisuuden sitä estämättä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 41 §).

Voimassa olevan perusopetuslain 40 §:n 4. momentin mukaisesti esiopetukseen osallistuvan lapsen siirtyessä toisen opetuksen järjestäjän 26 a §:n mukaiseen esiopetukseen tai 26 §:n mukaan järjestämään perusopetukseen, on aikaisemman opetuksen järjestäjän salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava lapsen opetuksen järjestämisen

kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Perusopetuksen järjestäjällä on velvoite siirtää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toiselle asteelle perusopetuslain 40 § nojalla. Tuen jatkumiseksi koulutusasteelta toiselle siirryttäessä on keskeistä olla riittävä tieto oppilaan saamasta tuesta perusopetuksessa. Voimassa olevan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukaan koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta, jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät vastaavat sujuvan tiedonsiirron toteutumisesta ja tavoitteena on, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus sekä toisen asteen muodostavat lapsen ja nuoren kasvua ja oppimista tukevan jatkumon.

Perusopetuslain uudistamisen ohessa samanaikaisesti ollaan valmistelemassa toisen asteen tuen uudistamista. Molemmissa uudistuksissa pyritään varmistamaan tuen jatkumo perusopetuksesta toiselle asteelle.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti uudistaa nykyinen oppimisen ja koulunkäynnin ns. kolmiportaista tukea koskeva lainsäädäntö siten, että tuen muodot olisivat valtakunnallisesti yhtenäiset, selkeät ja monipuoliset. Tarpeellinen pienryhmäopetus sekä erityisluokassa annettava opetus on myös mahdollista. Esityksessä selkiytettäisiin oppilaalle annettavien tukimuotojen kokonaisuutta, tuen järjestämisen periaatteita, käytäntöjä ja käsitteitä.

Tässä esityksessä tavoitteena on huomioida myös YK:n vammaisosallisuusstrategian toimeenpanoon liittyvät suositukset olla käyttämättä loukkaavina ja alentavina pidettyjä kiertoilmauksia, kuten termiä 'erityinen'. YK:n suosituksen mukaan sitä ei tulisi käyttää kuvaamaan vammaisia henkilöitä. Vältettäviä ovat myös ilmaisut 'erityistarpeet', 'erityinen apu' tai 'erityisopetus', jonka vuoksi esityksessä ehdotetaan käsitteiksi esimerkiksi erityisopettajan opetus tai erityisluokanopettajan opetus aiempien osa-aikaisen erityisopetuksen tai erityisopetuksen sijaan.

Esityksessä kyse ei ole kolmiportaisen tuen mallin keventämisestä vaan kokonaan uudesta ajattelutavasta, joka ei perustu tuen tasoihin vaan oppilaiden tosiasialliselle tarpeelle tukitoimiin, jotka kulloinkin edistävät oppilaan oppimista. Ensisijaiset tukimuodot ovat kaikkien lasten ja oppilaiden oikeus, joita annetaan joustavasti muodostetuille pienemmille ryhmille oppilaita tarpeiden ja tilanteiden mukaan (*ryhmäkohtaiset tukimuodot*). Mikäli ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä yksittäiselle lapselle, hänellä on kuitenkin aina oikeus saada yksilöllisiä tukitoimia (*oppilaskohtaiset tukitoimet*).

Esityksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oikeuksia saada oppilaan tarpeita vastaava riittävä oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Tuki perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen ja esiopetukseen osallistumiseen annettaisiin ryhmäkohtaisina tukimuotoina ja oppilaskohtaisina tukitoimina. Oppilaalla olisi oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja joustavasti osana koulun ja esiopetuksen perustoimintaa. Opetuksen järjestäjälle asetettaisiin velvoitteita huolehtia siitä, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja olisi tarjolla riittävästi. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista ei tarvitsisi tehdä hallintopäätöstä.

Tilanteissa, joissa ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät olisi riittäviä oppilaan tarpeiden kannalta, on esityksessä säädetty oppilaskohtaisista tukitoimista. Oppilaskohtaiset tukitoimet olisivat luonteeltaan säännöllisiä ja usein pitkäkestoisia. Oppilaskohtaisia tukitoimia olisivat erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa sekä oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Esityksen tavoitteena on vähentää hallinnollisen työn määrää. Oppilaskohtaisten tukitoimien osalta olisi tehtävä arviointi ja suunnitelma sekä päätös. Kun painopiste siirtyisi oppilaalle annettavista yksilökohtaisista tukitoimista ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin, vähenisi samalla opettajien hallinnollisen työn määrä. Lisäksi päällekkäinen kirjaaminen ja hallinnollinen taakka vähenisi sen myötä, että suunnitelma ja arvio –asiakirjojen määrä vähenisi neljasta yhteen.

Esityksen tavoitteena on myös säätää tarkemmin siitä, milloin oppilaan ei tarvitsisi suorittaa koko perusopetuksen oppimäärää tai ei saavuttaisi kaikkia opetussuunnitelman tavoitteita. Tämä tulisi kyseeseen vain hyvin harvoin ja perusopetuksen oppimäärästä vapauttaminen olisi aina viimesijainen toimi. Asiasta olisi tehtävä hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden ja sen lisärahoituksen uudistamisella tavoitellaan kokonaisuuden selkeämpää ja tarkoituksenmukaisempaa jäsentymistä oppivelvollisuus uudistuksen jälkeiseen aikaan. Uusi varhennetun oppivelvollisuuden käsite olisi selkeämpi ja kuvaavampi, sillä oppivelvollisuus on nykyisinkin voinut pidentyä ainoastaan oppivelvollisuuden alusta eli varhentua. Lisäksi uudistamisella tavoitellaan selkeämpiä rahoitusperusteita, jotka perustuisivat jatkossa lääketieteellisten arviointien ja kehitysvamma-termien sijasta opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisäämisellä perusopetuslakiin tavoitellaan aiemmin hankemuotoisena toteutuneen ja tarpeelliseksi havaitun toiminnan vakiinnuttamista. Ennaltaehkäisevän, oppilaan omaan kouluun tai esiopetusryhmään annettavan konsultatiivisen palvelun vakiinnuttamisella tavoitellaan myös sitä, ettei varsinaisen sairaalaopetuksen tarve jatkossa kasvaisi vaan varhaisemmassa vaiheessa saadun konsultatiivisen tuen avulla vähentyisi. Sairaalaopetuksen konsultatiivisia palveluja edelleen kehittämällä ja lisäämällä konsultatiiviset palvelut perusopetuslakiin, voidaan sairaalaopetuksen tukea antaa tasa-arvoisemmin myös sellaisille lapsille ja nuorille, jotka pitkien välimatkojen vuoksi eivät voi osallistua sairaalaopetusyksiköissä järjestettävään avo-opetukseen. Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota opettajalle ja muulle henkilöstölle konsultatiivista tukea oppilaan esiopetuksen sekä perusopetuksen oppimisen ja opetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi lähikouluperiaatteen mukaisesti.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksen tarkoituksena on selkeyttää ja täsmentää oppilaan saaman tuen muotoja sekä niiden arviointia ja suunnitelmaa koskevaa sääntelyä. Keskeisenä tarkoituksena on vahvistaa varhaisia ja ennaltaehkäiseviä tuen muotoja, joita tulee resursoida suunnitelmallisesti osaksi toimintaa siten, että niitä voidaan tarjota matalalla kynnyksellä ilman hallinnollisia menettelyjä. Tehostetun ja erityisen tuen käsitteistä luovuttaisiin ja niiden sijasta säädettäisiin ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja oppilaskohtaisista tukitoimista. Tuen tasojen sijasta sääntely perustuisi oppilaan oikeuteen saada sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja että yksilölliseen tilanteeseensa soveltuvia oppilaskohtaisia tukitoimia. Tukimuodot ja –toimet käsitteinä

tarkoittaisivat oppilaan tukemista siihen, että oppilas voisi osallistua esiopetukseen tai suorittaa perusopetuksen oppimäärän. Osana opetusjärjestelyitä toteutettavat ryhmäkohtaiset tukimuodot erotetaan lisäksi oppilaskohtaisista tukitoimista.

Esityksessä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen kuuluisivat ryhmäkohtaiset tukimuodot, oppilaskohtaiset tukitoimet sekä perusopetuksen oppimäärää ja opetussuunnitelman tavoitteita rajaavat toimet. Ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tai oppilaskohtaisilla tukitoimilla ei rajoitettaisi esi- ja perusopetuksen tavoitteita tai sisältöä. Laissa säädettyjä tukitoimia soveltamalla ei voisi enää vapauttaa oppilasta suorittamasta perusopetuksen oppimäärää. Perusopetuksen oppimäärän rajoittaminen tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen olisi aina viimesijainen toimi. Samoin se, että oppilas vapautettaisiin suorittamasta perusopetuksen oppimäärää joko osittain tai kokonaan olisi viimesijainen toimi.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja oppilaskohtaisten tukitoimien tarkoituksena olisi tukea esi- ja perusopetuksen oppilasta opetukseen osallistumisessa, opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamisessa ja perusopetuksen osalta perusopetuksen oppimäärän suorittamisessa. Oppilaalla olisi aina ensisijaisesti oikeus ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Opetuksen järjestäjän olisi varattava riittävästi resurssia ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämiseksi osana esiopetuksen ja koulun perustoimintaa.

Perusopetuksen ryhmässä toteutettavia tukimuotoja olisivat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja lyhytaikainen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Esityksessä erotetaan yleinen, kaikkiin oppiaineisiin tai oppimisen vaikeuksiin kohdentuva tukiopetus sekä opetuskielen tukiopetus selkeämmin toisistaan erillisiksi tukimuodoiksi. Näin pyritään varmistamaan, että opetuskielen puutteista johtuvaan opinnoissa jälkeen jäämiseen on riittävästi resurssia puuttua. Lisäksi pyritään varmistamaan, että esimerkiksi matemaattisista tai lukivaikeuksista johtuvat oppimisen ongelmat voidaan tunnistaa ja kohdentaa tukiopetusta tai erityisopettajan antamaa opetusta tarkoituksenmukaisesti.

Esityksessä säädetään oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnista ja suunnitelmasta, sekä tukea koskevasta päätöksestä. Pedagogisesta arviosta, pedagogisesta selvityksestä erillisinä arviointina sekä oppimissuunnitelmasta ja henkilökohtaisesta opetuksen järjestämisestä koskevasta suunnitelmasta erillisinä suunnitelmina luovuttaisiin. Tämän myötä selkiytettäisiin tuen käynnistämistä ja seurantaa koskevaa asiakirjakokonaisuutta.

Esityksessä yhdenmukaistetaan oppilastietojen kirjaamista säätämällä niistä tiedoista, jotka on ainakin kirjattava tuen toteuttamissuunnitelmaan.

Esityksessä säädettäisiin perusopetuksen opetusryhmien muodostamisesta nykyistä tarkemmin. Nostettaisiin perusopetusasetuksen 2 § perusopetuslakiin sekä säädettäisiin lisäksi, että yhden opettajan opettamassa opetusryhmässä voisi olla enintään 5 erityisopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena saavaa oppilasta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden käsitteestä luovuttaisiin. Jatkossa pidennettyä oppivelvollisuutta vastaavat tilanteet käsitettäisiin varhennetuksi oppivelvollisuudeksi, jota suoritetaan esiopetuksessa, sekä perusopetuksessa järjestettäväksi opetukseksi oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Osana pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamista tehdään tarvittavat muutokset muun muassa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin sekä lakiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta.

Lisätään perusopetuslakiin konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu, joka tarkoittaisi ennaltaehkäisevien ja korjaavien toimenpiteiden suunnittelua ja toteuttamista oppilaan omassa

koulussa tai esiopetuksen ryhmässä. Palvelua olisi tarkoitus antaa etenkin sellaisten oppilaiden opetukseen, joilla asuinpaikan ja sairaalaopetusyksikön välisen pitkän välimatkan vuoksi ei ole yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua sairaalaopetuksen ns. avo-opetukseen tai jotka eivät vielä mahdollisista tarpeistaan huolimatta ole erikoissairaanhoidon potilaana tai varsinaisen sairaalaopetuksen tarpeessa. Lisäksi täsmennetään kunnan peruspalveluista annettuun lakiin kotikunnattomien oppilaiden sairaalaopetuksen ja konsultatiivisen palvelun korvausvelvoitetta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on käytetty Opetushallituksen vuoden 2022 kustannustiedonkeruun tietoja, Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen oppilasmäärätietoja vuodelta 2023, Tilastokeskuksen Oppimisen tuki -tilastoa ja tiedotetta vuodelta 2022 ja Kuntatyönantajien palkkatilastoa vuodelta 2022. Palkkoja on laskelmissa korotettu vuosien 2023 ja 2024 yleiskorotuksia vastaavasti.

Opetusryhmien muodostaminen

Esityksessä ehdotetaan, että yleisopetuksen ryhmät muodostettaisiin siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä olisi enintään viisi erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena saavaa oppilasta. Esityksessä on arvioitu, että näihin kuuluisivat nykyiset erityistä tukea saavat oppilaat, pois lukien ne oppilaat, jotka opiskelevat kokonaan pienryhmissä, sekä osa-aikaista erityisopetusta saavat tehostetun tuen oppilaat, eli noin 76 % prosenttia tehostettua tukea saavista oppilaista. Kaikkien tehostettua tukea saavien oppilaiden ei siis arvioida kuuluvan oppilaskohtaisten tukitoimien saavien joukkoon. Yhteensä heitä on noin 96 300. Koska ei ole olemassa tilastoa siitä, millä tavalla tuen oppilaat jakautuvat kouluittain tai vuosiluokittain, arviossa on käytetty kyseessä olevien oppilaiden opetuksen järjestäjäkohtaisia lukuja. Ryhmiä muodostettaessa on oletettu, että yhdessä ryhmässä on kaiken kaikkiaan 20 oppilasta.

Arvion mukaan uusia opetusryhmiä muodostuisi 149, jotta kyseisiä oppilaita olisi enintään viisi opetusryhmää kohden. Laskelmassa on huomioitu vain sellaiset opetuksen järjestäjät, joissa opetusryhmien määrä kasvaisi nykyisestä. Uusien ryhmien määrä on pyöristetty järjestäjittäin seuraavaan kokonaislukuun. 149 uuden opetusryhmän perustaminen maksaisi yhteensä n. 8,6 miljoonaa euroa. Rahoitusta kuitenkin varattaisiin 9 miljoonaa euroa, sillä järjestäjäkohtaisessa laskelmassa ei ole voitu huomioida esimerkiksi pienten koulujen pieniä luokkakokoja.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Esityksessä ehdotetaan, että opetuksen järjestäjän olisi varattava lukuvuosittain resurssia perusopetuksen ryhmässä annettavaan yleiseen tukiopetukseen, opetuskielen tukiopetukseen sekä erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin on varattava vähintään 0,122 opetustuntia viikossa koulun oppilasta kohden.

Esitystä koskeissa laskelmissa on arvioitu, että ryhmässä annettavia tukimuotoja perusopetuksessa tarvitsisi noin 23,7 % oppilaista. Laskelmissa on arvioitu, että yleistä tukiopetusta saavia ryhmiä muodostuisi 8333 nykyisten lisäksi, opetuskielen tukiopetusta saavia ryhmiä muodostuisi 9138 ja erityisopettajan antamaa opetusta tarvitsisi noin 4170 ryhmää. Laskelmat perustuvat arvioon, että ryhmät saisivat opetusta 4 tuntia viikossa, opetuskielen tukiopetuksen ryhmät 1 tunti viikossa ja erityisopettajan opetusta saavat ryhmät saisivat opetusta yhden tunnin viikossa. Ryhmiä muodostettaessa on oletettu, että ryhmä muodostuu

keskimäärin kuudesta oppilaasta. Tilastokeskuksen Oppimisen tuen -tilaston mukaan lukuvuonna 2021–2022 noin 23 % peruskoululaisista sai osa-aikaista erityisopetusta, ja näistä 35 % sai osa-aikaista erityisopetusta yleisenä tukena. Tämän perusteella on arvioitu, että laskelman 4170 ryhmästä, joissa tukea antaa erityisopettaja, noin 20 % on toimintaa, joka järjestetään kunnissa jo nyt. Kustannukset uusista ryhmäkohtaisista tukimuodoista olisivat yhteensä arviolta 81,1 miljoonaa euroa. Tukiopetuksen kustannusta arvioitaessa on käytetty luokanopettajan tuntipalkkaa, erityisopettajan tuen kustannuksessa erityisopettajan vuosipalkkaa ja opetuskielen tukiopetuksen kustannuksia arvioitaessa resurssiopettajan vuosipalkkaa.

Kun edellä mainittuja tukimuotoja saavien ryhmien tunnit jaetaan kaikille oppilaille, uusiin tukimuotoihin arvioidaan kuluvan vähintään 0,085 opetustuntia viikossa koulun oppilasta kohden. Näiden lisäksi opetuksen järjestäjät antavat jo nykyisin tukiopetusta sekä osa-aikaista erityisopetusta yleisen tuen oppilaille. Opetushallituksen kustannustiedonkeruun mukaan vuonna 2022 tukiopetustunteja annettiin kunnissa keskimäärin 1,31 tuntia vuodessa oppilasta kohden, mikä vastaa noin 0,035 opetustuntia viikossa. Tilastokeskuksen Oppimisen tuen -tilaston perusteella taas on arvioitu, että erityisopettajat antavat jo nyt vähintään 0,002 opetustuntia viikossa ennakollista tukea. Näistä muodostuu yhteensä 0,122 opetustuntia viikossa oppilasta kohden.

Edellä kuvattu laskelma on suuntaa antava ja opetuksen järjestäjä itse päättää, kuinka resursseja on tarpeen kohdistaa eri tukimuotoihin.

Esityksessä on arvioitu, että ryhmässä annettavista tukimuodoista esiopetukseen kohdistuu ainoastaan erityisopettajan antama opetus muun opetuksen ohessa. Uusia ryhmiä esiopetukseen muodostuu arviolta noin 450, kun oletetaan, että erityisopettajan opetusta tarvitsevien osuus on yhtä suuri kuin perusopetuksessa. Esiopetukseen syntyvien uusien ryhmien osalta kustannus on arviolta noin 1,3 miljoonaa euroa.

Kotikunnattomien lasten sairaalaopetus

Nykyisen perusopetuslain 4 a §:n tai sitä koskevan korvaussäännöksen (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 38 §) sanamuodoissa ei ole tällä hetkellä erikseen huomioitu tilannetta, jossa oppilaalla ei ole kotikuntaa. Velvollisuus järjestää oppilaalle sairaalaopetusta voidaan johtaa jo nykyisestä lainsäädännöstä luvussa 2.2.5 kuvatuin tavoin, joten velvollisuuden ja korvaussäännöksen täsmentäminen eivät lisäisi kuntien velvoitteita. Täsmennyksellä ei oleteta olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kuntiin, koska sairaalaopetuksen tarpeessa olevia kotikunnattomia oppilaita on opetus- ja kulttuuriministeriön tiedon mukaan vain yksittäisiä.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kahtena vuonna jakanut valtionavustuksia konsultatiivisen sairaalaopetuksen hankkeelle. Hankkeen yhteydessä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on annettu 23 eri sairaalaopetuksen yksiköstä 5028 oppilaalle ympäri Suomen. Hankkeesta saatujen selvitysten perusteella on arvioitu, että yksi konsultaatio maksaa arviolta 313 euroa sisältäen kilometrikorvaukset. Mikäli konsultaatioiden lukumäärä ylittäisi vuositasolla 9585 konsultaatioon, aiheuttaisi tämä noin 3 miljoonan euron lisäkustannuksen vuodessa. Kyseessä on kunnille uusi tehtävä, joka korvataan kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 21 §:n mukaisesti. Mikäli sairaalaopetuspalvelun konsultaatioiden määrä vakiintuu taikka kasvaa, on oletettavaa, että varsinaisen sairaalaopetuksen tarve ja kustannukset siltä osin saattavat nykytilasta vähentyä. Jatkossa, kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain 38 §:n

tehtävällä lisäyksellä, konsultatiivista palvelua saavan oppilaan kotikunta olisi siis velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Muutos pidennettyyn oppivelvollisuuteen

Pidennettyä oppivelvollisuutta uudistetaan siten, että jatkossa se jakautuisi varhennettuun oppivelvollisuuteen, jota suoritetaan esiopetuksessa, sekä perusopetuksessa vuosiluokilla 1–9 järjestettävään opetukseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

5- ja 6-vuotiaat

Varhennettuun oppivelvollisuuteen kuuluisivat 5-vuotiaat lapset nykymallin mukaisesti. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneet 5-vuotiaat esiopetuksen oppilaat rahoitetaan kertoimella 1,41. Tämän lisäksi 5-vuotiaiden lasten toimintaa on rahoitettu lisäksi jommallakummalla kehitysvammaisuuteen perustuvalla rahoituskertoimella. Rahoitustaso 5-vuotiaiden lasten toiminnassa on edellä mainitusta rahoitustavasta johtuen noussut huomattavan suureksi verrattuna toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin sekä verrattuna 6-vuotiaiden lasten rahoitustasoon. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia 5-vuotiaita oppilaita on tällä hetkellä 244 ja heidän laskennallisesti korjattu rahoitusmenonsa, eli pelkällä 1,41 kertoimella laskettuna, on nykytilassa noin 2,6 miljoonaa euroa. Jotta yhteen kertoimeen siirtyminen ei aiheuttaisi opetuksen järjestäjille liian suurta rahoitustason muutosta, uudistuksen yhteydessä 5-vuotiaiden lasten rahoituskerroin ehdotetaan nostettavaksi 2,6:een. Menot olisivat tältä osin jatkossa noin 4,8 miljoonaa euroa eli opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaiset menot kasvaisivat 5-vuotiaiden lasten osalta noin 2,2 miljoonalla eurolla. Yhteen varhennetun opetuksen kertoimeen siirtymistä perustelee myös se, että jatkossa olisi entistä selvempää, että perusopetuslain 20 i §:n mukaista toimintaa ei ole esiopetuksessa.

Esityksen mukaan 6-vuotiaat lapset siirtyisivät opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaissa vaikeimmin kehitysvammaisten ja muiden kuin vaikeimmin kehitysvammaisten rahoituskertoimilta samaan rahoituskertoimeen 5-vuotiaiden lasten kanssa. Opetushallituksen kustannusraporttien mukaan esiopetuksen vaikeimmin ja muiden kuin vaikeimmin vammaisten oppilaiden kustannukset ovat nykyisin huomattavasti pienemmät kuin rahoitustaso. Muutos alentaisi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaista rahoitustarvetta 6-vuotiaiden osalta nykytilasta arviolta noin 5,75 miljoonalla eurolla vuoden 2024 korjatussa rahoitustasossa. Lisärahoitus kuitenkin edelleen kattaa ja jopa ylittää 6-vuotiaiden toiminnan kustannukset. Esiopetuksessa olevien 5- ja 6-vuotiaiden lasten rahoittaminen jatkossa samalla rahoituskriteerillä on perusteltua siksi, että toiminnan kustannukset ovat molempina ikävuosina samaa suuruusluokkaa.

Vuosiluokkien 1–9 oppilaat, joilla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite

Vuosiluokkien 1–9 oppilaille, joilla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, rakennetaan kertoimet perustuen siihen, kuinka oppilaan opetus järjestetään. Mikäli oppilaan opetus järjestetään toiminta-alueittain, opetuksen järjestäjä ilmoittaa hänet korkeimman kertoimen piiriin. Uusi korkein kerroin korvaisi nykyisen vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden kertoimen. Mikäli oppilas taas kykenee vammasta, sairaudesta tai alentuneesta toimintakyvystä huolimatta perusopetuslain mukaisten tukitoimien avulla opiskelemaan oppiaineittain, opetuksen järjestäjä ilmoittaa oppilaan keskimmäisen kertoimen piiriin. Uusi keskimäinen kerroin korvaisi nykyisen muiden kuin vaikeimmin kehitysvammaisten

oppilaiden kertoimen. Uudistus huomioitaisiin myös tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen lisärahoituksen osalta (opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 29 §).

Uusi jaottelutapa ei vastaa täysin nykyistä oppilaiden jakautumista eri kertoimien piiriin, koska Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan toiminta-alueittain opiskelee muun muassa 495 sellaista oppilasta, jotka kuuluvat nykytilassa muihin kuin vaikeimmin vammaisiin oppilaisiin ja 50 sellaista, joilla ei ole pidennetyn oppivelvollisuuden päätöstä lainkaan, mutta jotka ovat erityisen tuen piirissä. Näistä oppilaista opetuksen järjestäjä saisi siis jatkossa rahoitusta nykyistä korkeamman kertoimen mukaan. Vastaavasti nykyisin on jonkun verran vaikeimmin kehitysvammaisia oppilaita, jotka eivät opiskele toiminta-alueittain. Näiden oppilaiden osalta opetuksen järjestäjä saisi rahoitusta alemman kertoimen mukaan. Toiminta-alueittain opiskelevien määrässä on ylipäätään jonkin verran epävarmuutta, koska Vipusen tilastopalvelussa toiminta-alueittain opiskelevien määrä on vielä vuonna 2019 ollut 2100 oppilasta ja oppilasmäärä on ollut tällä tasolla useita vuosia myös tätä ajankohtaa ennen. Lukuvuonna 2022–2023 toiminta-alueittain opiskelevia olisi Vipusen mukaan kuitenkin kaikkiaan 1785 oppilasta. Tilastollisen virheen mahdollisuus on huomioitava valmistelussa riittävänä väljyytenä suhteessa momentin 29.10.30 määrärahatasoon.

Nykyisten muiden kuin vaikeimmin vammaisten oppilaiden määrä mahdollisesti vähenee uuden sääntelyn myötä, kun vain diagnoosiperusteisesti tehtävien päätösten määrä, ilman todellista pidemmän oppimisajan tai muiden lisäkustannuksia tuottavien järjestelyjen tarvetta, vähenee. Toisaalta sääntely opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, voi osaltaan lisätä päätöksiä niiden oppilaiden osalta, joilla vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite ilmenee myöhemmin perusopetuksen aikana, sillä osa näistä oppilaista on saattanut nykyisin jäädä pidennetyn oppivelvollisuuden ulkopuolelle.

Koska uudistus on tarkoitus rahoittaa nykyisten määrärahojen puitteissa ja kyseisen rahoituksen maksamisessa ei ole harkinnanvaraa, opetus- ja kulttuuriministeriö tarkistaa nykyisiä rahoituskertoimia. Esityksessä on laskettu nykyistä ”muiden kuin vaikeimmin vammaisten” kerrointa. Koska rahoitus per oppilas on melko suuri, jo pienet heitot aiheuttavat suuren muutoksen kokonaisrahoitukseen. Kertoimen alentaminen ei vaaranna opetuksen järjestäjien rahoitusta, sillä Opetushallituksen kustannustietojen perusteella nykyisten muiden kuin vaikeimmin vammaisten kustannukset ovat keskimäärin 19 748 euroa per oppilas kunnallisilla järjestäjillä vuoden 2022 tasossa. Esityksen mukainen lisärahoitus heille olisi jatkossa 20 790 euroa. Tämän lisäksi oppilaista saa tavalliseen tapaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuden. Rahoitus perustuisi siis edelleen kertoimiin ja rahoitus ylittäisi opetuksesta aiheutuvat keskimääräiset kustannukset. Näin kuitenkin turvattaisiin heikommassa asemassa olevien lasten opetus sekä myös niiden opetuksen järjestäjien rahoitus, joiden kustannukset ovat keskimääräisiä kustannuksia suuremmat.

Uudet rahoituskertoimet nyt tehtävän uudistuksen osalta olisivat:

Taulukko 1

	Nykyinen kerroin	Uusi kerroin
Oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaiset 5- ja 6-vuotiaat varhennetun oppivelvollisuuden oppilaat	1,41	2,6

	Nykyinen kerroin	Uusi kerroin
Perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat (ent. muut kuin vaikeimmin kehitysvammaiset)	2,97	2,75
Perusopetuslain 20 i §:n 2 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat (ent. vaikeimmin kehitysvammaiset)	4,76	4,76

Seuraavassa taulukossa esitetään uuden rahoituksen suhde kustannuksiin.

Taulukko 2

Kustannusten suhde rahoitukseen	Kustannukset, kunnalliset	Uusi rahoitus
Varhennettu esiopetus, 5- ja 6-vuotiaille	13 491,71 €	19 655,69 €
Perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukainen opetus, toiminta-alueittain opiskelevat	36 740,99 €	35 985,03 €
Perusopetuslain 20 i §:n 2 momentin mukainen opetus, oppiaineittain opiskelevat	20 949,39 €	20 789,67 €

- Kustannuksia on korotettu vuosien 2023 ja 2024 VOS-indeksillä.
- 5- ja 6-vuotiaiden kustannukset laskettu painottamalla vaikeimmin ja muiden kuin vaikeimmin vammaisten kustannukset oppilasmäärien vuosiavulla.
- Nykyinen rahoitus on laskettu korjatuilla vuoden 2024 hinnoilla. Tulee huomioda, että tässä lisärahoitusta verrataan kokonaiskustannuksiin, eli kustannukset sisältävät myös peruspalveluiden vos-osuuden. Näin ollen lisärahoituksen ja kustannusten vertailu ei ole suoraan yhteismitallista.

Muutos rahoitetaan momentin 29.10.30 nykyisten määrärahojen turvin ja muutos tulisi voimaan vuoden 2027 varainhoitovuodesta alkaen. Mikäli oppilaat jakautuisivat myös vuoden 2027 rahoitukseen Tilastopalvelu Vipusen osoittamalla tavalla, muutoksen vaikutus nykyiseen määrärahatasoon olisi yhteensä arviolta -5,3 prosenttia eli momentin määrärahatarve alenisi arviolta 14,8 miljoonaa euroa. Kuitenkin OKM arvioi, että lisärahoituksen piiriin saattaa uudistuksen myötä tulla arviolta 200–400 kokonaan uutta oppilasta, mikä tarkoittaisi, että momentin määrärahatarve säilyisi nykytasolla. Osana uudistuksen toimeenpanoa seurataan uuden mallin mukaisia oppilasmääriä ja mikäli havaitaan oppilasryhmien suhteen vakiintuvan, ministeriöllä on valmius tarvittaessa tarkentaa kertoimia.

Pidennetyn oppivelvollisuuden kustannukset on kustannustenjaon tarkistuksessa vähennetty esi- ja perusopetuksen kustannuspohjasta rahoitusperusteen mukaisena. Mikäli rahoitusperuste tämän muutoksen myötä laskisi, myös kustannuspohjasta tehtävä vähennys pienenesi ja tämä osaltaan lisäisi jonkin verran kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen ehdotettavalla uudistuksella voi myös olla pientä vaikutusta työsopimuslain (55/2001) ja merityösopimuslain (756/2011) mukaisen osittaisen hoitovapaan ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaisen osittaisen hoitorahan käyttöön. Osittaisen hoitorahan tarkoitus on vanhemman työajan lyhentäminen pienten koululaisten kohdalla ja nykyisin sitä voidaan myöntää 1. ja 2. vuosiluokan ajalle sekä pidennetyn oppivelvollisuuden tilanteissa myös esiopetuksen sekä 3. vuosiluokan ajalle. Mikäli perusopetuslain 20 i §:n mukaiseen opetukseen osallistuisi jatkossa hieman enemmän oppilaita, kuin nykyiseen pidennettyyn oppivelvollisuuteen, tämä merkitsisi etuusmenojen vähäistä kasvua osittaisen hoitorahan osalta.

Koulutuskustannukset

Erityisopettajien saatavuutta vahvistetaan uudistuksen yhteydessä. Tällä hetkellä korkeakouluista valmistuu noin 300 erityisopettajaa vuosittain. Näistä 80 % arvioidaan siirtyvän valmistumisensa jälkeen perusopetukseen (240). Erityisopettajia eläköityy kaikkiaan 1315 opettajaa seuraavan viiden vuoden aikana, joista perusopetuksen opettajia oletetaan olevan 75 %. Vuositasolla perusopetuksesta eläköityisi siis arviolta 197 erityisopettajaa. Näin ollen valmistuvat erityisopettajat kattavat suunnilleen eläköityvien määrän ja loput kattavat alalta muutoin pois siirtyviä erityisopettajia.

Uudistuksen velvoitteisiin on arvioitu tarvittavan laskennallisesti 150 uutta erityisopettajaa. Edellä mainittuun opettajamäärään on päädytty, kun 25 000 oppilasta on jaettu 6 oppilaan ryhmiin ja syntyvien ryhmien määrä on kerrottu annettavalla viikkotuntimäärällä (1h /vko) ja jaettu erityisopettajan opetusvelvollisuudella (22h /vko). Koska osa erityisopettajista antaa jo nykyisellään ryhmäkohtaista tukea, luvusta on vähennetty se osuus opettajista (39), joiden arvioidaan näin tekevän. Kun opettajatarvetta on arvioitu, on todettu, että em. erityisopettajat voitaisiin saada vuoden mittaisella tutkinnon täydentämisellä, koska kuntakentältä on ilmaistu tarve kouluttaa esimerkiksi luokanopettajia erityisopettajiksi. 150 uutta opiskelupaikkaa tutkintoaan täydentäville on korkeakoulujen koulutuskapasiteetin vuoksi syytä jaksottaa kolmelle eri vuodelle.

Vuoden kokopäiväinen opiskelu tutkinnon täydentämiseksi maksaa 7000 euroa/opiskelija. Vuosina 2025–2027 kustannukset katettaisiin hallitusohjelmassa perusopetuksen vahvistamiseen varatusta määrärahasta. Rahoituksella saataisiin tutkintojen täydentämisen kautta noin 150 uutta erityisopettajaa kolmelle vuodelle jaksotettuna. Kustannus edellisistä yhteensä olisi n. 1,05 miljoonaa, eli 350 000 euroa vuosittain talousarviovuosina 2025–2027.

Tiedonkeruut ja niiden kehittäminen

Uudistuksen vaikutusten ja oppilaiden saaman tuen toteutumisen seuraaminen on tärkeä osa uudistusta. Tarvittavien tiedonkeruiden toteuttaminen ja niiden vaatimat tiedonhallinta- ja järjestelmämuutokset edellyttävät lisäpanostusta sekä kuntiin että valtiolle. Tiedonkeruissa on mahdollista hyödyntää olemassa olevia tiedonkeruuraikaisuuksia. Uutta tiedonkeruujärjestelmää ei arvioida tarvittavan.

Tiedonkeruu- ja raportointimuutoksista arvioidaan kertyvän valtiolle kertaluonteinen yhteensä 560 000 euron kustannus vuosina 2025-2026. Lisäksi tiedonkerääminen, raportointi ja ylläpito aiheuttavat jatkuvaluonteisia kustannuksia 200 000 euroa vuosittain.

Kunnille aiheutuvia järjestelmä- ja rajapintamuutosten sekä tiedonkeruukäytänteiden päivittämisen kustannuksia tuetaan kertaluonteisella 1 miljoonan euron erityisavustuksella.

Kustannukset koottuna

Koko tuen uudistuksen menot yhteensä ovat n. 42,94 miljoonaa euroa vuonna 2025, 96,950 miljoonaa euroa vuonna 2026, 96,95 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 94,6 miljoonaa euroa vuodesta 2028 eteenpäin.

Kuntien peruspalveluista annetun lain 21 §:n mukaan uusissa ja laajentuissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia. Kunnille aiheutuvat kustannukset korvataan osana kunnan peruspalvelujen valtionosuutta. Rahoituksesta 62,9 miljoonaa euroa kohdistetaan 7–12 –vuotiaille ja 31,54 miljoonaa euroa 13–15 –vuotiaille. Opetus- ja kulttuuriministeriö siirtää kunnan peruspalvelujen valtionosuusmomentille (28.90.30) 38,211 miljoonaa euroa vuonna 2025, 91,706 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 94,4 miljoonaa euroa vuodesta 2027 eteenpäin.

Yksityisten opetuksen järjestäjien ja valtion koulujen kustannusten osuus on noin 2,7 miljoonaa euroa uudistuksen kokonaiskustannuksista, muodostuen siitä, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja koskeva 20 b § velvoittaa myös yksityisiä opetuksen järjestäjiä. Koska kustannukset tulevat huomioiduksi kotikuntakorvauksessa vasta vuodesta 2027 alkaen, korvataan yksityisille opetuksen järjestäjille ja valtion oppilaitoksille kustannuksia erillisellä rahoituksella vuosina 2025 ja 2026. Opetus- ja kulttuuriministeriö siirtää valtion koulujen momentille 29.10.01 117 000 euroa vuonna 2025 ja 280 000 euroa vuonna 2026. Yksityisten koulujen kustannukset korvataan valtionavustuksilla opetus- ja kulttuuriministeriön momentilta 29.10.30.

Erityisopettajan erillisiin opintoihin osoitetaan lisäksi yhteensä 1,05 miljoonaa euroa. Määräraha jaksetaan kolmelle vuodelle, joten momentille 29.40.50 siirretään 350 000 euroa talousarviovuosina 2025–2027.

Lisäksi rahoitusta varataan uudistuksen käyttöönoton tukeen. Tuen uudistuksen etenemisen ja vaikutusten seuraamiseksi tehdään myös tutkimushanke. Näihin varataan yhteensä 5,5 miljoonaa euroa vuosille 2025, 2026 ja 2027. Määräraha jaksetaan kolmelle vuodelle, joten opetus- ja kulttuuriministeriön momentille 29.10.20 siirretään 1,5 miljoonaa euroa vuonna 2025 ja 2 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 2 miljoonaa euroa vuonna 2027. Edellisen lisäksi momentille 29.10.20 osoitetaan 0,2 miljoonaa euroa vuosittain kattamaan uudistukseen liittyvän tiedonkeruun ja ylläpitoa sekä 1,56 miljoonaa euroa järjestelmien kehittämistyöhön vuonna 2025. Uudistukseen liittyviin, peruspalveluiden valtionosuutta koskeviin laskelmiin ei ole huomioitu perusopetukseen valmistavaa opetusta, sillä perusopetukseen valmistava opetus rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisella rahoituksella.

Hallinnollisen työn vähentäminen

Esityksen mukaan pedagogisesta arviosta, pedagogisesta selvityksestä erillisinä arviointina sekä oppimissuunnitelmasta ja henkilökohtaisesta opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta erillisinä suunnitelmina luovuttaisiin. Tämä osaltaan vähentää hallinnollista työtä, kun suunnitelma ja arvio -asiakirjojen määrä vähenee.

Esityksessä on arvioitu, että uudistuksen myötä hallinnollisen työn määrä kevenee perusopetuksen aikana noin 10 tuntia erityisen tuen oppilasta kohden ja noin 4 tuntia tehostetun tuen oppilasta kohden. Erityisen tuen oppilaiden osalta säästyvä tuntimäärä on suurempi, sillä tuen päätöskertoja on vähintään 2. Työmäärän vähentämisen arvioidaan tuovan hallinnollisia säästöjä julkiseen talouteen 4,1 miljoonaa euroa vuositasolla. Säästö jakautuisi sekä kunnille että valtionosuuteen.

Hallinnolliseen työhön kohdistuvasta säästöstä viedään valtionosuusprosentin (24,58 %) mukainen osuus kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille 28.90.30. Vähennys on vuonna 2025 0,42 miljoonaa euroa ja vuodesta 2026 alkaen 1,0 miljoonaa euroa.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

Vaikutukset Opetushallituksen toimintaan

Esityksellä on vaikutuksia opetussuunnitelman perusteisiin ja paikallisiin opetussuunnitelmiin. Opetushallituksen tehtävänä on määrätä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Opetushallituksen tulisi antaa sekä perusopetukseen valmistavan opetuksen, esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet siten, että opetuksen järjestäjät voisivat päivittää niiden pohjalta paikalliset opetussuunnitelmat ja ottaa ne käyttöön lain voimaantullessa eli 1.8.2025. Opetushallitus valmistelisi perusteiden muutokset syksyn 2024 aikana. Määräys esiopetuksen sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista annettaisiin alkuvuodesta 2025 sekä suomen että ruotsin kielellä. Opetushallitus järjestäisi tarvittavaa informaatio-ohjausta ja koulutusta paikallisten opetussuunnitelmien laatimiseen opetussuunnitelman perusteiden linjausten mukaisesti.

Lainvalmistelussa on huomioitu Opetushallituksen toimivaltuudet säätämällä niistä kunkin säädöksen osalta erikseen. Opetushallitukselle on säädetty ohjausvelvoite opetussuunnitelman perusteissa koskien ryhmäkohtaisia tukimuotoja, oppilaskohtaisia tukitoimia, tukitoimien tarpeen arviota ja suunnitelmaa, oppimäärästä tai opetuksen tavoitteista poikkeamista sekä opetuksen järjestämistä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

Vaikutukset opetuksen järjestäjien toimintaan

Esi- ja perusopetuksen järjestäminen on säädetty kuntien tehtäväksi perusopetuslain 4 §:ssä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuesta säädetään voimassa olevassa perusopetuslaissa opetusta koskevassa luvussa 4. Voimassa olevassa perusopetuslaissa säädetään tukiopetuksesta, osaaikaisesta erityisopetuksesta, tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta oppilaan oikeutena. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen antaminen perustuu oppilaalle tehtävään pedagogiseen arvioon tai pedagogiseen selvitykseen. Esityksessä säädettäisiin tukimuotojen antamista koskevasta velvoitteesta nykyistä tarkemmin. Opetuksen järjestäjän olisi järjestettävä tukimuotoja suunnitelmallisesti ja ennakoidusti oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnin lisäksi. Kunnan olisi huomioitava ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin käytettävien opetustuntien määrä tuntikehyksessään sekä lukuvuosittaisessa opetuksen suunnittelussa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja tulisi antaa ensisijaisina, eivätkä ne edellyttäisi hallintopäätöstä. Käytännössä suurella osalla opetuksen järjestäjistä on jo nykyisellään käytössä toimintatapa, jossa tukitoimiin käytettävät tunnit huomioidaan tuntikehyksessä ja opettajien lukujärjestyksissä (OKM julkaisuja 2022:6).

Yksiselitteistä esimerkkiä kuntakoon mukaisista ratkaisuista ja niiden kustannuksista ei voi arvioida, koska samankokoistenkin kuntien tilanteet, käytännöt ja ratkaisut tuen toteuttamisessa

eroavat merkittävästi toisistaan (OKM:n julkaisuja 2022:6). Uudistuksen vaikutukset opetuksen järjestäjien toimintaan riippuvat siitä, kuinka paljon kunnassa on tehostettua tukea saavia sekä erityistä tukea saavia oppilaita. Määrät vaihtelevat huomattavasti alueittain (Tilastokeskus, 2023). Vaikutukset riippuvat myös siitä, kuinka paljon oppilaat saavat tosiasiallisia tukitoimia: tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta sekä erityiseen tukeen kuuluvaa erityisopetusta. Siirryttäessä tuen tasoja koskevista päätöksistä oppilaskohtaista tukea koskeviin päätöksiin, joutuvat opetuksen järjestäjät tarkastelemaan siirtymävaiheessa erityisen tuen päätökset, joita vuonna 2022 oli 55 500.

Oppilaskohtaista tukea koskevan päätöksen tekeminen kuuluisi opetuksen järjestäjän toimivaltaan. Perusopetuslaissa ei säädetäisi, mikä kunnan viranomainen tai viranhaltija vastaisi hallintopäätöksen tekemisestä. Asiasta päättäminen kuuluu kunnan toimivaltaan. Lainsäädännön muutos voi vaatia kuntien hallintosääntöjen muuttamista vastaamaan uutta lainsäädäntöä. Hallintopäätöksen tekisi kuntalain (410/2015) 90 §:n mukaisessa hallintosäännössä määritelty kunnan toimielin tai viranhaltija. Valtuusto voi kuntalain 91 §:n mukaisesti hallintosäännössä siirtää toimivaltaansa kunnan muille toimielimille sekä luottamushenkilöille ja viranhaltijoille. Koska lainsäädännössä säädetäisiin ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisestä ensisijaisina, on arvioitavissa, että oppilaskohtaisten tukitoimien tarve vähenee. Tämän myötä myös oppilaskohtaisesti tehtävien hallintopäätösten määrä vähenee, ja opetuksen järjestäjän tehtävät tämän myötä kevenevät. Opetuksen järjestäjän työmäärä vähenisi myös tuen asiakirjojen määrän vähennyttyä nykyisestä määrästä, sillä läpikäytävä materiaali olisi tiiviimmässä muodossa.

Perusopetuslain mukaisen järjestämisluvan saaneita yksityisiä opetuksen järjestäjiä ei nykyisin velvoiteta antamaan perusopetuslain 17 §:n mukaista erityistä tukea. Esityksessä ehdotetaan nykyisen 17 §:n 5 momentin kaltainen säännös säilytettäväksi uudessa 20 f §:n 2 momentissa. Perusopetuslain mukaisen tuen järjestämisvelvoitteita ei siis yksityisten opetuksen järjestäjien osalta laajenneta kyseisellä esityksellä. Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti asia on tarkoitus käsitellä osana kotikuntakorvauksen korottamista koskevaa esitystä. Esityksen 20 b §:n 3 momentin mukainen velvoite koskien ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin varattavia opetustunteja koskisi kuitenkin myös yksityisiä opetuksen järjestäjiä ja tämä on huomioitu esityksen taloudellisissa vaikutuksissa. Mikäli yksityisellä opetuksen järjestäjällä ei olisi käytössä erityisopettajan palveluita, he voisivat toteuttaa 20 b §:n mukaisen velvoitteen muilla ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla kuin erityisopettajan antamalla opetuksella. Tuen uudistus toteutuessaan vaikuttaa kuntien ja yksityisten koulujen välisten sopimusten päivittämisen tarpeeseen, koska velvoitteiden sisältö muuttuu tuen tasoihin perustuvasta tuen tarjoamisesta konkreettisten tukimuotojen tarjoamiseen.

Koska aiemmin kuvatuin tavoin perusopetuslain 4 a ja 39 §:ssä kuvatut tehtävät ja oppilasryhmät eroavat toisistaan, ei esitysluonnoksen mukainen uusi sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelua koskeva tehtävä sairaalan sijaintikunnille aiheuttaisi muutosta Valterikoululle osoitettuihin tehtäviin.

Vaikutukset aluehallintoviranomaisten ja muiden viranomaisten toimintaan

Esityksellä on vaikutuksia myös aluehallintoviranomaisten toimintaan. Aluehallintovirastot käsittelevät esi- ja perusopetuksen perusopetuslain 42 §:n mukaisia oikaisuvaatimuksia sekä aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) nojalla mm. hallintolain mukaisia kanteluita, joissa arvioidaan, onko opetuksen järjestäjä noudattanut lakia. Oppimisen tukeen liittyvät kantelu- ja oikaisuvaatimusasiat korostuvat esi- ja perusopetuksessa. Aluehallintoviranomaiset ovat Oikeus oppia -työryhmän työhön liittyneessä laillisuusvalvojen toteutetussa kyselyssä sekä syksyllä 2023 toteutetussa kuulemisessa nostaneet esiin etenkin tarpeen selkiyttää tuen

tasoja sekä tukeen liittyvää päätöksentekoa. Esityksen mukainen lainsäädännön selkiyttäminen kohdistuu nimenomaan em. osa-alueisiin, jolloin voidaan arvioida, että toteutuessaan lainsäädännön uudistus vähentäisi pitkällä aikavälillä oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvien kanteluiden ja oikaisuvaatimusten määrää. Oleellista on, kuinka sääntelyn toimeenpanon tuki toteutuu valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. On kuitenkin mahdollista, että etenkin uudistuksen alkuvaiheessa perheiden tietoisuus tuen sääntelystä kasvaa, mikä voi johtaa oikaisuvaatimusten ja kanteluiden määrän hetkelliseen maltilliseen kasvuun.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen esitetyt muutokset aiheuttavat joitakin vähäisiä muutoksia Kansaneläkelaitoksen lastenhoidon tukien toimeenpanoon, kuten ohjeistukseen, hakemuslomakkeisiin ja etuuskäsittelyjärjestelmään.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu ja kotikunnattomat lapset

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisääminen perusopetuslakiin lisäisi sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan velvollisuuksia. Nykyisin sijaintikunta on ollut velvollinen antamaan erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle sairaalaopetusta ja siihen liittyviä tukipalveluita. Konsultatiivinen palvelu ei aina välttämättä edellyttäisi jo olemassa olevaa erikoissairaanhoidon asiakkuutta, joten sijaintikunnan olisi jatkossa huolehdittava useammista oppilaista alueella, jolla sairaala tai toimintayksikkö järjestää erikoissairaanhoidon palveluita. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on kuitenkin toteutettu jo usean vuoden ajan hankemuotoisesti ja konsultaatioiden arvioidaan olevan jatkossakin samaa suuruusluokkaa, noin 6 000–10 000 konsultaatiota vuodessa, koskien noin 5000 oppilaan opetusta. Konsultaatioita ovat hankkeessa toteuttaneet 23 toimintayksikköä ja määrän arvioidaan olevan jatkossakin samaa suuruusluokkaa. Hanketta on seurattu myös tutkimuksen avulla, josta myöhemmin saatavilla tiedoilla voidaan arvioida mahdollisia maantieteellisiä eroja palvelun tarpeessa.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun avulla oppilasta voidaan tukea paremmin omassa lähikoulussaan tai esiopetusryhmässään. Opettajat saavat konsultaation avulla tukea omaan työhönsä sekä osaamista esimerkiksi sellaisten oppilaiden kohtaamiseen, joilla on psyykkisiä haasteita, jolloin edellytykset tukea oppilaita paremmin heidän omassa esiopetusryhmässään tai koulussaan paranevat. Riittävän varhaisen tuen ja opettajien parantuneen osaamisen ansiosta oppimisympäristöt ja -tilanteet rauhoittuvat ja lähikoulussa toteutettavasta palvelusta hyöttyy yksittäisen oppilaan sijasta koko yhteisö.

Oppilaan kotikunnan tehtävät ja velvoitteet helpottuvat, kun sairaalaopetusyksiköissä annettavan opetuksen tarpeet sekä niihin liittyvät kustannukset ja järjestelyt pitkällä aikavälillä vähenevät. Erikoissairaanhoidossa olevalla oppilaalla on oikeus ilmaiseen kuljetukseen tai riittävään avustukseen osallistuessaan sairaalaopetukseen. Kun konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua tuodaan oppilaan omaan lähikouluun tai esiopetusryhmään, myös tarve näiden kuljetusten järjestämiseen vähenee.

Velvollisuus järjestää sairaalaopetusta myös kotikunnattomille lapsille voidaan johtaa jo nykyisestä lainsäädännöstä, joten perusopetuslakiin ja kunnan peruspalvelujen valtionosuuslakiin tehtävät täsmennykset koskien kotikunnattoman lapsen asuinkuntaa eivät laajentaisi kuntien nykyisiä tehtäviä. Kunnat saavat kotikunnattomista oppilaista kotikuntaa vailla olevan kotikuntakorvauksen, joka vastaa kotikunnan saaman valtionosuusrahoituksen tasoa, ja jota ne voivat käyttää sairaalaopetuksen, ja jatkossa myös konsultaatiopalvelun, kustannusten korvaamiseen erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Vaikutukset varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuslain muutostarpeiden arviointi

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen sääntely poikkeaa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Esiopetuksessa tuki järjestetään perusopetuslain ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa tuki järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaisesti. Niiden lasten osalta, jotka osallistuvat esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen, sovelletaan kahta eri lainsäädäntöä.

Varhaiskasvatuslakiin sisältyvä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen sääntely uudistettiin vuonna 2021 (HE 148/2021 vp). Lakimuutos koskien lapsen tukea varhaiskasvatuksessa (1183/2021) astui voimaan 1.8.2022. Uudistuksen tavoitteena oli vahvistaa lasten tasavertaista oikeutta kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen. Varhaiskasvatuslakiin lisättiin uusi 3 a luku, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen annettavaan tukeen. Varhaiskasvatukseen luotiin yleisen, tehostetun ja erityisen tuen malli ja lakiin kirjattiin varhaiskasvatuksen toteuttamisesta inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lapselle annettavasta tuesta, tuen toteuttamisesta, tukipalveluista, tuen tarpeen arvioinnista sekä tuesta ja tukipalveluista tehtävistä hallinnollisista päätöksistä säädettiin täsmällisesti. Varhaiskasvatuksen tuen lakimuutoksen laadinnassa otettiin huomioon käsitteellinen ja rakenteellinen jatkuvuus esi- ja perusopetuksen kolmiportaisen tuen mallin kanssa soveltaen malli kuitenkin varhaiskasvatukseen ja sen toimintaperiaatteisiin.

Esitys sisältää samanlaisia periaatteita tukitoimien järjestämisestä kuin varhaiskasvatuslakiin sisältyvät lapsen pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tukimuodot sekä lapselle annettavat tukipalvelut. Käsitteellistä yhteneväisyyttä sisältyy etenkin erityisopettajan antamaan opetukseen. Esiopetuksen kannalta olennaiseen asiakirjakokonaisuuteen on muodostettu yhdenmukaisuutta varhaiskasvatuslaissa säädettyihin tuen asiakirjoihin siten, että perusopetuslain mukaisesti käytettäisiin yhtä arviota, yhtä päätöstä sekä yhtä suunnitelmaa. Asiakirjoista käytetään sekä varhaiskasvatuslaissa että perusopetuslaissa samankaltaisia käsitteitä: tuen tarpeen arviointi, päätös annettavista tukitoimista sekä suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta. Varhaiskasvatuslain 23 §:n mukaisesti jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, mikä poikkeaa perusopetuslain erillisestä tukitoimien suunnitelmasta. Varhaiskasvatuslain 15 e §:n mukaisesti tehostetusta ja erityisestä tuesta ja näihin liittyvistä tukipalveluista sekä yleisen tuen tukipalveluista tehdään hallinnollinen päätös. Päätöksessä on mainittava tuen muotojen ja tukipalveluiden lisäksi myös varhaiskasvatuksen järjestämispaikka.

Tuen tasojen määrittely poistuu perusopetuslaista, mikä poikkeaa varhaiskasvatuslaista. Tutkimus- ja selvitystiedon valossa erot opetuksen järjestäjien tulkinnoissa tuen tasoista ja niihin sisältyvistä tukitoimista ovat niin merkittäviä, ettei uutta lainsäädäntöä olisi tarkoituksenmukaista säätää tuen tasoihin perustuen.

Koska varhaiskasvatuslaissakin tukitoimet ja tukipalvelut on määritelty ja asiakirjakokonaisuus on yhdenmukainen, ei tehostetun ja erityisen tuen puuttuminen perusopetuslaista kuitenkaan välttämättä aiheuta esiopetuksen osalta liian suurta poikkeavuutta. Olennaisinta on, että sekä varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa että perusopetuksessa lapsella on oikeus saada tarvitsemiansa tukitoimia ja tukipalveluita viipymättä tuen tarpeen ilmetessä. Nämä oikeudet varmistettaisiin myös perusopetuslaissa nykyistä täsmällisemmin. Uudistetun lainsäädännön toimeenpanon myötä on kuitenkin arvioitava tarvetta tehdä päivitystä varhaiskasvatuslakiin tuen kokonaisuuden osalta.

4.2.3 Vaikutukset lapsiin

Uudistuksella parannettaisiin merkittävästi oppilaiden mahdollisuuksia saada nykyistä aikaisemmin ja tehokkaammin oppimisen ja koulunkäynnin tukea silloin, kun oppilaalla on vaikeuksia suoriutua opinnoistaan tai osallistua opetukseen. Uudistuksessa varmistetaan oppilaiden oikeudet tarvitsemiinsa konkreettisiin tukitoimiin, jotka edistävät oppimista. Nykytilanteessa oppilaat eivät välttämättä saa tarvitsemiaan tukitoimia huolimatta siitä, että ovat hallinnollisesti jollakin tuen tasolla. Lisäksi säädetään opetuksen järjestäjän velvollisuudesta varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt osana kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa. Nykyisessä lainsäädännössä ei esitetä opetuksen järjestäjälle velvoitetta rakentamaan opetusryhmän tai koulun tasolla oppimisympäristöistä kaikille sopivia ja huomioimaan opetuksen käytännön toteutuksessa lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, opetusryhmien muodostamisella sekä samanaikaisopetuksella voidaan tukea kaikkien oppilaiden oppimista ryhmän ja koulun tasolla.

Kun esi- ja perusopetuksessa oppimisen tukea saa nykyistä aikaisemmin ja tehokkaammin, paranevat oppilaiden perustuslaissa sekä mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja vammaisyleissopimuksessa turvatut oikeudet koulutukseen ja hyvinvointiin entistä yhdenvertaisemmin.

Tämä sääntely vahvistaisi myös inklusiivisen koulutusjärjestelmän täytäntöönpanoa, johon YK:n lapsen oikeuksien komitea ja vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea ovat sopimukseen sitoutuneita jäsenvaltioita ohjanneet (YK:n vammaisyleissopimus 24 artikla; YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 9). Lapsen oikeuksien komitea on todennut, että joidenkin vammaisten lasten opetus vaatii sellaisia tukitoimia, joita ei aina ole saatavilla yleisenkoulujärjestelmän puitteissa, joten inklusion toteuttamistavan ja sen muodon tulee lähteä lapsen yksilöllisistä oppimistarpeista. Uudistuksen lähtökohtana olisi tuen painopistettä varhaiseen tukemiseen siirtämällä vahvistaa opetuksen järjestäjän tapaa ajatella pedagogisia ratkaisuja ja koulun tai esiopetuksen toimintakulttuuria ja siten edistää kaikkia oppilaita koskevaa inklusiivista koulutusta. Toisaalta uudistuksella vahvistettaisiin myös oppilaan oikeutta tukitoimiin ja siten inklusiivisen koulutuksen toteuttamista lapsen yksilöllisten oppimistarpeiden mukaisesti.

Lähtökohtana on, että oppilaalla on oikeus saada tukea mahdollisimman varhain ja osana omaa ryhmäänsä. Tukea olisi saatavilla oppilaalle helposti ja suunnitelmallisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista säätäminen siirtää tuen järjestämisen ja toteuttamisen painopistettä konkreettisesti varhaiseen tukemiseen. Esityksessä vahvistetaan nimenomaan varhaisia ja ennaltaehkäiseviä tukitoimia, joiden arvioidaan ehkäisevän mm. oppimisen vaikeuksien kasautumista. Muutoksen voidaan arvioida parantavan merkittävästi oppilaiden saamaa tukea ja opintojen etenemistä. Tuen tarjoaminen johdonmukaisesti heti esiopetuksesta ja ensimmäisistä kouluvuosista alkaen vahvistaa erityisesti myös varhaiskasvatukseen osallistumattomien oppilaiden oppimisen edellytyksiä ja sen myötä lisää oppilaiden yhdenvertaisuutta. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen voidaan arvioida osaltaan tasoittavan eroja oppilaiden oppimis- ja kouluvalmiuksissa opinpolun alkuvaiheessa.

Oppilaan oikeutta, oikeusturvaa ja huoltajien oikeutta saada lapselleen tukitoimia vahvistaa omalta osaltaan se, että esityksen mukaan oppilaskohtaisista tukitoimista ehdotetaan tehtäväksi muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Oppilaat ja huoltajat hyötyisivät hallintopäätöksen laatimisesta, koska päätökseen kirjattaisiin ne konkreettiset annettavat tukimuodot ja tukipalvelut, joihin oppilaalle syntyisi oikeus. Huoltajat voisivat vaatia päätökseen oikaisua aluehallintovirastolta. Voimassa olevan lain mukaisesti huoltajilla ei ole mahdollisuutta hakea muutosta oppilaan saamaan tehostettuun tukeen, koska hallinnollista päätöstä tehostetusta tuesta

ei tehdä. Vanhempien asema vahvistuisi edelleen tukitoimia koskevaa päätöstä laadittaessa, koska ennen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän olisi kuultava lapsen huoltajaa tai laillista edustajaa hallintolain 34 §:n mukaisesti.

Tuesta säätäminen lainsäädännössä ei yksin takaa oikeuksien toteutumista, vaan käytännön soveltamisella on suuri merkitys oikeuksien toteutumisessa. Toteutumisen edellytyksenä on, että opetuksen järjestäjille onnistutaan viestimään, että kyse ei ole kolmiportaisen tuen mallin keventämisestä vaan kokonaan uudesta ajattelutavasta, joka ei perustu tuen tasoihin vaan oppilaiden tosiasialliselle tarpeelle tukitoimiin, jotka kulloinkin edistävät oppilaan oppimista. Ensisijaiset tukimuodot ovat kaikkien lasten ja oppilaiden oikeus, joita annetaan joustavasti muodostetuille pienemmille ryhmille oppilaita tarpeiden ja tilanteiden mukaan (*ryhmäkohtaiset tukimuodot*). Mikäli ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä yksittäiselle lapselle, hänellä on kuitenkin aina oikeus saada yksilöllisiä tukitoimia (*oppilaskohtaiset tukitoimet*). Ajattelumallin muutosta voidaan tukea riittävällä viestinnällä ja koulutuksella.

Mallin toteuttaminen edellyttää resursointia alkuvaiheessa, minkä vuoksi on ehdotettu resurssien varaamista ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutumisen arvioidaan pitkällä aikavälillä vähentävän oppilaskohtaisten tukitoimien tarvetta eli tarvetta tukitoimiin, joihin tarvitaan tällä hetkellä eniten opettajien aikaa. Lisäksi asiakirjojen selkeyttämisen arvioidaan vapauttavan opettajien aikaa tuen toteuttamiseen, mikä parantaa oppilaan oikeuksien toteutumista.

Uusi tuen malli painottaa ryhmäkohtaisia tukimuotoja, jotka ovat osa opetusjärjestelyjä ja siten tosiasiallista hallintotoimintaa. Ryhmäkohtaisissa tukimuodoissa, joiden saajana on lähtökohtaisesti ryhmä oppilaita, ei tehdä hallintopäätöstä, koska hallintopäätöksellä ei ole yksilöitävää asianosaista. Ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin tyytymätön oppilas tai oppilaan huoltaja voi kannella opetustoiminnasta toimivaltaisille laillisuusvalvojille siten kuin tähän asti. Jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä, oppilaalla on aina oikeus saada tarvittaessa oppilaskohtaisia tukitoimia, joista oppilaalla on myös aina oikeus saada muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Voimassa olevan lain mukaan huoltajilla ei ole ollut mahdollisuutta hakea muutosta oppilaan saamaan tehostettuun tukeen, koska tehostetusta tuesta ei tehdä hallintopäätöstä. Jatkossa kaikista oppilaskohtaisista tukitoimista tulisi tehdä hallintopäätös, johon kirjattaisiin annettavat tukitoimet ja tukipalvelut, joihin oppilaalle syntyisi oikeus. Muutoksen myötä oppilaan oikeus yksilölliseen (oppilaskohtaiseen) tukeen sekä perustuslaissa ja useissa ihmisoikeussopimuksissa turvattuun oikeusturvaan paranee. Huoltajien oikeus tulla kuulluksi päätöstä tehtäessä vahvistuu, koska ennen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän olisi kuultava lapsen huoltajaa tai laillista edustajaa hallintolain 34 §:n mukaisesti. Huoltajat lapsen edustajana tai hallintolain mukaisesti 15-vuotias oppilas itse voisivat vaatia päätökseen oikaisua aluehallintovirastolta. Ehdotuksen arvioidaan parantavan huoltajien luottamusta oppilaan tuen toteuttamiseen esi- ja perusopetuksessa.

Opetusryhmien muodostamista koskeva sääntely parantaa merkittäväällä tavalla oppimisympäristön laatua ja työrauhaa luokassa. Ryhmän koko saattaa oppilasmäärästä ja rakenteesta riippuen tukea tai kuormittaa oppimista (Hellström, 2008). Ryhmän muodostamista koskevan tutkimustiedon mukaan tukea saavat oppilaat näyttivät hyötynyt siitä, että samassa luokassa oli muitakin tukea saavia oppilaita. Muiden oppilaiden suoritustaso puolestaan oli heikompi, mitä suurempi osuus luokassa oli tukea saavia oppilaita (Hienonen, 2020). Näin ollen opetusryhmän kokoonpanon rajaaminen siten, että yhdessä ryhmässä on enintään viisi oppilaskohtaisia tukitoimia saavaa oppilasta, edistää koko ryhmän oppimista, eikä ole yksittäistä oppilasta leimaavaa. Kansallisen käsityksen mukaan oppimiseen pystytään vaikuttamaan erilaisilla ryhmien muodostukseen vaikuttavilla tekijöillä, kuten tuen tarpeiden ja vieraskielisyyden huomioimisella (Bernelius & Huilla, 2021). Yleisen käsityksen mukaan

pienissä opetusryhmissä opetus on laadukkaampaa (Hienonen, 2020). Tutkimukset eivät kuitenkaan yksiselitteisesti osoita luokkakoolle olevan merkittävää vaikutusta oppimistuloksiin, ja monet tutkimustulokset painottavatkin ryhmän koostumuksen olevan varsinaista ryhmän kokoa merkittävämmässä roolissa (Hattie, 2005; Kupiainen & Hienonen, 2016). Opettajat kuitenkin kokevat yleensä pienemmät opetusryhmät paremmiksi muun muassa ryhmänhallinnan ja opettamisen näkökulmasta (Hattie, 2005). Suuressa ryhmässä oppilaan kahdenkeskiseen kohtaamiseen jäävä aika on hyvin vähäinen (Virtanen, 2013).

Useissa tutkimuksissa opettajat ovat kokeneet annettavan tuen olevan laadukkaampaa silloin, kun opetusryhmä ei ole liian suuri, tai tukea tarvitsevien oppilaiden määrä ryhmässä on maltillinen (mm. Blatchford ym., 2001; Hattie, 2005). Maltillinen ryhmäkoko mahdollistaa paremman työrauhan ja sitä kautta voi vaikuttaa oppimistuloksiin ja koulussa viihtymiseen (Blatchford ym., 2001). Halu pienentää oppilasmääriä yleisopetuksen luokassa on aiemman tutkimuksen mukaan liitetty riittävän tuen takaamiseen (Hienonen, 2020). Koulujen resurssien leikkaaminen ja opetusryhmien laajentaminen ovat olleet yhteydessä opettajien voimavaroihin niitä alentavalla tavalla (Hakanen, 2009). Opettajan työhyvinvointi ja työssä jaksaminen vaikuttavat opettajan kykyyn vastata oppilaiden tuen tarpeisiin sekä siihen, millaista kielellistä tukea opettaja antaa oppilaille (Lerikkanen ym., 2020). Opettajan mahdollisuudet vastata ryhmän tarpeisiin ja tukea oppilaita vaikuttavat myönteisesti oppilaiden oppimiseen ja työskentelyyn.

Lasten kuuleminen on olennainen osa lapsivaikutusten arviointia. Osana valmistelutyötä on järjestetty laaja lasten kuuleminen vuosiluokilla 1–9. Keskeiset viestit on huomioitu lainsäädännön valmistelussa, ja ne tullaan lisäksi raportoimaan erillisenä julkaisuna. Oppilaiden kuulemisessa keskityttiin niihin asioihin, jotka heidän oman näkemyksensä mukaan edistävät oppimista, ja toisaalta myös oppimista haittaaviin tekijöihin oppilaiden kokemana. Oppilaille keskeisintä olisi sekä aikuisten että kavereiden tuki ja apu koulutehtävissä sekä työrauha oppitunneilla. Myös oppimateriaaleilla sekä digivälineillä on oppilaiden mukaan oppimista edistävä vaikutus. Oppimista vaikeuttavina tekijöinä oppilaat puolestaan nostivat esiin oppimateriaalien tai -välineiden sekä avun puutteen, ja työrauhan puutteen.

Esityksellä on vaikutuksia maahanmuuttotasaisten oppilaiden asemaan. Opetuskielen tukiopeetus voisi toteutuessaan tukea myös maahanmuuttotasaisten lasten asemaa parantamalla lapsen ja koko perheen kotoutumista, kun edellytyksiä opetuskielen oppimiseen ja koulunkäyntiin lisätään.

Lapset, joilla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite

Esityksellä on vaikutuksia vammaisten lasten oikeuksien toteutumiseen. Kaikkien, myös vammaisten, lasten yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen on pyritty turvaamaan perusopetuslainsäädännössä. Siinä lähtökohtana on YK:n vammaissopimuksen 24 artiklan mukaisesti inklusiivisuus, jossa viime kädessä on kyse yhdenvertaisuudesta. Vammaista lasta ei saa poistaa hänelle perusopetuslain 6 §:n mukaan määräytyvästä lähikoulusta ja sen mukaan määräytyvältä luokalta vain vammaisuuden nojalla. Sääntelyllä oppimisen tuesta ja opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, pyritään tukemaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvaamaan heille opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat sopivat järjestelyt ja kohtuulliset mukautukset.

Pidennetty oppivelvollisuus on koskenut vaikeasti vammaisia lapsia, kuten näkö- ja kuulovammaisia, muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaisia tai kehityksessään viivästyneitä lapsia sekä lapsia, jotka ovat vaikeasti sairaita. Ehdotus pidennetyn

oppivelvollisuuden jakamisesta varhennettuun oppivelvollisuuteen ja perusopetuksessa järjestettävään opetukseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, kohdistuu erityisesti näihin lapsiin.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset eivät ole yhtenäinen ryhmä, sillä vamman tai sairauden laatu ja vaikeus voivat vaihdella. Lapset eivät nykyisinkään saa automaattisesti päätöstä pidennetystä oppivelvollisuudesta, vaan opetuksen järjestäjä tekee jokaisen lapsen osalta yksilöllisen päätöksen, täytyvätkö pidennetyn oppivelvollisuuden edellytykset. Oikeus saada yksilöllinen päätös säädettyä pidemmästä oppivelvollisuudesta säilyy ennallaan. Kyse on ennen kaikkea käsitteellisestä muutoksesta, joka selventää nykytilaa, jossa oppivelvollisuus kestää kaikilla 18-vuotiaaksi asti ja voi käytännössä pidentyä vain alkupäästä. Pidennetyn oppivelvollisuuden käsite ei ohjaa riittävän selvästi opetuksen järjestäjää tekemään päätöstä pidennetystä oppivelvollisuudesta ennen oppivelvollisuuden alkua, jolloin lapsi myös pääsee hyötymään pidennetystä ajasta oppia täysimääräisesti. Käsitteen muuttaminen varhennetuksi oppivelvollisuudeksi voi ohjata nykyistä useampia opetuksenjärjestäjiä tekemään päätöksen varhain, mikä lisää lasten yhdenvertaisuutta. Tämä edellyttää, että opetuksen järjestäjillä on riittävästi tietoa muutoksesta.

Nykyisten muiden kuin vaikeimmin vammaisten oppilaiden määrä mahdollisesti vähenee uuden sääntelyn myötä, kun sellaisten diagnoosiperusteisesti tehtyjen päätösten määrä, joilla ei ole ollut todellista sääntelyn mukaista pidemmän oppivelvollisuuden suorittamisajan tai muiden lisäkustannuksia tuottavien opetukseen ja oppimisen tukeen liittyvien järjestelyjen tarvetta, vähenee. Toisaalta sääntely opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, voi osaltaan lisätä päätöksiä niiden oppilaiden osalta, joilla vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite ilmenee myöhemmin perusopetuksen aikana, sillä osa näistä oppilaista on saattanut nykyisin jäädä pidennetyn oppivelvollisuuden ulkopuolelle. Se, että toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta säädetäisiin jatkossa lain tasolla, omalta osaltaan vahvistaa vammaisten lasten opetuksen tilannetta ja oikeuksia. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksessa säilytettävät kolme lisärahoituksen kriteeriä turvaavat edelleen vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi opetuksen järjestämisestä aiheutuvat lisäkustannukset.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisäämisellä lainsäädäntöön arvioidaan olevan lasten kannalta positiivisia vaikutuksia. Erikoissairaanhoidon potilaina olevat lapset ja nuoret ovat haavoittuvassa asemassa. Ennaltaehkäisevän ja oikea-aikaisen palvelun avulla voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja siihen liittyvää kouluikäymättömyyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitojonot ovat kasvaneet. Hoitoon pääsyn viivästyessä tai pitkien välimatkojen vuoksi ei kaikilla lapsilla ja nuorilla siten ole tasavertaista mahdollisuutta päästä myöskään sairaalaopetukseen esimerkiksi harvaan asutuilla alueilla ja joillakin ruotsinkielisillä alueilla. Ennaltaehkäisevällä konsultatiivisella sairaalaopetuspalvelulla arvioidaan olevan pitkällä aikavälillä vaikutusta myös varsinaisen sairaalaopetuksen tarpeen vähenemiseen. Ennaltaehkäisevällä konsultatiivisella sairaalaopetuspalvelulla voitaisiin lähikouluihin sopivia käytäntöjä tuomalla lisätä koulujen valmiuksia tukea esimerkiksi oppilaita, joilla on psyykkisiä haasteita. Niiden oppilaiden määrää, joiden opetukseen liittyviä asioita konsultaatio koskisi, voidaan arvioida konsultatiivisessa sairaalaopetushankkeessa toteutuneiden konsultaatioiden perusteella. Lukuvuosina 2021–2022 sekä 2022–2023 aikana toteutuneiden konsultaatioiden määrä oli 11 650 ja joilla oli vaikutusta 5028 eri oppilaan opetukseen ja heidän opettajiensa työhön ja osaamiseen sekä sitä kautta eri koulu- ja luokkayhteisöihin.

4.2.4 Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Vanhempien koulutus, ammatti ja kodin varallisuus (sosioekonominen tausta) ovat PISA-tutkimuksen tulosten mukaan kaikissa maissa yhteydessä oppilaiden osaamiseen. Kansallisissa oppimistulosten arvioinneissa on niin ikään havaittu kotitaustan vaikutusten näkyminen oppilaiden ja koulujen välillä. Koulutuksen arviointikeskuksen Karvin arviointien mukaan korkeasti koulutettujen huoltajien lapset ovat peruskoulun alussa matematiikan ja äidinkielen taidoiltaan lähes vuoden etumatalla matalimmin koulutettujen huoltajien lapsiin nähden. Oppimistulokset ovat voimakkaasti yhteydessä myös alueiden sosioekonomiseen tilanteeseen ja oppilaiden vanhempien koulutustasoon. Suurissa kaupungeissa joillakin asuinalueilla korkeasti koulutettuja on jopa 75 prosenttia aikuisista, kun taas toisaalla osuus jää vajaaseen 20 prosenttiin. Nämä erot näkyvät myös oppimistuloksissa alueiden kouluissa.

Kansallisten oppimistulosten arviointien mukaan heikon osaamisen oppilaiden määrä on kasvanut selvästi etenkin lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä. Peruskoulun oppilaista jo joka neljännellä on tehostetun tai erityisen tuen tarve, ja tilastojen perusteella tuen tarpeet näyttävät kasvavan.

Sukupuolten välillä on nähtävissä eroja oppimistuloksissa, koulutukseen hakeutumisessa sekä koulutuksen keskeyttämisessä. Viimeisen vuosikymmenen aikana oppimistulokset ovat sukupuolittuneet erityisesti tyttöjen hyväksi. Esimerkiksi lukutaidon osalta kansainvälisissä tutkimuksissa sekä kansallisissa oppimistulosten arvioinneissa on nähtävissä yhtäältä lukutaidon heikentyminen sekä toisaalta tyttöjen ja poikien ero lukutaidossa. Vuoden 2022 PISA-arvioinnin tulokseen verrattuna Suomen pistekeskisarvo on laskenut äidinkielen ja kirjallisuuden osaamisessa peräti 30 pistettä vuodesta 2018. Tilastokeskuksen tietojen mukaan sekä tehostettua että erityistä tukea saavat enemmän pojat kuin tytöt. Vuonna 2023 tehostetun tuen oppilaista poikia oli 61 % ja tyttöjä 39 %. Erityistä tukea saaneista poikia oli 69 % ja tyttöjä 31 %. Vuonna 2022 perusopetuksen oppilaista poikia oli 51 % ja tyttöjä 49 %. Perusopetuksen tavalla tai toisella kesken jättäneitä oli lukuvuonna 2018–2019 yhteensä 443. Kaikista koulupudokkaista 43 prosenttia oli tyttöjä ja 57 prosenttia poikia.

Esityksen arvioidaan lisäävän tasa-arvoa sukupuolten välillä sekä vähentävän syrjäytymisriskiä, kun oppimiseen saatavien tukitoimien vahvistuminen lisää opintojen edistymistä ja perusopetuksen oppimäärän suorittamisen edellytyksiä. Lisäksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta arvioidaan lisäävän erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisen tukitoimena saavien oppijoiden määrän rajaaminen yhdessä opetusryhmässä viiteen. Tämä rajaaminen parantaa annettavaa tukea ja näin ollen vahvistaa tukitoimia sekä sitä kautta opintojen edistymistä ja perusopetuksen oppimäärän suorittamisen edellytyksiä. Oppimisen tuen vahvistuessa eniten tästä hyötyvät pojat, joita on enemmistö eniten tukea tarvitsevista ja heikoimmin pärjäävistä oppilaista. Hyödyt koskettavat kuitenkin kaikkia sukupuolia, vaikka vaikutus olisikin suurin poikien osalta.

Useiden viime vuosina toteutettujen selvitysten ja tutkimusten perusteella on tuen tarjonnassa havaittavissa selkeitä alueellisia ja opetuksen järjestäjäkohtaisia eroja. Alueelliset erot näkyvät otospohjaisissa arviointiaineistoissa sekä erityisopetustilastoissa. Koko ikäluokassa havaittavat alueelliset erot osoitetussa osaamisessa heijastuvat myös tukea saavien oppilaiden osaamistuloksiin. (Vainikainen ym. 2018; Lintuvuori & Rämä 2022). Esityksen myötä alueellisten erojen arvioidaan kaventuvan, sillä nykyistä selkeämpi ja täsmällisempi sääntely sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen resursoinnista säättäminen yhtenäistävät kuntien käytäntöjä.

Perusopetuslain mukaisen järjestämisluvan saaneita yksityisiä opetuksen järjestäjiä ei nykyisin velvoiteta antamaan perusopetuslain 17 §:n mukaista erityistä tukea. Esityksessä ehdotetaan

nykyisen 17 §:n 5 momentin kaltainen säännös säilytettäväksi uudessa 20 f §:n 2 momentissa. Perusopetuslain mukaisen tuen järjestämisvelvoitteita ei siis yksityisten opetuksen järjestäjien osalta laajenneta kyseisellä esityksellä. Erilaisista tuen järjestämisen velvoitteista johtuen oppilaat ovat tosiasiallisesti hieman erilaisessa asemassa keskenään ollessaan kunnallisen tai yksityisen järjestäjän järjestämässä opetuksessa. Asiantilaa ei kuitenkaan luoda tällä esityksellä, vaan se on jo nyt voimassa. Moni yksityinen opetuksen järjestäjä myös järjestää erityistä tukea ilman lain säätämää velvoitetta, esimerkiksi steinerpedagogisilla erityiskouluilla on tehtävästä kirjaus järjestämisluvassaan. Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti asia on tarkoitus käsitellä osana kotikuntakorvauksen korottamista koskevaa esitystä.

Erilaisista tutkimuksista ja selvityksistä (mm. Bernelius ja Huilla, 2021) käy ilmi, että vieraskielisten oppijoiden tuen kohdentaminen on ollut kouluissa haastavaa, sillä on vaikeaa tietää, johtuvatko oppilaan tuen tarpeet oppimisvaikeuksista vai kielen oppimisen haasteista. Kielen haasteista johtuen vieraskielisten oppilaiden taitojen ja kykyjen testaaminen on haastavaa, ja koulut ovat pitkälti vanhemmilta saatujen tietojen varassa. Tästä johtuen vieraskielisten oppijoiden tuki saattaa olla väärin kohdennettua, tai oppilas saattaa päätyä erityisen tuen päätöksellä pienryhmäopetukseen, vaikka tuen tarve olisikin todellisesti kielen oppimisessa. Tuen mallin keveneminen ja asiakirjojen väheneminen nykyisestä kahteen voi helpottaa annettavan tuen arvioimista, kun oppilaalle annettavaa tukea ei tarvitse suhteuttaa kolmiportaiseen tukeen ja näiden perusteisiin. Tämän arvioidaan edistävän vieraskielisten oppijoiden yhdenvertaista tuen saamista ja tuen oikein kohdentamista.

Esityksellä on vaikutuksia vammaisten lasten oikeuteen saada opetusta sekä sitä varten tarvitsemaansa apua ja tukea. Vammaisilla lapsilla on perustuslakiin perustuva yhdenvertainen oikeus perusopetukseen ja oppimiseen omien kykyjensä mukaisesti. Usein he kuitenkin tarvitsevat erityisiä palveluja tai yksilöllisiä toimenpiteitä voidakseen olla osallisena kouluyhteisössä ja osallistua opetukseen. Vammaisilla lapsilla on oikeus saada tarvitsemaansa apu ja tuki koulutuksessa (YK:n lasten oikeuksien sopimus, 23 artikla). Koulutuksen järjestäjällä on yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n mukaan erityinen velvollisuus tehdä asianmukaiset ja tarvittavat kohtuulliset mukautukset, joiden perustana on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräykset. Yhdenvertaisuuslain 8 § 2 momentissa säädetään, että kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää. Koulutuksen inklusiivisuudella viitataan periaatteeseen, jonka mukaan kyse on jokaisen yhdenvertaisesta ja perustavanlaatuisesta oikeudesta koulutukseen. Vammaisten oikeuksien näkökulmasta tarkoituksena on erityisesti vammaisten henkilöiden kaikkien ihmisoikeuksien täysimääräinen toteuttaminen koulutuksen kautta (YK:n vammaissopimus, 2016). Positiivisella erityiskohtelulla, säädettäessä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, pyritään tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseen näiden oppilaiden osalta.

4.2.5 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Oppimisen ja koulunkäynnin lainsäädännön uudistaminen on rakenteellinen uudistus, jonka avulla voidaan saavuttaa pysyvää parannusta esi- ja perusopetuksen oppilaiden opetukseen osallistumiseen, opinnoissa etenemiseen ja perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen. Oppilaille annettavien tukitoimien vahvistumisen myötä perusopetuksen oppimäärän suorittamatta jättäneiden oppilaiden määrä todennäköisimmin vähenee ja oppivelvollisuuden suorittaminen on tämän myötä kattavampaa.

Opettajan työn sekä opettajankoulutuksen vetovoimaa ovat viime vuosina haastaneet käsitykset opettajan työn heikentyneistä olosuhteista. Käsitykset liitetään usein oppimisen tuen järjestelmän toimimattomuuteen, levottomiin opetusryhmiin sekä hallinnollisen työn määrän lisääntymiseen. Erityisesti kolmiportaiseen tukeen kuuluvien asiakirjojen laatiminen on koettu

paljon aikaa vieväksi ja kuormitusta lisääväksi (Pulkkinen & Jahnukainen, 2015). Oppimisen ja koulunkäynnin tuen selkiyttäminen ja hallinnollisten tehtävien konkreettinen helpottuminen vähentää opettajien työn kuormittavuutta ja sen myötä lisää ammatin veto- ja pitovoimaa. Lisäksi asiakirjojen määrää vähentämällä ja sisältöjä selkiyttämällä asiakirjojen täyttäminen yksinkertaistuisi, jolloin oppilaan tuen suuntaaminen voisi selkiytyä. Oikein kohdennettu tuki vahvistaisi oppilaan oikeutta saada tarvitsemaansa tukea.

Perusopetuksen opetusryhmän muodostamista koskeva sääntely parantaa merkittävästi sekä opettajan mahdollisuuksia opettaa, että huomioida erilaiset oppilaat ja toteuttaa tarvittavaa tukea ryhmässä. Opetusryhmän kokoonpanon rajaaminen siten, että yhdessä ryhmässä voi olla enintään viisi erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena saavaa oppilasta, tuo merkittävää parannusta nykytilanteeseen, jossa yhden opettajan opettamassa ryhmässä saattaa olla yli kymmenen erilaista tukea saavaa oppilasta. Opettajille toteutetun kyselyn mukaan suurin osa opettajista toivoi nimenomaan opetusryhmäkokojen pienentämistä tai rajaamista tuen toteuttamisen edellytyksenä.

Työllisyysvaikutuksia oppimisen ja koulunkäynnin tuen sääntelyllä on liittyen opetuksen järjestäjien henkilöstöön. Sääntelyn mukaan opetuksen järjestäjällä tulee olla riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia sekä koulunkäyntiavustajia. Lisäksi opetuksen järjestäjällä voisi olla tuntiopettajia. Opetuksen järjestäjän olisi myös varmistettava opetusta tukevat opetusjärjestelyt ja näin tehdessään huolehdittava siitä, että henkilöstöä on riittävästi toteuttamaan sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja että oppilaskohtaisia tukitoimia.

Suorana lyhyen aikavälin vaikutuksena työvoiman kysyntään on ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen aiheuttamiin velvoitteisiin arvioitu tarvittavan laskennallisesti 150 uutta erityisopettajaa perusopetukseen. Tällä hetkellä valmistuvat erityisopettajat kattavat suunnilleen eläköityvien määrän sekä muuten alalta pois siirtyvien erityisopettajien määrän, joten vaikutukset näkyvät kyseisen erityisopettajamäärän lisäkoulutustarpeena. Osa ehdotuksen myötä syntyvästä tarpeesta olisi mahdollisesti katettavissa rekrytoimalla muualla kuin erityisopettajana tai erityisluokanopettajana työskenteleviä kelpoisia henkilöitä takaisin opetustehtäviin sekä nykyisen henkilöstön sopivalla työnjaolla tai opetusvelvollisuustuntien lisäksi tulevilla ylituntijärjestelyillä. Erityisesti pitkällä aikavälillä arvioidaan oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen vähenevän, kun painopiste siirtyy ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamiseen. Tämän arvioidaan vähentävän hiukan erityisluokanopettajien tarvetta ja painopisteen siirtyvän aiempaa vahvemmin erityisopettajan antamaa opetukseen joko ryhmäkohtaisena tukimuotona tai oppilaskohtaisena tukitoimena. Tämän myötä sekä lapsimäärien vähenemisen huomioiden kaikkien erityisopettajien tarve asettunee pitkällä aikavälillä nykyiselle tasolle.

Opetusta tukevien opetusjärjestelyiden varmistamisella sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen vahvistamisella voi olla vaikutuksia muiden opettajien sekä koulunkäyntiavustajien tai muun henkilöstön työllisyyteen ja rekrytointitarpeisiin, mutta lapsimäärien pitkän aikavälin ennakoitu kehitys huomioiden henkilöstötarpeiden ja työllisyyden voidaan arvioida pitkällä aikavälillä pysyvän nykyisellä tasollaan tai henkilöstötarpeiden vähenevän.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen ehdotettavalla uudistuksella voi myös olla pientä vaikutusta työsopimuslain (55/2001) ja merityösopimuslain (756/2011) mukaisen osittaisen hoitovapaan ja lasten kotihoidosta ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaisen osittaisen hoitorahan käyttöön, mikäli perusopetuslain 20 i §:n mukaiseen opetukseen osallistuisi jatkossa hieman enemmän oppilaita, kuin nykyiseen pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

4.2.6 Vaikutukset tietosuojaan ja tiedonhallintaan

Tietosuoja

Kansallista liikkumavaraa sekä kyseessä olevia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja on käsitelty kappaleessa 11.

Tietosuojan osalta opetuksen järjestäjien olisi kiinnitettävä erityistä huomiota tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 2 momentin mukaisiin suojatoimiin, joilla on jälkeenpäin mahdollista varmistaa ja todentaa kenen toimesta henkilötietoja on tallennettu, muutettu tai siirretty; toimenpiteisiin, joilla parannetaan henkilötietoja käsittelevän henkilöstön osaamista; sekä tietosuojavastaavan nimittämiseen. Esimerkiksi näiden toimenpiteiden tulisi jo nyt toteutua nykyisen perusopetuksessa annetun tuen henkilötietojen käsittelyn osalta. Lisäksi perusopetuslain 4, 7, 8 §:ssä kuvatut opetuksen järjestäjät ovat tiedonhallintalain (906/2019) mukaan tiedonhallintayksiköitä, ja heitä koskevat tiedonhallintalain 4 luvun tietoturvallisuutta koskevat velvoitteet.

Ehdotuksessa ei laajennettaisi tiedonsaantioikeuksia muille viranomaistahoille. Esimerkiksi moniammatillisessa yhteistyössä tietojen luovutus ja tiedonsaantioikeudet eivät muutu tässä esityksessä, vaan niistä on säädetty voimassa olevassa lainsäädännössä. Valtiosääntöoikeudellisten määriteltyjä arkaluonteisia tietoja, kuten esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastiedot, käsitellään tyypillisesti opiskeluhoitopalvelussa. Opiskeluhoitopalveluihin liittyvästä tiedonluovuttamisesta ja tiedonsaantioikeuksista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Lisäksi perusopetuslain 40 ja 41 §:ssä on säädetty henkilötietojen salassapidosta, käsittelystä sekä tiedonsaantioikeuksista.

Edellä mainittujen lainsäädännöstä nousevien suojatoimien arvioidaan olevan riittäviä, jonka takia lisätoimista säättämisen ei katsota olevan tarpeellista.

Ehdotetun 20 d §:n mukaan Opetushallitus määräisi opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin tuen tarpeen arvioinnista ja 20 e §:n mukaan oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta. Pykälissä säädetään asiakirjojen sisältämistä tietosisällöistä. Opetushallitus opetussuunnitelman perusteissa tarkentaisi näiden asiakirjojen tietosisältöä ohjeistaakseen tuen sisältöjen yhdenmukaisuudesta.

Esityksen konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua koskeva 4 a § koskee erityisesti sairaalaopetukseen liittyvän osaamisen jakamista. Se ei edellytä yksittäisen oppilaan tukeen liittyvien henkilötietojen käsittelyä.

Tiedonhallinta

Sidosryhmien ja opetuksen järjestäjien kuulemisissa nykyisen tukijärjestelmän haasteiksi nostettiin etenkin järjestelmän epäselvyys ja joustamattomuus. Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla tuen järjestelmän selkeyttä lisättäisiin tuen käsitteistön ja asiakirjojen päivittämisellä tarkoituksenmukaisemmaksi. Esityksellä on vaikutuksia opetuksen järjestäjillä käytössä oleviin tietojärjestelmiin ja kansalliseen tietovarantoon. Ehdotus ei aiheuttaisi muutoksia eri toimijoiden välisen tiedonsaantioikeuden perusteisiin. Opetuksen järjestäjä arvioisi, kuten tähänkin asti sen, mitkä tiedot se katsoo opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiksi.

Esityksessä opetuksen järjestäjän tukea koskevien asiakirjojen määrä vähenisi aiempaan verrattuna. Esityksessä säädetään oppilaskohtaisen tuen arvioinnista, päätöksestä sekä

suunnitelmasta. Pedagogisesta arviosta ja pedagogisesta selvityksestä erillisinä arviointeina sekä oppimissuunnitelmasta ja henkilökohtaisesta opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta erillisinä suunnitelmina luovuttaisiin. Tämän myötä selkiytettäisiin tuen käynnistämistä ja seurantaa koskevaa asiakirjakokonaisuutta.

Lisäksi esityksessä yhdenmukaistettaisiin oppilastietojen kirjaamista säätämällä niistä tiedoista, jotka on kirjattava tuen arviointi- ja tuen toteuttamisen asiakirjaan. Nämä muutokset mahdollistaisivat valtakunnallisesti yhtenäisen ohjeistuksen laatimisen kirjaamisen tueksi. Yhdenmukaiset kirjaamiskäytännöt olisivat välttämätön edellytys, jotta tuen asiakirjoista voisi tulevaisuudessa saada suoraan valtakunnallista tietoa päätöksenteon tueksi. Koska siirrettävissä oleva tieto olisi aiempaa käytettävämpää, olisi sillä vaikutusta eri toimijoiden välisessä tiedonsiirrossa.

Asiakirjakokonaisuuden toteutus edellyttää kerta- ja pysyväisluonteisia muutoksia opetuksen järjestäjän tiedonhallintamalleihin ja tiedonhallinnan käytänteisiin. Kertaluontoiset muutokset koskevat nykyisestä asiakirjakokonaisuudesta siirtymistä esitettyyn malliin. Pysyväisluonteiset liittyvät uusien asiakirjojen kirjaamiskäytäntöjen ja tiedonhallintaprosessien vakiinnuttamiseen. Esityksellä arvioidaan siksi olevan vaikutuksia opetuksen järjestäjillä käytössä oleviin tietojärjestelmiin ja tietovarantoihin.

Voimassa olevassa perusopetuslain 40 ja 41 §:ssä on säädetty henkilötietojen käsittelystä ja salassapidosta sekä opetuksen järjestäjän oikeudesta saada tietoa ja luovuttaa tietoa eri toimijoiden välillä oppilaan opetuksen järjestämiseksi. Ehdotetut uudet asiakirjat olisivat salassa pidettäviä.

Opetuksen järjestäjien rahoituksen perusteena olevat tuen tiedot tallennetaan lain valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (884/2017) nojalla Opetushallituksen kansalliseen opiskeluoikeuksien ja suoritusten keskitettyyn integraatiopalveluun (KOSKI). Esitys ei edellytä muutoksia kansallisia tietovarantoja koskevaan lainsäädäntöön. Lain 6 §:n mukaan Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä muun muassa perusopetusta koskevien tietojen tietorakenteista. Esitys edellyttää muutoksia Koski-rekisterin tietorakenteeseen pidennetyn oppivelvollisuuden osalta, jotta rahoituksen perusteeksi ilmoitettavat tiedot voidaan kerätä. KOSKI-rekisteriin tulisi jatkossa merkitä perusopetuslakiin ehdotettavan 20 i §:n mukainen hallintopäätös opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite ja tämän lisäksi tieto siitä, järjestetäänkö oppilaan opetus toiminta-alueittain vai oppiaineittain. Esiopetuksessa olevien 5- ja 6-vuotiaiden osalta järjestelmään tarvitaan merkintä oppivelvollisuuslain 2 §:n mukaisesta hallintopäätöksestä koskien varhennettua oppivelvollisuutta. Edellisen lisäksi Valtionkonttorin ja Opetushallituksen kustannustiedonkeruusiin tulee tehdä tarvittavat päivitykset termien osalta. Muutoksia tulee tehdä myös tietojen tallentajien eli opetuksen järjestäjien järjestelmiin.

Koski-rekisteriin tallennettavan tiedon lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on kerännyt muista kuin rahoituksen perusteena käytetyistä tuen tiedoista kansallista tietoa Tilastokeskukselta tilatun erillistiedonkeruun avulla. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi, että vastaavalle kansalliselle tiedonkeruulle on tarvetta myös jatkossa niiden tuen tietojen osalta, joita ei käytetä rahoituksen perusteena. Mahdollisten muutosten arvioinnin yhteydessä huomioidaan tietosuoja ja erityisiin henkilötietoryhmiin liittyvä tietojen käsittely.

4.3 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Lainvalmistelun taustalla on Oikeus oppia – Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelleen työryhmän loppuraportti (OKM 2022:44) sekä työryhmän työn taustaksi tehdyt selvitykset, kyselyt ja kuulemiset. Työryhmän loppuraportin perusteella oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuutta on selkiytettävä. Työryhmän loppuraportissa nostettiin selkiyttämisen keskiöön nk. tuen tasojen ja niiden rajapintojen määrittelyn selkiyttäminen kansallisesti. Työryhmän työn taustaksi toteutetun selvityksen (OKM 2022: 6) sekä sitä aiempien selvitysten ja tutkimusten tulosten valossa tuen tasoja koskevat paikalliset määrittelyt ja tulkinnat ovat kuitenkin siinä määrin vaihtelevia, ettei kansallisten kriteerien määrittelyä pidetty tarkoituksenmukaisina.

Oppilaan oikeus saada tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukea vaihtelee opetuksen järjestäjien välillä. Koska tuen tarjoaminen nykyisen sääntelyn mukaan perustuu tasoihin, ovat opetuksen järjestäjät painottaneet käytännössään eri periaattein sitä, mille tuen tasolle oppilas ohjautuu ja millaisia tukimuotoja oppilas eri tuen tasoilla saa. Oikeus saada tukea voidaan toteuttaa lailla joko a) *nimenomaisen sääntelyn kautta, joka luo oppilaalle subjektiivisen oikeuden saada tukea tuen tarpeen ilmetessä*, tai b) *järjestämisvelvoitteen myötä järjestettävää tukea*. Voimassa oleva perusopetuslaki luo subjektiivisen oikeuden tukeen tuen tarpeen ilmetessä. Tuen myöntämisen kriteereistä tai tuen määrästä ei ole säädetty. Tämä osaltaan aiheuttaa sen, että esi- ja perusopetuksen järjestäjien käytännöt vaihtelevat.

Nykyisessä perusopetuslaissa ei säädetä kolmesta tuen tasosta tai portaasta. Nykyisessä lainsäädännössä säädetään tehostetusta tuesta sekä erityisestä tuesta, ja lisäksi tukiopetuksesta ja osa-aikaisesta erityisopetuksesta tukimuotoina. Nk. kolmatta tuen tasoa, yleistä tukea koskeva ohjaus on tehty ainoastaan opetussuunnitelman perusteiden tasolla. Lainvalmistelussa pohdittiin kolmannen tuen tason säätämistä lailla, mutta koska tutkimus- ja selvitystiedon perusteella on selvää, että opetuksen järjestäjäkohtainen vaihtelu liittyy nimenomaan tuen tasoihin, todettiin, ettei kolmannen tuen tason määrittely edistä uudistuksen tavoitteita.

Nykytilanteessa yleistä tukea koskevat tulkinnat ja toteutustavat ovat hyvin vaihtelevia, eikä niiden osalta ole olemassa lainkaan tilastointia tai tiedonkeruuta, mikä asettaa lain säätämisen yleisen tuen tasosta hyvin haastavaksi. Opetus- ja kulttuuriministeriölle toteutetussa selvityksessä opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa kartoitettiin myös opetuksen järjestäjien nykyistä tulkintaa yleisestä tuesta. Opetuksen järjestäjistä lähes kaikki (98%) olivat yhtä mieltä kyselyn väitteen kanssa, jonka mukaan yleinen tuki määritellään kaikille oppilaille kuuluvana hyvänä perusopetuksena. Yleisen tuen aikana annetaan tukitoimia tilapäisesti tai lyhytkestoisesti ja tehostettuun tukeen siirrytään, kun tuen tarve on jatkuvaa tai säännöllistä ja yleisessä tuessa käytetyt tukitoimet ovat riittämättömiä. Jonkin verran epäselvyyttä yleisen ja tehostetun tuen välisestä rajasta näyttää kuitenkin olevan. (Lintuvuori & Rämä, 2022.) Tarkempi käsitteen määrittely puuttuu tuen tasoista, tuen säännöllisyydestä ja pitkäkestoisuudesta tai siitä, mitä käytännössä tarkoitetaan useilla tukimuodoilla. Eri opetuksen järjestäjien käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi tuen tasojen tarkempi määrittely olisi ollut tarpeen, mutta oppilaiden riittävän tuen saamiseksi ei kuitenkaan ensisijaista.

Perustuslain 80 §:n mukaisesti yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää lailla. Hallinnon lainalaisuusperiaate ja lakisidonnaisuus edellyttävät, että yksilön oikeuksista säädetään lailla. Lailla nimenomaisesti säätäminen osaltaan edistää oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta. Kyseessä on myös julkisen vallan käytöstä suhteessa yksilöön, jonka tulee perustua lakiin perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti. Lähtökohtana on, että kussakin asiassa toimivaltaisen viranomaisen tulee käydä ilmi laista. Edellä mainittu huomioon ottaen esityksessä on valittu vaihtoehto, jonka katsotaan parhaiten toteuttavan perustuslakia ja

oppilaan oikeutta saada tarvitsemiaan konkreettisia tukitoimia. Oppilaan oikeus tukitoimiin esitetään säädettäväksi nimenomaisesti lailla.

4.4 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Pohjoismaiden lainsäädäntö

Oppimisen tukea koskevaa lainsäädäntöä on tarkasteltu suhteessa Pohjoismaiden lainsäädäntöön johtuen koulutusjärjestelmien samanlaisuudesta. Kaikissa pohjoismaissa lainsäädännön lähtökohtana on oppilaan oikeus opetukseen pääsääntöisesti lähikoulussaan. Muissa pohjoismaissa ei ole käytössä tuen eri tasoja, kuten Suomessa, vaan perusopetuksen lisäksi säädetään erityisopetuksesta. Usein tuen antamiseen liittyy arviointi- ja yhteistyömenettely huoltajien kanssa. Pohjoismaissa lainsäädännöt edellyttävät myös tuen toteutuksen suunnitelman laatimista ja toteutuksen seuranta.

Ruotsi

Ruotsissa kaikki opetus perustuu pääsääntöisesti valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan, mutta painottaa yksilöllisiä oppimistavoitteita oppilaan tarpeiden mukaan. Oppilailla, joilla on näkövamma, kuurous tai kuulovamma, kuulovamma ja kehitysvamma tai vaikea puhe- ja kielihäiriö, on mahdollisuus opiskella erityiskoulussa.

Ruotsin lainsäädännössä oikeus oppimisen tukitoimiin kouluissa on sidoksissa osaamisen arvioinnin vähimmäiskriteereihin. Jos oppilas ei saavuta opetussuunnitelman tavoitteita, tehdään arviointi erityisen tuen tarpeesta. Opettaja arvioi usein yhdessä opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa oppilaan suoriutumista koulu-, ryhmä- ja yksilötasolla ja pyrkii selvittämään, koskeeko erityisen tuen tarve yhtä oppiainetta vai tarvitseeko opiskelija tukea useammassa tai kaikissa oppiaineissa.

Ruotsin lainsäädännön mukaan tukea tarvitseville oppivelvollisille on laadittava yksilöllinen opinto-ohjelma ja suunnitelma sen toteuttamiseksi. Oppilaan tuen suunnitelma perustuu arvioon. Opettajat laativat suunnitelmat yleensä oppilaita, heidän vanhempiaan ja erityisopettajia kuullen. Suunnitelmia arvioidaan säännöllisesti. Erityistä tukea tarvitsevilla oppijoilla on oikeus erityisopetukseen. Mikäli arvioinnin perusteella ilmenee, että oppilas tarvitsee erityistä tukea, ensimmäinen keino tuen toteuttamiseksi on opetuksen vahvempi eriyttäminen oppilaan omassa opetusryhmässä. Mikäli koulu ei pysty riittävästi tukemaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamisessa ja tarvitaan pysyvämpää ja vahvempaa tukea, määritellään oppilas erityistä tukea tarvitseväksi.

Norja

Norjassa jokaisella lapsella on perusopetuslain mukaan sama 13 vuoden oikeus koulunkäyntiin. Laki koskee julkisesti ylläpidettyjen koulujen ja oppilaitosten perusopetusta ja toisen asteen opetusta. Oikeus erityisopetukseen on perusopetuslaissa erikseen säädetty.

Norjan lainsäädännössä korostetaan oppimisympäristön merkitystä oppijoiden hyvinvoinnille ja oppimiselle. Perusopetuslaissa todetaan, että kaikilla peruskoulun, toisen asteen ja lukion oppilailla on oikeus hyvään fyysiseen ja psykososiaaliseen ympäristöön, joka edistää terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Koulujen tulee systemaattisesti seurata oppimisympäristöä ja toteuttaa toimenpiteitä perusopetuslain edellytysten toteutumiseksi.

Peruskoulun oppilaalla on oikeus käydä asuinpaikkaansa lähinnä olevaa koulua. Lisäksi laissa todetaan, että oppilaat on jaettava luokkiin tai opetusryhmiin, jotka vastaavat heidän sosiaalisen yhteenkuuluvuutensa tarvetta. Osassa opetusta opiskelijat voidaan tarvittaessa jakaa muihin ryhmiin. Oppilaita ei pääsääntöisesti saa ryhmitellä heidän kykynsä, sukupuolensa tai etnisen taustansa mukaan.

Norjan lainsäädännön mukaan erityisopetukseen ovat oikeutettuja oppilaat, jotka eivät kykene suoriutumaan tyydyttävästi tavanomaisesta opetuksesta. Koulun tulee päättää asiantuntija-arvion perusteella, onko yksittäisellä oppilaalla oikeus erityisopetukseen. Norjan päiväkotien ja koulujen keskeinen tavoite on jokaisen lapsen osallisuuden vahvistaminen. Erityisopetuksen tai tuen tulisi olla kiinteä osa yleistä koulutusjärjestelmää, jota annetaan sitä tarvitseville lapsille heidän lähikoulussaan.

Tanska

Tanskassa kaikilla kouluilla (ml. yksityiset koulut) on velvollisuus tarvittaessa tarjota erityisopetusta. Tämän lisäksi osa kouluista toimii erityiskouluina. Tanskan lainsäädäntö korostaa koulujen velvollisuutta eriyttää opetustaan oppilaiden oppimisen edellytysten, taustan ja tarpeiden huomioimiseksi. Tanskalaiset koulut voivat tarvittaessa antaa oppilaille myös tukiopetusta. Tämä voi tapahtua lisäämällä oppitunteja ryhmässä tai yksilötasolla, tai pedagogisten ja koulunkäynnin avustajien avulla. Oppijan osallistumisesta tukiopetukseen päättää koulu yhdessä vanhempien kanssa. Pedagogiseen tai psykologiseen arviointiin ei ole tarvetta, jos tukiopetuksesta sovitaan kodin ja koulun yhteistyössä riittävän selkeästi.

Tanskan lainsäädännön mukaan erityisopetus on mahdollista oppilaalle, mutta vain jos tukiopetus ei riitä. Erityisopetukseen voidaan siirtää lapsia tai oppilaita, jotka tarvitsevat tukiopetusta yli yhdeksän tuntia viikossa. Tämä edellyttää yksilöllistä arviointia pedagogisten ja psykologisten palvelujen avulla ja vanhempien osallistumista päätöksentekoprosessiin.

Erityisopetukseen kuuluu eriytettyä opetusta, neuvontaa, käytännön tukea ja henkilökohtaista tukea. Siksi oppilaiden kanssa työskentelee usein myös muita ammattilaisia kuin opettajia. Vaikeammin vammaiset lapset, joiden opetusta ei voida järjestää tavanomaisessa peruskoulussa, voivat tarvita sijoitusta erityiskouluun tai peruskoulun erityisluokkaan.

Islanti

Islannin lainsäädännön mukaan lapsilla ja nuorilla, joilla on erityisiä oppimisvaikeuksia tai sosio-emotionaalisia ongelmia, on oikeus saada erityistä tukea oppimiseensa. Päälinjaus on, että erityisopetusta tulisi järjestää oppilaiden lähikoulussa. Jos oppijan vanhemmat tai huoltajat, opettajat tai muut asiantuntijat kokevat, että oppilas ei saa taroituksenmukaista opetusta lähikoulussaan, vanhemmat tai huoltajat voivat hakea oppilaalle paikkaa erityiskouluun. Opetus voi tapahtua yksittäin tai ryhmässä, erityisluokassa tai erityiskouluissa.

Islannin Oppivelvollisuuslaissa (2008) selvennettiin ensimmäisen kerran vaatimus oppilaiden koulutuksesta inklusiivisessa koulussa: lain mukaan koulutus järjestetään oppilaan lähikoulussa riippumatta hänen fyysisistä tai psyykkisistä kyvyistään. Oppivelvollisuuslaissa käytetään erityisopetuksen sijasta käsitteitä tukijärjestelmä ja tukipalvelu. Lain mukaan kouluilla tulee olla myös suunnitelma oppilaiden tuen tarpeiden seulomiseksi ja sen varmistamiseksi, että heitä tuetaan heidän tarpeidensa mukaan.

Islannissa sovelletaan erillistä oppivelvollisuusasetusta oppivelvolliseen, joka tarvitsee arvioidun tarpeen mukaista erityistä tukea.

Asetuksen tavoitteena on varmistaa, että oppilaat saavat yhtäläiset mahdollisuudet sekä koulutukseen että aktiiviseen osallistumiseen opetukseen lasten ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti. Tämän sääntelyn myötä pyritään varmistamaan, että heillä on samat oikeudet yhdenvertaisiin koulutusmahdollisuuksiin kuin muillakin oppijoilla.

5 Lausuntopalaute

Lausuntokierros

Hallituksen esitysluonnos oli lausunnolla 7.5.-18.6.2024. Lausuntoa pyydettiin opetuksen järjestäjiltä, viranomaisilta, liitoilta, järjestöiltä, yhdistyksiltä sekä muilta keskeisiltä toimijoita yhteensä 122 kpl. Pyydetyiltä tahoilta lausuntoja saatiin 81 kpl. Yhteensä lausuntoja tuli 184 kpl.

Yleistä

Lähes kaikki lausunnonantajista pitivät oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistusta tarpeellisena sekä esityksen rakennetta ja sääteleyhdotuksia tarkoituksenmukaisina.

Lausunnonantajien näkemyksen mukaan ylemmällä tasolla tehtyjä linjauksia on tulkittu paikallisesti eri tavoin ja valtakunnalliset linjaukset konkretisoituvat hyvin eri tavoin paikallisissa opetussuunnitelmissa. Tämän takia osassa lausuntoja nostettiin huolena esille se, että uusi esitys tuen kokonaisrakenteesta ei välttämättä ratkaise alueellisia ja paikallisia eroja oppimisen tuen toteuttamisessa.

Erityisesti opetuksen järjestäjät toivat esille, että resurssit oppilaan tuen toteuttamiseen ovat riittämättömiä.

Lisäksi osassa lausuntoja kiinnitettiin huomiota oppimisympäristön esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä sen turvallisuuteen fyysisellä, sosiaalisella ja emotionaalisella tasolla.

Toimeenpanon osalta toivottiin selkeää kansallista ohjeistusta ja koulutusta sekä toimeenpanon tukea. Ottaen huomioon, että uudistus vaatii muutoksia sekä hallintoon, järjestelmiin, osaamiseen että opetussuunnitelmaan, sen aikataulu nähtiin liian tiukkana.

Ennakoivat tukitoimet

Yleisesti kannatettiin sitä, että oppilaalle annettavien tukitoimien painopiste siirtyisi ennakoivaan tukeen. Nähtiin tärkeänä, että tukitoimia koskevassa jäsentelyssä tulisi korostaa pedagogisesti joustavien opetusjärjestelyjen, opetusryhmien, yhteisopettajuuden ja rakenteellisten ratkaisujen merkitystä tuen toteuttamisessa. Hallituksen esityksen luonnoksessa esitetyt ennakoivien ja oppilaskohtaisten tukitoimien käsitteet nähtiin osin päällekkäisinä ja niihin toivottiin selkeytystä.

Osa lausunnonantajista toivoi, että laissa olisi määritelty tarkemmin ennakoivien tukitoimien toteuttamiseen liittyviä käytännön asioita esim. kriteerit, joiden avulla voitaisiin todeta, milloin ennakoivat tukitoimet ovat riittämättömiä oppilaille tai milloin tukiopeus annetaan.

Lausuntopalautteen perusteella käsite ”ennakoivat tukitoimet” on muutettu säännöksen ja uudistuksen tarkoitusta paremmin kuvaavaksi käsitteeksi ”ryhmäkohtaiset tukimuodot”.

Tuen jatkumo

Ennakoivien tukitoimien ja oppilaskohtaisten tukitoimien rajapinnat tulisi lausuntopalautteen mukaan määrittää selkeästi niin, että koulujen olisi mahdollista tehdä yhdenvertaisia oppilaskohtaisia päätöksiä. Ennakoivan tuen ja oppilaskohtaisen tuen rajapinta nähtiin esityksessä joidenkin lausuntojen mukaan epäselvänä. Esityksen mukaan oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ennakoivat tukitoimet ovat riittämättömiä. Riittävät tai riittämättömät -käsitteet jättävät lausuntopalautteen mukaan kuitenkin liiaksi tulkinnanvaraisuutta tukitoimien määrittelyyn ja rajaamiseen.

Esiopetuksen asema varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välissä kaipaakaan edelleen selkiyttämistä.

Usea lausunnonantajista toi esille, että jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen ei esityksessä toteudu yhtenäisenä eikä samaan aikaan uudistettavia lukio- ja ammatillisen koulutuksen lakeja ole riittävästi yhteen sovitettu oppivelvollisuuden toisessa päässä. Vaarana on, että ehdotettu uusi käsitteistö tulee lisäämään epäselvyyttä, neuvottelutarpeita ja hallinnollista taakkaa, vaikka tavoitteena on nimenomaan sen vähentäminen.

Lausuntopalautteen perusteella esiopetuksen asemaa sekä esiopetuksen aikana toteutettavien ryhmäkohtaisten tukimuotojen osuutta esityksessä on tarkennettu.

Asiakirjat ja hallinnollinen työ

Lähes kaikki lausunnonantajat näkivät kannatettavina tuen asiakirjoja ja hallintopäätöksiä koskevat muutosehdotukset. Ehdotukset nähtiin hallinnollista työtä vähentävänä ja oppilastyöhön kohdistuvia voimavaroja lisäävänä kokonaisuutena. Arjen työn helpottamiseksi tarvittaisiin yhtenäisiä mallilomakkeita, jotka olisivat selkeitä ja helppoja käyttää sekä olisivat saatavilla sähköisinä lomakkeina. Erillisiä arviointi- ja suunnitelma -asiakirjoja ei kannatettu, vaan ehdotettiin, että oppilaan oppimisen tukitoimien tarvetta arvioitaisiin, ne kirjattaisiin ja niiden toteuttamista suunniteltaisiin jatkossa yhdessä asiakirjassa. Asiakirja voisi siten toimia myös oppilaskohtaisten tukitoimien suunnitelmana sekä tuen vaikuttavuuden seurannan tukena.

Asiakirjojen osalta toivottiin laajasti kansallista ohjeistusta. Oppilaskohtaisen tuen järjestämisen yhdenmukaisuuden turvaamiseksi lausunnonantajat ehdottivat, että laadittaisiin valtakunnallisia asiakirjapohjia tai sähköisiä mallilomakkeita sekä niihin liittyvää ohjeistusta. Tämän nähtiin myös edesauttavan tiedonkeruun toteuttamista päätöksenteon tueksi. Lausuntopalautteessa nähtiin myös, että olisi tärkeää luopua erillistä kirjaamista vaativasta asiakirja-ajattelusta. Olisi tärkeää hyödyntää enemmän sähköisiä oppilashallintojärjestelmiä modernin ja kehittyvän teknologian mahdollistamilla tavoilla. Tiedot kirjataan ja voidaan koota jo nyt oppilastietojärjestelmän avulla. Tietojen kirjaaminen oppilastietojärjestelmästä erilliselle asiakirjalle, joka tallennettaisiin samaan järjestelmään, ei nähty tarkoituksenmukaisena.

Osa lausunnonantajista katsoi, että hallintopäätösten määrä tulisi uudistuksen myötä kasvamaan, jos nykyiset tehostettua tukea saavat oppilaat saisivat jatkossa laajasti oppilaskohtaisia tukitoimia. Ennakoivien tukitoimien kirjaaminen jakoi lausunnonantajien näkemyksiä: osa lausunnonantajista näki hyvänä sen, että ennakoivien tukitoimien kirjaamisesta ei säädettäisi, kun taas osa katsoi, että myös ennakoivat tukitoimet tulisi kirjata. Tiedonsiirtoon eri toimijoiden ja hallinnonalojen välillä haluttiin kiinnitettävän huomiota.

Asiakirjakokonaisuuteen liittyvän lausuntopalautteen ei katsottu aiheuttavan muutoksia hallituksen esitykseen.

Ryhmäkoko

Esityksen mukaan opetusryhmät tulisi muodostaa siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä saa olla enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että ehdotettu viiden oppilaan maksimimäärä ryhmässä, voisi aiheuttaa taloudellisia ja toiminnallisia haasteita opetuksen järjestäjän tai koulun koosta riippuen. Lisäksi huolena nähtiin mahdollisuus sille, että oppilaan tuen tarpeita pyritäisiin järjestämään riittämättömin ennakoinnin tukitoimin, jotta opetuksen järjestäjän ei tarvitsisi muodostaa lisää opetusryhmiä. Mahdollisena nähtiin myös se, että kynnys oppilaiskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimiselle ja tarvittaville päätöksille muodostuu liian korkeaksi.

Koulujen saattaa olla vaikeaa muuttaa opetusryhmiä kesken lukuvuoden, mikä saattaisi olla myös lapsen edun vastaista. Useissa lausunnoissa todettiin, että opetusryhmien muodostamisen tulisi jatkossakin olla opetuksen järjestäjien päätettävissä, näin ollen nykyiset ryhmäkokosäännökset tarpeellisin teknisin muutoksin olisivat uudistuksen toteuttamisen kannalta riittävät.

Toisaalta useissa lausunnoissa esitettyä uutta ryhmäkokosääntelyä pidettiin välttämättömänä oppimista parantavana ja tukevana opetusjärjestelynä.

Moniammatillinen yhteistyö

Osa lausunnonantajista katsoi, että opiskeluhoitopalveluilla ja moniammatillisella yhteistyöllä on keskeinen rooli tuen tarpeiden ilmetessä. Nähtiin, että opiskeluhoitopalvelun rooli tuen tarpeen arvioinnissa ja toteutuksessa tulee määritellä tarkemmin, jotta moniammatillinen yhteistyö toteutuisi oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi. Toisaalta katsottiin, että aiempi lakisääteinen yhteistyövaade opiskeluhoitopalvelujen kanssa jokaisen oppilaan kohdalla jo tehostetun tuen yhteydessä on kuormittanut opiskeluhoitopalveluja tarpeettomasti ja johtanut jopa osin kyseenalaisiin ja epätarkoituksenmukaisiin käytäntöihin kouluissa.

Lisäksi katsottiin, että opetushenkilöstön sekä opiskeluhoitopalvelujen yhteistyötä oppimisen tuen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa olisi hyvä esityksessä kuvata laajemmin. Lisäksi toivottiin vanhempien aktiivisempaa roolia osana oppilaalle annettavan tuen rakentamista.

Lausuntopalautteessa esiin tuotua moniammatillisen yhteistyön näkökulmaa ja velvoitetta on esityksessä saadun palautteen perusteella täsmennetty.

Sairaalaopetuksen konsultatiivinen palvelu

Esityksen mukaista sairaalaopetuksen konsultatiivisen palvelun lisäämistä lakiin kannatettiin laajasti. Palvelu nähtiin erittäin tarpeellisenä. Palautteessa tuotiin esille, että ennaltaehkäisevien ja korjaavien toimenpiteiden suunnittelu ja toteuttaminen konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun kautta vastaisi kentän tarvetta sekä toisi tasapuolisemmat mahdollisuudet oppilaille saada sairaalaopetuksen tukea.

Lausuntopalautteessa nousi myös esiin toive siitä, että uudistuksen yhteydessä tulisi myös tarkastella Valteri-koulujen konsultaatio- ja ohjauskäyntien maksuttomuutta. Uuden palvelun roolia suhteessa konsultoivaan erityisopetukseen ja sitä antaviin tahoihin, kuten Elmeri-kouluihin, valtion koulukotikouluihin ja muihin vaativan erityisen tuen oppilaitoksiin, nostettiin lausuntopalautteessa esiin.

Lausuntopalautteessa esiin nostettua kokonaisuutta, johon kuuluvat Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Valtion koulukotikoulu sekä Elmeri-koulut, tulisi selvittää erikseen. Lausuntopalautteen vuoksi esitykseen täsmennettiin perusopetuslain 4 a ja 39 §:n mukaisten tehtävien eroja sekä esityksen vaikutusarvioita.

Pidennetty oppivelvollisuus

Esityksen mukaisen käsitemuutoksen nähtiin selkeyttävän tilannetta, koska oppivelvollisuuden pidentäminen on usein ymmärretty väärin oppivelvollisuuden pidentämiseksi sen loppupäästä.

Osa lausunnonantajista katsoi, että perusopetuslain 27 §:n mukaisesta koulunkäynnin aloittamisen myöhentämisestä vuotta säädettyä myöhemmin ei kannattaisi luopua, kuten lausuntokierroksella olleessa versiossa ehdotettiin.

Lausuntopalautteen vuoksi perusopetuslain 27 §:ä koskeva ehdotus poistettiin.

Kelpoisuudet

Hallituksen esityksen ohessa lausuntopalautetta pyydettiin myös opettajien kelpoisuuksia koskevasta asetuseräluonnoksesta. Lausunnoissa opettajien kelpoisuuksien osalta nostettiin esille erityisopettajan ja erityisluokanopettajan kelpoisuudet. Nähtiin tärkeänä, että erityisopettajan ja erityisluokanopettajan tehtäviä ja vastuita ei muutettaisi ja kelpoisuuksia ei väljennettäisi. Toisaalta katsottiin, että esitetty muutos erityisluokanopettajakelpoisuuden edellyttämisestä ainoastaan luokkamuotoisena toteutettavassa erityisopetuksessa olisi selkeyttävä muutos.

Esityksessä mainittu kelpoisuusasetuksen tiukentaminen kehitysvammaisten oppilaiden opetuksen osalta nähtiin toisaalta tarpeellisenä ja toisaalta tarpeettomana uudistuksena. Katsottiin, että tämä saattaisi tuottaa perusopetuksen järjestäjille erityisopettajien saatavuusongelmia.

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto antoi esityksestä lausunnon 6.8.2024.

Hallituksen esitystä on täydennetty lainsäädännön arviointineuvoston lausunnossa todettujen puutteiden ja kehittämiskohteiden osalta koskien erityisopettajatarpeen arviointia, järjestelmien kehittämis- ja ylläpitokustannuksia sekä lapsivaikutuksia.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Perusopetuslaki

1 §. Soveltamisala. Pykälän 2 momenttiin, jossa säädetään lain soveltamisalasta, tehtäisiin esityksestä johtuvat tarvittavat tekniset korjaukset. Sen mukaan laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja

iltapäivätoiminnasta. Momenttiin tehtäisiin tarkentava lisäys esityksen 18 §:n ja 20 i §:n soveltamisalasta. Esityksen 18 a §:n säännöstä ei sovellettaisi esiopetukseen, koska pykälässä säädettäisiin opiskelun poikkeavasta järjestämisestä aikuisten perusopetuksessa. Myöskään 20 i §:n mukaista säännöstä ei sovellettaisi esiopetukseen, sillä esiopetuksessa ei ole oppiainejakoa taikka toiminta-alueittain järjestettävää opetusta.

4 §. *Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi pidennetyn oppivelvollisuuden termi uudeksi varhennetuksi oppivelvollisuudeksi. Kunnalla olisi siis velvollisuus järjestää esiopetusta varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleville 5- ja 6-vuotiaille lapsille vastaavasti kuin nykyisin. Lisäksi lakiin täsmennettäisiin nykyistä selkeämmin, että kunnan on järjestettävä perusopetusta lapsille, joiden perusopetus on päätetty aloittaa perusopetuslain 27 §:n nojalla vuotta säädettyä aikaisemmin.

4 a §. *Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus.* Pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi kuvaamaan paremmin pykälään esitettäviä muutoksia. Pykälän otsikkoon tehtäisiin pykälän laajentamista vastaava lisäys konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta, jota annettaisiin ennaltaehkäisevästi myös niiden oppilaiden opetukseen, jotka eivät ole erikoissairaanhoidon piirissä. Lisäksi selkeytettäisiin otsikko kattamaan jatkossa erikoissairaanhoidon kaksi eri hoitomahdollisuutta, eli sairaalassa erikoissairaanhoidossa olevat potilaat sekä muut erikoissairaanhoidossa olevat potilaat eli käytännössä ns. avohoidossa olevat potilaat. Uusi otsikko olisi *Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.*

Pykälä sisältää nykyisin opetuksen, jota annetaan erikoissairaanhoidossa jo potilaana olevalle oppilaalle. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin teknisiä täsmennyksiä siten, että siinä käytettäisiin jatkossa ilmaisua ”sairaalan toimintayksikön sijaintikunta”, kuten muissa momenteissa jo nykyisin käytetään. Lisäksi täsmennettäisiin, että ”muu erikoissairaanhoidossa oleva oppilas” tarkoittaisi muuta kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevaa oppilasta, eli käytännössä ns. avohoidossa olevaa potilasta. Täsmennys vastaisi säännöksen nykyistä sisältöä ja tulkintakäytäntöä, eli avohoidossa olevat potilaat kuuluvat jo nykyisin säännöksen piiriin. Momentista poistettaisiin myös ilmaisu, jonka mukaan oppilaan tulisi olla oppivelvollinen, sillä momentin alkuosan mukaan pykälä koskee myös esiopetuksessa olevia oppilaita (SiVM 10/2013 vp). Oppivelvollisuutta on myös sittemmin laajennettu 18. ikävuoteen, joten oppivelvollisuutta koskeva ilmaisu olisi myös tämän vuoksi korjattava.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan olisi 1 momentissa tarkoitetun varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi jatkossa järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa perusopetuslain mukaan määräytyneessä koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Palvelua olisi järjestettävä niiden oppilaiden opetukseen, jotka ovat tai olisivat erikoissairaanhoidon potilaana alueella, jolla sairaala tai toimintayksikkö järjestää erikoissairaanhoidon palveluita. Palvelua olisi järjestettävä sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien oppilaiden sekä tarvittaessa myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien oppilaiden opetukseen. Tämän palvelun tarkoituksena olisi vahvistaa opettajien osaamista lähikouluissa ja esiopetuksessa ja tukea heitä kaikille turvallisen ja rauhallisen oppimisympäristön luomisessa sekä vahvistaa ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea koulujen ja esiopetuksen toimipaikkojen toimintakulttuurissa. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaisi vahvaa tukea tarvitsevien oppilaiden tukemiseen tarvittavia moniammatillisen ja monialaisen työn rakenteita. Konsultaatiolla tarkoitetaan yleisesti

ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi, joten konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennettaisiin ensisijaisesti opettajille. Sitä voisivat saada sekä erikoissairaanhoidossa olevien oppilaiden, että muiden oppilaiden opettajat. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voisivat järjestää palvelua. Uusi palvelu ei korvaisi nykyisiä 3 momentin mukaisia tukitoimia.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin moniammatillisen yhteistyön piiriin myös uusi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu. Lisäksi momenttiin tehtäisiin tekninen täsmennys, jonka mukaan, mikäli sairaalaopetusta saavalla oppilaalla tai oppilaalla, jonka tukeen liittyvien toimenpiteiden suunnittelemiseen ja toteuttamiseen konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdentuu, ei olisi kotikuntaa, kuulemisessa tulisi huomioida tällaisen oppilaan asuinkunta. Asuinkunta olisi käytännössä se kunta, joka saisi oppilaasta kotikuntaa vailla olevan kotikuntakorvauksen. Tällaisia kuntia ovat esimerkiksi kunnat, joissa on vastaanottokeskus.

Pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi 4 momentiksi. Lisäksi momenttiin tehtäisiin tekninen täsmennys, jonka mukaan, mikäli sairaalaopetusta tai konsultaatiopalvelua saavalla oppilaalla ei olisi kotikuntaa, sopimisessa on mukana tällaisen oppilaan asuinkunta.

Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi uudeksi 5 momentiksi.

9 §. Opetuksen laajuus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi pidennetyn oppivelvollisuuden termi uudeksi *varhennetuksi* oppivelvollisuudeksi. Lisäksi momentista ehdotetaan poistettavaksi erityisopetusta koskeva ilmaisu tarpeettomana.

16 §. Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus. Pykälä esitetään kumottavaksi. Pykälässä säädetään oppilaan oikeudesta tukiopekukseen ja osa-aikaiseen erityisopetukseen. Kyseisistä asioista säädetään esityksen 20 b §:ssä ja 20 c §:ssä.

16 a §. Tehostettu tuki. Pykälä esitetään kumottavaksi. Pykälässä säädetään tehostetusta tuesta, tehostettuun tukeen liittyvästä oppimissuunnitelmasta ja sen laatimisesta sekä tehostetun tuen aloittamisesta ja järjestämisestä.

Esityksessä luovutaan tehostettu tuki ja oppimissuunnitelma –käsitteistä. Niiden tilalla esityksessä käytetään käsitteitä ryhmäkohtainen tukimuoto tai oppilaskohtainen tukitoimi. Tuen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta on esityksessä oma pykälänsä.

17 §. Erityinen tuki. Pykälä esitetään kumottavaksi. Pykälässä säädetään erityisen tuen muodostumisesta, järjestämisestä ja erityisen tuen päätöksestä. Pykälässä on myös viittaussäännös perusopetusasetuksen 2 §:ään. Sen mukaan opetusryhmien muodostamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Esityksessä luovutaan erityisen tuen käsitteestä ja erityisen tuen tason määrittelystä. Sen tilalla käytetään käsitettä oppilaskohtainen tukitoimi. Lisäksi esityksessä on oma pykälä päätöksenteosta. Perusopetusasetuksen 2 § opetusryhmien muodostamisesta esitetään siirrettäväksi lain tasolle.

17 a §. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Pykälä esitetään kumottavaksi. Pykälässä säädetään erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle laadittavasta henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta. Esityksessä säädettäisiin tuen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta omassa pykälässään.

18 §. *Erityiset opetusjärjestelyt.* Pykälän otsikko ja pykälä esitetään muutettavaksi. Uusi otsikko olisi *perusopetuksen poikkeava järjestäminen*.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin oppilaskohtaisesta mahdollisuudesta opetuksen järjestämisestä osittain toisin, mikäli oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle aikaisemmat opinnot tai terveydentila huomioon ottaen kohtuutonta. Pykälän soveltaminen tulisi kyseeseen tilanteessa, jossa oppilas siirtyy esimerkiksi ulkomailla opiskeltuaan opetukseen niin myöhäisessä vaiheessa perusopetusta, ettei enää ajallisesti ehdi suorittaa oppimäärän tavoitteita. Oppilaan terveydentilaan perustuva soveltaminen tulisi kyseeseen tilanteessa, jossa oppilaalla todettaisiin esimerkiksi pitkäaikainen sairaus, joka estäisi opetukseen osallistumisen. Lisäksi pykälän 1 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta jättää yksittäisen oppiaineen oppimäärä tai vuosiluokan oppimäärä suorittamatta, mikäli oppilas olisi osoittanut hallitsevansa oppimäärän tiedot ja taidot. Pykälän soveltaminen tulisi kyseeseen viimesijaisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa oppilas jättäisi vuosiluokan väliin, koska hän osoittaisi jo hallitsevansa kyseisen vuosiluokan tavoitteiden edellyttämät tiedot ja taidot. Osaamisen osoittaminen tulisi toteuttaa esimerkiksi kokeen tai erillisen näytön perusteella.

Opetuksen järjestämistä osittain toisin olisi harkittava tämän lain 3 a §:n mukainen lapsen etu huomioiden. Harkinnassa olisi lisäksi huomioitava oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Pykälässä ei olisi kyse oppilaalle annettavasta tuesta, josta säädetään 4 a luvussa. Oppilaan vapauttamisesta terveydellisistä syistä suorittamasta oppiaineen oppimäärää säädettäisiin esityksen 20 h §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että huoltaja voisi tehdä opetuksen järjestäjälle hakemuksen opetuksen järjestämisestä osittain toisin tai oppimäärän suorittamatta jättämisestä. Opetuksen järjestäjä tekisi asiassa päätöksen.

18 a §. *Opiskelun poikkeava järjestäminen aikuisten perusopetuksessa.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin aikuisten perusopetuksen järjestämisestä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että aikuisten perusopetuksessa opiskelu voidaan järjestää toisin kuin tässä laissa säädetään, jos 1 kohdan mukaan perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta. Opiskelijalle laaditaan aina lain 46 §:n mukainen henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa päätetään mitä aikaisempaa osaamista voidaan opiskelijan osalta tunnistaa ja tunnustaa ja mitkä kurssit opiskelijan on suoritettava, perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelu voitaisiin myös järjestää toisin, mikäli tämä olisi perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että opiskelija voisi tehdä opetuksen järjestäjälle hakemuksen poikkeavista opetusjärjestelyistä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan osalta hakemuksen voisi tehdä huoltaja tai muu laillinen edustaja. Momentissa säädettäisiin myös, että opetuksen järjestäjän olisi tehtävä hallintopäätös poikkeavista opetusjärjestelyistä.

20 a §. *Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen.* Pykälässä säädettäisiin oppilaan oikeuksista saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia oppimiseen ja osallistumiseen esiopetuksessa tai perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen ja opetukseen osallistumiseen perusopetuksessa. Oikeudet sisältäisivät sekä oppimisen että koulunkäynnin tukemiseksi tarvittavien tukimuotojen ja tukitoimien saamisen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Pykälässä säädettäisiin nimenomaan oppilaan oikeudesta tukitoimiin, ei tuen tasoihin. Sääntely asettaisi konkreettiset tukitoimet lähtökohdaksi tuen järjestämisessä ja

toteuttamisessa. Tukitoimien suunnittelussa, järjestämisessä ja niistä päätettäessä olisi ensisijaisesti huomioitava lapsen etu perusopetuslain 3 a §:n mukaisesti. Lapsen edun selvittäminen edellyttää oppilaiden näkemyksen huomioon ottamista lähtökohtaisesti kaikissa heitä koskevissa asioissa. Siten tuen järjestäminen ja toteuttaminen edellyttävät, että lapsen näkemystä kuullaan ja se otetaan huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että oppilaalla, jolla on vaikeuksia suoriutua opinnoistaan tai osallistua opetukseen on oikeus saada oppimisen ja koulunkäynnin tukena ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia. Tukitoimien tarkoituksena on turvata se, että kaikki oppilaat voisivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja perusopetuksen osalta perusopetuksen oppimäärän. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä (POL 3 § 2 mom). Tämä säännös on pohjana kaikelle opetuksen sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Oppilaalla on oikeus saada opetusta (30 §) ja velvollisuus suorittaa perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot (26 §) tai vuotta ennen oppivelvollisuuden alkua vuoden kestäväksi esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan (26 a §). Oppilalle annettavan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarkoituksena olisi tämän mahdollistaminen.

Oppimisvaikeuksilla tarkoitettaisiin—esimerkiksi kielellisiä, lukemiseen, kirjoittamiseen, matematiikkaan tai vieraiden kielten opiskeluun liittyviä haasteita sekä ei-kielellisinä (esim. motoriset tai hahmottamisen haasteet) tai laaja-alaisempina vaikeuksina esiin tulevia oppimisvaikeuksia. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi oppilaalla voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi. Pitkäaikainen tutkimusnäyttö on osoittanut, että esimerkiksi toivotun käyttäytymisen tukemisessa olisi tehokkaampaa panostaa korjaavien toimenpiteiden sijasta ennaltaehkäisevään toimintaan. Säädöksen tarkoituksena olisi, että tukemalla oppimista suunnitelmallisesti ja ryhmätasoisesti jo varhaisessa vaiheessa ja tarjoamalla oppilaille ensisijaisesti ryhmäkohtaisia ja ennaltaehkäiseviä tukimuotoja sekä niiden lisäksi tarpeen mukaan yksilöllisemmin kohdennettuja oppilaskohtaisia tukitoimia, pystyttäisiin mahdollisesti ennaltaehkäisemään sellaisten tuen tarpeiden syntymistä, jotka edellyttävät oppilaskohtaisia tukitoimia. Riittävän varhain aloitetut tukimuodot auttaisivat useita oppilaita etenemään opinnoissaan opetusryhmänsä mukana ja ennaltaehkäisemään yksilöllisemmin kohdennettavien tukitoimien tarvetta.

Perusopetuslain lisäksi edelleen myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä. Lain mukaan opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen sekä hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä ylläpitävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona toteutettava opiskeluhoolto olisi edelleen keskeinen koulunkäynnin ja osallistumisen tukemisen muoto, jolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin sekä lisäksi yksilöllisten tarpeiden mukaan tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia opiskeluhoollon palveluilla. Mikäli oppilaitoksen työntekijä arvioi oppilaan tarvitsevan oppimisen ja koulunkäynnin tuen lisäksi myös yksilökohtaista opiskeluhoollon, säädetään siihen liittyen heidän velvollisuudestaan ohjata oppilas opiskeluhoollopalveluihin oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että oppilaalla, jolla on vaikeuksia opinnoissaan etenemisessä tai opetukseen osallistumisessa, on oikeus perusopetuksessa yleiseen tukiopetukseen sekä erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä ja

esiopetuksessa erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä. Tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä olisivat ryhmäkohtaisia tukimuotoja, joiden osalta oikeudet täsmennettäisiin tässä yhteydessä. Tässä tarkoitettaisiin sellaisia varhain ja myös koko ryhmän tasolla havaittuja tuen tarpeita ja vaikeuksia, joihin voidaan vaikuttaa ensisijaisesti opettajan yksittäisen oppilaan sijasta laajemmalle ryhmälle tarjottavalla tukiopetuksella tai erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perusopetuksen oppilaalla, jolla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi, on oikeus opetuskielen tukiopetukseen. Tukimuoto olisi maahanmuuttotaustaisten oppilaiden lisäksi tarkoitettu viittomakielisille oppilaille, ja tarvittaessa esimerkiksi oppilaille, joilla on kielen kehityksen häiriötä (kehityksellinen kielihäiriö, esiintyvyys noin 7 % ikäluokasta) tai kehitysvammaisuuteen, monimuotoiseen kehityshäiriöön tai autismikirjoon liittyvää kielellisen kehityksen häiriötä. Erilaiset kielen kehityksen häiriöt vaikuttavat laaja-alaisesti lapsen ja nuoren toimintakykyyn, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen. Vielä nuoruusiässä pitkien, käsitteellisten ja monimutkaisten kuultujen ja luettujen lauseiden ymmärtäminen voi tuottaa vaikeuksia ja siten vaikuttaa oppimiseen. Opetuskielen tukiopetus olisi ryhmäkohtainen tukimuoto, jonka osalta oikeus täsmennettäisiin tässä yhteydessä. Opetuskielellä tarkoitettaisiin opetuksen järjestäjän perusopetuslain 6 §:n mukaisesti oppilaalle osoittaman koulupaikan opetuskieltä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että oppilaalla, jonka opinnot eivät ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta etene, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia osallistua opetukseen, olisi oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin. Oikeus vahvempiin oppilaskohtaisiin tukitoimiin määrittyisi ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittämättömyyden perusteella. Silloin, kun oppilaan opettajat katsoisivat, että ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä, käynnistyisi oppilaan kohdalla oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös huoltajat voisivat tuoda esiin havaintonsa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyydestä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittämättömyys voidaan todeta poikkeuksellisesti aikaisempien tietojen perusteella jo perusopetuksen alkaessa sellaisella oppilaalla, joka tarvitsee opetukseen osallistumiseksi tulkintapalvelua tai apuvälineitä. Muiden oppilaskohtaisten tukitoimien saaminen edellyttää näilläkin oppilailla oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointia ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittämättömyyden perusteella. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista säädettäisiin 20 d §:ssä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että jos oppilas ei oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta kykene suoriutumaan opinnoistaan, voidaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poiketa 20 h §:n nojalla. Oppimäärästä tai tavoitteista poikkeaminen olisi viimesijainen toimi, jota ennen oppilaan tulisi saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja sekä oppilaskohtaisia tukitoimia. Tässä momentissa viitattaisiin esityksen 20 h §:ään, jossa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden mukaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voitaisiin poiketa muodostamalla vuosiluokan tavoitteista erilaajuisia kokonaisuuksia tai rajaamalla oppiaineen oppimäärän tavoitteita tai sisältöjä.

20 b §. *Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että opetuksen järjestäjän olisi varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja järjestettävä ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana nykyisen perusopetuslain 4 luvussa säädettyä koulun ja esiopetuksen perustoimintaa. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt koskisivat kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa. Niillä

tarkoitettaisiin esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa ja opettajan on mahdollista huomioida opetusryhmän tarpeet riittävän hyvin sekä luokka- tai ryhmäkohtaisten koulunkäyntiavustajien tai koulunkäynninohjaajien hyödyntämistä oppilaiden koulunkäynnin ja opetukseen osallistumisen tukena. Opetusjärjestelyillä tarkoitettaisiin myös oppilaiden erilaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta sekä pedagogisia ratkaisuja, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla olisi huomioitava paitsi tuen tarpeet, myös nopeammin etenevät tai laajempia tavoitteita opiskeluunsa tarvitsevat oppilaat. Näistä jo nykyisin käytössä olevista pedagogisista menetelmistä ei säädettäisi yksityiskohtaisesti tässä esityksessä.

Opetuksen järjestäjän tulisi järjestää ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitelmallisesti osana koulun perustoimintaa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttaminen edellyttäisi opettajien välistä yhteistyötä esimerkiksi yhteisopettajuuden periaatteita noudattaen sekä tarvittaessa konsultaatiota esimerkiksi erityisopettajan erityispedagogista asiantuntemusta hyödyntäen. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja toteutettaisiin siten, että perusopetuksen oppilaat voisivat saavuttaa perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet, sekä esiopetuksen oppilaat esiopetuksen opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena olisi vähentää vahvempien tuen tarpeiden muodostumista.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät edellyttäisi oppilaskohtaista arviota, hallintopäätöstä tai suunnitelmaa, vaan niiden toteuttaminen olisi suunniteltava osana esi- ja perusopetuksen toimintaa. Suunnitelmallisuudella tarkoitettaisiin perusopetuksen osalta sitä, että opetuksen järjestäjä suunnittelisi etukäteen, edellisen lukuvuoden aikana tai ennen uuden lukuvuoden alkua, ryhmäkohtaisia tukimuotoja kaikkiin perusopetuksen ryhmiin siten, että niiden toteuttaminen on ryhmän tarpeiden mukaan mahdollista läpi lukuvuoden. Tämä täsmennettäisiin pykälän 3 momentissa. Opetuksen järjestäjän tulisi huomioida ryhmäkohtaiset tukimuodot jo etukäteen tuntikehyksensä sekä opettajien lukujärjestyksissä. Esiopetuksessa tulisi vastaavasti huomioida riittävä resursointi ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin osana toimintaa.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja resursoitaisiin opetusryhmäkohtaisesti ja niitä järjestettäisiin ja toteutettaisiin ryhmämuotoisesti eli pääsääntöisesti ryhmässä. Ryhmän kokoa ei määriteltäisi, vaan se perustuisi kulloiseenkin tarpeeseen ja joustavuuteen. Ryhmälle kohdistettuna tukitoimet mahdollistaisivat pienemmän oppilasryhmän tai koko opetusryhmän tarpeiden huomioimisen yksittäisen oppilaan lisäksi, jolloin resurssit tulisivat käyttöön tehokkaammin. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistaisivat myös vertaisoppimisen ja olisivat yksittäistä oppilasta vähemmän leimaavia.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin ryhmäkohtaiset tukimuodot, joita perusopetuksessa olisivat yleinen tukiopetus, opetuskielen oppimisen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä Yleisellä tukiopetuksella tarkoitettaisiin opittaviin asioihin perehtymistä muun opetuksen lisäksi järjestettävillä tukiopetustunneilla. Yleinen tukiopetus voisi olla opittavana oleviin asioihin tutustumista etukäteen tai niiden kertaamista. Yleinen tukiopetus voisi kohdistua kaikkiin oppiaineisiin. Yleisellä tukiopetuksella voitaisiin vastata myös sairauspoissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleisellä tukiopetuksella voitaisiin näin ehkäistä vaikeuksia ennakolta ja varmistaa opittavien asioiden ymmärtäminen sekä opintojen eteneminen. Yleistä tukiopetusta tulisi järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen. Yleistä tukiopetusta voitaisiin antaa joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Sitä voitaisiin antaa samanaikaisopetuksena oppilaan tavallisessa opetusryhmässä tai pienemmässä ryhmässä esimerkiksi jakotunteja hyödyntäen.

Opetuskielen tukiopetuksella tarkoitettaisiin tukiopetusta, joka kohdistuisi ensisijaisesti opetuskielen hallintaan, mikä mahdollistaa oppilaan osallistumisen opetukseen ja opinnoissa etenemisen. Opetuskielen tukiopetus rinnastuisi muuhun tukiopetukseen järjestämisen ja toteuttamisen osalta, mutta se kohdistuisi sisällöllisesti nimenomaan opetuskielen taidon tukemiseen siten, että oppilaan on mahdollista paremmin seurata opetusta ja edetä opinnoissaan. Opetuskielen tukiopetukseen tulisi varata opetustunteja tarpeen mukaan. Opetuskielen tukiopetus voitaisiin toteuttaa pedagogisesti tarkoituksenmukaisimmin tavoin siten, että mahdollisimman moni oppilas voisi siitä hyötyä. Opetuskielen tukiopetusta voitaisiin antaa joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Sitä voitaisiin antaa samanaikaisopetuksena oppilaan tavallisessa opetusryhmässä tai pienemmässä ryhmässä esimerkiksi jakotunteja hyödyntäen.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee esi-, luokan- tai aineenopetusta. Sen toteuttamisen edellytyksenä olisi opetus- ja kasvatushenkilöstön yhteistyö. Esiopetuksessa erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä olisi ensisijainen ryhmäkohtainen tukimuoto. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä olisi ryhmäkohtainen tukimuoto siten, ettei sitä kohdennettaisi yksittäisen oppilaan vaan tietyn oppilasryhmän tai koko opetusryhmän tarpeiden mukaisesti. Opetushenkilöstön yhteistyönä toteutettuna se perustuisi opettajien yhteiseen näkemykseen ryhmän tai luokan tuen tarpeista. Tuki olisi erityisopettajan antamaa opetusta, jota annettaisiin yhteis- tai samanaikaisopetuksena esiopetuksen-, luokan- tai aineenopettajan kanssa pääsääntöisesti luokkatasoisesti, koko opetusryhmän tarpeet huomioiden. Erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä voisi liittyä myös ammattilaisten välistä erityisopettajan konsultaatiota, joka kohdentuisi kyseisen luokan tai ryhmän kanssa toimiville opettajille ja muulle opetus- ja kasvatushenkilöstölle. Konsultaatiolla tässä yhteydessä tarkoitettaisiin neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäisiä neuvotteluja ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa toiselle opettajalle tai kasvatushenkilöstöön kuuluvalla henkilöllä oppilaita tai opetusta koskeissa asioissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että opetuksen järjestäjän olisi perusopetuksessa varattava lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuvassa suunnitelmassa yhteensä vähintään 0,122 opetustuntia/koulun oppilas yleiseen tukiopetukseen, erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä sekä opetuskielen tukiopetukseen. Eli esimerkiksi 20 oppilasta kohden on varattava ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin vähintään 2,44 tuntia viikossa, 50 oppilasta kohden 6,1 tuntia viikossa ja 100 oppilasta kohden 12,2 tuntia viikossa. Tuntimäärä olisi vähimmäismäärä, jonka lisäksi ryhmäkohtaisia tukimuotoja olisi annettava oppilaiden tarpeen vaatiessa enemmän. Sääntely edellyttäisi, että opetuksen järjestäjä ottaa ryhmäkohtaiset tukimuodot huomioon tuntikehyksessään ja sen myötä opettajien työsuunnitelmissa. Sääntely yhdenmukaistaisi tukimuotojen vähimmäistarjontaa valtakunnallisesti ja näin lisäisi oppilaiden yhdenvertaisuutta. Sääntelyn myötä mahdollistuisi ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutumisen seuranta ja vaikuttavuuden arviointi. Opetuksen järjestäjä päättäisi oppilaiden tarpeisiin perustuen, miten opetustunnit osoitetaan yleisen tukiopetuksen, opetuskielen tukiopetuksen sekä erityisopettajan antaman opetuksen kesken. Tuntien resursoinnin olisi oltava mahdollisimman yhdenvertaista ja erilaiset tuen tarpeet huomioon ottavaa. Esiopetuksessa opetuksen järjestäjän tulisi huolehtia riittävästä erityisopettajan opetusresurssista ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus päättäisi opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä sekä ryhmäkohtaisista tukimuodoista. Tämä tarkoittaisi tukimuotojen suunnittelun, tarjonnan ja

toteutuksen kansallisesti yhdenmukaisten ja yksiselitteisten periaatteiden ja toteutustapojen määrittelyä, joka olisi opetuksen järjestäjiä velvoittavaa.

20 c §. *Oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että oppilaalla olisi oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmässä toteutetut tukimuodot olisivat riittämättömiä. Jos oppilasta ei voitaisi riittävästi tukea ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tai tukitoimia olisi tarpeen jatkaa säännöllisesti, olisi oppilaalle annettava oppilaskohtaisia tukitoimia. Esityksessä on arvioitu, että oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilasjoukko muodostuisi nykyisistä erityisen tuen oppilaista sekä niistä tehostetun tuen oppilaista, jotka saavat osa-aikaista erityisopetusta. Osa-aikaista erityisopetusta saa tällä hetkellä noin 76 % tehostetun tuen oppilaista. Kaikkien tehostettua tukea saavien oppilaiden ei siis arvioida kuuluvan oppilaskohtaisia tukitoimia saavien joukkoon.

Lisäksi säädettäisiin, että oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttaminen edellyttäisi opettajien välistä yhteistyötä sekä tarvittaessa konsultaatiota. Moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa voisi tukea oppilaskohtaisten tukitoimien suunnittelemista, mutta ei olisi edellytys niiden toteuttamiselle. Oppilasta opettavien opettajien olisi tehtävä moniammatillista tai monialaista yhteistyötä kuitenkin erityisesti silloin, kun oppilaskohtaiset oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimet eivät riittäisi tukemaan oppilasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski oppilaan fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Oppilaskohtaiset tukitoimet opetushenkilöstön toteuttamina kohdentuisivat aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen eivätkä korvaisi sosiaali- ja terveystalveta. Oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimien tarkoituksena olisi mahdollistaa jokaiselle perusopetuksen oppilaalle perusopetuksen oppimäärän ja esi- ja perusopetuksen oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttaminen ja opetukseen osallistuminen. Perusopetus kaiken kaikkiaan, sekä siihen sisältyvät oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen eivät vastaisi sellaisia palveluja tai niiden tarpeen arvioimista, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu tahon, kuten hyvinvointialue. Oppilaskohtaisten tukitoimien suunnittelussa olisi tilanteen vaatiessa mahdollista hyödyntää myös muuta kuin oman koulun tai esiopetuksen järjestämispaikan erityisopettajan konsultaatiota, kuten niiden opetuksen järjestäjien konsultaatiota, joiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö on 39 §:n mukaisesti päättänyt velvollisuudesta huolehtia opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukipalveluista (esim. Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri) sekä esityksen 4 a §:n 2 momentin mukaista sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että oppilaskohtaisia tukitoimia olisivat erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa tai 31 §:n nojalla oppilaalle annettavat opetukseen osallistumisen edellyttämät oppilaskohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Säännöllisellä erityisopettajan antamalla opetuksella osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tarkoitettaisiin vain erityisopettajan antamaa opetusta. Erityisopettajan antama opetus perusopetuksessa voitaisiin toteuttaa oppilaan omassa luokassa muun opetuksen yhteydessä siten, että opetuksen eteneminen suunnitellaan niin, että lähtökohtana ovat oppilaan yksilölliset tarpeet. Erityisopettajan antama opetus voitaisiin toteuttaa myös erillään luokkaopetuksesta, jolloin pienryhmällä tarkoitettaisiin ryhmää, jonka koko olisi paikallisesti opetuksen järjestäjän päätettävissä, kuitenkin siten, että erityisopettajan antamaa opetusta voisi oppilaan tilanteen ja tarpeen vaatiessa antaa myös yhdelle oppilaalle eikä ryhmä olisi liian suuri tuen tosiasiallista toteuttamista ajatellen. Erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tarkoittaisi, että esimerkiksi yhden oppiaineen opetustunneista alle puolet voisi olla erityisopettajan opettamaa. Erityisopettajan tai erityisluokanopettajan

opetuksella pienryhmässä tarkoitettaisiin yhden tai useamman oppiaineen opetusta kokonaan pienryhmässä. Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa tarkoittaisi oppilaan opetuksen järjestämistä erityisluokassa. Se tarkoittaisi myös sellaista erityisluokkaopetusta, jossa opetuksen tavoitteet ovat 20 i §:n nojalla määritelty toiminta-alueittain. Erityisluokkaopetuksena annettavaa erityisopetusta perusopetuksen oppilaille antaisi edelleen erityisluokanopettaja (asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 8 §), riippumatta siitä millainen erityisluokka on kyseessä ja millaisilla perusteilla oppilaat erityisluokkaopetusta saavat. Esiopetuksessa erityisopettajan antama opetus voitaisiin toteuttaa oppilaan omassa esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä oppilaan yksilölliset tarpeet huomioiden. Mahdollista on myös esiopetuksen järjestäminen erityisryhmässä oppilaan tuen tarpeen sitä edellyttäessä.

Oppilaskohtaisilla tulkitsemis- ja avustajapalveluilla tarkoitettaisiin edelleen sellaisia palveluja, jotka ovat edellytys sille, että oppilas voi osallistua opetukseen ja saavuttaa opetussuunnitelman tavoitteet ja perusopetuksessa perusopetuksen oppimäärän Tulkitsemispalveluilla tarkoitettaisiin viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun olisi kuulonäkövammaisilla, kuulovammaisilla ja puhevammaisilla, mikäli he tarvitsisivat palvelua opetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelun kautta oppilas voisi saada puheen tulkkauksen lisäksi tietoa myös ympäristössä tapahtuvista äänistä ja ilmiöistä. Tulkitsemisessä voitaisiin kuvata ympäristön ääniä, varoitusaäniä ja mahdollisia muita ympäristön tapahtumia suorana käännöksenä tai esimerkiksi kuurosokealle oppilaalle toimintaympäristön kuvauksena, johon liittyisi myös vuorovaikutuksen, liikkumisen ja toiminnan ohjaus. Tulkitsemispalvelut voitaisiin järjestää eri tavoin lapsen tai oppilaan tarpeiden mukaan.

Perusopetuksessa oppilaskohtaiset avustajapalvelut tulisivat kyseeseen tilanteissa, joissa muut osana koulun perustoimintaa järjestettävät oppimista tukevat opetusjärjestelyt ja mahdollinen ryhmäkohtainen koulunkäyntiavustaja eivät tukisi riittävästi oppilaan perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista. Opetuksen järjestäjän tulisi selvittää oppilaan yksilölliset tarpeet riittävällä tavalla ja sen perusteella arvioida, voidaanko oppilaan tarpeisiin vastata luokkakohtaisen avustajapalvelun suunnitelmallisella kohdentamisella vai tarvitseeko hän yksilökohtaisia avustajapalveluja henkilökohtaisesti järjestettynä. Esiopetuksessa yksilökohtaiset avustajapalvelut tulisivat kyseeseen tilanteissa, joissa muut osana esiopetuksen perustoimintaa järjestettävät oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja mahdollinen ryhmäkohtainen avustaja eivät tukisi riittävästi oppilaan osallistumista esiopetukseen ja opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista. Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä valituskelpoinen päätös.

Henkilökohtaisilla apuvälineillä tarkoitettaisiin opetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuettaisiin oppilaan mahdollisuuksia saavuttaa opetussuunnitelman tavoitteet ja perusopetuksen oppimäärä. Nämä opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet voitaisiin oppilaan tarpeiden mukaan järjestää hänen käyttöönsä ryhmä-, koulu- tai luokkakohtaisesti. Luonteeltaan oppimäärän suorittamiseen ja opetukseen osallistumiseen tarkoitetut ja siten opetusvälineisiin rinnastettavat apuvälineet voitaisiin tarvittaessa järjestää myös henkilökohtaisesti. Oppilaskohtaisena tukitoimena oppilaalle ei kuitenkaan järjestettäisi lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia koulussa ja muissa elämäntilanteissa tarvittavia apuvälineitä, joista säädetään erikseen lääkinnällisestä kuntoutuksesta annetussa asetuksessa (1015/1991).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että oppilaskohtaiset tukitoimet järjestettäisiin 20 d §:n mukaisen arvion ja 20 f §:n mukaisen päätöksen perusteella oppilaan etu huomioon ottaen

ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitettussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus määräisi opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppilaskohtaisista tukitoimista. Tämä tarkoittaisi oppilaskohtaisten tukitoimien suunnittelun, tarjonnan ja toteutuksen kansallisesti yhdenmukaisten ja yksiselitteisten periaatteiden ja toteutustapojen määrittelyä, joka olisi opetuksen järjestäjä velvoittavaa.

20 d §. *Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi.* Pykälän 1 momentissa esitetään, että oppilaan tukitoimien tarpeesta ja perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseksi olisi tehtävä arviointi. Tuen tarpeen arvioinnissa olisi selvittettävä oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarve, opintojen etenemisen tilanne, aiemmat tukimuodot tai -toimet ja oppilaan edun mukaiset oppilasta parhaiten tukevat tukitoimet. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeella tarkoitettaisiin oppimisvaikeuksien tai opetukseen osallistumiseen liittyvien vaikeuksien kuvaamista tukitoimien kannalta tarpeellisin tavoin. Arvioinnissa ei saisi käsitellä perusopetuslain mukaisten tukitoimien toteuttamisen kannalta tarpeetonta tietoa. Opintojen etenemisen tilanteella tarkoitettaisiin oppilaan arviointiin perustuvia suorituksia ja arvosanoja. Aiemmillä tukimuodoilla tarkoitettaisiin ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Pykälän 2 momentissa esitetään, että osana tuen tarpeen arviointia tulisi selvittää myös mahdollinen tarve 20 h §:ssä tarkoitettusta oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Lisäksi oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa tulisi arvioida ja kuvata ehdotetun 20 i §:n mukaista opetuksen järjestämistä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

Pykälän 3 momentissa esitetään, että oppilaalle annettavan tuen tarpeen arvioinnin tekisivät oppilasta opettavat opettajat. Jos oppilaan tuen tarpeen arviointi vaatii moniammatillista osaamista, osallistuisivat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa ja pyydettyä opettajien lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Muita asiantuntijoita voisivat olla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt. Moniammatillinen yhteistyö voisi tukea oppilaskohtaisten tukitoimien arvioimista, perusopetuksen tavoitteiden rajaamisen tarpeiden arvioimista tai kun arvioidaan tarvetta järjestää opetusta oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Moniammatillinen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei kuitenkaan olisi ehdoton edellytys päätöksen tekemiselle tai tuen toteuttamiselle, jos oppilaan etu ja tuen tarve ei sitä edellyttäisi.

Oppilaan asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa ja heidän lisäksi oppilaan ja/tai huoltajien suostumuksella myös muiden tilanteen vaatimien ammattilaisten kanssa. Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitettaisiin eri ammattiryhmien tietoja ja taitoja yhdistävää yhteistyötä. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitettaisiin eri hallinnon- ja tieteenalat yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Mikäli oppilaalla olisi esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai koulunkäyntiinsä, olisi opetushenkilöstön tarvittaessa tehtävä suunnitelmallista monialaista yhteistyötä myös terveydenhuollon, vammaispalvelujen, sosiaalihuollon tai muiden oppilaan tilanteen kannalta tarpeellisten tahojen kanssa. Moniammatillista yhteistyötä tulisi pääsääntöisesti hyödyntää aina, kun arvioidaan tarvetta järjestää opetusta oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Tällöin voitaisiin hyödyntää mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta oppilaan tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon

ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotka täydentäisivät toisiaan ja auttaisivat ymmärtämään paremmin oppilaan tuen tarpeita ja oppimisen mahdollisuuksia. Opetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuisi arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta, eikä tietty lääketieteellinen diagnoosi automaattisesti tarkoittaisi tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä opetuksen järjestämisestä 20 i §:n mukaisesti. Koska opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen, ei myöskään arviointiin perustuva tukea koskeva päätös voisi perustua ainoastaan lääketieteelliseen arvioon. Opetus, oppilaskohtaiset tukitoimet tai opetuksen järjestäminen eivät myöskään korvaisi sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että oppilaan omat näkökulmat ja ajatukset olisi arvioinnin yhteydessä selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Oppilaan huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle olisi annettava mahdollisuus osallistua oppilaan tuen tarpeen arviointiin.

Pykälän 5 momentissa olisi Opetushallitukselle annettu oikeus määrätä opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin tuen tarpeen arvioinnista. Tällä tarkoitettaisiin tuen tarpeen arvioinnin toteuttamisen periaatteiden sekä prosessin mahdollisimman selkeää ja yksiselitteistä kansallista määrittelyä, joka olisi opetuksen järjestäjiä velvoittavaa. Tuen tarpeen arviointi ei edellyttäisi erillisen arvioasiakirjan tuottamista.

20 e §. *Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjalta laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatisivat oppilaan opettajat. Suunnitelma tulisi laatia yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelman laatiminen olisi kuitenkin mahdollista myös niissä tilanteissa, joissa yhteistyölle olisi jokin ilmeinen, esimerkiksi huoltajasta johtuva este.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että suunnitelmasta olisi käytävä ilmi oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja seuranta. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikettaessa suunnitelmasta olisi käytävä ilmi tukitoimien lisäksi oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opintojen eteneminen sekä oppilaan arviointi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin suunnitelma on tarkistettava, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa suunnitelman sisällöstä. Tällä tarkoitettaisiin tukitoimien toteuttamisen suunnitelman sisällön mahdollisimman selkeää ja yksiselitteistä kansallista määrittelyä, joka olisi opetuksen järjestäjiä velvoittavaa.

20 f §. *Tukea koskeva päätös.* Pykälän 1 momentissa esitetään, että opetuksen järjestäjän olisi tehtävä kirjallinen päätös oppilaalle annettavista 20 c §:n mukaisista oppilaskohtaisista tukitoimista, 20 h §:ssä säädettyistä perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman

tavoitteista poikkeamisesta tai 20 i §:n mukaisesti opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai muu toimintakyvyn rajoite. Päätös tulisi tehdä ilman aiheutonta viivytystä. Koska kysymyksessä olisi hallintopäätös, olisi opetuksen järjestäjän ennen päätöksen tekemistä kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätöksen tarkistamisesta ei enää säädettäisi, mutta mikäli oppilaan tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia, olisi myös päätöstä näiltä osin tarvittaessa muutettava tai tehtävä uusi tukea koskeva päätös.

Hallintopäätöksen tekemisestä on säädetty hallintolaissa (434/2003). Hallintolain 6 luvussa säädetään asian selvittämisestä ja asianosaisen kuulemisesta. Lain 7 luvussa asian ratkaisemisesta. Hallintolain 34 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Kuulematta jättämisen tilanteista on säädetty pykälän 2 momentissa. Hallintolain 45 §:n mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Päätös voidaan jättää perustelematta vain 45 §:n 2 momentissa säädettyissä tilanteissa. Hallintolain 35 §:ssä on säädetty päämiehen ja edunvalvojan tai huoltajan kuulemisesta. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Päätöksessä olisi määrättävä oppilaan oppilaskohtaiset tukitoimet oppilaan tukitoimia koskevan arvion mukaisesti. Oppilaskohtaisia tukitoimia olisivat 20 c §:n mukaiset oppilaskohtainen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa sekä 31 §:n nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Tuen tarpeen arviointiin perustuvassa suunnitelmassa oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamiseksi annettaisiin tarpeelliset kuvaukset tarvittavista tukitoimista ja niiden toteutuksesta, päätöksessä niitä ei kuvattaisi.

Lain 20 i §:n mukaista opetusta koskeva päätös olisi tärkeä tehdä ennen tilastointipäivää 20.9., jotta oppilas olisi mukana opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisen rahoituksen piirissä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestäisi oppilaskohtaisia tukitoimia tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta, päätöksen oppilaskohtaisista tukitoimista tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetuksesta tekisi opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta. Sääntely koskisi niitä tilanteita, joissa oppilas on muun kuin kunnan järjestämässä perusopetuksessa, eikä kyseinen opetuksen järjestäjä järjestä oppilaskohtaisia tukitoimia tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta. Tällöin oppilaalle tehtävästä oppilaskohtaisista tukitoimista tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta koskevan päätöksen tekisi oppilaan asuinkunta. Esityksen tekisi opetuksen järjestäjä. Säännös vastaisi asiallisesti nykyisin voimassa olevan perusopetuslain 17 §:n 5 momenttia.

20 g §. Opetusryhmien muodostaminen. Opetusryhmien muodostamisesta on säädetty perusopetusasetuksen 2 §:ssä. Asetuksen 2 § esitetään siirrettäväksi lain tasolle ja samalla päivitetäisiin pykälän käsitteet vastaamaan esityksen käsitteitä ja sisältöjä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin opetusryhmien muodostamisesta ja se olisi vastaava kuin asetuksessa on ollut. Sen mukaan opetusryhmät muodostettaisiin vuosiluokittain. Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttäisi, eri vuosiluokkien sekä esiopetuksen oppilaita voitaisiin kuitenkin opettaa samassa opetusryhmässä tai antaa opetusta yhdessä muun koulun tai oppilaitoksen oppilaiden kanssa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättäisi opetuksen järjestäjä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oppilaskohtaisia tukitoimia saavien oppilaiden määrästä opetusryhmässä. Ehdotuksen mukaan yleisopetuksen ryhmät muodostettaisiin siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä olisi enintään 5 oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena. Sääntely edellyttäisi erityisopettajan antamaa opetusta tarvitsevien oppilaiden määrän rajaamista opetusryhmiä muodostettaessa. Esityksessä on arvioitu, että kyseinen joukko muodostuisi nykyisistä niistä erityisen tuen oppilaista, jotka eivät opiskele kokoaikaisissa pienryhmissä tai erityisryhmissä, sekä niistä tehostetun tuen oppilaista, jotka saavat tällä hetkellä osa-aikaista erityisopetusta eli noin 76 prosenttia tehostettua tukea saavista oppilaista. Tämä vähentäisi tilanteita, jossa luokan- tai aineenopettajan opettamassa ryhmässä on esimerkiksi kymmenen oppilasta, joilla on erilaisia tuen tarpeita. Sääntely mahdollistaisi tuen toteuttamisen vaikuttavammin sekä tasaisi opetusryhmien välisiä eroja koulun sisällä ja lisäisi työrauhaa. Viiden oppilaan enimmäismäärä voitaisiin ylittää tilapäisesti. Tilapäisellä ylittämällä tarkoitettaisiin tilanteita, jolloin kouluun siirtyisi oppilas toisesta koulusta tai toisen opetuksen järjestäjän koulusta kesken lukukauden, eikä opetusryhmiä olisi tarkoituksenmukaista muodostaa uudelleen lukukauden aikana. Tällöin yhden opetusryhmän osalta viiden oppilaan enimmäismäärä koko voisi ylittyä enintään sen lukukauden ajan, jona oppilas on siirtynyt kouluun. Säännös ei koskisi esiopetusryhmää.

Pykälän 3 momentissa esitetään säädettäväksi erityisluokanopettajan opettaman erityisluokan koosta. Sääntely vastaisi aiempaa sääntelyä siten, että erityisluokanopettajan opettamassa erityisluokassa saisi olla enintään kymmenen oppilasta. Erityisluokan enimmäiskoko voitaisiin ylittää tilapäisesti. Tilapäisellä ylittämällä tarkoitettaisiin tilanteita, jolloin kouluun siirtyisi oppilas toisesta koulusta tai toisen opetuksen järjestäjän koulusta kesken lukukauden, eikä erityisluokalla olisi tilaa. Tällöin kyseinen erityisluokan koko voisi ylittyä enintään sen lukukauden ajan, jona oppilas on siirtynyt kouluun. Säännös ei koskisi esiopetusta.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykyistä perusopetusasetuksen 2 §:n 3 momenttia vastaavasti ryhmäkoosta tilanteissa, joissa erityisluokassa on perusopetuslain 20 i §:n mukaisessa opetuksessa olevia oppilaita, joilla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Ryhmäkoko ei määriteltäisi oppilaiden kehitysvammaisuuden perusteella, vaan sen mukaan, opiskeleeko oppilas oppiaineittain 20 i §:n 1 momentin mukaisesti vai toiminta-alueittain 20 i §:n 2 momentin mukaisesti. Jaottelu vastaisi opetus- ja kulttuuritoimen lisärahoituksen määräytymistä. Erityisluokanopettajan antamassa opetuksessa erityisluokassa saisi olla enintään kahdeksan perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaisessa oppiaineittain etenevässä opetuksessa olevaa oppilasta tai enintään kuusi perusopetuslain 20 i §:n 2 momentin mukaisessa toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa olevaa oppilasta. Momentissa säädettäisiin myös ryhmäkoosta tilanteessa, jossa samassa ryhmässä tai yhdessä opiskelee oppilaita, joilla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite sekä oppilaita, jotka saavat 3 momentin mukaisesti oppilaskohtaisena tukitoimena opetusta erityisluokassa. Tällöin opetusryhmän enimmäiskoko määräytyisi sen mukaisesti, millaisia tukitoimia saavia oppilaita on eniten. Jos tässä momentissa tarkoitetuille oppilaille annettaisiin opetusta samassa ryhmässä tai yhdessä niiden 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, jotka saavat oppilaskohtaisista tukitoimista tehdyn päätöksen mukaisesti opetusta erityisluokassa, määräytyy opetusryhmän enimmäiskoko sen mukaisesti, onko ryhmässä eniten tämän pykälän 3 momentin, 20 i §:n 1 momentin vai 20 i §:n 2 momentin mukaan säädettyä opetusta saavia oppilaita. Jos tässä momentissa tarkoitettujen oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden kuin tässä tai 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

20 h §. *Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos oppilas ei kykene 20 b ja 20 c §:n mukaisista

tukitoimista huolimatta hyväksytysti suoriutumaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista, voi opetuksen järjestäjä päättää 20 e §:n nojalla siitä, että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voidaan poiketa. Oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta on kyse oppilaan perusoikeuksien rajaamisesta. Kuitenkin tämä olisi mahdollista viimesijaisena toimenä oppilaan opintojen etenemiseksi. Näiden toimien tulisi koskea vain pientä osaa oppilaista, ja ne edellyttävät harkintaa ja tarkkarajaisuutta ja sitä, että niitä edeltävät tukitoimet eivät ole olleet riittäviä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta on tehtävä 20 d §:n mukainen suunnitelma ja 20 f:n mukainen päätös. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaskohtaisesti määritellyt opetuksen tavoitteet ja sisällöt, opintojen etenemisen suunnitelma sekä oppimisen arviointi. Suunnitelmaan sisältyvät opetuksen tavoitteet ja sisällöt määrittäisivät kulloisenkin oppilaskohtaisen tilanteen mukaan. Esimerkiksi pykälän 2 momentissa tarkoitettu tavoitteiden ja sisältöjen rajaaminen edellyttäisi, että oppilaskohtaisessa suunnitelmassa tavoitteet ja sisällöt määritellään oppilaalle tämän edellytysten mukaisesti, hyödyntämällä opetussuunnitelmassa asetettuja tavoitteita ja sisältöjä. Oppilaan arvioinnin periaatteiden määrittely tehtäisiin nykyisin voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden oppilaan arviointia koskevien linjausten mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että paikallisen opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan oppilaskohtaisesti poiketa muodostamalla vuosiluokan tavoitteista erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen kyseisessä oppiaineessa. Tavoitteiden muodostamisella kokonaisuuksittain tarkoitettaisiin voimassa olevan perusopetusasetuksen mukaista, nk. vuosiluokkiin sitomatonta opetusta ja opiskelua, jossa oppilas opiskelee hänelle laaditun suunnitelman mukaisesti vuosiluokittain määriteltujen oppiaineiden oppimäärien sijaan. Oppilaalle laadittavassa suunnitelmassa muodostettaisiin opetuksen tavoitteista ja sisällöistä vuosiluokkakokohtaisia tavoitteita ja sisältöjä laajempia tai suppeampia tavoitekokonaisuuksia oppilaan tarpeiden mukaan. Oppilas etenisi opinnoissaan tavoitekokonaisuuksia suorittamalla siten, että niiden hyväksytysti suorittaminen olisi edellytyksenä etenemiselle. Tämä mahdollistaisi sekä vuosiluokan oppimäärää nopeammin, että hitaammin etenevän opiskelun. Oppilas voisi osallistua opetukseen vuosiluokittain etenevässä opetusryhmässä, mutta hänen opintonsa etenisivät vuosiluokittain määriteltujen tavoitteiden sijaan erilaajuisina tavoitekokonaisuuksina. Sääntely koskisi oppilaskohtaista päätöstä opinnoissa etenemisestä. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perusopetuksen oppiaineen oppimäärästä voitaisiin poiketa rajaamalla oppiaineen oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä oppilaskohtaisesti. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisella tarkoitettaisiin perusopetuksen oppimäärän rajaamista tavoitteita tai sisältöjä karsimalla tai supistamalla. Tämä voitaisiin tehdä määrittelemällä oppilaalle matalampia tavoitteita hänen edellytystensä mukaisesti, tai vähentämällä oppilaan opiskelemia sisältöjä. Toimi tarkoittaisi oppiaineen oppimäärän rajaamista siten, ettei oppilas opiskelisi kyseisessä oppiaineessa yleistä oppimäärää. Oppimäärän rajaamisen tulisi perustua perusopetuksen arviointikriteereihin siten, että mikäli oppilas ei tukitoimista huolimatta kykene saavuttamaan arvosanan 5 edellyttämää osaamista, vasta silloin tulisi oppimäärän rajaamista harkita. Oppimäärän rajaaminen voitaisiin tehdä vain sellaiselle oppilaalle, joka saa oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan antamaa opetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa. Oppimäärän rajaamisella olisi vaikutuksia oppilaan suoriutumiseen siten, ettei hän voisi saavuttaa välttävää osaamista eli arvosanaa 5 korkeampia arvosanoja. Lisäksi rajaamisella olisi vaikutuksia oppilaan hakeutumiseen toisen asteen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön antaman asetuksen (837/2021) 19 §:n mukaisesti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että opetuksen järjestäjä voi 20 f §:n nojalla päättää, että oppilas voidaan terveydellisistä syistä tilapäisesti vapauttaa suorittamasta oppiaineen oppimäärää. Terveydellisillä syillä tarkoitettaisiin vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta. Tilapäisellä vapauttamisella tarkoitettaisiin lyhytaikaista tai määräaikaista opetukseen osallistumattomuutta. Opetukseen osallistumattomuus voisi koskea yksittäisen oppiaineen oppituntia viikoittain enintään 4 kk:n ajan. Jos tilapäinen vapauttaminen ei riittäisi, tulisi soveltaa 20 i §:n mukaisesti järjestettävää opetusta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa oppiaineen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisen sisällöstä ja periaatteista. Tähän sisältyisi myös 20 e §:n mukaiseen suunnitelmaan sisältyvistä asioista määrääminen.

20 i § *Opetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella.* Perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä koskien perusopetuksen järjestämistä oppilaalle, jolla on oppimiskykyyn, kokonaiskehitykseen ja perusopetukselle säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Vamma voisi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisvaikeuksia. Sairaus tarkoittaisi sellaista vakavaa sairautta, joka vaikuttaa oppilaan kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn ja siten myös oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin, usein laaja-alaisesti. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaisi päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin laajasti vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat oppilaalle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida 20 b §:n mukaisilla oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä. Tällaisia ovat esimerkiksi 37 §:ssä säädetty tavalla riittävä määrä koulunkäyntiavustajia, jotka voivat tukea oppilasta koulunkäynnissä ja opetukseen osallistumisessa. Lisäksi oppilaat, joilla on pitkäaikaissairaus, esimerkiksi diabetes, joka ei vaikuta oppimiskykyyn, voidaan huomioida myös muilla järjestelyillä, joista ei tässä esityksessä säädetä erikseen.

Muutos olisi osa pidennettyyn oppivelvollisuuteen tehtävää uudistusta, jossa opetuksen alkuosa olisi jatkossa varhennetun oppivelvollisuuden suorittamista 5- ja 6-vuotiaana esiopetuksessa ja oppilaan siirtyessä 7-vuotiaana perusopetukseen oppilaan opetus voitaisiin järjestää vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteiden vakavuudesta riippuen tämän lain mukaisten tukitoimien avulla. Tukitoimia voisivat olla kaikki tuen lukuun kuuluvat ryhmäkohtaiset tukimuodot ja oppilaskohtaiset tukitoimet. Koska tukitoimet ovat myös tämän pykälän piiriin kuuluvilla oppilailla sinänsä samat kuin muillakin oppilailla, on pykälän 1 momentin tarkoituksena määritellä sellainen opetus, joka jatkossa voi toimia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisen lisärahoituksen perusteena nykyisen rahoituskriteerin ”muu kuin vaikeimmin kehitysvammainen oppilas” sijasta. Lisäksi määrittely on tarpeen perusopetuslain 20 g §:ssä ehdotettavaan ryhmäkokosäätelyyn liittyen. Ensinnäkin oppilas, jolla on ollut varhennettu oppivelvollisuus, ja jonka tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, voisi tulla pykälän 1 momentin mukaisen opetuksen piiriin. Toiseksi oppilas, jolla ilmenee perusopetuksen aikana, esimerkiksi onnettomuuden myötä, sellainen oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, joka olisi varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen aikana ilmetessään johtanut oppilaan oppivelvollisuuden varhentamiseen, voisi tulla pykälän 1 momentin mukaisen opetuksen piiriin. Pykälän 1 momentin mukaisesta opetuksesta ehdotetaan tehtäväksi hallintopäätös perusopetuslain 20 f §:ssä. Päätös olisi tärkeä tehdä ennen tilastointipäivää 20.9., jotta oppilas olisi mukana opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisen rahoituksen piirissä.

Arviointia koskevan pykälän yhteydessä on tarkemmin avattu vamman, sairauden ja toimintakyvyn rajoitteen lääketieteellisen arvioinnin osuutta ja tarpeellisuutta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös nykyisestä tuntijakoasetuksen 9 §:n 3 momentista. Jos oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykenisi opiskelemaan oppiaineita niiden tavoitteita tai sisältöjä rajaamalla, opetus voitaisiin järjestää toiminta-alueittain, eli oppiaineista poiketen. Koska oppiainejaon mukainen opetus on oppilaan ensisijainen oikeus, toiminta-alueittaiseen toimintaan siirtyminen vaatisi sitä, että muut tuen luvun mukaiset toimet olisi todettu riittämättömiksi. Toiminta-alueita olisivat nykyisten opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Opetushallitus kuvaisi toiminta-alueet sekä niiden tavoitteita ja sisältöjä opetussuunnitelman perusteissa. Pykälän 2 momentin mukaisesta opetuksesta ehdotetaan tehtäväksi hallintopäätös perusopetuslain 20 f §:ssä. Päätös olisi tärkeä tehdä ennen tilastointipäivää 20.9., jotta oppilas olisi mukana opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisen rahoituksen piirissä.

26 a §. *Esiopetukseen osallistuminen.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin käsittemuutokset. Pidennetty oppivelvollisuus -käsitteestä luovuttaisiin ja sen tilalla olisi käsite varhennettu oppivelvollisuus. Momenttiin ei tulisi sisällöllisiä muutoksia.

30 §. *Oikeus saada opetusta.* Pykälän 1 momentissa on säädetty, että opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Koska esityksessä esitetään säädettäväksi oppilaan oikeudesta saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja 20 b §:ssä ja oppilaskohtaisia tukitoimia 20 c §:ssä, poistettaisiin 1 momentista: *opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.*

31 §. *Opetuksen maksuttomuus.* Pykälän 1 momentissa on säädetty opetuksen ja sen edellyttämien oppikirjojen, muun oppimateriaalin sekä työvälineiden ja työaineiden maksuttomuudesta. Lisäksi momentissa on säädetty vammaisen ja erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oikeudesta saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

Momenttiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos. Vammaisen ja erityistä tukea saava oppilas korvattaisiin *oppilaskohtaisia tukitoimia* saavalla oppilaalla. Käsittemuutos ei kaventaisi momentin soveltamisalaa.

33 §. *Majoitus.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin käsittemuutos pidennetystä oppivelvollisuudesta uuteen varhennettuun oppivelvollisuuteen.

37 §. *Henkilöstö.* Pykälässä säädetään opetuksen järjestäjän henkilöstöstä. Pykälän 2 momenttiin esitetään muutettavaksi velvoittavammaksi opetuksen järjestäjän osalta siten, että ehdotuksen mukaan opetuksen järjestäjällä olisi oltava riittävä määrä koulunkäyntiavustajia. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämisuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja ja työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi opetuksen järjestäjällä voisi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä kuten tähänkin asti. Säännös ei määrittäisi opettajien, koulunkäyntiavustajien tai muun henkilöstön tarkempia nimikkeitä tai palvelussuhdelajia, vaan tästä päättäisi opetuksen järjestäjä.

39 §. *Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen.* Pykälässä on säädetty opetus- ja kulttuuriministeriön mahdollisuudesta päättää siitä, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava

erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Pykälään tehtäisiin viittaussäännökseen tekninen muutos. Pykälässä on viitattu lain 17 §:n 1 momenttiin. Pykälän pykäläviittaus ja viittaus erityiseen tukeen muutettaisiin koskemaan esitystä, jolloin viitattaisiin oppilaskohtaisia tukitoimia koskevaan 20 c §:ään.

40 §. Henkilötietojen salassapito ja käsittely. Pykälään esitetään säädettäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan esityksen 20 d §:ssä tarkoitettua oppilaan tuen tarpeen arviointia ja 20 e §:ssä tarkoitettua tuen toteuttamista koskevat tiedot olisivat salassa pidettäviä sen lisäksi, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Tuen tarpeen arvioinnissa ja oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa voidaan mahdollisesti käsitellä oppilasta koskevaa henkilötietoa, kuten esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa terveystietoa ja oppilaan elämäntilanteeseen liittyvää tietoa, joten tiedot säädettäisiin salassa pidettäviksi.

Perustuslain 10 §:ssä on säädetty yksityiselämän suojasta. Sen mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä tarkemmin lailla. Ehdotettu sääntely täsmentäisi julkisuuslain salassapitoa koskevaa sääntelyä.

42 §. Oikaisuvaatimus. Pykälässä on säädetty aluehallintovirastoon tehtävästä oikaisuvaatimuksesta laissa tarkoitettuihin päätöksiin. Pykälän 1 momentissa on lueteltu ne päätökset, joita oikaisuvaatimus koskee.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viitattaisiin esityksen 20 f §:ään, jossa säädettäisiin oppilaan oppimista ja koulunkäynnin tukea koskevista päätöksistä. Esityksen mukaan päätös olisi tehtävä 20 c §:ssä säädetystä oppilaskohtaisista tukitoimista, 20 h §:ssä säädetystä perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta sekä 20 i:ssä säädetystä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai muu toimintakyvyn rajoite. Näistä päätöksistä voisi hakea oikaisua aluehallintovirastosta. Momentin 3 kohdan soveltamisala laajenisi, koska voimassa olevassa laissa on säädetty vain erityisen tuen järjestämistä koskevan päätöksen oikaisuvaatimuksesta. On tarkoituksenmukaista, että kaikista oppilaan oppimista ja koulunkäynnin tukea, perusopetuksen oppimäärän rajoittamista ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamista koskevista päätöksistä voisi hakea yhdenmukaisesti oikaisua aluehallintovirastolta.

Esityksessä ei ehdoteta muutosta voimassa olevan pykälän 1 momentin kolme kohdassa säädettyyn oikaisun hakemiseen koskien 31 §:n mukaisia tulkitsemis- ja avustajapalveluita, muita opetuspalveluita ja erityisiä apuvälineitä koskevaa päätöstä.

Muusta kuin tukea koskevan päätöksen yhteydessä tehdystä päätöksestä perusopetuslain 31 §:n mukaisista palveluista muutoksenhaku tehtäisiin nykytilaa vastaavasti hallinto-oikeuteen siten kuin perusopetuslain 42 a §:ssä säädetään.

Pykälän 4 kohdan viittaukseen 18 §:n otsikkoon tehtäisiin teknisluonteinen muutos. Koska pykälän otsikko *erityiset opetusjärjestelyt* korvattaisiin esityksessä otsikolla *perusopetuksen poikkeava järjestäminen*, viitattaisiin kohdassa pykälän uuteen otsikkoon.

Momenttiin esitetään uutta 5 kohtaa, jolloin opetuksen järjestäjän tekemään päätökseen aikuisten perusopetuksen poikkeavista opetusjärjestelyistä voitaisiin tehdä oikaisuvaatimus aluehallintovirastoon. Aikuisten opetusjärjestelyistä tehtävään muutoksenhakuun ei esitettäisi

sisällöllistä muutosta. Koska opiskelun poikkeavasta järjestämisestä aikuisten perusopetuksessa ei enää säädettäisi voimassa olevan lain 18 §:ssä, vaan siitä säädettäisiin esityksen 18 a §:ssä, esitetään pykälään lisättäväksi 5 kohta. Lisäys on luonteeltaan tekninen.

46 §. *Aikuisten perusopetus.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen korjaus. Pykälässä on viitattu niihin perusopetuksen pykäliin, joita sovelletaan aikuisten perusopetuksessa. Koska perusopetuslakiin esitetään säädettäväksi aikuisten perusopetusta koskeva uusi 18 a §, lisätään pykälä kyseiseen momenttiin.

48 b §. *Järjestäminen ja laajuus.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen korjaus lakiviittauksen osalta. Viittaus voimassa olevan lain 17 §:n 1 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi esityksen 20 c ja 20 i §:iin, joissa säädettäisiin oppilaskohtaisista tukitoimista sekä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Näin ollen, jos kunta järjestäisi tai hankkisi tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulisi sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 20 c §:ssä ja 20 i §:ssä tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

6.2 Oppivelvollisuuslaki

2 §. *Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että nykyinen pidennetty oppivelvollisuus muutettaisiin varhennetuksi oppivelvollisuudeksi ja perusopetuslain 20 i §:n mukaiseksi opetuksen järjestämiseksi oppilaalle, jolla on oppimiskykyyn, kokonaiskehitykseen ja esi- ja perusopetukselle säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Varhennettua oppivelvollisuutta suoritettaisiin esiopetuksessa lapsen ollessa 5- ja/tai 6-vuotias. Varhennettu oppivelvollisuus olisi käsitteenä selkeä, sillä se kuvaisi oppivelvollisuuden aikaistamista nimenomaan opetuksen alkuosassa. Käsitteiden täsmentäminen olisi tärkeää myös oppivelvollisuuden laajenemista koskevan uudistuksen jälkeen, sillä se pidensi oppivelvollisuutta opetuksen loppuosassa. Oppivelvollisuuden varhentamiseen olisi lähtökohtaisesti hyvin samankaltaiset kriteerit kuin nykyisin pidennettyyn oppivelvollisuuteen, eli lapsella on oppimiskykyyn vaikuttavasta vammasta, sairaudesta tai toimintakyvyn rajoitteesta johtuva tarve saada lisää aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehtäisiin siis lähtökohtaisesti lapsen ollessa päiväkotii- tai esiopetusikäinen, yhteistyössä sekä varhaiskasvatuksen että esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta ehdotetaan tehtäväksi varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestäjän toimesta lähtökohtaisesti viimeistään lapsen 5. ikävuotena, jotta oppivelvollisuutta ehditään tosiasiallisesti varhentaa ja lapsi ehtii saada perusopetuslain mukaisen oikeuden esiopetukseen jo 5-vuotiaana. Päätös olisi tärkeä tehdä ennen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen tilastopäivää 20.9. Päätöstä ei voisi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen, vaan tällöin olisi tarvittaessa päätettävä perusopetuslain 20 i §:n mukaisesta opetuksen järjestämisestä. Koska nykyinen pidennetty oppivelvollisuus on opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaan lisärahoitettavaa toimintaa, ehdotetaan muutokselle omaa voimaantuloajankohtaa.

3 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin 2 §:n muutoksesta johtuva käsitteen muutos.

24 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 1 ja 2 momentteihin tehtäisiin 2 §:n muutoksesta johtuva käsitteen muutos.

6.3 Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki

2 §. *Soveltaminen eräissä tapauksissa.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että se vastaisi oppivelvollisuuslakiin ja perusopetuslakiin ehdotettuja muutoksia pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta. Selvyiden vuoksi kohtaan 4 ehdotetaan lisäystä kuusi vuotta täyttäneistä lapsista, erotuksena kohdassa 3 a mainittuihin viisivuotiaisiin lapsiin.

5 §. *Rahoituksen laskentaperuste.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että se vastaisi oppivelvollisuuslakiin ja perusopetuslakiin ehdotettuja muutoksia pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta. Selvyiden vuoksi kohtaan ehdotetaan lisäystä kuusi vuotta täyttäneistä lapsista, erotuksena kohdassa erikseen mainittuihin viisivuotiaisiin lapsiin.

29 §. *Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että se vastaisi oppivelvollisuuslakiin ja perusopetuslakiin ehdotettuja muutoksia pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta. Momentissa olevan taulukon 2. rivillä oleva rahoitus muutettaisiin koskemaan oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentin mukaista varhennetun oppivelvollisuuden esiopetusta. Rahoituksen perusteena toimisi jatkossa mainitun lain mukainen päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta. Nykyiseen nähden täsmennettäisiin, että esiopetuksessa ovat myös 6-vuotiaat. Taulukon rivien 3 ja 4 mukaisista rahoituksista poistettaisiin vammaisuuteen liittyvä kriteeristö. Rahoituksen perusteena toimisi jatkossa perusopetuslain 20 i §:n 1 tai 2 momentin mukainen opetus. Muutoksesta johtuen myös KOSKI-tiedonkeruuta uudistetaan. Koska uusi jaottelutapa ei täysin vastaa nykyistä oppilaiden jakautumista eri kertomien piiriin, ehdotetaan kertomia muutettavaksi siten, että uudistus voidaan rahoittaa nykyisen valtionosuusrahoituksen puitteissa. Asiaa on arvioitu enemmän esityksen taloudellisissa vaikutuksissa.

Pykälän 2 momentti muutettaisiin käsitteellisesti vastaamaan pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamista mahdollisimman samankaltaisesti, kuin nykyisin. Momentin viimeinen lause poistettaisiin tarpeettomana, sillä jatkossa olisi selvää, että vain perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaista rahoitusta voisi saada tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnan lisäksi.

50 §. *Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen.* Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että se vastaisi käsitteiltään oppivelvollisuuslakiin ja perusopetuslakiin ehdotettuja muutoksia pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta.

6.4 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta

2 §. *Poikkeukset soveltamisalasta.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta johtuvat käsittemuutokset. Pidennettyä oppivelvollisuutta esitetään uudistettavaksi oppivelvollisuuslaissa ja perusopetuslaissa siten, että jatkossa se muodostuisi 5- ja 6-vuotiaille järjestettävästä varhennetusta esiopetuksesta ja vuosiluokilla 1–9 opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Varhennetulle oppivelvollisuudelle olisi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaissa oma rahoituskerroin, perusopetuksessa tapahtuvalle opetukselle puolestaan kaksi eri rahoituskerrointa sen mukaan, opiskeleeko oppilas toiminta-alueittain vai ei.

23 §. *Kustannustenjaon tarkistus.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin vastaavat käsittemuutokset kuin lain 2 §:ään. Lisäksi korjataan kohdassa 4 lakiviittaus kumotusta perusopetuslain 25 §:stä oppivelvollisuuslain 2 §:ään. Selvyiden vuoksi kohtaan 4 ehdotetaan lisäystä kuusi vuotta täyttäneistä lapsista, erotuksena kohdassa 2 mainittuihin viisivuotiaisiin lapsiin.

24 §. *Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vastaavat käsittemuutokset kuin lain 2 §:n ja korjattaisiin 2. kohdassa oleva kirjoitusvirhe. Selvyyden vuoksi kohtaan 4 ehdotetaan lisäystä kuusi vuotta täyttäneistä lapsista, erotuksena kohdassa 2 mainittuihin viisivuotiaisiin lapsiin.

34 §. *Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vastaava käsittemuutos kuin lain 2 §:ään.

35 §. *Kotikuntakorvauksen määräytyminen.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin perusopetuslain 4 a §:n ehdotetusta konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta johtuva lisäys. Myös tällaisesta palvelusta aiheutuvat kustannukset tulisi vähentää lain 24 §:n mukaan määräytyvistä toteutuneista kustannuksista. Lisäksi pykälään tehtäisiin pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta aiheutuvat käsittemuutokset.

38 §. *Erikoissairaanhoidossa olevan, koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus.* Pykälän otsikkoon tehtäisiin perusopetuslain 4 a §:n ehdotettua uutta konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua vastaava lisäys. Uusi otsikko kuuluisi: Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan, koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen täsmennys, jonka mukaan tilanteissa, joissa oppilaalla ei ole kotikuntaa, sairaalaopetuksen kustannusten korvausvelvollisuus olisi oppilaan asuinkunnalla. Lainsäädännön täsmennyksen tarve on havaittu Ukrainan tilanteen myötä. Oppilaan asuinkunta saa oppilaasta lain 36 §:ssä tarkoitetun kotikuntaa vailla olevan kotikuntakorvauksen, jota asuinkunta voi käyttää sairaalaopetuksen korvaamiseen. Momenttiin lisättäisiin myös viittaus perusopetuslain 4 a §:n ehdotettuun uuteen 2 momenttiin, jolloin oppilaan kotikunnan, tai edellä kerrotuissa tilanteissa asuinkunnan, olisi korvattava myös konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta aiheutuneet kustannukset. Uudesta palveluvelvoitteesta aiheutuvat uudet tehtävät korvataan kunnille peruspalveluiden valtionosuuteen tehtävällä lisäyksellä.

6.5 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta

13 §. *Osittainen hoitoraha.* Lain 13 §:n 1 momenttiin tehtäisiin pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta johtuvat muutokset. Momentin 3. kohtaan muutettaisiin viittaus perusopetuslakiin ehdotettuun uuteen 20 i §:n mukaiseen opetukseen.

6.6 Työsopimuslaki

4 §. *Osittainen hoitovapaa.* Lain 4. luvun 4 §:n 1 momenttiin tehtäisiin pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta johtuvat käsittemuutokset.

6.7 Merityösopimuslaki

5 §. *Osittainen hoitovapaa.* Lain 5. luvun 5 §:n 1 momenttiin tehtäisiin pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamisesta johtuvat käsittemuutokset.

6.8 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

22 §. *Erityisestä tuesta päättäminen.* Lain 22 §:n 1 momenttiin tehtäisiin perusopetuslain tuen uudistamisesta johtuvat käsittemuutokset. Lain viittaus perusopetuslain 17 §:n mukaiseen erityisen tuen päätökseen korvattaisiin viittaamalla esityksen 20 f §:ään.

7 Lakia alemman asteinen sääntely

7.1 Perusopetusasetus

Perusopetusasetuksen (852/1998) 2 § esitetään kumottavaksi ja siirrettäväksi lain tasolle. Opetusryhmien muodostamisesta säädettäisiin esityksen 20 g §:ssä.

Asetuksen 5 §:ssä on säädetty korvaavan opetuksen järjestämisestä. Pykälän 2 momentin viittaussäännökseen tehtäisiin tekninen muutos. Sen mukaan 18 §:n 1 kohdan sijasta viitattaisiin 18 §:n 1 momenttiin.

Asetuksen 9 b §:ssä on säädetty oppilaan ottamisesta joustavan perusopetuksen toimintaan. Pykälän 1 momentissa olevaa viittaussäännöstä lain pykälään muutettaisiin vastaamaan esitettävää uutta oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevaa pykälää. Siten momentissa viitattaisiin esityksen 20 c §:ssä säädettävään oppilaskohtaisiin tukitoimia saavaan oppilaaseen erityistä tukea saavan oppilaan sijaan.

Asetuksen 10 §:ssä on säädetty arvioinnista opintojen aikana. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin tekninen korjaus. Opetushallitus kirjoitettaisiin isolla alkukirjaimella. Pykälän 3 momentin 3 kohdassa on säädetty, että sanallista arviota voidaan käyttää oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyssä oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan arvioinnissa. Kohtaa 3 korjattaisiin vastaamaan esitystä, jolloin viitattaisiin 20 i §:n mukaiseen opetukseen. Siten sanallista arviointia voitaisiin käyttää sellaisen oppilaan arviointiin, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

Asetuksen 11 §:ssä on säädetty opinnoissa etenemisestä ja vuosiluokalta siirtymisestä. Pykälän 3 momentin mukaan *opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti*. Koska perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta säädettäisiin esityksen 20 h §:ssä, esitetään kumottavaksi se, että opetussuunnitelman tasolla oppilaan olisi mahdollista edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Lisäksi momentissa on säädetty, että opetussuunnitelmassa määrätään *opintokokonaisuuksista*, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen. Momenttia esitetään tarkennettavaksi siten, että opintokokonaisuuksien sijasta säädettäisiin *vuosiluokan tavoitteista muodostetuista kokonaisuuksista*.

Asetuksen voimaantulossa huomioidaan myös pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamiselle tarkoitettu voimaantuloaika.

7.2 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta

Perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 9 §:n 2 ja 3 momentti poistettaisiin. Nykyisen 2 momentin 1. lause koskien eräistä oppiaineista vapauttamista poistettaisiin. Edelleen momentin 2. lause koskien oppiainekokonaisuuksia ja osa-alueita poistettaisiin epätarkoituksenmukaisina. Kolmannen momentin mukaisesta opetuksesta toiminta-alueittain säädettäisiin jatkossa perusopetuslain 20 i §:ssä.

Asetuksen voimaantulossa huomioidaan myös pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamiselle tarkoitettu voimaantuloaika.

7.3 Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

Erityisopettajien kelpoisuuksista säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998). Kelpoisuusasetusta päivitettäisiin uusien tukea koskevien pykälien vuoksi. Muutosten tarkoituksena on, että kelpoisuusasetuksessa tarkennettaisiin perusopetuslain säädöksiä.

Perusopetuslain tukea koskevissa pykälissä ehdotetaan määriteltäväksi kelpoiset opettajat osana uusia tuen pykälä. Kelpoisuusasetuksesta ilmenisi vastaavasti, että mitä opintoja mainittuun kelpoisuuteen sisältyy. Esitetyt muutokset selkeyttäisivät kelpoisuuksien tulkintaa. Erityisopettajan ja erityisluokanopettajan kelpoisuuksiin kuuluviin opintoihin ei esitetä muutoksia.

Kelpoisuusasetuksen 8 §:n 5 momentin mukainen sääntely kehitysvammaisten opettajien kelpoisuudesta ehdotetaan poistettavaksi. Esitetyn muutoksen tarkoituksena on, että kehitysvammaisten oppilaiden opettajien kelpoisuuksiin sovellettaisiin jatkossa samoja säännöksiä kuin muidenkin oppilaiden opetukseen. Jo kelpoiseksi katsottujen henkilöiden työskentely turvattaisiin siirtymäsäännöksiin. Asetusehdotuksessa ehdotetaan lisäksi poistettavaksi avustavien opettajien kelpoisuuksia koskeva sääntely. Muilta osin esitetyt muutokset kelpoisuusasetukseen olisivat luonteeltaan teknisiä.

Asetusmuutosten ehdotetaan tulevan voimaan yhteensovitusti perusopetuslain muutosten kanssa.

7.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa

Opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun asetuksen (837/2021) 19 §:n 2 momenttiin esitetään tehtäväksi viittaussäännökseen tekninen muutos. 19 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan käyttöalasta. Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijavalintaan sovelletaan, mitä tämän asetuksen 20 §:ssä säädetään, jos hakija olisi perusopetuslain 20 e §:ssä tarkoitetun tukea koskevan päätöksen nojalla opiskellut opetussuunnitelman perusteiden mukaan rajatun oppimäärän mukaisia opintoja matematiikassa ja äidinkielessä, ja hänellä on perusopetuksen päättötodistuksessa tästä merkintä edellä mainituissa oppiaineissa.

8 Voimaantulo

Esityksessä ehdotetaan, että laki perusopetuslain muuttamisesta tulisi voimaan 1.8.2025. Ennen lain voimaan tuloa eli ennen 1.8.2025 tehty tehostetun tuen oppimissuunnitelma, päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma olisivat voimassa siihen saakka, kunnes ne olisi tarkistettu uuden 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. Haettaessa muutosta ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn erityisen tuen päätökseen sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämän lain voimaantulon jälkeen voidaan edelleen hakea muutosta erityisen tuen päätöksiin.

Perusopetuslain 4, 9, 26 a ja 33 §:iä koskevat muutokset sekä uusi 20 i § tulisivat voimaan vasta 1.8.2026, sillä nämä pykälät liittyvät pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamiseen, johon ehdotetaan omaa voimaantuloajankohtaa myös oppivelvollisuuslaissa. Tämä johtaa siihen, että ne vanhat erityisen tuen päätökset, jotka sisältävät myös päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta, voidaan päättää uuden lainsäädännön mukaisiksi vasta 1.8.2026 alkaen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden opetukseen maksetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaista rahoitusta, joten myöhempi voimaantuloajankohta mahdollistaisi opetuksen järjestäjille kohtuullisen ajan pidennetyn oppivelvollisuuden sisältävien erityisen tuen päätösten tarkistamiseen sekä viranomaisille rahoituksen tiedonkeruujärjestelmien uudistamisen. Uutta 20 i §:n mukaista opetusta koskevia arviointoja, suunnitelmia ja hallintopäätöksiä voitaisiin kuitenkin alkaa valmistella lain 20 i §:n mukaista opetusta koskien 1.10.2025 alkaen, eli sen jälkeen, kun tilastopäivänä 20.9.2025 on tehty viimeinen tiedonkeruu pidennetyn oppivelvollisuuden tiedoista vuoden 2026 rahoituksen perustaksi. Uudet perusopetuslain 20 i §:n mukaista opetusta koskevat päätökset tulisi näin ollen päättää 1.8.2026 ja 31.8.2026 välisenä aikana. Tilastopäivänä 20.9.2026 tehtäisiin ensimmäinen tiedonkeruu uuden mallin mukaisista tiedoista vuoden 2027 opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen perustaksi. Ennen 1.8.2026 sovellettaisiin siis kaiken kaikkiaan nykyistä pidennettyä oppivelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä ja tämän mukaan tehtyjä hallintopäätöksiä.

Ehdotuksen mukaan laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta tulisi voimaan 1.8.2026, sillä oppivelvollisuuslain muutokset koskevat pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamista. Vastaavasti kuin edellä on kuvattu, myös näitä vanhoja pidennetyn oppivelvollisuuden sisältäviä hallintopäätöksiä, jotka on tarve tarkastaa varhennetun oppivelvollisuuden päätöksiksi, voitaisiin alkaa valmistella 1.10.2025 alkaen ja ratkaista aikavälillä 1.8.2026–31.8.2026. Perusopetuslain 20 i §:n mukaisen opetuksen osalta vastaava tarkistamisvelvollisuus seuraa myös perusopetuslain voimaantulosta, joka koskee erityisen tuen päätösten tarkistamista, sillä pidennetty oppivelvollisuus on käytännössä päätetty osana perusopetuslain mukaisia erityisen tuen päätöksiä. Selvyyden vuoksi tarkastaminen mainittaisiin molempien lakien voimaantulosäännöissä. Ennen muutoslain voimaantuloa eli ennen 1.8.2026 tehtyihin pidennetyn oppivelvollisuuden hallintopäätöksiin ja niiden alaiseen opetukseen sovellettaisiin muutoslain voimaan tullessa voimassa olleita perusopetuslain (628/1998) säännöksiä tai sen nojalla annettuja säännöksiä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi muutoksenhakusäännöksiä ja perusopetusasetuksen mukaista ryhmäkokosäännöstä.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain muuttamisesta tulisi voimaan 1.8.2026, mutta sen 35 ja 38 § tulisivat perusopetuslain 4 a §:än ehdotetun konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun vuoksi voimaan jo 1.8.2025. Lain siirtymäsäännöksissä otettaisiin huomioon se, että tarkistettavissa tai aiheutuneissa kustannuksissa olisi siirtymävaiheessa mukana sekä voimassa olevan lain mukaisia pidennetyn oppivelvollisuuden kustannuksia, että ehdotetun uuden lainsäädännön mukaisia varhennetun oppivelvollisuuden ja perusopetuslain 20 i §:n mukaisen opetuksen kustannuksia. Kustannukset eivät olisi päällekkäisiä, vaan pidennetyn oppivelvollisuuden kustannukset syntyisivät ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa 1.8.2026.

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta tulisi voimaan 1.8.2025. Muiden lakien ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2026, koska ne liittyvät pidennetyn oppivelvollisuuden uudistamiseen.

9 Toimeenpano ja seuranta

Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee tiivistä yhteistyötä Opetushallituksen kanssa lainsäädännön muutosten valmistelun aikana sekä opetussuunnitelman perusteiden täsmennysten valmistelussa. Uudistusta koskeva opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen virkahenkilöistä muodostuva toimeenpanoryhmä on asetettu ajalle 1.12.2023–31.12.2025. Tavoitteena on, että lainsäädäntö ja opetussuunnitelman perusteet muodostavat johdonmukaisen normiperustan tuen toteuttamiselle.

Opetushallitus päättää perusopetuslakiin perustuen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Perusteita päivitetään vastaamaan ehdotettua lainsäädäntöä. Opetussuunnitelman perusteet annetaan alkuvuodesta 2025, jotta paikallisten opetussuunnitelmapäivitysten valmisteleminen jäisi aikaa. Sekä lainsäädäntö että opetussuunnitelman perusteet valmistellaan mahdollisimman yksiselitteiseksi siten, että paikallisen opetussuunnitelmatyön määrä ei ole kohtuuttoman suuri. Opetuksen järjestäjät päivittävät kansallisten linjausten pohjalta paikalliset opetussuunnitelmat 1.8.2025 mennessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus laativat syksyllä 2025 ohjeistusta lain ja opetussuunnitelman perusteiden käytännön soveltamisesta sekä tarvittavaa tukimateriaalia. Ohjeistuksessa ja tukimateriaalissa huomioidaan yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen lainsäädännön tietojärjestelmille asettamat vaatimukset.

Lainsäädännön uudistamisessa kattavalla ja pitkäkestoisella toimeenpanon tuella on keskeinen merkitys. Tuen uudistuksen vaikuttavan toimeenpanon varmistamiseksi vahvistetaan kaikkien opettajien tukeen liittyvää osaamista valtakunnallisella täydennyskoulutuksella. Myös opetustoimen sekä koulujen johdon tukeen liittyvää osaamista vahvistetaan. Koulutukset toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön lainsäädäntöä sekä Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteita valmistelleiden virkahenkilöiden toimesta yhteistyössä. Täydennyskoulutuksia toteutetaan pitkäkestoisesti siten, että mahdollistetaan kansallisesti mahdollisimman kattava osallistuminen.

Esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen kehittäminen uudistetun lainsäädännön pohjalta on pitkäkestoinen prosessi. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää vuonna 2025 tutkimuksen, jolla seurataan uudistetun lainsäädännön toimeenpanoa ja vaikutusten arviointia sekä jatkokehittämistarpeita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kehittää lisäksi oppimisen ja koulunkäynnin tuen tilastotiedonkeruuta vastaamaan ehdotettua lainsäädäntöä. Etenkin pidennetyn oppivelvollisuuden lisärahoituksen korvaavia uusia kertoimia ja niiden mukaisia oppilasmääriä seurataan.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Perusopetuslakiin esitetään muutoksia myös yksityisten koulujen kotikuntakorvauksen nostoa koskevassa esityksessä. Eduskuntaa pyydetään kohteliaimmin huomioimaan ja yhteen sovittamaan rinnakkaiset esitykset.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2025 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetulla lailla vahvistettaisiin lapsen oikeutta saada tukea perusopetuslaissa tarkoitetussa opetuksessa. Esi- ja perusopetuksen kannalta huomioitavia keskeisiä perusoikeuksia ovat perustuslain 16 §:n mukaiset sivistykselliset oikeudet, perustuslain 6 §:n oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen, 12 §:n sananvapaus ja julkisuus ja 10 §:n yksityiselämän suoja. Lisäksi ehdotusta arvioidaan 19 §:n 3 momentin oikeuden sosiaaliturvaan, 21 §:n oikeusturvan, 2 §:n 3 momentin ja 80 §:n lailla säätämisen vaatimuksen näkökulmasta sekä suhteessa perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon.

Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää perusoikeusmyönteisenä ja lapsen oikeuksia tukevana. Esitys kytkeytyy myös ihmisoikeussopimuksiin, keskeisimpänä YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 59—60/1991, jälj. lapsen oikeuksien sopimus) sekä vammaisten henkilöiden oikeuksista annettuun yleissopimukseen (SopS 27/2016, jälj. vammaisyleissopimus). Esitys liittyy myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (Sops 6/1976, jälj. TSS-sopimus).

Lisäksi esitystä arvioidaan henkilötietojen käsittelyn osalta suhteessa yleiseen tietosuojasetukseen (luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/679).

11.1 Sivistykselliset oikeudet

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Momentissa säädetään perusoikeusuudistuksen perustelujen mukaan jokaiselle subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetukseksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen (HE 309/1993 vp, s. 64/I). Perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa lausunnossaan, että kyseisessä esityksessä ei esitetty sellaisia seikkoja, joiden perusteella laajennetun oppivelvollisuuden kuulumista perusopetukseen olisi tullut arvioida toisin kuin mitä perusoikeusuudistuksen esitöissä on nimenomaisesti tehty. Oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on siten perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Perustuslaissa käytetyt käsitteet ovat autonomisia suhteessa tavallisessa laissa tehtäviin luokitteluihin (PeVL 12/2015 vp, s. 3, PeVL 17/2018 vp, s. 2).

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan 16 §:n 2 momentin säännös jokaisen yhtäläisestä mahdollisuudesta saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti opetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä kattaa opetuksen esiopetuksesta ylimpään opetukseen ja aikuiskoulutukseen asti (HE 309/1993 vp, s. 64).

Varhaiskasvatusta sekä ennen oppivelvollisuuden laajentamista myös perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta on tarkasteltu perustuslakivaliokunnassa sivistyksellisistä oikeuksista perustuslain 16 §:n 2 momentin kannalta (PeVL 17/2018 vp; PeVL 60/2014 vp). Esiopetus ei yleensä kuulu oppivelvollisuuteen, jolloin sen toteuttamisen voisi katsoa toteuttavan perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle annettua toimeksiantoa. Esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä, joten sen toteutumisella voi katsoa olevan merkitystä esiopetusta seuraavan oppivelvollisuuden suorittamiselle eli perustuslain 16 §:n 1 momentin tosiasialliselle toteutumiselle. Varhennettua oppivelvollisuutta suorittavat oppilaat voivat suorittaa oppivelvollisuuttaan perusopetuksen lisäksi esiopetuksessa, missä tapauksessa esiopetuksessa olisi kyse perustuslain 16 §:n 1 momentin turvaamasta subjektiivisesta oikeudesta.

Viittauksella erityisten tarpeiden mukaisuuteen tarkoitetaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan muun muassa sitä, että julkisen vallan on pyrittävä vähentämään ja poistamaan terveydentilan tai vammaisuuden opiskelulle aiheuttamia mahdollisia esteitä (PeVL

60/2010 vp, s. 3). Oppimäärästä tai opetussuunnitelmasta poikkeamista ei ole tarkasteltu niiden säätämisen yhteydessä oppilaan sivistyksellisten oikeuksien rajoituksena. Perustuslakivaliokunta on arvioinut sivistyksellisten oikeuksien rajoituksena sitä, kun opetuksen epäämistä koskevaa enimmäisaikaa ehdotettiin pidennettäväksi jäljellä olevan työpäivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi. Perustuslakivaliokunta piti opetuksen epäämisen keston pidentämistä hyväksyttävänä, kun sillä ei muutettu periaatetta, että opetuksen epääminen on tarkoitettu äärimmäisen poikkeuksellisia tilanteita varten, jolloin oppilas vaarantaa muiden oppilaiden tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien turvallisuuden taikka häiritsee kohtuuttomasti opetusta tai siihen liittyvää toimintaa (PeVL 48/2021 vp). Perustuslakivaliokunta on arvioinut sivistyksellisten oikeuksien rajoituksia myös covid-pandemian aikana annetuissa esityksissä, mutta tällöin kyse on ollut oikeuden rajoittamisesta perustuslain 23 §:n poikkeusolojen perusteella (PeVM 6/2020 vp; PeVM 14/2020 vp).

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Yleissopimuksen 28 artiklan 1 kohdan e-alakohdan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi. Lapsen oikeuksien sopimuksen 29 artiklan 1. kohdan a-alakohdan mukaan lapsen koulutuksen tulee pyrkiä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen.

TSS-sopimuksen 13 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden opetuksen saamiseen. Opetuksen tarkoituksena on ihmisen persoonallisuuden ja sen arvon tajuamisen täydellinen kehittäminen ja että sen on vahvistettava ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamista. Alkeisopetuksen on oltava pakollista ja maksutta kaikkien saatavissa; opetus, jota annetaan alkeisopetuksen jälkeen, on kaikin käytettävissä olevin keinoin tehtävä yleisesti saavutettavaksi ja mahdolliseksi kaikille erityisesti ottamalla asteittain käyttöön maksuton opetus; korkeampi opetus on kaikin asianmukaisin tavoin tehtävä yhtä mahdolliseksi kaikille kyvykkyyden perusteella ja ennen kaikkea ottamalla asteittain käyttöön maksuton opetus, perusopetusta on tuettava ja tehostettava mahdollisuuksien mukaan niiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole saaneet tai jotka eivät ole päättäneet koko alkeisopetustaan.

YK:n vammaisyleissopimuksen 24 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan ”sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden koulutukseen. Toteuttaakseen tämän oikeuden syrjimättä ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pohjalta sopimuspuolet varmistavat osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla sekä elinikäisen oppimisen, jonka tarkoituksena on mahdollistaa vammaisille henkilöille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykyjensä kehittämisen mahdollisimman pitkälle.”

Tätä oikeutta toteuttaessaan sopimuspuolet varmistavat, että vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan ja toteutetaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet ympäristöissä, jotka mahdollistavat opillisen ja sosiaalisen kehityksen enimmäistämisen täysimääräisen osallisuuden tavoitteen mukaisesti. (24 art. 2 kohdan d ja e -alakohda)

Esityksessä vahvistettaisiin lapsen perustuslain 16 §:n 1 ja 2 momentin sekä ihmisoikeusvelvoitteiden mukaista oikeutta perusopetukseen säätämällä oppilaan oikeudesta saada tukitoimia perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi ja opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Painopiste olisi ryhmäkohtaisissa tukimuodoissa, jolloin oppilaalla olisi oikeus saada tukitoimia mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja matalalla kynnyksellä. Kun tuki annettaisiin aikaisessa vaiheessa ja ennakoivasti, olisi se myös vaikuttavampaa kuin korjaavat toimenpiteet. Esityksellä tavoitellaan sitä, että oppilas saa tukea

oppimiseensa mahdollisimman varhain ja että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen eli rajoitukset oppilaan sivistyksellisiin oikeuksiin olisivat viimesijaisia. Ehdotukset ovat linjassa sen kanssa, että oikeutta perusopetukseen tulisi rajoittaa vain äärimmäisen poikkeuksellisesti (ks. PeVL 48/2021 vp, s. 3).

Kun perusopetuksen oppimäärän suorittamista rajoitetaan tai oppilas vapautetaan suorittamasta perusopetuksen oppimäärää, puututaan samalla oppilaan perusoikeuteen saada perusopetusta. Esityksessä on huomioitu se, että perusoikeuteen puuttuminen ei ole mahdollista lakia alemman asteisilla päätöksillä, vaan perusoikeuteen puuttumisen on perustuttava laintasoiseen tarkkarajaiseen sääntökyseen. Lisäksi esityksessä on säädetty tarkkarajaisesti siitä, milloin perusopetuksen oppimäärää voisi rajoittaa tai opetussuunnitelman tavoitteista voisi poiketa. Perusopetuksen oppimäärän rajoittaminen tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen olisivat aina viimesijaisia toimia, joita ennen oppilaalla olisi oikeus saada tukitoimia tarpeensa mukaan.

Ehdotetut muutokset perusopetuslakiin vahvistaisivat perustuslain 16 §:n, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen oikeutta saada perusopetusta tehostamalla oppilaan tuen saamista.

Esityksessä uudistettaisiin myös nykyistä pidennetyn oppivelvollisuuden opetusta, johon on osallistunut oppilaita, joilla on vamma tai vakava sairaus. Esityksen mukaan pidennetty oppivelvollisuus muodostuisi jatkossa varhennetusta oppivelvollisuudesta ja perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Uudessa lainsäädännössä opetukseen saatava lisärahoitus ei perustuisi enää kehitysvammadiagnosiin.

Nykyistä selkeämmin koulutuskokonaisuuteen jäsenyvä varhennettu oppivelvollisuus sekä perusopetuksen järjestäminen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, voivat edistää vammaisten ja sairaiden lasten pääsyä tarvitsemiensa tukitoimien piiriin. Sääntely voi erityisesti edistää tuen järjestämistä oppilaille, joilla vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite ilmenee myöhemmin perusopetuksen aikana, sillä osa näistä oppilaista on saattanut nykyisin jäädä pidennetyn oppivelvollisuuden ulkopuolelle. Se, että toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta säädettäisiin jatkossa asetuksen sijaan lain tasolla, omalta osaltaan vahvistaa vammaisten lasten opetuksen tilannetta ja oikeuksia. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksessa säilytettävät kolme lisärahoituksen kriteeriä turvaavat edelleen vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi opetuksen järjestämisestä aiheutuvat lisäkustannukset.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisäämisellä lainsäädäntöön tuotaisiin oppilaan tarvitsemat palvelut ennaltaehkäisevästi ja oikea-aikaisesti oppilaan omaan lähikouluun. Näin voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja siihen liittyvää kouluikämyttömyyttä.

Ehdotetut muutokset vahvistaisivat perustuslain 16 §:n ja vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen mukaista lapsen oikeutta saada esi- ja perusopetusta tarjoamalla lapsen tarvitsema tuki lapsen lähipäiväkodissa ja lähikoulussa.

11.2 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 2 momenttiin sisältyvä syrjintäkielto kieltää asettamasta ketään ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sääntöksen

luetteloa kielletyistä syrjintäperusteista ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan momentin loppuosan yleislauseke korostaa eri asemaan asettamisen olevan kiellettyä säännöksessä erikseen mainittujen erotteluperusteiden ohella myös muuhun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti. Säännöksellä halutaan korostaa lasta tasavertaisena oikeuksien haltijana alaikäisyydestä sekä vajaavaltaisuudesta huolimatta.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 2.1 artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee taata lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille valtion lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Sopimuksen 23 artiklan mukaan henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen tulisi saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan.

Perustuslakivaliokunta on korostanut perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä vammaisten oikeuksien yleissopimuksen mukaista tarvetta huolehtia varsinkin oppivelvollisuuttaan suorittavien lasten ja nuorten tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta (PeVM 14/2020 vp, s. 5)

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan kaikissa lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on otettava huomioon lapsen etu (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 3.1 artikla). Vammaisyleissopimuksen mukaisesti lapsen etu on otettava huomioon kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa (YK:n vammaisyleissopimus 7.2 artikla). Lapsen etua on harkittava sekä yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti. Harkinnassa tulee ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean lapsen oikeuksia koskevat linjaukset. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on painotettu, että lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti myös sääntelyn soveltamisessa (PeVL 18/2020 vp, ks. myös PeVM 14/2020 vp, s. 2, PeVM 6/2020 vp, s. 3, PeVL 18/2018 vp, s. 3, PeVL 17/2018 vp, s. 3).

Vammaisyleissopimuksen 4.1 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen kaikille vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella. Yleissopimuksen 5 artiklan mukaan sopimuspuolet tunnustavat, että kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja lain mukaan ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin. Sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekemisen. Yleissopimuksen 7.1 artiklan mukaan sopimuspuolet toteuttavat kaikki tarvittavat toimet varmistaakseen, että vammaiset lapset voivat nauttia kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa.

Perusopetuksen yhdenvertaisuuden kannalta keskeinen on *inklusion käsite*. Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on 4. yleiskommentissaan katsonut, että inklusiivinen koulutus

on kaikkien oppijoiden perustavanlaatuinen ihmisoikeus. Inklusio on myös periaate, jossa arvostetaan kaikkien oppilaiden hyvinvointia, kunnioitetaan heidän synnynnäistä arvoaan ja itsemääräämisoikeuttaan, tunnustetaan yksilöiden tarpeet sekä heidän kykynsä osallistua tehokkaasti yhteiskuntaan. Lisäksi inklusio on keino toteuttaa muita ihmisoikeuksia ja tulos, joka saavutetaan, kun koulutuksen esteitä poistetaan ja tavallisten koulujen käytäntöjä muutetaan, jotta niissä voitaisiin huomioida kaikkien oppilaiden tarpeet ja ottaa mukaan kaikki oppilaat (yleiskommentin kohta 10). 24.1 artiklan mukaisesti sopimuspuolten on toteutettava inklusiivinen koulutusjärjestelmä kaikilla asteilla. Oikeuden toteutuminen edellyttää, että oppimisympäristöä muutetaan siten, että se mukautuu yksittäisten oppilaiden erilaisiin tarpeisiin. Komitea katsoo, että koulutusjärjestelmän kykyä tavoittaa kaikki oppijat on parannettava (yleiskommentin kohdat 8.–9.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on puolestaan ilmaissut Suomen viimeisimmän määräaikaisraportin yhteydessä huolensa mm. siitä, että vammaisia lapsia ei osallisteta onnistuneesti yleisopetukseen. Komitea on suositellut, että Suomi vahvistaa toimenpiteitä, joilla varmistetaan kaikille vammaisille lapsille osallistua opetus yleisopetuksessa, mm. mukauttamalla opetussuunnitelmia ja opetusta, antamalla asianmukaiset resurssit ja valmiudet sekä sijoittamalla erityisopettajia ja ammattihenkilöitä siten, että vammaiset lapset ja oppimisvaikeuksia kokevat lapset saavat yksilöllistä tukea ja asianmukaista huomiota (Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Finland [CRC/C/FIN/CO/5-6], kohdat 29 ja 30).

Perusopetuksessa muodollisen yhdenvertaisuuden voidaan katsoa tarkoittavan, että jokaiselle oppilaalle kuuluu sama opetuksellinen kohtelu. Tällöin jätettäisiin kuitenkin huomiotta oppilaiden erilaiset oppimisen ja koulunkäynnin edellytykset ja valmiudet. Näiden eroavaisuuksien sivuuttaminen johtaisi oppimiseensa tai koulunkäyntiinsä ja osallistumiseensa tukea tarvitsevien oppilaiden epäyhdenvertaiseen kohteluun ja siten välilliseen syrjintään. Esityksellä edistettäisiin tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumista perusopetuksessa. Opetuksen järjestäjän olisi varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja järjestettävä ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana koulun toimintaa ja oppilaan omaa opetusryhmää. Tällä tavalla tuen järjestämisen painopiste siirtyisi ennaltaehkäisemään suurempien tuen tarpeiden syntymistä tuomalla opetusryhmiin sellaisia ryhmäkohtaisia tukimuotoja, joista hyötyvät useat oppilaat. Ryhmäkohtaisia tukitoimia tulisi tarjota ilman asiasta tehtävää hallintopäätöstä, viipymättä jo pienemmänkin tuen tarpeen ilmetessä. Käsitteiden muutos ja tuen varhainen tarjoaminen ilman yksilöllisiä päätöksiä vähentäisi myös oppilaiden mahdollista leimautumista ”erityisoppilaiksi”. Näin pyritään tukemaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvaamaan heille opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat sopivat järjestelyt ja kohtuulliset mukautukset.

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on vakiintuneesti tulkittu, että inklusiossa on kyse koulutuksellisesta toimintatavasta, jossa tukea tarvitsevat oppilaat saavat tarvitsemansa avun yleisopetuksen piirissä lähialueen koulussa ja yleisopetuksen opetusryhmässä. Inklusiota toteuttaa kaikki sellainen oppimisen tuki, jossa oppilas opiskelee lähikoulussa ja yleisopetuksen luokassa. Inklusioperiaate ei kuitenkaan sulje pois pienryhmiä ja erityisluokkia osana tarjottua tukea. Esityksessä inklusio on otettu huomioon siirtämällä sääntelyn painopistettä ennaltaehkäiseviin toimiin, jolloin samaan opetusryhmään kuuluville oppilaille tai opiskelijoille voitaisiin antaa opetusta heidän toisistaan poikkeavien tarpeidensa mukaisesti oppilaan omassa opetusryhmässä.

Esityksessä ehdotetaan uudistusta myös pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Oppivelvollisuuden alkupäätä koskeva käsitteen muuttaminen ja selkeyttäminen varhennetuksi oppivelvollisuudeksi voivat ohjata nykyistä useampia opetuksen järjestäjiä tekemään päätöksen

varhain, mikä lisää lasten välistä yhdenvertaisuutta. Lisäksi se, että uudessa lainsäädännössä opetukseen saatava lisärahoitus ei perustuisi enää kehitysvammadiagnoosiin, parantaa lasten välistä yhdenvertaisuutta, kun tuen saaminen ei perustu eri lääkäreiden ja asiantuntijoiden keskenään mahdollisesti erilaisiin tulkintoihin tai alueellisesti erilaisiin mahdollisuuksiin päästä tarvittaviin tutkimuksiin tai arvioon, vaan ennemmin pedagogiseen tuen tarpeen arvioon.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisäämisellä lainsäädäntöön parannetaan ennaltaehkäisevää ja oikea-aikaista palveluiden antamista oppilaan omassa lähikoulussa. Palvelun avulla voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja siihen liittyvää kouluikäymättömyyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitojonot ovat kasvaneet. Hoitoon pääsyn viivästyessä tai pitkien välimatkojen vuoksi ei kaikilla lapsilla ja nuorilla siten ole nykyisin tasavertaista mahdollisuutta päästä myöskään sairaalaopetukseen esimerkiksi joillakin ruotsinkielisillä alueilla. Ennaltaehkäisevällä konsultatiivisella sairaalaopetuspalvelulla arvioidaan olevan lasten välistä yhdenvertaisuutta parantava vaikutus, sillä entistä useampi oppilas pääsisi erityissairaanhoidon sijaintikunnassa järjestettävässä sairaalaopetuksessa olevan osaamisen piiriin.

Ehdotetut muutokset edistäisivät näin ollen perustuslain 6 §:n toteutumista.

Perusopetuslain mukaisen järjestämisluvan saaneita yksityisiä opetuksen järjestäjiä ei nykyisin velvoiteta antamaan perusopetuslain 17 §:n mukaista erityistä tukea. Esityksessä ehdotetaan nykyisen 17 §:n 5 momentin kaltainen säännös säilytettäväksi uudessa 20 f §:n 2 momentissa. Perusopetuslain mukaisen tuen järjestämisvelvoitteita ei siis yksityisten opetuksen järjestäjien osalta laajenneta kyseisellä esityksellä. Erilaisista tuen järjestämisen velvoitteista johtuen oppilaat ovat tosiasiassa hieman erilaisessa asemassa keskenään ollessaan kunnallisen tai yksityisen järjestäjän järjestämässä opetuksessa. Asiantilaa ei kuitenkaan luoda tällä esityksellä, vaan se on jo nyt voimassa. Moni yksityinen opetuksen järjestäjä myös järjestää erityistä tukea ilman lain säättämää velvoitetta, esimerkiksi steinerpedagogisilla erityiskouluilla on tehtävästä kirjaus järjestämisluvassaan. Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti asia on tarkoitus käsitellä osana kotikuntakorvauksen korottamista koskevaa esitystä.

11.3 Sosiaaliturva

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan perustuslain 19 §:n 3 momentin mukainen lapsen hyvinvointi kattaa sekä aineellisen että henkisen hyvinvoinnin, jonka vuoksi säännöstä on tarkasteltava yhteydessä muihin perustuslain turvaamiin perusoikeuksiin, kuten perustuslain 16 §:ssä säädettyihin sivistyksellisiin oikeuksiin. 19 §:n 3 momentin mukainen velvoite tukea lapsen yksilöllistä kasvua pitää sisällään opetuksen järjestämisen (HE 309/1993 vp, 71–72).

Ehdotettu sääntely lapsen oikeudesta tukee lapsen oikeutta oppimiseen, kasvuun ja hyvinvointiin. Sääntely tukee näin ollen lapsen perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettua yksilöllistä kasvua ja perheiden kasvatustehtävää sekä 16 §:ssä tarkoitettuja sivistyksellisiä oikeuksia. Ehdotettu sääntely tukee sitä, että lapsen oikeus perusopetukseen toteutuu tosiasiallisesti, lapsi pystyy varttuessaan suorittamaan oppivelvollisuuteensa ja osallistumaan muihin 16 §:ssä tarkoitettuihin koulutuksiin. Kun lapsi saa esiopetuksessa ja koulussa tarvitsemansa tuen, voi lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi parantua. Tämä vaikuttaa lapsen elämään myös esiopetuksen ja koulun ulkopuolella.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisäämisellä lainsäädäntöön parannetaan ennaltaehkäisevää ja oikea-aikaista palveluiden antamista, joiden avulla voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja siihen liittyvää kouluikäymättömyyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitojonot ovat kasvaneet. Hoitoon pääsyn viivästyessä ei kaikilla lapsilla ja nuorilla siten ole tasavertaista mahdollisuutta päästä myöskään sairaalaopetukseen. Ennaltaehkäisevällä konsultatiivisella sairaalaopetuspalvelulla arvioidaan olevan pitkällä aikavälillä vaikutusta myös varsinaisen erityissairaanhoidon yhteydessä järjestettävän sairaalaopetuksen tarpeen vähenemiseen. Sairaalaopetuksen paikat olisivat näin ollen paremmin saatavilla niitä kaikkein eniten tarvitseville oppilaille.

11.4 Oikeusturva

Oppilaan oikeusturvan toteutuminen oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevassa päätöksenteossa

Suomen perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan muun muassa oikeus saada perusteltu päätös kuuluu hyvän hallinnon takeisiin, jotka turvataan lailla. Hallintolaki (434/2003) konkretisoi perustuslain 21 §:ssä säädettyä jokaisen oikeutta hyvään hallintoon. Hallintolaki sisältää yleiset säännökset hyvän hallinnon perusteista ja hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä. Hallintolakiin sisältyy säännökset muun muassa asian selvittämisestä, asianosaisen kuulemisesta, hallintopäätöksen sisällöstä, hallintopäätöksen perusteleminen, virheen korjaamisesta, valitusosoituksesta, tiedoksiannosta ja oikaisuvaatimuksesta. Hallintolain menettelysäännöksiä on noudatettava myös perusopetuslain mukaisia hallintopäätöksiä laadittaessa silloin kun hallintolain säännöksistä poikkeamisesta ei erikseen säädetä.

Lisäksi perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Esityksessä oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevista hallintopäätöksistä säädettäisiin ehdotetussa uudessa 4 a luvussa. Viranomaisen päätöstä voidaan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan luonnehtia perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla yksilön oikeutta koskevaksi silloin, kun lainsäädännössä on riittävän täsmällinen perusta oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille. (PeVL 51/2010 vp, s. 2, PeVL 52/2002 vp, s. 3, PeVL 16/2000 vp, s. 4, PeVL 12/1997 vp, s. 1) Ehdotettu sääntely perustuisi oppilaan oikeuteen saada sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja että yksilölliseen tilanteeseensa soveltuvia oppilaskohtaisia tukitoimia. Perusopetuslaissa säänneltäisiin aiempaa selkeämmin oppilaan oikeudesta tiettyyn tukitoimeen, kun aikaisemmin perusopetuslaissa on säädetty oppilaan oikeudesta tuen tasoihin. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista ei tarvitsisi tehdä hallintopäätöstä, koska ne olisivat osa koulun perustoimintaa ja pedagogisia opetusjärjestelyitä. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että velvollisuutta tuottaa valituskelpoinen päätös ei ole käsillä silloin, kun kyse on tosiasiallisesta hallintotoiminnasta. PeVL 32/2012 s. 5, PeVL 51/2006 s. 6, PeVL 52/2005 s. 2.)

Esityksessä on säännelty tarkkarajaisesti ne asiat, joissa hallintopäätös olisi tehtävä. Päätös tulisi tehdä viipymättä. Hallinnollisen taakan vähentämiseksi oppilaskohtaisen tuen päätöstä ei esitetä enää tarkistettavasti. Oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamista koskeva suunnitelma on kuitenkin arvioitava vähintään kerran lukuvuodessa sekä tarvittaessa oppilaan tuen tarpeiden mukaisesti, mikä voi johtaa uuteen päätökseen, joten hallinnollisen taakan keveneminen ei heikennä oppilaan oikeuksia. Sääntely on tältä osin tarkkarajaisempaa, mitä voidaan pitää myös

oikeusturvan näkökulmasta myönteisenä. Esimerkiksi pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä ei ole aikaisemmin täsmällisesti säädetty.

Ehdotetussa sääntelyssä turvataan lapsen oikeutta saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti sekä oikeutta tulla kuulluksi. Esityksen 20 d §:ssä esitetään, että oppilaan omat mielipiteet on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa. Kun oppilaskohtaista tukea suunnitellaan esityksen 20 e §:n mukaisesti, olisi suunnitelma laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa.

Esityksen 20 b §:ssä säädettäisiin oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista. Ryhmäkohtaisia tukitoimia olisivat yleinen tukiopeus ja opetuskielen tukiopeus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Koska pykälässä säädettäisiin pedagogisista opetusjärjestelyistä ja tukimuodoista osana koulun perustoimintaa ei tukimuodoista tehtäisi hallintopäätöstä. Opetuksen antamista voidaan pitää tosiasiallisena hallintotoimena. Lisäksi voidaan todeta, että tosiasialliseen hallintotoimintaan sovelletaan hyvän hallinnon perusteita (HE 72/2022 vp). Muun muassa oppilaiden tosiasiallinen yhdenvertaisuus sivistyksellisiin oikeuksiin liittyen sekä lapsen etu edellyttävät, että opettajat päivittäisessä toiminnassaan huomioivat oppilaiden erilaiset tilanteet, yksilölliset erot ja osaamisen tasot. Edellä mainittujen seikkojen huomioiminen joustavasti vaihtelevissa tilanteissa voidaan katsoa olevan osaa tavanomaista opetustehtävää, eli tosiasiallista hallintotoimintaa.

Esityksessä on myös huolehdittu nykyisten pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaita koskevien hallintopäätösten voimassaolosta sekä oppilaan oikeusturvasta myös siirryttäessä uuteen varhennettuun oppivelvollisuuteen ja perusopetuslain 20 i §:n mukaiseen opetukseen.

Esityksessä parannettaisiin lisäksi oppilaan oikeusturvaa siten, että selkiytetään oppilaasta tehtävää arviointia, päätöstä ja oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamisen suunnitelmaa säätämällä niistä ja niiden sisällöstä. Ehdotettu uusi 18 a § koskee aikuisten perusopetusta. Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdat ovat sisällöllisesti vastaavia kuin voimassa olevan lain 18 §:ssä, jota on sovellettu myös aikuisten perusopetuksessa. Pykälässä säädettäisiin kuitenkin aiempaa selkeämmin, että opetuksen järjestäminen tulisi vireille opiskelijan hakemuksesta. Hakemuksen voisi laittaa vireille myös alle 18-vuotiaan huoltaja.

Esityksessä säännösten täsmentymisen lisäksi osa säännöksistä tuodaan asetuksista lain tasolle. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Sääntelyn tuominen lain tasolle edistää 2 § 3 momentin 80 §:n 1 momentin toteutumista.

Perusopetuksen oppimäärästä poikkeaminen

Esityksessä säädettäisiin aiempaa selkeämmin mahdollisuudesta poiketa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista. Opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan poiketa muodostamalla vuosiluokan tavoitteista erilaajuisia kokonaisuuksia, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen kyseisessä oppiaineessa. Tavoitteiden muodostamisella opintokokonaisuuksittain tarkoitettaisiin voimassa olevan perusopetusasetuksen mukaista, niin kutsuttua vuosiluokkiin sitomatonta opetusta ja opiskelua, jossa oppilas opiskelee hänelle laaditun suunnitelman mukaisesti vuosiluokittain määriteltujen oppiaineiden oppimäärien sijaan. Opetuksen järjestäjä voisi 20 f §:n nojalla päättää, että oppilas

voidaan terveydellisistä syistä tilapäisesti vapauttaa suorittamasta oppiaineen oppimäärää. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedossa on, että aikaisemmin vastaavia päätöksiä vuosiluokkiin sitomattomasta opiskelusta sekä oppiaineen oppimäärän suorittamisesta vapauttamisesta on tehty perusopetuslain 18 §:n nojalla ja oikeustila on tältä osin ollut epäselvä. Täsmällisempää sääntelyä voidaan pitää oppilaan oikeusturvan näkökulmasta myönteisenä.

Esityksessä säädettäisiin oppilaan oikeudesta jättää perusopetuksen oppimäärä suorittamatta jossakin oppiaineessa tai jotain vuosiluokkaa koskien. Pykälä on tarkoitettu sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa oppilas jättäisi vuosiluokan väliin, koska hän osoittaisi jo hallitsevansa kyseisen vuosiluokan tavoitteiden edellyttämät tiedot ja taidot. Perusopetuksen oppimäärän suorittamatta jättäminen jossakin oppiaineessa tai vuosiluokalla olisi esityksen mukaan mahdollista vain huoltajan hakemuksesta. Erityisiä opetusjärjestelyistä on saatettu määrätä myös opetussuunnitelman perusteissa, mikä ei ole ollut laillisuusperiaatteen mukaista.

Oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta on kyse oppilaan perusoikeuksien rajaamisesta. Perusoikeuksiin puuttuminen edellyttää, että kussakin rajoitussäännöksessä mainitun edun turvaaminen sitä välttämättä vaatii.

Suhteellisuusperiaatteen (lievimmän puuttumisen periaate) mukaisesti edellytetään, että toimenpide on laissa säädetyn tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön ja että käytettävissä olevista toimenpiteistä aina valitaan lapsen perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide.

Esityksen säännös perusoikeuksien rajoittamisesta on välttämätön. Oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen olisi aina viimesijainen toimi sille, että oppilaan opinnot etenisivät. Oppimäärän rajoittaminen voisi tulla kyseeseen vain silloin, kun oppilaskohtaisten tukitoimien todettaisiin olevan riittämättömiä. Käytännössä nämä toimet koskisivat vain pientä osaa oppilaista ja ne edellyttäisivät harkintaa. Näin ollen perusopetuksen oppimäärän rajoittamista voidaan pitää välttämättömänä ja se noudattaisi perusoikeuksien rajoittamisen edellytyksenä olevaa suhteellisuusperiaatetta.

Muutoksenhaku

Esityksessä ehdotetaan, että aikuisten perusopetuksen poikkeavia opetusjärjestelyitä koskevaan päätökseen, oppilaskohtaisia tukitoimia koskevaan päätökseen, perusopetuksen oppimäärästä tai tavoitteista poikkeamista koskevaan päätökseen sekä perusopetuksen oppimäärän suorittamatta jättämistä koskevaan päätökseen olisi mahdollista hakea oikaisua aluehallintovirastolta. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen on voimassa olevan perusopetuslain 42 a §:n nojalla mahdollista hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimeen. Muutoksenhakuoikeuteen koskien oikaisuvaatimukseen annettua päätöstä ei esitetä muutoksia.

11.5 Henkilötietojen suoja

Esityksessä ehdotettuun sääntelyyn liittyvä henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuoja-asetuksen (luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus) annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679)) soveltamisalaan. Kun on kyse tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, kansallinen erityislainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittelyllä tulee olla asetuksen 6 artiklan mukainen oikeudellinen perusta. Kansallinen, asetusta tarkentava lainsäädäntö on mahdollista muun muassa silloin, kun henkilötietojen käsittely perustuu asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, minkä mukaan käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Koska henkilötietojen käsittely perustuisi lakisääteiseen velvoitteeseen, voidaan asiakastietojen käsittelystä siten antaa asetusta tarkempaa kansallista lainsäädäntöä ja kansallista liikkumavaraa on mahdollista käyttää.

Opetuksen järjestäjän lakisääteisenä velvoitteena on järjestää perusopetusta perusopetuslain mukaan ja huolehtia siitä, että oppilaat saisivat suoritettua perusopetuksen oppimäärän ja oppilailla olisi oikeus saada tarvitsemansa tuki. Koska oppilastietojen käsittely perustuisi siten lakisääteiseen velvoitteeseen, voidaan oppilastietojen käsittelystä antaa asetusta tarkempaa kansallista lainsäädäntöä ja liikkumavaraa voidaan soveltaa. Lisäksi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan kansallinen lainsäädäntö voi sisältää yksityiskohtaisempia säännöksiä mm. käsiteltävien tietojen tyypistä.

Koska oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa, päätöksessä ja suunnitelmassa käsitellään henkilötietoja, on esityksessä säädetty niistä tiedoista, mitä kussakin tuen arvioinnin vaiheessa saisi käsitellä. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti perusvaatimuksena lakisääteiseen velvoitteeseen perustuvalla lainsäädännöllä on, että sen on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite, jonka on oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Oppilaskohtaisen tuen toteuttaminen esi- ja perusopetuksessa täyttää yleisen edun mukaisen tavoitteen, sillä tuesta hyötyvät muun muassa oppilas, muut oppilaat oppilaan luokalla, kouluyhteisö sekä välillisesti oppilaan perhe. Oppilaan tuen toteutuminen ei olisi mahdollista ilman henkilötietojen käsittelyä, joten käsittely nähdään oikeasuhtaiseksi edellä mainittuun oikeutettuun päämäärään nähden. Nämä tiedot olisivat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia niiden käyttötarkoituksensa kannalta eli oppilaan tuen toteuttamisen kannalta.

Voimassa olevassa lainsäädännössä tuen suunnitteluun, arviointiin ja toteutukseen sisältyy nykyisinkin henkilötietojen käsittelyä. Esityksessä käsiteltävien henkilötietojen joukon ei katsota laajentavan nykyisen lainsäädännön nojalla käsiteltävää henkilötietojen ja rekisteröityjen joukkoa. Esityksessä ajantasaistettaisiin tukeen liittyvää henkilötietojen käsittelyä. Erityissääntelyn katsottaisiin olevan oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Esityksessä ehdotetaan kansallista erityissääntelyä perusopetuksen poikkeavan järjestämisen (18 §), opiskelun poikkeavan järjestämisen aikuisten perusopetuksessa (18 a §), oppilaskohtaisten tukitoimien arvioinnin (20 d §), toteuttamisen (20 e §) ja päätöksen osalta (20 §), jolloin sovellettaisiin kansallista liikkumavaraa.

Esityksen 18 §:n soveltamiseksi, jos oppilaan opetus haluttaisiin järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa muuten säädetään, johtuen hänen terveydentilaansa liittyvistä syistä, joutuu opetuksen järjestäjä käsittelemään oppilaan terveydentilaan liittyviä tietoja.

Esityksen 18 a §:n soveltamiseksi, jos opiskelijan opetus haluttaisiin järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa muuten säädetään, silloin kun se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä, joutuu opetuksen järjestäjä käsittelemään opiskelijan terveydentilaan liittyviä tietoja.

Esityksen 20 d § mukaista arviointia varten säädettäisiin niistä tietotyypeistä, joita tuen tarpeen arvioinnissa olisi selvitettävä. Näitä olisivat oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarve,

opintojen etenemisen tilanne, aiemmat tukimuodot tai -toimet ja oppilaan edun mukaiset oppilasta parhaiten tukevat tukitoimet.

Esityksen 20 e §:ssä säädettäisiin oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevasta suunnitelmasta. Ehdotuksen mukaan suunnitelmasta olisi käytävä ilmi tukitoimien toteuttaminen ja seuranta. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikettaessa suunnitelmasta olisi käytävä ilmi tietotyyppeinä tukitoimien lisäksi oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opintojen eteneminen sekä oppilaan arviointi.

Esityksen 20 f §:ssä säädettäisiin tuen päätöksestä, jonka tekeminen edellyttää henkilötietojen käsittelyä. Pykälässä ei suoraan määritellä käsiteltäviä henkilötietoja.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste vaikuttaa niihin oikeuksiin, joita rekisteröidyllä on käytettävissään. Kun tietoja käsitellään tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetulla tavalla lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, ei käsittelyä voida asetuksen 21 artiklan perusteella vastustaa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on kielletty. Erityisiä henkilötietoryhmään kuuluvia tietoja ovat mm. rotu tai etninen alkuperä ja terveyttä koskevat tiedot. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittely on kuitenkin sallittu, jos yleisen tietosuoja-asetuksen jokin 9 artiklan 2 kohdan alakohdista täyttyy. Esityksessä sovellettaisiin 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaa, jonka mukaan ”käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi”.

Esityksessä oppilaan terveydentilaan liittyviä ja vastaavia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja saatettaisiin käsitellä oppilaskohtaisten tukitoimien arviointia ja toteuttamista varten. Koska tuen tarve voi johtua esimerkiksi oppilaan terveydentilasta johtuvasta syystä, olisi välttämättömiä oppilaan terveystietoja käsiteltävä, jotta turvattaisiin oppilaan suoriutuminen perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista.

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 14/2018 vp katsonut lähtökohtaisesti riittävää olevan, että henkilötietojen suojaa ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (ks. myös PeVL 2/2018 vp, s. 5, PeVL 1/2020 vp, s. 2, PeVL 4/2020 vp, s. 8).

Perustuslakivaliokunnan mukaan (ks. esim. PeVL 20/2020 vp) on selvää, että kansallisen erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön

oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 5). Valiokunta korostaa, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 1/2018 vp, PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatu lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettyä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvattu yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunnan mukaan terveydentilatiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi arvioitavia henkilötietoja (ks. esim. PeVL 20/2020 vp, PeVL 15/2018 vp, s. 35–43, PeVL 1/2018 vp). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 20/2020 vp, s. 4, PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Julkisuuslaki kuitenkin sisältää myös varsin laajasti yksityiselämää suojaavia salassapitoperusteita. Esityksen 40 §:ssä *henkilötietojen käsittely ja salassapito* ehdotetaan, että 20 d §:ssä tarkoitetussa tuen tarpeen arvioinnissa ja 20 e §:ssä tarkoitetussa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa olevat tiedot olisivat salassa pidettäviä, koska näissä voitaisiin käsitellä oppilasta koskevaa henkilötietoa, kuten esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa terveystietoa ja oppilaan elämäntilanteeseen liittyvää tietoa. Ehdotettu sääntely täsmentäisi julkisuuslain salassapitoa koskevaa sääntelyä. Julkisuuslain 24 §:n 25 kohdassa on säädetty salassapidosta liittyen henkilön terveydentilaan tai vammaisuuteen. Ehdotettava sääntely ei olisi ristiriidassa sen kanssa, vaan olisi sitä täsmentävää. Myös riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta, olisi tärkeää säätää salassapidosta erityislainsäädännössä. Lisäksi sääntely olisi yhdenmukainen varhaiskasvatuksen salassapitosääntelyn kanssa.

EU:n tietosuojasetus esityksen arkaluonteisia tietoja koskevissa säännöksissä otettaisiin huomioon tietosuojasetuksen vaatimukset erityisten henkilötietojen käsittelystä sekä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisia tietoja koskeva tulkintakäytäntö. Henkilön terveydentilaan liittyviä ja vastaavia arkaluonteisia tietoja voidaan voimassa olevien säännösten mukaan luovuttaa vain silloin, kun se on välttämätöntä oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollistamiseksi ja opetuksen toteuttamiseksi. Tietojen luonteeseen liittyen opetuksen järjestämiseen liittyvien välttämättömien tietojen osalta tietojen luovuttajalle jäisi kuitenkin sen arvioiminen, mitkä tiedot se katsoo opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömäksi. Voimassa olevaan lainsäädäntöön tietojen luovuttamisen osalta ei esitetä muutoksia.

Oppilaskohtaisesti annettava pedagoginen tuki ei tyypillisesti edellytä valtiosääntöoikeudellisesti määriteltyjen arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä. Näitä tietoja käsitellään tyypillisesti opiskeluhoitopalvelussa, jota säätelee laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013). Tässä esityksessä ei esitetä säädettäväksi muutoksia voimassa oleviin tiedonsaantioikeuksiin mm. opiskeluhooltoon.

Vaikutuksia tietosuojan ja tiedonhallintaan käsitellään kappaleessa 4.2.6

11.6 Kuntien tehtävät

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaisesti kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kuntalain (410/2015) 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa sekä sille laissa säädetty tehtävät.

Esityksen keskeisenä sisältönä on selkiyttää oppilaalle annettavien tukimuotojen kokonaisuutta, tuen järjestämisen periaatteita, käytäntöjä ja käsitteitä. Lisäksi säädettäisiin arviointiin ja tuen toteuttamisen suunnitelmaan sisältyvistä tiedoista. Tarkempi sääntely vähentäisi kuntien hallinnollista työtä ja siihen kuluva aikaa.

Kun painopiste siirtyisi oppilaalle annettavista yksilökohtaisista tukitoimista ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin, vähenisi samalla opettajien hallinnollisen työn määrä. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista ei tarvitsisi tehdä hallintopäätöstä. Päällekkäinen kirjaaminen eri asiakirjoihin ja hallinnollinen taakka vähenisi sen myötä, että suunnitelma ja arvio –asiakirjojen määrä vähenisi neljästä kahteen.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (PeVL 29/2009 vp, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 41/2002 vp, s. 3/II). Vaatimus kuntien rahoitusperiaatteesta toteuttaa kuntien perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaista itsehallintoa. Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 2 momentin mukaan uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä.

Esityksen vaikutukset kuntien talouteen on arvioitu luvussa 4.2.1 *Taloudelliset vaikutukset*. Uusien tehtävien aiheuttamat kustannukset korvattaisiin kunnille täysimääräisesti.

11.7 Velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Keskeisiin turvaamiskeinoihin kuuluu perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen (PeVL 43/2020 vp, ks. HE 309/1993 vp, s. 75/II). Edellä mainitut ihmisoikeussopimukset velvoittavat valtiota. Lapsen oikeuksien sopimuksen 3.1 artikla velvoittaa ottamaan lapsen edun ensisijaisesti huomioon kaikissa lasta koskevissa toimitissa. Valtion on edistettävä aktiivisesti lasten oikeuksien toteutumista ja suojeltava lapsia oikeuksien loukkaamiselta esimerkiksi turvaamalla lapsen oikeudet lainsäädännössä. Esityksen katsotaan edistävän perustuslain 22 §:n toteutumista.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 16, 16 a, 17 ja 17 a §, sellaisina kuin ne ovat, 16 ja 17 a § laissa 642/2010 sekä 16 a ja 17 § laissa 642/2010 ja 1288/2013,
muutetaan 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 4 a §, 9 §:n 2 momentti, 18 §, 26 a §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 33 §:n 1 momentti, 37 §:n 2 momentti, 39 §, 42 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta, 46 §:n 1 momentti sekä 48 b §:n 1 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 26 a §:n 2 momentti ja 33 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, 4 a § laissa 1267/2013, 18 § osaksi laissa 477/2003, 30 §:n 1 momentti, 39 § ja 48 b §:n 1 momentti laissa 642/2010, 31 §:n 1 momentti laissa 477/2003, 42 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 163/2022 ja 4 kohta laissa 959/2015 sekä 46 §:n 1 momentti laissa 716/2022, ja
lisätään lakiin uusi 18 a § ja 4 a luku, 40 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 642/2010, 1288/2013, 272/2015 ja 686/2021, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3—5-momentti siirtyvät 4—6-momentiksi, ja 42 §:n 1 momenttiin siitä lailla 1216/2020 kumotun 5 kohdan tilalle uusi 5 kohta seuraavasti:

1 §

Soveltaisala

—————
Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään. Tämän lain 18 a ja 20 i §:ää ei sovelleta esiopetukseen.
—————

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka tämän lain 27 §:n nojalla aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin sekä perusopetusta lapsille, joiden perusopetus on päätetty aloittaa tämän lain 27 §:n nojalla vuotta säädettyä aikaisemmin. Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan

päättyessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

4 a §

Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa, johon oppilas on otettu. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunnat, joissa sijaitsee terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle.

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Palvelua on järjestettävä sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi myös muille kuin erikoissairaanhoidossa oleville oppilaille. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoitolaissa (1062/1989) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä 1 momentissa tarkoitettuun opetukseen ja takaisin. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta, myös oppilaan kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Oppilaan tulee voida 1 momentissa säädettyjen velvollisuuksien lakattua palata siihen opetukseen, johon oppilas osallistui ennen siirtymistään 1 momentissa säädettyyn opetukseen.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman oppilaan asuinkunta sopivat yhdessä tässä pykälässä tarkoitetun opetuksen järjestämisestä oppilaalle kuultuaan ensin oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Mikäli sopimukseen ei päästä, päätöksen tekee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta.

Erikoissairaanhoidossa oleva oppilas on oikeutettu 32 §:n 1 momentin mukaiseen ilmaiseen kuljetukseen tai riittävään avustukseen osallistuessaan tämän pykälän mukaiseen opetukseen.

9 §

Opetuksen laajuus

Esiopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille sekä asianomaisen ministeriön luvalla jäljempänä 10 §:n 4 momentissa tarkoitetussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

18 §

Perusopetuksen poikkeava järjestäminen

Oppilaan opetus voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa säädetään, mikäli oppiaineen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle aikaisemmat opinnot tai terveydentila huomioon ottaen kohtuutonta. Oppilas voi jättää suorittamatta perusopetuksen oppiaineen oppimäärän tai vuosiluokan oppimäärän, mikäli oppilas on osoittanut, että hänellä on joltakin osin ennestään oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot.

Opetuksen järjestäjä tekee päätöksen opetuksen järjestämisestä osittain toisin kuin tässä laissa säädetään tai oppimäärän suorittamatta jättämisestä huoltajan hakemuksesta.

18 a §

Opiskelun poikkeava järjestäminen aikuisten perusopetuksessa

Aikuisten perusopetuksessa opiskelu voidaan järjestää toisin kuin tässä laissa säädetään, jos:

1) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai

2) se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä.

Opiskelija voi tehdä opetuksen järjestäjälle hakemuksen poikkeavista opetusjärjestelyistä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan osalta hakemuksen voi tehdä huoltaja tai muu laillinen edustaja. Opetuksen järjestäjän on tehtävä päätös poikkeavista opetusjärjestelyistä.

4 a luku

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja perusopetuksen oppimäärästä poikkeaminen

20 a §

Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia osallistua opetukseen tai suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada oppimisen ja koulunkäynnin tukena 20 b §:n 2 momentissa tarkoitettuja ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja 20 c §:n 2 momentissa tarkoitettuja oppilaskohtaisia tukitoimia.

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia opetukseen osallistumisessa ja opinnoissaan etenemisessä, on oikeus yleiseen tukiopetukseen sekä erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä.

Oppilaalla, jolla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi, on oikeus opetuskielen tukiopetukseen.

Oppilaalla, jonka opinnot eivät ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta etene, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.

Jos oppilas ei oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta kykene suoriutumaan opinnoistaan, voidaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poiketa 20 h §:n nojalla. Oppimäärästä tai tavoitteista poikkeaminen on viimesijainen toimi, jota ennen oppilaan tulee saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia.

20 b §

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Opetuksen järjestäjän on varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt esi- ja perusopetuksessa sekä järjestettävä ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana koulun perustoimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisessa tulee tehdä opettajien välistä yhteistyötä.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat opettajan antama yleinen tukiopetus ja opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä.

Opetuksen järjestäjän on varattava lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuvassa suunnitelmassa yhteensä vähintään 0,122 opetustuntia koulun oppilasta kohden viikossa yleiseen tukiopetukseen, erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä ja opetuskielen tukiopetukseen.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä sekä ryhmäkohtaisista tukimuodoista.

20 c §

Oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia viipymättä, jos 20 b §:n 2 momentissa tarkoitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Oppilaskohtaisia tukitoimia annetaan yksilöllisiin tarpeisiin perustuen ja säännöllisesti. Oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien välistä yhteistyötä.

Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat oppilaskohtainen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa ja 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään 20 d §:ssä tarkoitetun arvion ja 20 f §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppilaskohtaisista tukitoimista.

20 d §

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa on selvittävä ja kuvattava 20 c §:ssä tarkoitettu oppilaan tuen tarve, opintojen etenemisen tilanne, aiemmat tukimuodot ja oppilaan edun mukaiset oppilasta parhaiten tukevat tukitoimet.

Osana tuen tarpeen arviointia on selvittävä myös tukitoimien lisäksi mahdollinen tarve 20 h §:ssä tarkoitettua oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Lisäksi oppilaskohtaisten tuen tarpeen arviointi on tehtävä, jos järjestetään 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

Oppilaalle annettavan tuen tarpeen arvioinnin tekevät oppilaan opettajat. Tarvittaessa ja pyydettyä tuen tarpeen arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat.

Oppilaan omat mielipiteet on selvittävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Oppilaan huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua oppilaan tuen tarpeen arviointiin.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin tuen tarpeen arvioinnista.

20 e §

Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laativat oppilaan opettajat. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja seuranta. Jos perusopetuksen oppimäärästä tai tavoitteista poiketaan 20 h §:n mukaisesti tai jos opetus järjestetään 20 i §:n mukaisesti, suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan arvioinnin periaatteet.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä.

20 f §

Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen päätös 20 c §:ssä säädettyistä oppilaskohtaisista tukitoimista, 20 h §:ssä säädetystä perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta sekä 20 i §:ssä säädetystä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai muu toimintakyvyn rajoite. Päätös on tehtävä 20 d §:ssä säädetyn arvioinnin mukaisesti ilman aiheetonta viivytystä.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä oppilaskohtaisia tukitoimia tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta, päätöksen oppilaskohtaisista tukitoimista tai mainitussa pykälässä tarkoitettua opetuksesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.

Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

20 g §

Opetusryhmien muodostaminen

Opetusryhmät muodostetaan vuosiluokittain. Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, eri vuosiluokkien sekä esiopetuksen oppilaita voidaan kuitenkin opettaa samassa opetusryhmässä tai antaa opetusta yhdessä muun koulun tai oppilaitoksen oppilaiden kanssa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä.

Opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena. Viiden oppilaan enimmäismäärä voidaan ylittää tilapäisesti.

Erityisluokanopettajan opetuksessa erityisluokassa saa olla enintään kymmenen oppilasta. Erityisluokan enimmäiskoko voidaan ylittää tilapäisesti.

Erityisluokanopettajan opetuksessa erityisluokassa saa olla enintään kahdeksan 20 i §:n 1 momentissa tarkoitettussa opetuksessa olevaa oppilasta tai enintään kuusi mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettussa opetuksessa olevaa oppilasta. Jos tässä momentissa tarkoitetuille oppilaille annetaan opetusta samassa ryhmässä tai yhdessä 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, määräytyy opetusryhmän enimmäiskoko sen mukaisesti, minkälaista tukea saavia oppilaita ryhmässä on eniten. Jos tässä momentissa tarkoitettun oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden kuin tässä tai 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

20 h §

Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen

Opetuksen järjestäjä voi päättää 20 f §:n nojalla siitä, että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voidaan poiketa, jos oppilas ei kykene ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta suoriutumaan hyväksytysti perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista. Päätöksen tekeminen edellyttää 20 d §:n mukaista arviointia sekä 20 e §:n mukaista suunnitelmaa.

Opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan poiketa muodostamalla vuosiluokan tavoitteista erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen kyseisessä oppiaineessa.

Perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan poiketa rajaamalla oppiaineen oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä. Perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden rajaaminen voidaan tehdä vain sellaisen oppilaan kohdalla, joka saa oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan opetusta erityisluokassa.

Oppilas voidaan tilapäisesti vapauttaa suorittamasta oppiaineen oppimäärää, jos hän ei terveydellisistä syistä kykene oppiainetta opiskelemaan.

Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisen sisällöstä.

20 i §

Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella

Jos oppilaalla on ollut oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu varhennetun oppivelvollisuuden päätös ja oppilaan tuen tarve jatkuu perusopetuksessa oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisen tarpeena taikka jos oppilaan perusopetuksen aikana ilmenevä, oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite on laadultaan sen kaltainen, että se olisi johtanut oppilaan oppivelvollisuuden varhentamiseen oppilaan ollessa 5- tai 6-vuotias, oppilaan opetus voidaan järjestää tämän luvun mukaisten tukitoimien avulla.

Jos 1 momentin mukaiset toimet ovat riittämättömiä ja oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain. Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin toiminta-alueista sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä.

26 a §

Esiopetukseen osallistuminen

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen velvollisuudesta osallistua esiopetukseen säädetään oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Lisäksi varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

30 §

Oikeus saada opetusta

Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja oppilaanohjausta.

31 §

Opetuksen maksuttomuus

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Oppilaskohtaisia tukitoimia tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

33 §

Majoitus

Jos perusopetusta tai oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää

edellä 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon.

37 §

Henkilöstö

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämisuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia sekä koulunkäyntiavustajia. Lisäksi opetuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä.

39 §

Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 20 c §:ssä tarkoitettujen oppilaskohtaisten tukitoimien yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

40 §

Henkilötietojen salassapito ja käsittely

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, 20 d §:ssä tarkoitettua oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointia ja 20 e §:ssä tarkoitettua oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

- 3) 20 f §:ssä tarkoitettua päätöstä ja 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tulkitsemis- ja avustajapalveluja, muita opetuspalveluja ja erityisiä apuvälineitä;
 - 4) 18 §:ssä säädettyä perusopetuksen poikkeavaa järjestämistä;
 - 5) 18 a §:ssä säädettyä opiskelun poikkeavaa järjestämistä;
-

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18 a, 19 ja

20 §:ssä, 4 a luvussa, 21, 22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38, 40–42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

48 b §

Järjestäminen ja laajuus

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 20 c ja 20 i §:ssä tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 4, 9, 20 i, 26 a ja 33 § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2026.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleva tehostetun tuen oppimissuunnitelma, päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on saatettava tämän lain 4 a luvun mukaisiksi viimeistään 31 päivänä elokuuta 2026.

Haettaessa muutosta ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn erityisen tuen päätökseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentti, 3 §:n 2 momentti sekä 24 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen

Jos lapsi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi ilmeisesti tarvitsee lisää aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, lapsen esiopetuksen alkamista varhennetaan ja hänen oppivelvollisuutensa alkaa vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (*varhennettu oppivelvollisuus*). Varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta.

3 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun esiopetukseen.

24 §

Muutoksenhaku

Varhennettua oppivelvollisuutta, 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Koulutuksen järjestäjä ei saa vaatia oikaisua 15 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Aluehallintoviraston opiskelupaikan osoittamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimuksen perusteella antama päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu varhennettua oppivelvollisuutta tai 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Ennen tämän lain voimaan tuloa tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tulee saattaa 2 §:n 3 momentin mukaiseksi varhennettua oppivelvollisuutta tai perusopetuslain 20 i §:n mukaista opetusta koskevaksi päätökseksi viimeistään 31 päivänä elokuuta 2026.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin päätöksiin pidennetystä oppivelvollisuudesta ja niitä koskevaan opetukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita perusopetuslain säännöksiä.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 2 §:n 2 momentin 3 a ja 4 kohta, 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 29 §:n 1 ja 2 momentti sekä 50 §:n 3 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 2 momentin 3 a kohta laissa 1486/2016 ja 4 kohta laissa 1220/2020, 5 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1114/2021, 29 §:n 1 momentti laeissa 1114/2021 ja 1126/2022 sekä 2 momentti laissa 1128/2022 ja 50 §:n 3 momentti laissa 1049/2023, seuraavasti:

2 §

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

3 a) niiden perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esiopetukseen, jotka täyttävät viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettujen varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetuksesta sekä perusopetuslain 20 i §:n 1 tai 2 momentin mukaisesta opetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3) perusopetuksen järjestäjän järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun varhennettuun oppivelvollisuuteen perustuvassa kuusivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, perusopetuslain 20 i §:n 1 tai 2 momentin mukaisessa opetuksessa, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa läsnäolokuukausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

29 §

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Edellä 2 §:n 2 momentin 2, 3 a, 3 b, 4, 5 ja 9 kohdassa tarkoitettujen toimintojen sekä perusopetuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnat saadaan, kun valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n mukaisesti päättämän kotikuntakorvauksen perusosasta vähennetään 320,77 euroa ja saatu erotus kerrotaan seuraavilla kertoimilla:

	oppilasta kohden	läsnäolokuukautta kohden	kurssia kohden
Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus	1,22		
Oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaiset 5- ja 6-vuotiaat varhennetun oppivelvollisuuden oppilaat	2,6		
Perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat	2,75		
Perusopetuslain 20 i §:n 2 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat	4,76		
Sisäoppilaitoslisä	0,46		
Koulukotikorotus	1,86		
Ulkomailla järjestettävä perusopetuslain mukainen opetus	1,23		
Perusopetukseen valmistava opetus		0,186	
Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu muu kuin mainitun pykälän 2 momentissa säädetty perusopetus			0,046

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnan lisäksi koulutuksen järjestäjä saa perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaista opetusta vastaavan lisärahoituksen niistä oppilaista, jotka ovat olleet mainitun momentin mukaisen opetuksen piirissä perusopetuksen oppimäärää suorittaessaan ja perusopetuksen päättyessä.

50 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Edellä 2 momentissa säädetystä poiketen opetus- ja kulttuuriministeriö tarkistaa perusopetuksen järjestäjien järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoituksen sekä siihen liittyvän perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaista opetusta vastaavan lisärahoituksen ja sisäoppilaitoslisän varainhoitovuotta edeltäneen vuoden syyskuun 20 päivän ja varainhoitovuoden syyskuun 20 päivän keskimääräisen opiskelijamäärän mukaiseksi varainhoitovuoden loppuun mennessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

4.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 2 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohta, 24 §:n 1 momentin 2 ja 4 kohta, 34 §:n 1 momentti, 35 §:n 2 momentti ja 38 §:n otsikko ja 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 34 §:n 1 momentti laissa 701/2022, seuraavasti:

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennettuun oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen, perusopetuslain 20 i §:n nojalla sellaiselle oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, järjestettävän opetuksen sekä sisäoppilaitosmuodossa ja koulukodissa järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

23 §

Kustannustenjaon tarkistus

Edellä 6–12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena olevat perushinnat tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

2) rahoitus perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen;

4) lisärahoitus oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen sekä lisärahoitus perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestämiseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite;

24 §

Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset

Edellä 23 §:ssä tarkoitetussa kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen

rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

2) perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettua varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen järjestämisestä;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetuksen järjestämisestä sekä perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitettua opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite;

34 §

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Jos esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden joulukuun 15 päivänä muu kuin oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin tämän lain 35–38 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua varhennettua oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

35 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Toteutuneet kustannukset määräytyvät 24 §:n mukaisesti vähennettyinä kuitenkin kustannuksilla, jotka aiheutuvat erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan tai konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan oppilaan perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitettua opetuksen tuesta, oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesta varhennetun oppivelvollisuuden opetuksesta sekä perusopetuslain 20 i §:n mukaisen opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, siltä osin kuin ne ylittävät toteutuneen kotikuntakorvauksen tason.

38 §

Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan sekä koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus

Perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta oppilaan hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta on velvollinen maksamaan

tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 35 §:n 2 momentti sekä 38 §:n otsikko ja 1 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä elokuuta 2025.

Tämän lain 23 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohdassa tarkoitetun rahoituksen lisäksi varainhoitovuosille 2027 ja 2028 tehtäviin kustannustenjaon tarkistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksen rahoituksesta.

Tämän lain 24 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohdassa tarkoitettujen kustannusten lisäksi kustannustenjaon tarkistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen järjestämisestä aiheutuneiden käyttökustannusten huomioon ottamisesta siltä osin kuin niitä sisältyy tarkistettaviin kustannuksiin.

Sen lisäksi, mitä tämän lain 35 §:n 2 momentissa säädetään kotikuntakorvauksen määräytymisestä, toteutuneiden kustannusten vähentämiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden opetuksesta aiheutuneista kustannuksista siltä osin kuin niitä sisältyy aiheutuneisiin kustannuksiin.

5.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1243/2020, seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen piiriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

6.

Laki

työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1237/2020, seuraavasti:

4 luku

Perhevapaat

4 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piiriin tai perusopetuslain (628/1998) 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen piiriin, osittaista hoitovapaa voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

7.

Laki

merityösopimuslain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 5 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1238/2020, seuraavasti:

5 luku

Perhevapaat

5 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun varhennetun oppivelvollisuuden piiriin tai perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen piiriin, osittaista hoitovapaa voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

8.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 22 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 719/2022, seuraavasti:

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 20 f §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös oppilaskohtaisesta tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn oppilaskohtaisen tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 23.9.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri Anders Adlercreutz

1.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 16, 16 a, 17 ja 17 a §, sellaisina kuin ne ovat, 16 ja 17 a § laissa 642/2010 sekä 16 a ja 17 § laeissa 642/2010 ja 1288/2013,

muutetaan 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 4 a §, 9 §:n 2 momentti, 18 §, 26 a §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 33 §:n 1 momentti, 37 §:n 2 momentti, 39 §, 42 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta, 46 §:n 1 momentti sekä 48 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 9 §:n 2 momentti, 26 a §:n 2 momentti ja 33 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, 4 a § laissa 1267/2013, 18 § osaksi laissa 477/2003, 30 §:n 1 momentti, 39 § ja 48 b §:n 1 momentti laissa 642/2010, 31 §:n 1 momentti laissa 477/2003, 42 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 163/2022 ja 4 kohta laissa 959/2015 sekä 46 §:n 1 momentti laissa 716/2022, ja

lisätään lakiin uusi 18 a § ja 4 a luku, 40 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 642/2010, 1288/2013, 272/2015 ja 686/2021, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3—5-momentti siirtyvät 4—6-momentiksi, ja 42 §:n 1 momenttiin siitä lailla 1216/2020 kumotun 5 kohdan tilalle uusi 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltaisala

Soveltaisala

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla asetuksella säädetään.

Lisäksi laissa säädetään pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Jos tämän lain mukaista esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuslain (540/2018) 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetussa päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä varhaiskasvatuslaissa tai sen nojalla

asetuksella säädetään. Tämän lain 18 a ja 20 i §:ä ei sovelleta esiopetukseen

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille* ja niille lapsille, jotka tämän lain 27 §:n nojalla aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennetun oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille* ja niille lapsille, jotka tämän lain 27 §:n nojalla aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin *sekä perusopetusta lapsille, joiden perusopetus on päätetty aloittaa tämän lain 27 §:n nojalla vuotta säädettyä aikaisemmin*. Kunnan velvollisuus järjestää perusopetusta lakkaa oppilaan päättäessä perusopetuksen suorittamisen siten kuin 26 §:n 1 momentissa säädetään. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

4 a §

Erikoissairanhoidossa olevan oppilaan opetus

Tässä pykälässä tarkoitettulle esi- tai perusopetuksessa olevalle oppilaalle annetaan opetusta, jolla on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Erikoissairanhoidossa olevan oppilaan

4 a §

*Erikoissairanhoidon **potilaana** olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu*

Erikoissairanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitettussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa, johon oppilas on otettu. Sairaalan *toimintayksikön*

opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa tämän lain 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa, johon oppilas on otettu. Sairaalan sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalainen mukainen kotikunta sopivat yhdessä tässä pykälässä tarkoitetun opetuksen järjestämisestä oppilaalle kuultuaan ensin oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Mikäli sopimukseen ei päästä, päätöksen tekee

sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunnat, joissa sijaitsee terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle.

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Palvelua on järjestettävä sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi myös muille kuin erikoissairaanhoidossa oleville oppilaille. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidolaissa tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä I momentissa tarkoitettuun opetukseen ja takaisin. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen

Voimassa oleva laki

hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä 1 momentissa tarkoitettuun opetukseen ja takaisin. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, myös oppilaan kotikuntaa tulee kuulla. Oppilaan tulee voida 1 momentissa säädettyjen velvollisuuksien lakattua palata siihen opetukseen, johon oppilas osallistui ennen siirtymistään 1 momentissa säädettyyn opetukseen.

9 §

Opetuksen laajuus

Esiopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa sekä asianomaisen ministeriön luvalla jäljempänä 10 §:n 4 momentissa tarkoitettussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

16 §

Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta.

Ehdotus

kotikunta tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta, myös oppilaan kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Oppilaan tulee voida 1 momentissa säädettyjen velvollisuuksien lakattua palata siihen opetukseen, johon oppilas osallistui ennen siirtymistään 1 momentissa säädettyyn opetukseen.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman oppilaan asuinkunta sopivat yhdessä tässä pykälässä tarkoitetun opetuksen järjestämisestä oppilaalle kuultuaan ensin oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Mikäli sopimukseen ei päästä, päätöksen tekee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta.

9 §

Opetuksen laajuus

Esiopetus kestää yhden vuoden. Esiopetus voi oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille sekä asianomaisen ministeriön luvalla jäljempänä 10 §:n 4 momentissa tarkoitettussa vieraskielisessä opetuksessa kestää kaksi vuotta.

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa.

16 a §

(kumotaan)

Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma on laadittava, jolle siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia, erityisesti 16, 31 ja 31 a §:ssä tarkoitettuja tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

17 §

(kumotaan)

Erityinen tuki

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta tämän lain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityishuokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tässä momentissa tarkoitetun oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen

antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut sekä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitettu oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Edellä tarkoitettussa tilanteessa erityisen tuen päätöstä tarkistetaan siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä 1 momentissa tarkoitettua tukea, päätöksen oppilaalle järjestettävästä erityisestä tuesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.

Niiden opetusryhmien muodostamisesta, joissa on yksi tai useampia erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita tai pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia oppilaita, säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Erityiset opetusjärjestelyt

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

1) oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;

2) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai

3) se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Jos oppilaan huoltaja ei ole tehnyt esitystä opiskelun järjestämisestä 1 momentissa tarkoitettulla tai sen nojalla säädetyllä tavalla, on huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä. Muille kuin oppivelvollisille järjestettävässä opetuksessa on vastaavasti varattava oppilaalle tilaisuus tulla kuulluksi.

Perusopetuksen poikkeava järjestäminen

Oppilaan opetus voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa säädetään, mikäli oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle aikaisemmat opinnot huomioon ottaen kohtuutonta. Oppilas voi jättää suorittamatta perusopetuksen oppiaineen oppimäärän tai vuosiluokan oppimäärän, mikäli oppilas on osoittanut, että hänellä on joltakin osin ennestään oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot.

Opetuksen järjestäjä tekee päätöksen opetuksen järjestämisestä osittain toisin kuin tässä laissa säädetään tai oppimäärän suorittamatta jättämisestä huoltajan hakemuksesta.

18 a §

*Opiskelun poikkeava järjestäminen aikuisten
perusopetuksessa*

Aikuisten perusopetuksessa opiskelu voidaan järjestää toisin kuin tässä laissa säädetään, jos:

1) perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai

2) se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä.

Opiskelija voi tehdä opetuksen järjestäjälle hakemuksen poikkeavista opetusjärjestelyistä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Alle 18-vuotiaan opiskelijan osalta hakemuksen voi tehdä huoltaja tai muu laillinen edustaja. Opetuksen järjestäjän on tehtävä päätös poikkeavista opetusjärjestelyistä.

4 a luku

**Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja
perusopetuksen oppimäärästä
poikkeaminen**

20 a §

***Oppilaan oikeus oppimisen ja
koulunkäynnin tukeen***

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia osallistua opetukseen tai suoriutua opinnoistaan on oikeus saada oppimisen ja koulunkäynnin tukena 20 b §:n 2 momentissa tarkoitettuja ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja 20 c §:n 2 momentissa tarkoitettuja oppilaskohtaisia tukitoimia.

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia opetukseen osallistumisessa ja opinnoissaan etenemisessä, on oikeus yleiseen tukiopetukseen sekä erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä.

Oppilaalla, jolla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen

oppimäärän suorittamiseksi, on oikeus opetuskielen tukiopetukseen.

Oppilaalla, jonka opinnot eivät ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta etene, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.

Jos oppilas ei oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta kykene suoriutumaan opinnoistaan, voidaan perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poiketa 20 h §:n nojalla. Oppimäärästä tai tavoitteista poikkeaminen on viimesijainen toimi, jota ennen oppilaan tulee saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia.

20 b §

**Oppimisen edellytyksiä tukevat
opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset
tukimuodot**

Opetuksen järjestäjän on varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt esi- ja perusopetuksessa sekä järjestettävä ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana koulun perustoimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisessa tulee tehdä opettajien välistä yhteistyötä.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat opettajan antama yleinen tukiopetus ja opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä.

Opetuksen järjestäjän on varattava lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuvassa suunnitelmassa yhteensä vähintään 0,122 opetustuntia koulun oppilasta kohden viikossa yleiseen tukiopetukseen, erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä ja opetuskielen tukiopetukseen.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppimisen edellytyksiä

tukevista opetusjärjestelyistä sekä ryhmäkohtaisista tukimuodoista.

20 c §

Oppilaskohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia viipymättä, jos 20 b §:n 2 momentissa tarkoitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Oppilaskohtaisia tukitoimia annetaan yksilöllisiin tarpeisiin perustuen ja säännöllisesti. Oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamisessa edellytetään opettajien välistä yhteistyötä.

Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat oppilaskohtainen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa ja 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään 20 d §:ssä tarkoitetun arvion ja 20 f §:ssä tarkoitetun päätöksen perusteella oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa 6 tai 28 §:ssä tarkoitetussa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin oppilaskohtaisista tukitoimista.

20 d §

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa on selvitettävä ja kuvattava 20 c §:ssä tarkoitettu oppilaan tuen tarve, opintojen etenemisen tilanne, aiemmat tukimuodot ja oppilaan edun mukaiset oppilasta parhaiten tukevat tukitoimet.

Osana tuen tarpeen arviointia selvitetään myös tukitoimien lisäksi mahdollinen tarve 20 h §:ssä tarkoitetusta oppimäärästä tai

opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Lisäksi oppilaskohtaisten tuen tarpeen arviointi tehdään, kun järjestetään 20 i §:n mukaisesti opetusta oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

Oppilaalle annettavan tuen tarpeen arvioinnin tekevät oppilaan opettajat. Tarvittaessa ja pyydettyäessä tuen tarpeen arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi opiskeluhuollon ammattilaiset tai muut asiantuntijat.

Oppilaan omat mielipiteet on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Oppilaan huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua oppilaan tuen tarpeen arviointiin.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin tuen tarpeen arvioinnista.

20 e §

Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laativat oppilaan opettajat. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja seuranta. Jos perusopetuksen oppimäärästä tai tavoitteista poiketaan 20 h §:n mukaisesti tai jos opetus järjestetään 20 i §:n mukaisesti, suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan arvioinnin periaatteet.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä

useammin se on tarkistettava, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä.

20 f §

Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen päätös 20 c §:ssä säädetystä oppilaskohtaisista tukitoimista, 20 h §:ssä säädetystä perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta sekä 20 i §:ssä säädetystä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai muu toimintakyvyn rajoite. Päätös on tehtävä 20 d §:ssä säädetyn arvioinnin mukaisesti ilman aiheutonta viivytystä.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä oppilaskohtaisia tukitoimia tai 20 i §:ssä tarkoitettua opetusta, päätöksen oppilaskohtaisista tukitoimista tai mainituissa pykälässä tarkoitettua opetuksesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.

Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

20 g §

Opetusryhmien muodostaminen

Opetusryhmät muodostetaan vuosiluokittain. Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, eri vuosiluokkien sekä esiopetuksen oppilaita voidaan kuitenkin opettaa samassa opetusryhmässä tai antaa opetusta yhdessä muun koulun tai oppilaitoksen oppilaiden kanssa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä.

Opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa perusopetuksen

ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena. Viiden oppilaan enimmäismäärä voidaan ylittää tilapäisesti.

Erityisluokanopettajan opetuksessa erityisluokassa saa olla enintään kymmenen oppilasta. Erityisluokan enimmäiskoko voidaan ylittää tilapäisesti.

Erityisluokanopettajan opetuksessa erityisluokassa saa olla enintään kahdeksan 20 i §:n 1 momentissa tarkoitetussa opetuksessa olevaa oppilasta tai enintään kuusi mainitun pykälän 2 momentin mukaisessa opetuksessa olevaa oppilasta. Jos tässä momentissa tarkoitetuille oppilaille annetaan opetusta samassa ryhmässä tai yhdessä 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, määräytyy opetusryhmän enimmäiskoko sen mukaisesti, minkälaista tukea saavia oppilaita ryhmässä on eniten. Jos tässä momentissa tarkoitetun oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden kuin tässä tai 3 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

20 h §

**Perusopetuksen oppimäärästä tai
opetussuunnitelman tavoitteista
poikkeaminen**

Opetuksen järjestäjä voi päättää 20 f §:n nojalla siitä, että perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voidaan poiketa, jos oppilas ei kykene ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta suoriutumaan hyväksytysti perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista. Päätöksen tekeminen edellyttää 20 d §:n mukaista arviointia sekä 20 e §:n mukaista suunnitelmaa.

Opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan poiketa muodostamalla vuosiluokan tavoitteista erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia, joiden suorittaminen

hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen kyseisessä oppiaineessa.

Perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista voidaan poiketa rajaamalla oppiaineen oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä. Perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden rajaaminen voidaan tehdä vain sellaisen oppilaan kohdalla, joka saa oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan opetusta erityisluokassa.

Oppilas voidaan tilapäisesti vapauttaa suorittamasta oppiaineen oppimäärää, jos hän ei terveydellisistä syistä kykene oppiainetta opiskelemaan.

Opetushallitus määrää tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisen sisällöstä.

20 i §

Opetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella

Jos oppilaalla on ollut oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu varhennetun oppivelvollisuuden päätös ja oppilaan tuen tarve jatkuu perusopetuksessa oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisen tarpeena taikka jos oppilaan perusopetuksen aikana ilmenevä, oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite on laadultaan sen kaltainen, että se olisi johtanut oppilaan oppivelvollisuuden varhentamiseen oppilaan ollessa 5- tai 6-vuotias, oppilaan opetus voidaan järjestää tämän luvun mukaisten tukitoimien avulla.

Jos 1 momentin mukaiset toimet ovat riittämättömiä ja oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai

toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Opetushallitus määrää opetussuunnitelman perusteissa tarkemmin toiminta-alueista, niiden tavoitteista sekä sisällöistä.

26 a §

26 a §

Esiopetukseen osallistuminen

Esiopetukseen osallistuminen

*Pidennety*n oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen velvollisuudesta osallistua esiopetukseen säädetään oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Lisäksi *pidennety*n oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen velvollisuudesta osallistua esiopetukseen säädetään oppivelvollisuuslain 3 §:n 2 momentissa. Lisäksi *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta.

30 §

30 §

Oikeus saada opetusta

Oikeus saada opetusta

Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta *sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.*

Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta *ja* oppilaanohjausta.

31 §

31 §

Opetuksen maksuttomuus

Opetuksen maksuttomuus

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. *Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.*

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. *Oppilaskohtaisia tukitoimia* tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

33 §

Majoitus

Jos perusopetusta tai oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon.

33 §

Majoitus

Jos perusopetusta tai oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon.

37 §

Henkilöstö

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi opetuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia, koulunkäyntiavustajia ja muuta henkilöstöä.

37 §

Henkilöstö

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia *sekä koulunkäyntiavustajia*. Lisäksi opetuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä.

39 §

Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

39 §

Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 20 c §:ssä tarkoitettujen oppilaskohtaisten tukitoimien yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

40 §

Henkilötietojen salassapito ja käsittely

40 §

Henkilötietojen salassapito ja käsittely

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, 20 d §:ssä tarkoitettua oppilaskohtaisten tuen tarpeen arviointia ja 20 e §:ssä tarkoitettua oppilaskohtaisten tuen toteuttamista koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

3) 17 §:ssä tarkoitetun erityisen tuen järjestämistä ja erityiseen tukeen kuuluvia 31 §:n mukaisia tulkitsemis- ja avustajapalveluja, muita opetuspalveluja ja erityisiä apuvälineitä;

4) 18 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyjä;

5 kohta on kumottu L:lla 30.12.2020/1216.

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

3) 20 f §:ssä tarkoitettua päätöstä ja 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tulkitsemis- ja avustajapalveluja, muita opetuspalveluja ja erityisiä apuvälineitä;

4) 18 §:ssä säädettyä perusopetuksen poikkeavaa järjestämistä;

5) 18 a §:ssä säädettyä opiskelun poikkeavaa järjestämistä;

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18–22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40–42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12–15, 18 a, 19 ja 20 §:ssä, 4 a luvussa, 21, –22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38, 40–42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa.

säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa.

Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa.

48 b §

Järjestäminen ja laajuus

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

48 b §

Järjestäminen ja laajuus

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 20 c ja 20 i §:ssä tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 4, 9, 20 i, 26 a ja 33 § tulevat kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä elokuuta 2026.

Ennen tämän lain voimaan tuloa tehty tehostetun tuen oppimissuunnitelma, päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on saatettava tämän lain 4 a luvun mukaisiksi viimeistään 31 päivänä elokuuta 2026.

Haettaessa muutosta ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn erityisen tuen päätökseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentti, 3 §:n 2 momentti sekä 24 §:n 1 ja 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

*Oppivelvollisuuden alkaminen ja
päättyminen*

*Oppivelvollisuuden alkaminen ja
päättyminen*

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (*pidennetty oppivelvollisuus*).

Jos lapsi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi ilmeisesti tarvitsee lisää aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, lapsen esiopetuksen alkamista varhennetaan ja hänen oppivelvollisuutensa alkaa vuotta 2 momentissa säädettyä aikaisemmin (*varhennettu oppivelvollisuus*). Varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta.

3 §

3 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen

Oppivelvollisuuden suorittaminen

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun esiopetukseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan on osallistuttava oppivelvollisuuden alkamisvuonna perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun esiopetukseen.

24 §

Muutoksenhaku

Pidennettyä oppivelvollisuutta, 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Koulutuksen järjestäjä ei saa vaatia oikaisua 15 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Aluehallintoviraston opiskelupaikan osoittamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimuksen perusteella antama päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu *pidennettyä* oppivelvollisuutta tai 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

24 §

Muutoksenhaku

Varhennettua oppivelvollisuutta, 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai 15 §:ssä tarkoitettua opiskelupaikan osoittamista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Koulutuksen järjestäjä ei saa vaatia oikaisua 15 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Muutoin oikaisuvaatimusmenettelyssä sovelletaan, mitä hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Edellä tarkoitettu valitus on käsiteltävä kiireellisenä. Aluehallintoviraston opiskelupaikan osoittamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimuksen perusteella antama päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu *varhennettua* oppivelvollisuutta tai 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskeva valitus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan __ päivänä
kuuta 20__.

Ennen tämän lain voimaan tuloa tehty päätös *pidennetystä* oppivelvollisuudesta tulee saattaa 2 §:n 3 momentin mukaiseksi *varhennettua* oppivelvollisuutta tai perusopetuslain 20 i §:n mukaista opetusta koskevaksi päätökseksi 31 elokuuta 2026 mennessä.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin päätöksiin *pidennetystä* oppivelvollisuudesta ja niitä koskevaan opetukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita perusopetuslain säännöksiä.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 2 §:n 2 momentin 3 a ja 4 kohta, 5 §:n 1 momentin 3 kohta, 29 §:n 1 ja 2 momentti sekä 50 §:n 3 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 2 momentin 3 a kohta laissa 1486/2016 ja 4 kohta laissa 1220/2020, 5 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1114/2021, 29 §:n 1 momentti laeissa 1114/2021 ja 1126/2022 sekä 2 momentti laissa 1128/2022 ja 50 §:n 3 momentti laissa 1049/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Soveltaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, tässä laissa säädetään rahoituksesta:

3 a) perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien niiden oppilaiden esiopetukseen, jotka täyttävät viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna;

3 a) *niiden* perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esiopetukseen, jotka täyttävät viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa ja perusopetuslain 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien vaikeimmin kehitysvammaisten ja muiden pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettujen *varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien, kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetuksesta sekä perusopetuslain 20 i §:n 1 tai 2 momentin mukaisesta opetuksesta aiheutuviin lisäkustannuksiin;*

5 §

5 §

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoituksen laskentaperuste

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

Rahoitus käyttökustannuksiin määräytyy laskennallisten perusteiden mukaisesti. Rahoitus määräytyy:

3) perusopetuksen järjestäjän järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa

3) perusopetuksen järjestäjän järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa

Voimassa oleva laki

koulutuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun *pidennettyyn* oppivelvollisuuteen perustuvassa *opetuksessa*, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa läsnäolokuukausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

29 §

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Edellä 2 §:n 2 momentin 2, 3 a, 3 b, 4, 5 ja 9 kohdassa tarkoitettujen toimintojen sekä perusopetuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnat saadaan, kun valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n mukaisesti päättämän kotikuntakorvauksen perusosasta vähennetään 320,77 euroa ja saatu erotus kerrotaan seuraavilla kertoimilla:

Ehdotus

koulutuksessa, perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien viisivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa, ulkomailla järjestettävässä opetuksessa, oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun *varhennettuun* oppivelvollisuuteen perustuvassa *kuusivuotiaiden oppilaiden esiopetuksessa*, perusopetuslain 20 i §:n 1 tai 2 momentin mukaisessa *opetuksessa*, koulukotiopetuksessa, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestetyssä perusopetuksessa, perusopetuslain 7 §:n mukaiseen järjestämislupaan sisältyvän kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden esiopetuksessa, joustavassa perusopetuksessa ja yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan aloittamisessa oppilasmäärän ja oppilasta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa perusopetuksessa kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa läsnäolokuukausien määrän ja läsnäolokuukautta kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella;

29 §

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Edellä 2 §:n 2 momentin 2, 3 a, 3 b, 4, 5 ja 9 kohdassa tarkoitettujen toimintojen sekä perusopetuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnat saadaan, kun valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 35 §:n mukaisesti päättämän kotikuntakorvauksen perusosasta vähennetään 320,77 euroa ja saatu erotus kerrotaan seuraavilla kertoimilla:

	oppilasta kohden	länäolokuuk autta kohden	kurssia kohden
Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus	1,22		
<i>Pidennetty oppivelvollisuus, viisivuotiaille järjestettävä esiopetus</i>	1,41		
<i>Pidennetyn oppivelvollisuuden lisärahoitus, vaikeimmin kehitysvammaiset</i>	4,76		
<i>Pidennetyn oppivelvollisuuden lisärahoitus, muut kuin vaikeimmin kehitysvammaiset</i>	2,97		
Sisäoppilaitoslisa	0,46		
Koulukotikorotus	1,86		
Ulkomailla järjestettävä perusopetuslain mukainen opetus	1,23		
Perusopetukseen valmistava opetus		0,186	
Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu muu kuin mainitun pykälän 2 momentissa säädetty perusopetus			0,046

	oppilasta kohden	länäolok uukautta kohden	kurssia kohden
Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus	1,22		
<i>Oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaiset 5- ja 6-vuotiaat varhennetun oppivelvollisuuden oppilaat</i>	2,6		
<i>Perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat</i>	2,75		
<i>Perusopetuslain 20 i §:n 2 momentin mukaan opiskelevat 1–9 vuosiluokan oppilaat</i>	4,76		
Sisäoppilaitoslisa	0,46		
Koulukotikorotus	1,86		
Ulkomailla järjestettävä perusopetuslain mukainen opetus	1,23		
Perusopetukseen valmistava opetus		0,186	
Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu muu kuin mainitun pykälän 2 momentissa säädetty perusopetus			0,046

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnan lisäksi koulutuksen järjestäjä saa *pidennettyä oppivelvollisuutta* vastaavan lisärahoituksen niistä oppilaista, jotka ovat olleet *pidennetyn oppivelvollisuuden* piirissä perusopetuksen oppimäärää suorittaessaan ja perusopetuksen päättyessä. *Tämä ei kuitenkaan koske vaikeimmin kehitysvammaisia pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaita.*

50 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Edellä 2 momentissa säädetystä poiketen opetus- ja kulttuuriministeriö tarkistaa perusopetuksen järjestäjien järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoituksen sekä siihen liittyvän *pidennetyn oppivelvollisuuden* lisärahoituksen ja sisäoppilaitoslisän varainhoitovuotta edeltäneen vuoden syyskuun 20 päivän ja varainhoitovuoden syyskuun 20 päivän keskimääräisen opiskelijamäärän mukaiseksi varainhoitovuoden loppuun mennessä.

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen yksikköhinnan lisäksi koulutuksen järjestäjä saa *perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaista opetusta* vastaavan lisärahoituksen niistä oppilaista, jotka ovat olleet mainitun *momentin mukaisen opetuksen* piirissä perusopetuksen oppimäärää suorittaessaan ja perusopetuksen päättyessä.

50 §

Rahoituksen myöntäminen ja tarkistaminen

Edellä 2 momentissa säädetystä poiketen opetus- ja kulttuuriministeriö tarkistaa perusopetuksen järjestäjien järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoituksen sekä siihen liittyvän *perusopetuslain 20 i §:n 1 momentin mukaista opetusta* vastaavan lisärahoituksen ja sisäoppilaitoslisän varainhoitovuotta edeltäneen vuoden syyskuun 20 päivän ja varainhoitovuoden syyskuun 20 päivän keskimääräisen opiskelijamäärän mukaiseksi varainhoitovuoden loppuun mennessä.

Tämä laki tulee voimaan __ päivänä __ kuuta 20__.

4.

Laki

kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 2 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohta, 24 §:n 1 momentin 2 ja 4 kohta, 34 §:n 1 momentti, 35 §:n 2 momentti ja 38 §:n otsikko ja 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 34 §:n 1 momentti laissa 701/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Poikkeukset soveltamisalasta

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennettyyn* oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen sekä sisäoppilaitosmuodossa ja koulukodissa järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetään oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennettuun* oppivelvollisuuteen perustuvan opetuksen, *perusopetuslain 20 i §:n nojalla sellaiselle oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, järjestettävän opetuksen* sekä sisäoppilaitosmuodossa ja koulukodissa järjestettävän opetuksen käyttökustannuksiin ikäluokkaan perustuvan valtionosuuden lisäksi myönnettävästä rahoituksesta.

23 §

23 §

Kustannustenjaon tarkistus

Kustannustenjaon tarkistus

Edellä 6–12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena ovat perushinnat tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

Edellä 6–12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perusteena ovat perushinnat tarkistetaan valtakunnallisesti yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n mukainen:

2) rahoitus perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen

2) rahoitus perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettuun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

alkamisvuonna täyttävien oppilaiden
esiopetukseen;

4) lisärahoitus *perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa* tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden *esi- ja perusopetukseen*;

24 §

Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset

Edellä 23 §:ssä tarkoitetussa kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

2) perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetusta *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen järjestämisestä;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetusta *pidennetyn* oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden *esi- ja perusopetuksen* järjestämisestä;

alkamisvuonna täyttävien oppilaiden
esiopetukseen;

4) lisärahoitus *oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa* tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien, *kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen sekä lisärahoitus perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestämiseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite*;

24 §

Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset

Edellä 23 §:ssä tarkoitetussa kustannustenjaon tarkistuksessa otetaan huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuuden perusteena olevien valtionosuustehtävien käyttökustannukset sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat:

2) perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitetusta *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden *esiopetukseen* järjestämisestä;

4) oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetusta *varhennetun* oppivelvollisuuden piirissä olevien, *kuusi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetuksen järjestämisestä sekä perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite*;

34 §

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Jos esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden joulukuun 15 päivänä muu kuin oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle 1 §:n 2 momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin 35–38 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua *pidennettyä* oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

35 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Toteutuneet kustannukset määräytyvät 24 §:n mukaisesti vähennettyinä kuitenkin kustannuksilla, jotka aiheutuvat erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitettun opetuksen tuesta sekä pidennetyn oppivelvollisuuden opetuksesta siltä osin kuin ne ylittävät toteutuneen kotikuntakorvauksen tason.

34 §

Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus

Jos esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta järjestää varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden joulukuun 15 päivänä muu kuin oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunta on velvollinen suorittamaan asianomaiselle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen siten kuin tämän lain 35–38 §:ssä säädetään. Kunta ei ole velvollinen suorittamaan kotikuntakorvausta alle 6-vuotiaasta oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua *varhennettua* oppivelvollisuutta suorittavasta oppilaasta.

35 §

Kotikuntakorvauksen määräytyminen

Toteutuneet kustannukset määräytyvät 24 §:n mukaisesti vähennettyinä kuitenkin kustannuksilla, jotka aiheutuvat erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan *tai konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan oppilaan* perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitettun opetuksen tuesta, *oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesta varhennetun* oppivelvollisuuden opetuksesta *sekä perusopetuslain 20 i §:n mukaisen opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite,* siltä osin kuin ne ylittävät toteutuneen kotikuntakorvauksen tason.

38 §

*Erikoissairaanhoidossa olevan,
koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi
sijoitetun oppilaan korvaus*

Perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

38 §

*Erikoissairaanhoidossa olevan,
**konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua
saavan sekä** koulukotiopetuksen tai
lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan
korvaus*

Perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta *tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta* oppilaan hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta *tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta* on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 35 §:n 2 momentti sekä 38 §:n otsikko ja 1 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä elokuuta 2025.

Tämän lain 23 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohdassa tarkoitettun rahoituksen lisäksi varainhoitovuosille 2027 ja 2028 tehtäviin kustannustenjaon tarkistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksen rahoituksesta.

Tämän lain 24 §:n 2 momentin 2 ja 4 kohdassa tarkoitettujen kustannusten lisäksi kustannustenjaon tarkistuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen järjestämisestä aiheutuneiden käyttökustannusten huomioon ottamisesta siltä osin kuin niitä sisältyy tarkistettaviin kustannuksiin.

Sen lisäksi, mitä lain 35 §:n 2 momentissa säädetään kotikuntakorvauksen määräytymisestä, toteutuneiden kustannusten vähentämiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä pidennetyn oppivelvollisuuden opetuksesta aiheutuneista kustannuksista siltä osin kuin niitä sisältyy aiheutuneisiin kustannuksiin.

5.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1243/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Osittainen hoitoraha

Osittainen hoitoraha

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa:

3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin.

3) lapsen perusopetuksen kolmannen lukuvuoden ajalta, jos lapsi kuuluu *perusopetuslain (628/1998) 20 i §:ssä* tarkoitetun opetuksen piiriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1237/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

4 luku

Perhevapaat

Perhevapaat

4 §

4 §

Osittainen hoitovapaa

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piiriin *tai perusopetuslain (628/1998) 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen piiriin*, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

merityösopimuslain 5 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 5 luvun 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1238/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Perhevapaat

Perhevapaat

5 §

5 §

Osittainen hoitovapaa

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *pidennetyn* oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun *varhennetun* oppivelvollisuuden piiriin *tai perusopetuslain 20 i §:ssä tarkoitetun opetuksen piiriin*, osittaista hoitovapaata voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 22 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 719/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 §

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 20 f §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös *oppilaskohtaisesta* tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn *oppilaskohtaisen* tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .